

”Koko talo soi”

**Klemetti-Opisto suomalaisen
musiikkikulttuurin kehittäjänä 1953–1968**

Pirkko Partanen

”Koko talo soi”

Klemetti-Opisto suomalaisen
musiikkikulttuurin kehittäjänä 1953–1968

*Esitetään Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen
tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi
Oriveden Opiston Topelius-salissa, Koulutie 5, Orivesi,
perjantaina 20. marraskuuta 2009 klo 14*

*Ohjaajat: Professori
Heikki Ruismäki
Helsingin yliopisto*

*Dosentti
Leena Hyvönen
Oulun yliopisto*

*Esitarkastajat: Professori emeritus
Martti T. Kuikka
Helsingin yliopisto*

*Professori emeritus
Reijo Pajamo
Sibelius-Akatemia*

*Kustos: Professori
Heikki Ruismäki
Helsingin yliopisto*

*Vastaväittäjä: Professori
Matti Vainio
Jyväskylän yliopisto*

ISBN 978-952-10-5760-1 (nid)

ISBN 978-952-10-5761-8 (pdf)

ISSN 1795-2158

Yliopistopaino

2009

Pirkko Partanen

“The house is filled with music”

The Klemetti Institute as a developer of Finnish music culture from 1953 to 1968

Abstract

This study aims to examine the operations and significance of the Klemetti Institute (Klemetti-Opisto) as a developer of Finnish music culture from 1953 to 1968 during the term of office of the Institute’s founder and first director, Arvo Vainio. The Klemetti Institute was originally established as a choir institute, but soon expanded to offer a wide range of music courses. In addition to providing courses for choir leaders and singers, the Institute began its orchestral activities as early as the mid-1950s. Other courses included ear training seminars as well as courses for young people’s music instructors and in playing the *kantele* (a Finnish string instrument) and solo singing. More than 20 types of courses were offered over the 16-year period.

The Klemetti Institute’s courses were incorporated into the folk high school courses offered by the Orivesi Institute (Oriveden Opisto) and were organised during the summer months of June and July. In addition to funding based on the Folk High School Act, financial assistance was obtained from various foundations and funds, such as the Wihuri Foundation.

This study is linked to the context of historical research. I examine the Klemetti Institute’s operations chronologically, classifying instruction into different course types, and analyse concert activities primarily in the section on the Institute’s student union.

The source material includes the Klemetti Institute archives, which consist of Arvo Vainio’s correspondence, student applications, register books and cards, journals and student lists, course albums and nearly all issues of the *Klemettiläinen* bulletin. In addition, I have used focused interviews and essays to obtain extensive data from students and teachers.

I concentrate on primary school teachers, who accounted for the majority of course participants. A total of more than 2,300 people participated in the courses, nearly half of whom took courses during at least two summers. Primary school teachers accounted for 50% to 70% of the participants in most courses and constituted an even larger share of participants in some courses, such as the music instructor course.

The Klemetti Institute contributed to the expansion throughout Finland of a new ideal for choral tone. This involved delicate singing which strives for tonal purity and expressiveness. Chamber choirs had been virtually unheard of in Finland, but the Klemetti Institute Chamber Choir popularised them. Chamber choirs are characterised by an extensive singing repertoire ranging from the Middle Ages to the present. As the name suggests, chamber choirs were originally rather small mixed choirs. Delicate singing meant the avoidance of extensive vibrato techniques and strong, heavy forte sounds, which had previously been typical of Finnish choirs. Those opposing and shunning this new manner of singing called it “ghost singing”.

The Klemetti Institute’s teachers included Finland’s most prominent pedagogues and artists. As the focused essays, or reminiscences as I call them, show, their significance for the students was central. I examine extensively the Klemetti Institute’s enthusiastic atmosphere, which during the early years was characterised by what some writers described as a “hunger for music”.

In addition to distributing a new tonal ideal and choir repertoire, the Klemetti Institute also distributed new methods of music education, thus affecting the music teaching of Finnish pri-

mary schools, in particular. The Orff approach, which included various instruments, became well known, although some of Orff's ideas, such as improvisation and physical exercise, were initially unfamiliar. More important than the Orff approach was the in-depth teaching at the Klemetti Institute of the Hungarian ear training method known as the Kodály method. Many course participants were among those launching specialist music classes in schools, and the method became the foundation for music teaching in many such schools. The Klemetti Institute was also a pioneer in organising orchestra camps for young people.

The Klemetti Institute promoted Finnish music culture and played an important role in the continuing music education of primary school teachers.

Keywords: adult education, Grundtvigian philosophy, popular enlightenment, Klemetti Institute, Kodály method, choir singing, choir conducting, music history, music education, music culture, music camp, Orff approach, Orff-Schulwerk, Orivesi Institute, instrument teaching, free popular education, communality, solo singing, voice production

Helsingin yliopisto
Käyttätymistieteellinen tiedekunta
Soveltavan kasvatustieteen laitos
Tutkimuksia 310

Pirkko Partanen

”Koko talo soi”

Klemetti-Opisto suomalaisen musiikkikulttuurin kehittäjänä 1953–1968

Tiivistelmä

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää Klemetti-Opiston toimintaa ja merkitystä suomalaisen musiikkikulttuurin kehittäjänä 1953–1968, opiston perustajan ja ensimmäisen johtajan, Arvo Vainion toimikaudella. Alun perin kuoro-opistoksi perustettu Klemetti-Opisto laajeni varsin nopeasti käsittämään laajan kirjon erilaisia musiikkikursseja. Kuoronjohtaja- ja laulajakursseiden lisäksi orkesteritoiminta alkoi jo 1950-luvun puolivälissä. Muita kursseja olivat muun muassa säveltäjäseminaarit, nuorison musiikinohjaaja-, kantele- ja yksinlaulukurssit. Erilaisia kurssi-tyyppejä 16 vuoden aikana oli yli kaksikymmentä.

Klemetti-Opiston kurssit liitettiin Oriveden Opiston kansankorkeakoulun kursseiksi ja ne järjestettiin kesäisin, kesä-heinäkuussa. Kansanopistolain perusteella saadun rahoituksen lisäksi saatiin avustuksia eri säätiöiltä ja rahastoilta, kuten Wihuri-rahastolta.

Tutkimus kiinnittyy historian tutkimuksen kontekstiin. Tarkastelen toimintaa kronologisesti eritellen opetustoiminnan kurssityypeittäin. Konserttitoiminnan olen liittänyt lähinnä oppilaskuntaa käsittelevään lukuun.

Aineistona on Klemetti-Opiston arkisto, joka sisältää Arvo Vainion kirjeenvaihtoa, opiskelijoiden hakemukset, matrikkelikirjat ja -kortit, päiväkirjat ja oppilasluettelot, kurssialbumia sekä lähes kaikki Klemetiläinen-tiedotuslehden numerot. Lisäksi olen teemahaastattelujen ja teemakirjoitusten avulla hankkinut laajan aineiston opiskelijoilta ja opettajilta.

Kohdistan huomioni erityisesti kansakoulunopettajiin, joita kursseilla oli valtaosa. Kursseilla kävi yhteensä yli 2300 eri henkilöä, joista lähes puolet oli vähintään kahtena kesänä kursseilla. Kansakoulunopettajien osuus vaihteli 50 ja 70 prosentin välillä. Joillakin kursseilla, kuten musiikinohjaajakursseilla heidän osuutensa oli vieläkin suurempi.

Klemetti-Opiston toiminnan kautta uudenlainen kuoro-sointi-ihanne levisi koko Suomeen. Kyseessä oli kevyt laulutapa, jossa tavoitteena oli sävelpuhtaus ja ilmeikkyyt. Klemetti-Opiston Kamarikuoron välityksellä myös Suomessa lähes tuntematon kamarikuorotyyppi tuli tunnetuksi. Kamarikuoroille on ominaista laaja ohjelmisto keskiajalta nykyaikaan. Alun perin, nimensä mukaisesti, kamarikuoro oli kooltaan pienehkö sekakuoro. Kevyt laulutapa tarkoitti äänenkäytössä laajan vibraton ja voimakkaan, prässäävän fortin välttämistä, joka oli ollut aikaisemmin ominaista suomalaisille kuoroille. Uutta laulutapaa vastustavat ja vieroksuivat käyttivät siitä käsitettä ”haamulaulu”.

Opettajina olivat maamme keskeiset pedagogit ja taiteilijat. Heidän merkityksensä opiskelijoille näyttöytyi keskeiseksi teemakirjoituksissa eli muisteluksissa, jota ilmaisua käytän. Käsitte- len laajasti Klemetti-Opistossa vallinnutta ilmapiiriä, jota leimasi innostus ja alkuvuosina ”muusiikin nälkä”, kuten eräät kirjoittajat kuvaavat ilmiötä.

Uuden sointi-ihanteen ja kuoro-ohjelmiston leviämisen ohella uudet musiikkikasvatustemet- telmät levisivät Klemetti-Opiston kautta erityisesti kansakoulujen musiikinopetukseen. Orff- pedagogiikka soittamiseen tuli tutuksi, vaikkakaan aluksi ei kaikkia Orffin ideoita, kuten impro- visaatiota ja liikuntaa tunnettu. Edellistä keskeisempi oli arvioni mukaan unkarilaisen säveltäjä- lumenetelmän eli Kodály-menetelmän perusteellinen opetus Klemetti-Opistossa. Kursseilla

olleista monet olivat alkavan musiikkiluokkatoiminnan käynnistäjiä. Menetelmästä tuli monessa musiikkiluokkakoulussa opetuksen kivijalka. Klemetti-Opisto toimi myös edelläkävijänä nuorisolle suunnatussa orkesterileiritoiminnassa.

Klemetti-Opisto toimi suomalaisen musiikkikulttuurin monipuolisena edistäjänä ja sillä oli tärkeä rooli kansakoulunopettajien musiikillisessa täydennyskoulutuksessa.

Avainsanat: Aikuiskoulutus, grundtvigilaisuus, kansanvalistus, Klemetti-Opisto, Kodály-menetelmä, kuorolaulu, kuoronjohto, musiikinhistoria, musiikkikasvatus, musiikkikulttuuri, musiikki-leiri, Orff-pedagogiikka, Orff-Schulwerk, Oriveden Opisto, soitonopetus, vapaa kansansivistys, yhteisöllisyys, yksinlaulu, äänenmuodostus.

Kiitokset

Väitöstutkimuksen tekemisen ovat mahdollistaneet määräaikaisten vuoteni assistenttina Helsingin yliopiston Soveltavan kasvatustieteen laitoksen Taito- ja taideaineiden tutkimuskeskuksessa. Ensimmäiset kiitokseni kohdistankin edesmenneelle professori Arja Puurulalle, joka aikanaan ehdotti minulle assistenttuuria. Hänen johdollaan pääsin hyvään alkuun metodologisissa pohdinnoissani. Myös professori Paul Iisley'n metodologisilla kursseilla sain vahvaa kannustusta ponnisteluilleni. Matka on kuitenkin ollut pitkä ja monivaiheinen. Päädyin historialliseen tutkimukseen, vaikka erinomaisen elämäkerta-aineiston vuoksi muitakin lähestymistapoja olisi löytynyt. Kiitänkin lämpimästi kaikkia, jotka kirjoittamalla ja haastattelun avulla ovat kertoneet tutkimuskohteeni, Klemetti-Opiston, merkityksestä omalle elämälleen.

Professori Heikki Ruismäkeä, ensimmäistä ohjaajaani ja valvojaani, kiitän kannustavasta ja ideoita antaneesta tuesta ja ohjauksesta. Hänen ehdotuksestaan liitän tutkimukseeni DVD-tallenteen, joka sisältää musiikkia, puhetta ja kuvia Klemetti-Opistosta 1950- ja 1960-luvuilla. DVD:n toteutti laitoksemme suunnittelija Marko Hölttä. Hänelle suuri kiitos paneutuvasta ja luovasta toteutuksesta. Kiitos myös amanuenssi Kari Pereniukselle käsikirjoituksen painokuntoon saattamisesta ja muista käytännön toimista. Toista ohjaajaani, MuT, dosentti Leena Hyvöstä Oulun yliopistosta, kiitän erittäin tarkoista huomioista ja ohjeista, joiden avulla tutkimukseni lopulta valmistui. Harvinaista lienee, että ohjaaja syöttää, saunottaa ja majoittaa ohjattavansa. Näin kuitenkin tapahtui.

Jatkotutkimusryhmääni kiitän jatkuvasta tuesta ja sopivan kriittisten huomioiden tekemisestä. Kiitän myös koko tutkimuskeskustamme kiinnostuksesta tutkimukseni eri vaiheissa. Lämmin kiitos kuuluu myös professori Marjut Laitiselle, joka luki käsikirjoitukseni huolellisesti ja antoi omia kommenttejaan. Myös ystäväni FM Riitta Saini kommentoi ja ehdotti korjauksia käsikirjoitukseeni. Tutkimukseni loppuvaiheessa käsikirjoitukseni lukivat myös sisareni FM Irja-Leena Suhonen ja professori emeritus Seppo Suhonen sekä kummityttäreni FM Mervi Suhonen. Heidän kommenttinsa olivat ensiarvoisen tärkeitä. Heitä kiitän lämpimästi. Valokuvamateriaalia sain muun muassa ystävältäni musiikinopettaja Marja-Liisa Melonilta, jonka kotiarkistossa oli hänen isänsä Väinö Oksasen ottamia valokuvia Klemetti-Opistosta 1950-luvulla. Kiitos Maku! Kiitos myös muille kuvien luovuttaneille Toini Saarelle ja Tarja Tereskalle.

Esitarkastajiani professori emeritus Reijo Pajamoa ja professori emeritus Martti T. Kuikkaa kiitän kriittisistä huomioista, joiden ohjaamana olen vielä pyrkinyt parantamaan käsikirjoitustani.

Viimeksi, mutta en vähiten, kiitän aviopuolisoani Ossi Partasta tuesta ja kärsivällisyydestä tutkimusmatkani aikana.

Helsingissä 8.10.2009

Pirkko Partanen

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSASETELMA.....	3
2.1	Tutkimustehtävät	3
2.2	Metodiset valinnat	4
2.2.1	Historiantutkimuksesta nousevat metodologiset valinnat	4
2.2.2	Muistitietotutkimuksesta saadut virikkeet.....	6
2.3	Tutkimusaineisto.....	9
2.4	Tutkimusraportin rakenne	10
3	KLEMETTI-OPISTON SYNTYTAUSTA	11
3.1	Musiikkikoulutusta kansakoulunopettajille ennen Klemetti- Opistoa	11
3.2	Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen	13
3.2.1	Kansanvalitusseura kansan sivistäjänä	14
3.2.2	Aikuiskasvatuksen näkökulma.....	15
3.2.3	Yhteisöllisyys.....	16
3.3	Klemetti-Opiston perustamisen vaiheet	17
3.3.1	Arvo Vainio liikkeelle panijana	17
3.3.2	Klemetti-Opiston perustaminen	20
3.4	Grundtvigilainen aatetausta.....	23
3.5	Musiikilliset linjaukset	30
3.6	Kansakoulunopettaja yhteiskunnallis-poliittisena vaikuttajana.....	32
3.7	Suomen Kansakoulunopettajain liiton yhteydet Klemetti- Opistoon	36
4	KLEMETTI-OPISTON OPETUSTOIMINTA	37
4.1	Kuoronjohdon ja äänenkäytön kurssit.....	37
4.1.1	Toiminnan käynnistyminen kesällä 1953.....	38
4.1.2	Toiminnan vakiintuminen kesällä 1954	39
4.1.3	Toiminnan merkityksen arviointia kesällä 1955.....	40
4.1.4	Ylempien pätevyyksien tavoittelua 1956–1959.....	43
4.1.5	Sisällöllisiä uudistuksia kesinä 1960–1962.....	46
4.1.6	Opiskelijamäärien väheneminen kesinä 1963–1968	48
4.1.7	Yhteenveto kuoronjohdon ja äänenkäytön kursseista	52

4.2	Harald Andersén Klemetti-Opiston Kamarikuoron perustaja-	
	na	55
4.2.1	Harald Andersénin tavoitteet	56
4.2.2	Kamarikuorosta Klemetti-Opiston lippulaiva.....	57
4.2.3	Klemetti-Opiston Kamarikuoro uuden ohjelmiston ja	
	laulutavan levittäjänä.....	59
4.2.4	Levytyksiä ja konserttimatkoja.....	62
4.2.5	Kamarikuoron ohjelmistosta.....	63
4.2.6	Yhdistysrekisteriin.....	64
4.2.7	Harald Andersén ja kamarikuorot säveltäjien	
	innoittajina	65
4.2.8	Klemetiläiset muistelevat kamarikuoron merkitystä	
	itselleen	66
4.2.9	Yhteenveto Klemetti-Opiston kamarikuorosta	68
4.3	Yksinlaulukurssit.....	69
4.3.1	Me teimme oopperan!	69
4.3.2	Arvostellut yksinlaulunäytteet	72
4.3.3	Yhteenveto yksinlaulukursseista	74
4.4	Orkesterikurssit ja muu soitonopetus	75
4.4.1	Soitonopetus alkaa.....	76
4.4.2	Nuorison musiikkileiri.....	78
4.4.3	Kahden orkesterikurssin loukussa	79
4.4.4	Orkesterikurssi hiipuu hiljalleen.....	80
4.4.5	Leif Segerstamin kolme kautta	81
4.4.6	Ulkomaanmatkan suunnittelua	82
4.4.7	Yhteenveto orkesterikursseista	84
4.4.8	Muu soitonopetus	84
4.5	Nuorison musiikinohjaajakurssit.....	86
4.5.1	Ensimmäinen pedagoginen kurssi musiikinopettajille	
	kesällä 1956	87
4.5.2	Kerhonoijaajakurssien käynnistyminen kesällä 1957	90
4.5.3	Musiikinopettajaksi Klemetti-Opistosta?.....	92
4.5.4	Ensimmäiset todelliset yritykset pätevöittämisskursien	
	järjestämiseksi 1960	93
4.5.5	Miksi pätevöittämisskoulutuksessa ei edetty?.....	95
4.5.6	Muutoksia kurssivaatimuksiin	97
4.5.7	Tuntiopettajakurssi	100
4.5.8	Nuorison musiikinohjaajakurssien anti ja henki.....	105
4.5.9	Yhteenveto nuorison musiikinohjaajakursseista	106
4.6	Säveltäpäiluseminaarit	108
4.6.1	Kodály-menetelmä	109

4.6.2	József Péterin toiminta Klemetti-Opistossa	110
4.6.3	Varsinaiset säveltapailuseminaarit.....	112
4.6.4	Kodály-menetelmästä musiikkiluokkatoiminnan selkäranka.....	115
4.6.5	Opintomatkoja Unkariin.....	116
4.6.6	Yhteenveto säveltapailuseminaareista.....	118
4.7	Lausuntakurssit	118
4.8.	Satunnaisia kursseja.....	119
4.9	Opettajaluonnehdintoja	120
4.10	Kokoava yhteenveto	127
5	KLEMETTI-OPISTON OPPILASKUNTA	131
5.1	Monenlaisia toimintamuotoja	132
5.1.1	Juhannusjuhlia.....	132
5.1.2	Kurssialbumi	133
5.1.3	Rintamerkki ja lippu	134
5.1.4	Klemettiläinen-lehti	137
5.2	Oppilaskunta osallistuu päätöskonserttien järjestämiseen	138
5.2.1	Tampereen musiikkiviikkosuunnitelmia	139
5.2.2	Reviiriä laajennetaan kesällä 1955	140
5.2.3	Kesällä 1956 elämyksiä Bachin parissa	141
5.2.4	Jyväskylän musiikkikulttuuripäivät yhteistyökumppanina.....	142
5.2.5	Konserttimatkailua laajennetaan kesällä 1959.....	143
5.3	"Maaseudun musiikkipäivät"	144
5.3.1	Musiikkipäivät levittäytyvät yhä laajemmalle	147
5.3.2	Kesällä 1962 madalletaan profiilia	149
5.3.3	Negro spiritualeja kesällä 1963.....	152
5.3.4	Suurimuotoisia teoksia kesällä 1964	153
5.3.5	Leif Segerstam pääosassa kesällä 1965.....	154
5.3.6	Kuorovieraita Virosta kesällä 1966	156
5.3.7	Itsenäisyyden juhluvuoden laulujuhlat 1967.....	158
5.3.8	Kesän 1968 konsertit	159
5.3.9	Konserttitoiminta opiskelijoiden kokemana	160
5.4	Talvipäivät ja kilpailut.....	161
5.4.1	Ensimmäiset talvipäivät Turussa 1954.....	161
5.4.2	Talvipäivät Kotkassa ja Karhulassa 1956	162
5.4.3	Helsingin talvipäivät 1958	163
5.4.4	Martti Talvela yksinlaulukilpailun voittajana Vaasassa 1960	166

5.4.5	Joensuun talvipäivät 1961	168
5.4.6	Lappeenrannan talvipäivät ja laulukilpailu 1962.....	168
5.4.7	Kymmenvuotisjuhlat Helsingissä 1963.....	169
5.4.8	Turun talvipäivillä 1964 trumpetti- ja yksinlaulukilpailut	172
5.4.9	Talvipäivien muutos harjoitusleiriksi.....	174
5.4.10	Kouvolan - Kuusankosken ja Klemetti-Opiston musiikkipäivät 1966	175
5.4.11	Peruutusten vuodet 1967–1968.....	176
5.5	Talouden vakauttamisyhteyksiä.....	177
5.5.1	Säätiön perustamishaaveita ja rahan keräystä.....	177
5.5.2	Klemetti-Opiston Tuki ry.....	179
5.6	Klemetiläiset haluavat laulaa.....	184
6	KLEMETTI-OPISTO VAIKUTTAJANA	187
6.1	Klemetti-Opisto muiden musiikkitapahtumien mallina.....	187
6.2	Julkaisutoiminta.....	192
6.3	Uusien ideoiden esiintuoja.....	194
6.4	Mediajulkisuutta	194
6.5	Musiikin harrastus sukupolvien ketjussa	197
6.6	Muisteluksien analyysiä.....	199
7	YHTEENVETO JA POHDINTA	201
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	207
	LIITTEET	221
Liite 1.	Kesälle 1954 hyväksytyt kurssivatimukset (JKPK 25.10.1953, 6.§).....	221
Liite 2.	Kesälle 1956 hyväksytyt I erikoiskurssin kurssivaatimukset	222
Liite 3.	Kesälle 1961 hyväksytyt kurssivaatimukset	223
Liite 4.	Musiikin tuntiopettajien kurssi kansakoulunopettajille v. 1968–1969.....	227
Liite 5.	Kuorolaulun käsikirjan sisällysluettelo	228
Liite 6.	Opettajaluettelo 1953–1968	229
Liite 7.	Opettajaluonnehdintoja	235
Liite 8.	Kirje klemetiläisille	239
Liite 9.	Klemetti-Opiston Kamarikuoron ohjelmisto 1959–1968	241
Liite 10.	Jatkokurssin palaute kesällä 1967	244

Liite 11. Klemetti-Opiston Nuorison musiikinohjaajakurssin toivomusaloite kesällä 1967	245
Liite 12. Lehtileike, Suomen Sosialidemokraatti no 54/1962	247
Liite 13. Klemetti-Opiston Kamarikuoron matkaesite vuonna 1966	248
Liite 14. Konserttiohjelmia.....	249
Liite 15. Esimerkki konserttiesitteestä	252
Liite 16. Klemettiläinen-lehden no 2:n 1957 kansilehti	253
Liite 17. Opettaja-lehden no 32/8.8.1959 artikkeli.....	254
Liite 18. Suomen Kuvalehden no 27/3.7.1965 artikkeli.....	256
Liite 19. DVD Klemetti-Opistosta.....	258

Lyhenteitä:

EOL = Eteläsuomalaisen Osakunnan laulajat
 FSSMF = Finlands svenska sång- och musikförbund
 FSM = Finlands svenska manssångarförbund
 FSKF = Finlands svenska kyrkosångsförbund
 HBL = Hufvudstadsbladet
 HS = Helsingin Sanomat
 JPKK = Klemetti-Opiston johtokunnan pöytäkirja
 KH = Kouluhallitus
 KL = Kansakoulun lehti
 KMO = Koulujen Musiikinopettajat ry
 KOP= Kansallisosakepankki
 KVS = Kansanvalistusseura
 NMPU = Nordisk Musikpedagogisk Union
 OL = Opettajain lehti
 OO = Oriveden Opisto
 SKL = Suomen Kansakoulunopettajain liitto
 SLU = Seminaarilainsäädännön uudistamiskomitea
 SLY = Suomen laulunopettajain yhdistys
 SML = Suomen musiikkioppilaitosten liitto
 SMOL = Suomen Musiikinopettajain Liitto
 SS = Suomen Sosialdemokraatti
 STM = Suomen Työväen Musiikkiliitto
 SULASOL = Suomen laulajain ja soittajain liitto

1 Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Klemetti-Opiston osuutta suomalaisen kuorokulttuurin ja musiikkikasvatuksen kehittymisessä 1950- ja 1960-luvuilla. Tutkimus on rajattu vuosiin 1953–1968, Klemetti-Opiston ensimmäisen rehtorin, director musices Arvo Vainion toimintakauteen, aikaan, jolloin erityisesti suomalainen musiikkikulttuuri kehittyi voimakkaasti.

Klemetti-Opisto perustettiin Kansanvalistusseuran omistaman Oriveden Opiston yhteyteen vuonna 1952 alun perin kuoro-opistoksi. Ensimmäiset kurssit pidettiin kesällä 1953. Kuorokurssien lisäksi järjestettiin vuosien mittaan kursseja myös yksinlaulajille, musiikkikerhojen ohjaajille, soittajille ja jopa lausujille ja tanssijoille.

Oriveden Opisto oli perustettu vuonna 1909 ja siirtyi Kansanvalistusseuran omistukseen vuonna 1946. Kansanvalistusseuralla, joka on vuodesta 1874 harjoittanut kansansivistystyötä, oli kunnianhimoisia suunnitelmia Oriveden Opiston kehittämistä tavanomaista kansanopistoa monipuolisemmaksi vapaan sivistystyön keskuksiksi. Suunnitelmat koskivat sivistystyöntekijöiden koulutusta, opettajien valmistusta ja kansanopistopedagogiikan tutkimusta. Klemetti-Opiston perustaminen oli siten Oriveden Opistolle asetettujen tavoitteiden mukainen. Kaikki muut alkuperäiset tavoitteet eivät ole toteutuneet. (Sallila 2004.)

Klemetti-Opiston syntyyn ja sijoittamiseen Oriveden Opiston yhteyteen vaikuttivat monet tekijät, jopa sattumien summa. Tässä tutkimuksessa kuvataan Klemetti-Opiston kurssi-toimintaa, kurssien kehitystä, oppilaskuntatoimintaa ja opiskelijoiden kokemuksia opiston merkityksestä omalle elämälleen ja työuralleen. Varsinkin alkuvuosina valtaosa opiskelijoista oli kansakoulunopettajia. Näen heidän osuutensa suomalaisen kuorokulttuurin kehittämisessä tärkeäksi. Kuorokulttuuri oli murrosvaiheessa 1950-luvulla. Tähän Klemetti-Opisto toi uusia virikkeitä. Nämä virikkeet levisivät laajasti koko Suomeen. Viime sotien jälkeen toteutettu asutuspolitiikka merkitsi monien sivukyliä asutuksen laajentumista ja kansakoulu oli kylän merkittävä sivistyskeskus. Kuorolaulu, usein liittyneenä seurakuntatoimintaan, oli lähes ainoita kulttuuriharrastuksia monilla sivukylillä. Monet kurseilla käyneet kansakoulunopettajat olivat juuri näitä sivukyliä ”kansankynttilöitä”. He olivat saaneet varsin perusteellisen musiikkikoulutuksen seminaareissa, mutta kuorojen johtaminen vaati lisäksi erityisosaamista sekä teknisesti että sisällöllisesti.

Kuorokulttuurin lisäksi tutkimus käsittelee myös Klemetti-Opiston osuutta musiikkikasvatuksen kehittämisessä. Tutkimus kohdistuu muun muassa siihen, missä määrin Klemetti-Opistolla oli osuutta musiikkikasvatuksen kansainvä-

listen menetelmien, Orff-pedagogiikan ja Kodály-menetelmän eli unkarilaisen säveltäjäpöytämenetelmän leviämiseen ja juurtumiseen Suomessa.

Katson tutkimukseni tekemisen olevan suorastaan velvollisuuteni, koska käsitykseni mukaan Klemetti-Opiston merkitys suomalaisen musiikkikulttuurin ja musiikkikasvatuksen kehittämisessä suurempi kuin tänä päivänä tiedetäänkään. Itse olen toiminut Klemetti-Opistossa monissa eri rooleissa yhteensä viidellä vuosikymmenellä alkaen vuodesta 1966, ensin kuoronjohtajan opiskelijana, pian sen jälkeen Klemetti-Opiston Kamarikuoron jäsenenä ja vuodesta 1984 vuoteen 2003 Klemetti-Opiston johtajana. Se tieto, jonka olen vuosikymmenten aikana hankkinut oman kokemukseni kautta ja löytänyt erilaisista lähteistä tutkimusta tehdessäni, ansaitsee tulla kirjatuksi, koska se on osa Suomen kulttuurihistoriaa. Kun tutkimusta tehdessäni olen perehtynyt perusteellisesti niin arkistomateriaaliin kuin saamiini sekä kirjoitettuihin että puhuttuihin muisteluksiin, näkemykseni Klemetti-Opiston merkityksestä on kasvanut entisestään. Toimintahistorian kirjoittaminen on tärkeää myös siksi, että Klemetti-Opistosta ei ole olemassa aikaisempaa tieteellistä tutkimusta. Ensimmäisestä viisivuotiskaudesta on painettu historiikki (Vainio 1958). Harald Andersénin elämäntyötä käsittelevät teokset ”Chorus et Psalmus” ja ”Harald Andersén – Tuttu ja tuntematon/Känd och okänd” sisältävät artikkeleita, jotka sivuavat Klemetti-Opistoa. Lisäksi ovat ilmestyneet Klemetti-Opiston Kamarikuoron 10-vuotis-, 25-vuotis- ja 50-vuotisjuhlintaan liittyneet julkaisut. Koska Klemetti-Opisto on myös osa Kansanvalistusseuraa ja sen ylläpitämää Oriveden Opistoa, tutkimus palvelee myös näiden instituutioiden toiminnan tallentamista.

2 Tutkimusasetelma

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää Klemetti-Opistossa toteutettua musiikinopetusta koko sen laajuudessa aikavälillä 1953–1968, opiston ensimmäisen rehtorin, Arvo Vainion kautena. Mielenkiintoni tutkijana kohdistuu erityisesti siihen, millainen merkitys Klemetti-Opistolla on ollut kyseisenä ajanjaksona suomalaiselle musiikkikulttuurille varsinkin 1950-luvulla, jolloin musiikillisia kesäkursseja Klemetti-Opistoa lukuun ottamatta oli vähän. Klemetti-Opiston lisäksi näitä järjestivät Suomen Laulajain ja Soittajain Liitto SULASOL, Suomen Työväen Musiikkiliitto STM, Finlands Svenska Sång- och Musiförbund FSSMF ja Suomen Laulunopettajain Yhdistys SLY. Suomen Seurakuntaopisto aloitti lisäksi Kotimusiikkiviikot 1950-luvun puolivälissä. Myös musiikkiopistoja oli vain suurimmissa kaupungeissa.

2.1 Tutkimustehtävät

Ensimmäiseksi selvitän, millainen oli Klemetti-Opiston syntytausta, millaiset olivat perustamisvaiheet ja millaisiin aatevirtauksiin opisto kiinnittyi. Toiseksi tuon esille, millaiselle opiskelijajoukolle opetus oli suunniteltu. Esitän myös yksityiskohtaisesti, mitä Klemetti-Opistossa on opetettu ja miksi kurssitoiminta laajeni vuosi vuodelta. Oman käsittelynsä saa Klemetti-Opiston kamarikuoro, jonka vaikutusta uuden kuorosoinnin ja ohjelmiston levittäjänä korostan. Opiston opettajistossa oli Suomen johtavia musiikkipersoonallisuuksia. Siksi olen kiinnostunut, miten opiskelijat luonnehtivat opiston opettajia. Koska kyseessä ovat musiikkikurssit, konserttitoiminnalla on keskeinen sija niin opiskelijoiden kuin opettajienkin kohdalla. Pidänkin tärkeänä tuoda esille, millaista ohjelmistoa opistossa on opiskeltu ja esitetty ja mitä konserttitoiminta on merkinnyt opiskelijoille taiteen tekijöinä ja vastaanottajina. Tutkin myös kurssien merkitystä opiskelijoille omassa työssään kuoronjohtajina ja musiikkikasvat- tajina. Klemetti-Opiston opetus toteutettiin enimmillään neljän viikon jaksoina sisäoppilaitoksessa. Miten tämä seikka vaikutti yhteisöllisesti? Oppilaskunta toimi konserttien, talvipäivien ja niihin liittyvien kilpailujen järjestämisessä sekä varojen hankinnassa. Miten tämä tapahtui, on kiinnostavaa. Lisäksi tuon esille, missä määrin Klemetti-Opisto on ollut esikuvana muille musiikkikursseille sekä millaista julkaisu- toimintaa Klemetti-Opisto harjoitti. Olen kiinnostunut myös selvittämään, miten opiskelijat ja tiedotusvälineet arvioivat Klemetti-Opiston merkitystä Suomen musiikkikulttuurin kehittymiselle.

2.2 Metodiset valinnat

Tutkimukseni sijoittuu Kuikan (1991, 97) mainitseman lähihistorian alueelle. Mikrohistoriaa se on siten ymmärrettynä, että pyrin eri lähteiden avulla tekemään realistisen tulkinnan menneisyydestä, jolloin lähteeni edustavat menneisyyttä sellaisenaan (Fingerroos & Haanpää 2006). Mikrohistoriaa tutkimukseni edustaa siinäkin mielessä, että kohdistan huomioni yksityiskohtiin. Myös se, että nostan Klemetti-Opiston perustajan, Arvo Vainion elämäntyön keskeiselle sijalle, on luonteeltaan mikrohistoriaa. Kyseessä on henkilö, joka tunnettiin lähinnä vain Kymenlaaksossa ja klemettiläisten piirissä. (ks. Ginzburg 2007, 34–35.) Koska lähdeaineistoni sisältää runsaasti muisteluksia, tutkimukseni voidaan siltä osin sijoittaa myös etnologian piiriin kuuluvaan muistitietotutkimukseen. Samalla tutkimukseni sijoittuu suomalaisen musiikkikulttuuritutkimuksen kenttään.

Tutkimuksessani on tapaustutkimuksen elementtejä, koska tutkin tiettyä instituutiota, vaikkakin tyypillinen tapaustutkimus edellyttää Cohenin ja Manionin (1982, 99–101) mukaan observointia, joko osallistuvaa tai ei-osallistuvaa observointia. Vaikka käsittelen menneisyyteen kuuluvia tapahtumia, katson tutkijana olevani osallistuva observoiija, koska itsekin olin klemettiläinen ajanjaksolla, jota tutkin. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2001, 123) mukaan tapaustutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat lisäksi monipuoliset aineistot ja niiden keräämiseksi tarvittavat useat eri menetelmät. Heidän mukaansa tavoitteena on useimmiten ilmiöiden kuvailu.

Yhdistelen useita eri aineistoja ja näin pyrin saamaan mahdollisimman kattavan ja havainnollisen kuvan Klemetti-Opiston toiminnasta ja merkityksestä 1950- ja 1960-luvuilla.

Tutkimukseni perustuu siis aineistotriangulaation käyttöön. Menetelmätriangulaatiota tutkimukseeni sisältyy myös, koska käytän erilaisia aineistonkeräysmenetelmiä ja analysoin ja luokittelen sisällön analyysin avulla muisteluksista tulleita vastauksia tutkimuskysymysteni perusteella. (ks. Eskola & Suoranta 2001, 69, Tuomi & Sarajärvi 2006.).

2.2.1 *Historiantutkimuksesta nousevat metodologiset valinnat*

Lähdekritiikki on perinteisesti ollut keskeinen metodinen väline historiantutkimuksessa. Renvallin mukaan on tärkeää arvioida, vääristääkö käytetty lähde asioita, koska lähteen tarkoitus saattaa vaikuttaa sisältöön myös silloin, kun ei tietoisesti haluta poiketa totuudesta. Koko historiallinen lähdekritiikki perustuu siihen, että lähteen tietoja ei voi käyttää irrallisina, vaan on otettava huomioon, millaisen kokonaisuuden osia ne ovat. (Renvall 1983, 161; 163–164.) Ulkoisella lähdekritiikillä selvitetään, millainen asema ja tehtävä lähteellä on ollut aikanaan ja onko se aito vai jäljennös tai väärennös. Kyse on lähteen

sijoittamisessa paikalleen historiallisessa elämässä. Ulkoisella lähdekritiikillä selvitetään myös, milloin, missä ja kenen toimesta lähde on syntynyt (Renvall 1983, 166, 177; Kirkinen 1997.) Sisäinen lähdekritiikki punnitsee lähteen tehtävän ja tarkoituksen. Lisäksi pyritään selvittämään, miten hyvin lähteen laatija on tuntenut asian, josta lähde kertoo sekä onko lähteen laatija pyrkinyt esittämään asian totuudenmukaisesti vai värittäen tai väärentäen asiaa. (Renvall 1983, 197–205; Kirkinen 1997.)

Kalela muistuttaa, että ”uusien historioiden”, muun muassa erilaisten mikrohistoriallisten suuntausten myötä, jolloin muidenkin kuin arkistolähteiden arvostus on kohonnut, pitäisi puhua hedelmällisestä tiedosta. Väärätkin tiedot voivat antaa tutkijalle informaatiota, jota hän tulkitsee ja josta hän tekee johdopäätöksiä. Siksi Kalela on sitä mieltä, että lähteet eivät ole enää pelkästään luotettavia tai epäluotettavia, vaan eri tavoin informatiivisia. Kalela ehdottaa lähdekritiikin sijasta käyttämään ilmaisua lähteiden lukeminen tai erittely. (Kalela 2002, 89–92, ks. myös Kalela 2006.) Käytän runsaasti saamaani muistelua-aineistoa ennen kaikkea tuomaan esille Klemetti-Opistossa vallinnutta opiskeluilmapiiriä sekä opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä Klemetti-Opiston merkityksestä sekä itselleen että laajemmin suomalaisen musiikkikulttuurin kentässä.

Historiantutkimuksessa käytetään yleisesti käsitettä ”ristiriidattomuuden periaate”. Renvallin (1983) käyttämä käsite rakennekokonaisuus on sellainen ilmiöiden muodostama joukko, jolle on yhteistä jokin säännönmukainen suhde ja joka on poikkeukseton. Jos säännönmukaisuus joutuu ristiriitaan jonkun uuden, mainittuihin ilmiöihin rinnastettavan tapauksen kanssa, rakenne särkyä ja säännönmukaisuus on määriteltävä uudelleen, jotta uusi tapaus olisi sen kanssa sopusoinnussa. Hänen mukaansa lähdekritiikki on päättelyä tiettyjen kokonaisuuksien avulla. Samaan asiaan liittyvistä seikoista pyritään luomaan kokonaisuuksia, joiden piirissä voidaan verrata eri asioiden välisiä suhteita. Niitä verrataan toisen kokonaisuuden piirissä esiintyviä suhteita, kunnes saadaan kokonainen suhteiden verkosto, jossa kaikki suhteet kytkeytyvät toisiinsa ja tukevat toisiaan. (Renvall 1983, 231; ks. myös Kalela 1972, 26–38; Alasuutari 2001, 44.)

Kalela (2002, 55–56) korostaa, että historiallisen tutkimuksessa tärkeintä on argumentaatio ja rekonstruktio. Argumentoinnin avulla tutkija pyrkii vakuuttamaan yleisönsä tutkimustulosten merkittävytydestä. Hänen tulee kuitenkin tehdä oikeutta sekä ihmisille että asioille, joita hän tutkii. Näin hänen tehtävänsä on eettinen ja siksi tutkijan tulee rekonstruktiossaan antaa oikeudenmukainen kuvaus tutkimuksensa kohteesta. Argumentaatio ja rekonstruktio eivät ole erossa toisistaan, mutta historiantutkijan on syytä ajatella näitä työnsä kahtena eri puolena. Kalela toteaaakin, että tutkijan on rekonstruoitava voidakseen argumentoida.

Tutkijan asemasta tutkittavaan aiheeseen on Kalelan mukaan historian tutkimuksessa ollut olemassa vuosisatainen kiista ”objektivistien” ja ”osallistujien” välillä (Kalela 2002, 56), eikä niinkään ole jäsennetty ongelmaa rekonstruktion ja argumentaation väliseksi. Myös Varto (1992, 27) huomauttaa, että tutkija on osa sitä merkitysyyhteyttä, jota hän tutkii. Tässä tutkimuksessa tämä seikka korostuu erityisen selvästi, koska tutkin itselleni läheistä aihetta. Sarjala (2002, 82) muistuttaa lisäksi, että useimmat humanististen alojen tutkijat hyväksyvät tiedon paikantumisen tiettyyn näkökulmaan vailla yleispätevyyteen tähtäävää totuutta. Historiantutkimus on lähteiden tulkintaa ja silloin tutkijan esiyymmärrys ja näkökulma väistämättä tuovat esille vain osan totuutta. Kuikka (1991, 122–123) muistuttaa kuitenkin, että tutkijan on pyrittävä objektiivisyyteen ottamalla huomioon kaikki ilmiöön vaikuttavat tekijät. Samoin hän näkee objektiivisuuden piirtenä, että tutkimuksen piiriin on saatu kaikki mahdollinen lähdemateriaali ja että lähdemateriaali on käyty huolellisesti läpi alusta loppuun.

Geneettisyyden näkökulma eli muutoksen ja muuttumattomuuden havaitseminen on myös tärkeää (Kuikka 1991, 125). Työssäni pyrin tuomaan esille käännekohtia, esimerkiksi oppilasmäärien muutoksia ja arvojen muutoksia, kuten suhtautuminen alkoholin käyttöön.

Olen pohtinut, onko tutkimusajattelussani rakennehistorialliseen histori-anikäsitukseen liittyviä ajattelumalleja. 1920-luvun ranskalaisten annalistien kehittämä käsite *histoire structurelle* sisältää ajatuksen, että menneisyyden ilmiöissä on monenlaisia ajallisia kerrostumia hitaiden muutosten lähes huomaamattomasta rytmistä, *la long durée*, nopeatempoisempaan tapahtumahistoriaan ja jopa henkilöhistoriaan. Musiikinhistorian tutkimuksen yhteydessä aihetta ovat pohtineet erityisesti Heiniö (1992, 56) ja Sarjala (2002, 136–144) pohjautuen erityisesti saksalaisen Carl Dahlhausin kehittämään rakennehistoriaan, *Strukturgeschichte*, joka pyrkii ratkaisemaan esteettisen ja historiallisen ulottuvuuden ristiriidan. Sarjalan mukaan ”rakennehistoriallisesti tarkasteltuna musiikki kietoutuu monimutkaisesti erilaisten sosiokulttuuristen tekijöiden, instituutioiden, ideologioiden, käytösnormien, taloudellisten seikkojen, mentaalisten ilmiöiden ja muiden sellaisten ilmiöiden verkkoon” (Sarjala 2002, 137).

2.2.2 Muistitietotutkimuksesta saadut virikkeet

Käytän jokseenkin runsaasti sitaatteja Klemeti-Opistossa opiskelleiden omaelämäkertakirjoituksista. Perustelen valintaani muun muassa etnologian viimeaikaisista käytännöistä ja narratiivitutkimuksesta. Muistitietotutkimusta käytetään useiden tieteenalojen yhteydessä. Etnologian piiriin kuuluvassa muistitietotutkimuksessa käytetään runsaasti haastattelu- tai kirjoituksin ke-

rättyä muistitietoa. Tapani käyttää muistitietotutkimusta liittyy historian tutkimuksen ohella etnologian tapaan hyödyntää muistitietotutkimusta.

Fingerroosin ja Haanpään (2006) mukaan muistitietotutkimus on viime vuosina vakiinnuttanut asemansa yhtenä kiinnostavana ja merkittävänä väylänä tuottaa pätevää tietoa. Sen tarkoitus on heidän mukaansa syntynyt tarpeesta laajentaa erilaisia menneisyyden tulkintoja ja vallitsevia totuuksia. Muistitieto on vastine kansainvälisessä käytössä olevalle suulliselle historialle (engl. oral history). Koska Suomessa muistitietoa on kerätty runsaasti myös kirjallisessa muodossa esimerkiksi kilpakirjoituksilla, suullinen historia on liian suppea ja epätäsmällinen suomalaiselle tutkimukselle. Peltosen (2006) mukaan muistitietotutkimuksen ja mikrohistorian tavoitteet ovat yleensä samansuuntaisia. Muistitieto halutaan nähdä jälkinä tai johtolankoina menneisyydestä ja siellä eläneiden ihmisten tavoista ja ajattelusta (ks. Elomaa 2001). Myös menetelmät lähenevät toisiaan. Molemmat ovat monimenetelmäisiä ja -metodisia lähestymistapoja. Historiantutkimiselle muistitieto antaa mahdollisuuden rekonstruktioon, koska tieto on konstruktiivista luonteeltaan.

Konstruktiivisuudella tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan ihmismuisti on valikoivaa ja menneisyys kerrotaan tarinana, narratiivina. Tällöin todellisuus on rakentunut merkitystulkintoista. Todellisuuden katsotaan olevan ihmiselle olemassa ainoastaan merkitysvälitteisesti. (ks. Helsti 2005.)

Korkiakangas (2005) korostaa, että muistiin perustuvilla aineistoilla saadaan laadulliselle tutkimukselle ominainen moniäänisyys ja ilmaisullinen rikkaus, monimuotoisuus ja kompleksisuus esiin. Hänen mukaansa aineistojen siteeraaminen ei kuitenkaan riitä, vaan vasta niiden tulkitseva analyysi auttaa tutkijaa löytämään ja ymmärtämään aineistojensa sisällöllisiä merkityksiä sekä erilaisten muisteluaineistojen rakentumiseen liittyviä ominaisuuksia ja säännönmukaisuuksia.

Muisteluaineistojen analyttinen esille pano tutkimustekstiin korostaa aineistojen merkitystä koko tutkimusprosessin kannalta ja antaa äänen muistelijoilta tutkijan tulkintojen rinnalla. Tämän myötä myös tutkimusta lukevalle annetaan mahdollisuus käydä eräänlaista dialogia niin tutkimuksen tekijän analyysien ja tulkintojen kuin aineistojenkin kanssa. Viime kädessä kysymys on myös lähdekriittinen: kun aineistot – vaikkakin vain tutkijan valitsemat otokset – ovat näkyvillä, tulevat tutkijan niistä tekemät tulkinnat läpinäkyvämmiksi kuin jos tyydyttäisiin aineistojen referoivaan kuvaukseen. (Korkiakangas 2005.)

Korkiakankaan (2005) mukaan perinteen- ja kulttuuritutkimuksen lähtökohdat nojaavat kollektiivisiin, yhteisesti tunnistettaviin ja jaettavissa oleviin ajattelumalleihin; perinnettä ei voi olla ilman jatkuvuutta ja jatkajia, kulttuuri ei elä ilman samankaltaisesti toimivaa, samankaltaisia arvoja ja käsityksiä omaavaa ihmisjoukkoa. (Ks. myös Korhonen 2001.)

Etnologiassa korostetaan muistitiedon kollektiivista luonnetta, jonka selitysvoima nojaa nimenomaan kumuloitumiseen: muistitiedon luotettavuutta tulisi punnita vertailemalla sitä sekä erilaisiin dokumenttiaineistoihin että muihin muistiin perustuviin tietoihin kulloinkin käsiteltävistä asioista. Etnologian-sanastossa (Leimu T., Saressalo & Leimu P. 1979, 48) muistitieto määritellään seuraavasti:

Tieto, joka ei pohjaudu kirjallisiin lähteisiin, vaan tiedonantajan muistiin. Muistitietoa pidetään luotettavana silloin, kun tiedonantaja on kertonut omakohtaisesti kokemastaan eikä muilta kuulemastaan. Jos tutkittavasta kysymyksestä on käytettävissä useita tämän ehdon täyttäviä yhtäpitäviä muistitietoja, katsotaan tieteellisen lähdekritiikin vaatimukset täytetyiksi.

Muistitiedon määrittely tällä tavalla korostaa toisaalta yksilöllistä, toisaalta yhteisesti jaettavissa olevaa kokemuksellisuutta; ”tiedon” luotettavuus vaatii molempien ehtojen täyttymisen.

Muistitieto -käsitteen sijasta Korkiakangas käyttää mieluummin käsitettä muistelu, joka korostaa niin suullisen kuin kirjallisenkin muistamisen kerronnallisuutta ja prosessuaalisuutta. Tällä hän haluaa korostaa aineistojen luonnetta kerrontana, joka on ikään kuin kaiken aikaa liikkeessä: kuunnellessaan ja lukiessaan toisten muisteluja tutkija tavallaan ”tekee samaa matkaa” kertojan ja kirjoittajan kanssa. Muistelukset voivat sisältää monella tavoin elämyksellisiä muistoja, joissa korostuvat tunnepohjaiset ja aistimukselliset, yhteisestikin koetuista tapahtumista nimenomaan yksilöllistä elämystä koskevat piirteet. Muistot ovat hänen mukaansa episodisia välähdyksiä elämämme tapahtumista, ne ovat osa elämänhistoriaamme ja kuuluvat oleellisesti persoonallisuuteemme ja identiteettiimme. Muistoihin sisältyy vahvasti tunne, että muistettu vastaa jopa yksityiskohtineen todella tapahtunutta ja liittyy tiettyyn aikaan ja paikkaan. Ajan ja paikan hahmottaminen vaatii monien irrallisten yksityiskohtien assosioimista keskenään. Muistelija saattaa häivähtäen kokea palaavansa muistellun tapahtuman yhteydessä kokemiinsa tunnetiloihin ja aistimuksiin; hän voi tavallaan nähdä, kuulla, haistaa tai maistaa kokemansa muistelllessaan uudelleen. Tunne- ja aistielämykset ikään kuin vahvistavat muiston todellisena kokemista, ja tällaisia muistoja onkin osuvasti kuvattu eloisiksi ja välähdyksenomaisiksi muistoiksi. (Conway 1995, 67–76; Korkiakangas 1996; 2005.)

Kun puhutaan omaelämäkerrallisesta muistista, puhutaan nimenomaisesti muistelijan kokemasta ja hänelle kokemuksellisesti tärkeästä. Toisaalta omaelämäkerrallinenkin muistelu tuottaa aineistoja, joista voidaan tutkimuksessa päätellä, mikä on kulttuurillisesti yleistä ja mikä yksilöllistä.

Kun aineistosta etsitään jotakin kulttuurisesti jaettavissa olevaa ja yhteisesti tunnistettavaa, tutkijan onkin Korkiakankaan mukaan keskityttävä aineistojen systemaattiseen ja huolelliseen läpikäyntiin. Yleensä tähän ei riitä yksi

lukukerta. Laajojen aineistojen systemaattisella teemoittelulla ja luokittelulla löydetään massasta tutkimuksen kysymyksenasettelun kannalta merkitykselliset aiheet ja asiat, joiden pohjalta voidaan rakentaa kulttuuristen toimintatapojen ja kulttuuristen mallien kokonaisuuksia. (Korkiakangas 2005.)

Korkiakangas (2005) muistuttaa myös, että muisti ja unohtaminen kulkevat käsi kädessä. Tutkijaa kiinnostavat myös ne asiat, joista vaietaan. Nostalgian voima ja vahvuus on kyky muuntaa aikanaan esimerkiksi tavallisilta tai epämiellyttäviltä tuntuneet asiat positiivisiksi, tai vähintään katkeransuloisesti. Nostalgian tehtävänä on häivyttää, saattaa unohduksiin kaikki sellainen, joka voisi rikkoa muistelun miellyttävän tunneharmonian.

Muistelus-käsite ei ole Korkiakankaan muodostama, vaan se näyttää olleen esimerkiksi 1950-luvulla yleisessä käytössä päätellen siitä, että vuoden 1953 kurssialbumissa on ”Leikilliseltä pohjalta kokoonpantu puolivakava MUISTELUS”. Kirjoittajana on Valo Saikku. Suomen kielen perussanakirjan mukaan käsite tarkoittaa lyhyehköä muistelmaa ja luokitellaan kirjan mukaan tavalliseksi sanaksi (Haarala, Lehtinen, Grönros, Kolehmainen, Nissinen, Eronen & Suorsa, 235.)

2.3 Tutkimusaineisto

Olen koonnut tutkimusaineistoni monista eri lähteistä. Käytössäni on ollut Klemetti-Opiston arkisto, joka sisältää Klemetti-Opiston johtokunnan pöytäkirjoja (JKPK), opiskelijoiden hakulomakkeita, todistusjäljennöksiä ja opiston rehtorin, Arvo Vainion kirjeenvaihtoa, kurssipäiväkirjoja, jotka sisältävät pidetty oppitunnit, oppilaskortteja, matrikelikirjoja, kurssialbumit vuosilta 1953, 1956, 1957 ja 1959. Klemetiläinen-lehden lähes kaikki numerot ovat olleet myös käytettävissäni. Monet Klemetti-Opiston konsertit ja tapahtumat nauhoitettiin. Näistä materiaaleista olen koostanut DVD-muotoisen äänitteen.

Olen kerännyt teemakirjoituksia, muisteluksia, joita on 48. Tein myös kaksi puhelinhaastattelua henkilöille, jotka halusivat kertoa tarinansa, mutta eivät pystyneet itse kirjoittamaan. Toisen näistä sain myös kirjallisessa muodossa muistelijan tyttäreltä. Teemahaastattelua hyväksi käyttäen olen haastatellut kymmentä henkilöä. Kohdistin teemakirjoituspyyntöni kansakoulunopettajille, koska olen kiinnostunut nimenomaan siitä, miten juuri he tekivät kulttuurityötä kotipaikkakunnillaan. Lähes kaikki muisteluja kirjoittaneet ovatkin kansakoulunopettajia, iältään 61–87-vuotiaita. Liitteenä 8 on kirje, jolla pyysin Klemetti-Opistossa opiskelleita kansakoulunopettajia kirjoittamaan omaelämäkertaa siltä osin kuin se liittyi Klemetti-Opistoon. Haastatteluja tein sekä opiskelijoille että Klemetti-Opistoa ennen minua johtaneelle Jukka Kansaiselle. Lisäksi käytin hyväkseni aikaisemmin keräämääni aineistoa, ennen

tämän tutkimuksen aloittamista haastattelemani Klemetti-Opistossa merkittävää opetustyötä tehneitä Harald Andersenia, Paavo Kiiskiä, Erkki Pohjola ja Inkeri Simola-Isakssonina.

Muisteluaineistoa kerätessäni oletin, että saan ehkä muutaman, enintään kymmenen kirjoitelmaa. Olin lähettänyt kirjeen 266 henkilölle, joista miehiä oli 139 ja naisia 127. Harkinnanvaraisen otantani kriteereinä oli kansakoulunopettajatausta, koska olin kiinnostunut nimenomaan ammattiryhmästä, jolla on ollut aikanaan suuri merkitys kulttuurityöntekijöinä ja koko kansan sivistäjinä. Poimin nimet Klemetti-Opiston matrikkelikirjoista, joissa oli mainittu muun muassa syntymäpaikka ja osoite. Syntymäpaikka osoitautui hyväksi lähtökohdaksi etsimiselle, jonka tein Fonectan kautta. Otokseni perusteella monet opettajat näyttävät hakeutuneen kotiseudulleen eläkepäivien viettoon. Yleisimmät nimiyhdistelmät jäivät ulkopuolelle. Esimerkiksi Mikko Lahtisia löytyi Fonectasta 116 kpl. Epävarmoissa tilanteissa tein tarkistussoittoja ja kysyin, oliko kyseinen henkilö opiskellut Klemetti-Opistossa. Osoitteiden hakutapani osoitautui onnistuneeksi, koska vain kaksi kirjettä palautui minulle. Kaikki 50 vastannutta olivat jo eläkkeellä. Pidän vastaajien määrää, 18,8 prosenttia, yllättävän suurena. Mielenkiintoista oli, että sekä miehiä että naisia oli suurin piirtein saman verran (miehiä 24, naisia 26). Vaikka muisteluaineisto olisi houkuttanut suuntaamaan tutkimukseni voimakkaasti kokemusten tutkimiseen, päädyin tässä tutkimuksessa keskittymään historian tutkimuksen perinteelle ja käytän muisteluaineistoa elävöittämään ja lisäämään toden tuntua sekä kuvaamaan ajan henkeä.

2.4 Tutkimusraportin rakenne

Olen jäsentänyt tutkimuksen siten, että seuraan kronologisesti tapahtumien kulkua. Luvussa neljä, Klemetti-Opiston kurssit, kuvaan opetustoimintaa yksityiskohtaisesti kunkin kurssilajin kehitystä seuraten. Kiinnitän runsaasti huomiota opetuksen lisäksi opettajiin, jotka olivat maamme johtavia musiikkipedagogeja ja taiteilijoita. Saadakseni mahdollisimman autenttisen kuvan paitsi opetuksen laadusta, myös ilmapiiristä ja ”hengestä”, käytän aineistona opiskelijoiden ja opettajien muisteluksia.

Luvussa viisi kuvaan oppilaskuntatoimintaa. Konserttitoiminnan, jonka Vainio organisoii suurimmaksi osaksi oppilaskunnan avulla, olen sijoittanut tähän lukuun. Kuudennessa luvussa tuon esille Klemetti-Opiston esimerkistä syntyneitä muita musiikki-instituutioita sekä julkaisutoimintaa.

Tässä tutkimuksessa käytetyt kirjalliset sitaatit on kirjoitettu normaali-tekstityyppillä ja haastattelut kursiivilla. Sävellysten nimet on myös kursivoitu. Sitaattitekstien alkuperäiset lihavoinnit, harvennukset ja alleviivaukset on säilytetty.

3 Klemetti-Opiston syntytausta

Kansakoulunopettajat ovat harjoittaneet ahkerasti kesäopiskelua 1800-luvulta lähtien. Vaikka seminaareissa koulutus oli kestoltaan pääsääntöisesti nelivuotinen, monilla oli hataran pohjakoulutuksen vuoksi tarvetta täydentää opintojaan työelämään siirtymisen jälkeenkin. Opettajien innokkuus kesäopiskeluun on toki ammattiin kuuluva ominaisuus tänäkin päivänä, koska opettaja tarvitsee jatkuvasti uusia virikkeitä sekä tietojen ja taitojen päivittämistä.

3.1 Musiikkikoulutusta kansakoulunopettajille ennen Klemetti-Opistoa

Kansakoulunopettajille suunnattua musiikkikurssitoimintaa järjesti ennen kaikkea vuonna 1909 perustettu Suomen Laulunopettajain yhdistys (SLY). Täydennyskoulutuksen kokemisen tärkeäksi osoittaa se, että kansakoulunopettajille tarkoitettulle ensimmäiselle kolmiviikkoiselle kesäkursille Kajaanin seminaarissa vuonna 1910 osallistui 87 opettajaa ja ”harrastus asiaan vallan erinomainen”. (Väänänen 1959, 14; ks. myös Opettajain lehti, OL 1910/24.) SLY järjesti vastaavanlaisia kursseja myös kesinä 1911, 1912 ja 1914. Erityisesti kesän 1914 kurssi Turussa on ollut yleisömenestys. Mukana oli 260 osanottajaa, kansakoulunopettajia, laulunopettajia ja seminaarilaisia. (OL 1911/12 ja 44; OL 1912/16; Kansakoulun lehti, KL 1912/9–10 ja 11–14; KL ja OL 1912/18; OL 1914/45; OL 1919/30.)

Kurssitoiminta keskeytyi kuitenkin kansalaissotaan ja elpyi vasta 1920-luvulla, kun vuonna 1925 perustettu Musiikkipedagogien liitto, johon Suomen laulunopettajien yhdistys oli liittynyt, järjesti Vaasassa kesällä 1927 kurssin. Tälle kurssille osallistui 169 kansakoulunopettajaa (Laitakari 1988, 241; Väänänen 1959, 34.) Seuraava tieto SLY:n järjestämisestä kursseista on Heinolan kurssi kesällä 1947. Se järjestettiin yhdessä Kansakoulunopettajain Jatko-opintoyhdistyksen kanssa. Osallistujia oli 250, laulun- ja kansakoulunopettajia. Opettajina olivat muun muassa Martti Hela, Olavi Ingman, Olavi Pesonen, L. Arvi P. Poijärvi ja Arvo Vainio. (Väänänen 1959, 54.) SLY järjesti myös nelipäiväisen kurssin kansakoulunopettajille yhdessä Koulun Kerhokeskuksen kanssa Kuopiossa kesällä 1952. Kesän 1953 kurssin SLY järjesti Helsingissä. Kurssi kesti kuusi päivää ja se oli tarkoitettu sekä oppikoulujen laulunopettajille että kansakoulunopettajille. (Väänänen 1959, 64–65.)

Myös kansakoulunopettajille järjestetyt yliopistolliset lomakurssit alkaen vuodesta 1884 sisälsivät musiikkia. Laulu kuului retkiin ja luentojen lomaan ja myös musiikkiaiheisia luentoja pidettiin. (Laitakari 1988, 242–244.)

Helsingin yliopistossa järjestettiin yliopistollisia jatkokursseja kansakoulunopettajille vuodesta 1907. Näillä kursseilla oli aina vuoteen 1911 myös musiikkiluentoja (Laitakari 1988, 244–245; KL 1908/13–14). Jacques-Dalcrozen rytmiharjoitukset esiteltiin jo vuonna 1908, kun Ilmari Krohnin kurssiin kuului paitsi ”säveloppia ja siihen liittyen äänentapaamisharjoituksia luennoitsijan kehittämän järjestelmän mukaisesti ja akustisen harmonin avulla”, myös ”rytmiharjoituksia ruumiinliikkeillä sveitsiläisen Jaques-Dalcrozen järjestelmän pohjalta”. (Laitakari 1988, 245.) On merkille pantavaa, miten nopeasti uudet ajatukset saavuttivat Suomen viime vuosisadan alussa. Ilmeisesti Krohn oli kuunnellut Jaques-Dalcrozen demonstraatioita, joita tämä piti eri puolilla Eurooppaa vuosina 1903–1905. Esittelemänsä ideat Jaques-Dalcroze oli koonnut viisiosaiseksi metodioppaaksi, joka oli ilmestynyt vuonna 1906. Samana vuonna hän alkoi myös kursittaa opettajia (Juntunen 1999, 53; Juntunen 2004, 23–24.). Olisi mielenkiintoista tietää, miten Ilmari Krohn piti rytmiharjoituksia ”ruumiinliikkeillä”; olivatko liikkeet tanssillisia, oliko tilan käyttö mukana, vai tyydyttiinkö paikallaan tehtäviin liikkeisiin.

Vuodesta 1905 Koulutoimen ylläpito järjesti vuorovuosin eri seminaareissa luentokursseja kansakoulunopettajille. Niissä oli joitakin musiikkia käsitteleviä luentoja. Lisäksi opettajat voivat seurata harjoituskoulujen ja seminaarien musiikintunteja. (Laitakari 1988, 248.)

Erilaisia kesäkursseja pidettiin myös kansanopistoissa ennen talvi- ja jatkosotaa. Esimerkiksi Oriveden Opistossa järjestettiin vuodesta 1929 Kansankorkeakoulun kesäkurssi- nimellä yli seitsenviikkoinen kurssi, joka vuoden 1931 esitteen mukaan ”on tarkoitettu sellaisille kehittyneemmille henkilöille, joilla ei ole tilaisuutta tai tarvetta käydä talvella toimivaa 6-kuukautista kansankorkeakoulua, kuten ylä- ja alakansakoulun opettajille”. Nämä kurssit sisälsivät paljon muutakin kuin musiikinopetusta, mutta sekä pakollisiin että valinnaisiin seminaareihin, harjoituksiin ja kerhoihin kuului myös musiikki sisältäen jopa soitinopintoja. (Oriveden Opisto kesällä 1931 -esite.)

Kansakoulunopettajille suunnattua musiikin täydennyskoulutusta järjestettiin Oriveden Opistossa myös jo ennen sotia. Siellä pidettiin kesinä 1936–1939 ”Kansakoulunopettajien käytännölliset laulukurssit”, jotka kestivät 15 päivää. Opettajien joukossa oli Heikki Klemetti, samoin L. Arvi. P. Poijärvi. (Oriveden opisto kesällä 1936 ja 1938 -esitteet). Oksasen (1959, 53–54) mukaan kursseilla oli opettajina edellä mainittujen lisäksi myös muun muassa Vilho Siukonen ja Sulho Ranta. Oksanen painottaa myös, että kurssit olivat nimenomaan käytännöllisiä. Työohjelmassa oli samoja piirteitä kuin sittemmin Klemetti-Opiston ohjelmassa:

Työohjelma sisältää enimmäkseen käytännöllisiä harjoituksia. Kurssien johtaja tulee lapsista muodostettavan tilapäisen luokan kera työskennellen ottamaan esille joukon tärkeitä, laulunopetusta koskevia kysymyksiä, minkä lisäksi

osanottajille annetaan päivittäistä ohjausta äänenuodostuksessa, kuorolaulussa ja kuoron johtamisessa. Ohjelmassa on käytännöllisten harjoitusten lisäksi myös luentoja, joita pitävät mm. professori Heikki Klemetti ja tohtori Arvi Poijärvi. (esite 1936, 12.)

Klemetti-Opistossa toteutettu perus- ja jatkokurssimalli oli myös jo tuolloin olemassa. Vuoden 1938 esitteessä todetaan, että ”osanottajat jaetaan kahteen pääryhmään siten, että edellisillä kurseilla mukana olleet muodostavat oman erikoisen *jatkoryhmänsä*”. Orkesterisuunnitelmia oli myös ja osanottajia kehoitettiin ottamaan mukaan soittimia ja mainitsemaan soittimestaan ilmoittautumisen yhteydessä. (esite 1938, 17–18.)

Sota keskeytti kansanopistojen kesäkurssitoiminnan. Sotien jälkeen, kesinä 1945–1949 Oriveden Opistossa järjestettiin kouluhallituksen toimesta kansakoulunopettajille nuorisotyönohjaajakursseja. Opettajina olivat opiston opettajat. Nämä kurssit olivat massakursseja, kerrallaan mukana oli 200 opiskelijaa. (Oksanen 1959, 91.) Muuan mukana ollut kurssilainen on kuvannut näitä ”Hämähäkkikursseiksi”, joille tultiin hakemaan lähinnä puolisoa. Saadakseen valtakirjan opettajaksi, piti nämä, muistelijan mukaan etupäässä askartelua sisältäneet kurssit olla käytyinä. (Muistelija 12.)

Klemetti-Opiston perustamista edisti vuonna 1950 voimaan tullut uusi kansanopistojen valtioneupulaki (Laki 361/1950, asetus 580/1950), joka mahdollisti pitkien, neliviikkoisten kurssien järjestämisen (K-O:n PK 8.12.1952, 2. §; KVS:n vuosikertomus 1953, 10.) Kansanvalistusseuran vuosikertomusten mukaan myös 1960-luvulla järjestettiin pariviikkoisia Kansakoulunopettajien nuorisotyönjohtajakursseja (KVS:n vuosikertomukset 1960–1964).

Kuoroliitot, vuonna 1922 perustettu Suomen Kuoroliitto, myöhemmin Suomen Laulajain ja Soittajain liitto (Sulasol) ja vuonna 1920 perustettu Suomen Työven musiikkiliitto (STM) sekä ruotsinkielinen, vuonna 1917 perustettu Finlands svenska sång- och musikförbund (FSSMF) olivat järjestäneet omia kuoronjohtokurssejaan, mutta ne olivat kestoaltaan lyhyitä, eivätkä tyydyttäneet vaativamman opiskelun tarpeita. Kenties merkittävien näistä ovat olleet Sulasol:in järjestämät musiikinneuvojakurssit vuodesta 1947.

3.2 Kansanvalistuksesta aikuiskasvatukseen

Suomalaisen aikuiskasvatuksen voidaan katsoa alkaneen 1800-luvun kansanvalistus- ja sivistystyöstä. Tätä työtä tekivät ensin suomalaisuusliikkeen herättämät ylioppilaat 1850-luvulta lähtien. He halusivat jakaa sitä tietomäärää, jonka olivat hankkineet, myös tavalliselle kansalle harjoittamalla luentotoimintaa ja painamalla helpotajaisia kirjasia ja jakamalla niitä jopa ilmaiseksi. Kansanvalistusseura jatkoi tätä työtä (Inkilä 1960, 18–20.) Tärkeänä kansan-

valistuksen muotona nähtiin tanskalaisen Grundtvigin alulle panema kansanopistoliike. Kansanopistoilla on ollut 1800-luvun lopulta aina 1950-luvulle saakka tärkeä merkitys varsinkin maaseudun nuorten aikuisten sivistystyössä. Niissä tarjottiin sekä yleissivistävää että ammatillista koulutusta. Käsité aikuiskasvatus alkoi vakiintua 1950- ja 1960-luvuilla (Pantzar 2007). Klemetti-Opiston perustamisaikaan Oriveden Opisto jakaantui lukuvuoden kestoiseksi kansanopisto-osastoksi, josta opiskelija voi jatkaa kansankorkeakouluosastolla. Klemetti-Opiston kurssit sijoitettiin Oriveden Opiston kansankorkeakouluosastoon. (JKPK 1.2.1953, 1. §.)

3.2.1 Kansanvalistusseura kansan sivistäjänä

”Rahvaan sivistämistä, kulttuurin harrastamista, opetuksen kehittämistä. Kelvollisia kirjoja kansalle.” Näin kiteyttää Kansanvalistusseuran nykyinen toiminnanjohtaja Pekka Sallila Kansanvalistusseuran toiminta-ajatuksen sen perustamisvaiheessa. (Sallila 2004.)

Klemetti-Opisto on osa Kansanvalistusseuran omistaman Oriveden Opiston toimintaa. Kansanvalistusseuran yhteydet nuoreen kansakoululaitokseen olivat olleet läheiset alusta alkaen ja seura perustettiin Jyväskylässä vuonna 1874 vuosittain pidetyn kansakoulukokouksen yhteydessä. Jo ennen seuran varsinaista perustamista oli ollut useita yrityksiä seuran perustamiseksi. Suometar kirjoitti jo vuonna 1863, että kansakouluja pitäisi perustaa kaikkiin pitäjiin ja asiaa edistämään olisi saatava eräänlainen kansan valistus-seura. (Inkilä 1960, 11, 38.)

Perustamisesta alkaen Kansanvalistusseura (KVS) on tukenut kansakoululaitoksen ohella monia muitakin sivistyksellisiä instituutioita, jotka ovat vähitellen saaneet vakiintuneet infrastruktuurinomaiset puitteet. Näitä ovat ennen muuta julkaisutoiminta sekä kirjastolaitos, jonka kehittämiseksi Kansanvalistusseuralla oli tärkeä osuus. KVS:n julkaisutoiminta laajoine sarjoinen niin tietokirjallisuutta kuin kaunokirjallisuuttakin levisi halpoina vihkosina laajalle. Kansanvalistusseuralle oli ominaista, että se suuntasi julkaisutoimintansa ”rahvaalle”. Kansanvalistusseuran kalenterilla oli tärkeä osuus etenkin autonomian aikana kansallisen heräämisen, tiedontason ja sivistystahdon herättäjänä. Kansanvalistusseura tuki ja levitti myös kansanopistoaatetta sekä julkaisuilla että taloudellisella tuella. (Sallila 2004.)

Kansanvalistusseura aloitti myös laulujuhlien järjestämisen Suomessa. Ensimmäiset juhlalaulujaiset järjestettiin Jyväskylässä kansakoulukokouksen ja Kansanvalistusseuran juhlakokouksen yhteyteen vuonna 1881, mutta ensimmäiset varsinaiset laulujuhlat järjestettiin Jyväskylässä 1884. Juhlat suunniteltiin Viron esimerkin mukaisesti. Aksel August Granfelt, laulujuhlien isä ja Kansanvalistusseuran sihteeri halusi painottaa laulujuhlien sekä laulun ja soi-

ton yleisesti sivistävää vaikutusta kansaan. Ylipäätään laulujuhilla uskottiin voitavan poistaa säätyeroja ja lujittaa yhtenäistä kansallista henkeä. (Smeds 1984, 28, 33.) Kaiken kaikkiaan Kansanvalistusseura järjesti 20 laulujuhlat 1884–1926, jonka jälkeen laulujuhlien järjestäminen siirtyi musiikkiväen omille järjestöille, mutta KVS oli mukana vielä 1931 ja 1936. Sallilan mukaan niillä oli huomattava merkitys sivistysolojen kehittymiseen maassamme sekä kansallishengen kohottamiseen erityisesti autonomian aikana. (Sallila 2004.)

Kansanvalistusseuran laajaan julkaisutoimintaan kuului myös nuottien kustantaminen. Laulujuhlia varten tarvittiin nuottimateriaalia, jota Kansanvalistusseura ryhtyi julkaisemaan. Seura julkaisi sekaäänisiä lauluja 80 vihkoa, naisäänisiä 19 vihkoa ja miesäänisiä 20 vihkoa, lisäksi miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa 6 vihkoa, oratorioita, kantaatteja, sekä useampia laulukirjoja, joista tunnetuin on Kansanopiston laulukirja. Kansanvalistusseuran torvisävellysten partituurikokoelman ensimmäinen sarja käsitti 11 vihkoa, toinen 22 vihkoa. (Sallila 2004.)

Kansanopistoaatteen edistämisessä seuralla oli tärkeä asema. Jo 1890-luvulla seuran kannanotot ja seuran kokouksissa käydyt keskustelut ohjasivat opistotyön kehitystä. Seura julkaisi kirjoja ja lehtiä opistotoiminnan tavoitteista ja käytännön opetustyön kysymyksistä. Se antoi myös konkreettista apua: kirjoja, opetusvälineitä ja toiminta-avustuksia. Kansanopistojen käynnistämisenä 1880- ja 1890-luvuilla seuralla ei ollut kuitenkaan keskeistä asemaa, koska seuran piirissä vallitsi erimielisyys siitä, mikä olisi opetustyön luonne: toimisiko kansanopisto väljästi ”kristillisen uskontunnustuksen hengessä”, vai pitäisikö opetus perustaa ”Jumalan sanassa ilmoitettuun ja evankelisluterilaisen kirkon tunnustuksessa esitettyyn kristinoppiin”. (Sallila 2004.)

Vaikka Kansanvalistusseura edisti välillisesti kansanopistojen kehittymistä, se sai oman kansanopiston vasta vuonna 1946, jolloin vuonna 1909 perustettu Oriveden Opisto siirtyi seuran omistukseen. Kirjeopiston seura oli perustanut jo vuonna 1922. Pula-aikana 1930-luvulla ja sotavuosina kirjeopistolla oli tärkeä merkitys ja se tarjosikin parhaimmillaan kymmenille tuhansille suomalaisille mahdollisuuden opiskella kotona tilanteessa, jossa opiskelumahdollisuudet muuten olivat vähäiset (Sallila 2004).

Luvussa 3.4 kuvaan grundtvigilaisen kansanopistoliikkeen aatteellista taustaa, jossa keskeisenä on nuorten aikuisten saaminen sivistyksen piiriin. Klemetti-Opiston aatetausta oli grundtvigilainen, koska se oli osa grundtvigilaista Oriveden Opistoa. Klemetti-Opiston opiskelijat olivat aikuisia, varsin monen ikäisiä, mutta pääsääntöisesti kuitenkin nuoria aikuisia.

3.2.2 Aikuiskasvatuksen näkökulma

Aikuiskasvatuksen yhteydessä puhutaan elinikäisen oppimisen muodoista. Luokituksia on useita. Pantzarin mukaan kansainvälisessä käytännössä vallit-

sevin tapa on jakaa elinikäisen oppimisen muodot formaaliin, non-formaaliin ja informaaliin oppimiseen. Pantzar pitää parempana kuitenkin Alasen luokitusta, jonka mukaan elinikäinen oppiminen voidaan jakaa muodolliseen eli organisoituun kasvatukseen, informaaliseen kasvatukseen ja satunnaisoppimiseen. Tämän luokituksen mukaan muodollisella eli organisoidulla kasvatuksella tarkoitetaan kasvatukseen erikoistuneiden instituutioiden harjoittamaa eriytynyttä opintojen organisointia, kun taas formaalin kasvatuksen käsitettä käytettäessä tarkoitetaan vain kelpoisuutta tuottavaa koulutusta. (Pantzar 1993, 28–29.)

Otan molemmat käsitteistöt käyttöön, koska Klemetti-Opistosta löytyy molempiin luokituksiin sopivia koulutusmuotoja. Esimerkiksi kuoronjohdon, äänenkäytön ja nuorison musiikinohjaajakursseilla on ollut tarkat opetus suunnitelmat. Eri oppiaineisiin on kuulunut tenttejä ja kursseista on saanut todistuksen vasta kun kaikki aineet oli suoritettu. Tätä koulutusmuotoa voi kutsua Alasen käyttämää muodolliseksi eli organisoiduksi kasvatukseksi. Nuorison musiikinohjaajakursseista kehittyivät kansakoulunopettajien musiikin erikoistumisopinnot, jotka yhdessä Helsingin väliaikaisessa opettajakorkeakoulussa suoritettujen opintojen kanssa antoivat vuosina 1969–1974 musiikkiin erikoistuneen opettajan kelpoisuuden. Tällöin voidaan puhua myös formaalista kasvatuksesta. Samaten kuoronjohdon jatkokurssi korvasi Sibelius-Akatemian koulu- ja kirkkomuusikkojen kuoronjohdon peruskurssin 1960-luvun loppupuolelta lähtien. Oli myös huomattavasti väljempää kursseja kuten kirkkokuorolaisen kurssi tai musiikin kuuntelukurssi tai vaikkapa lausuntakurssi.

Tuomisto on käsitellyt aikuiskasvatuksen arvolähtökohtia ja ottaa esille dimensiot opiskelu välineenä – itseisarvona sekä yksilö – yhteisö, yksilön omaehtoisuus ja itsesuuntautuneisuus versus yhteisön ulkoahjautuvuus ja velvoteluonteisuus. Aikuiskasvatuksen arvopohjaa on Tuomiston mukaan kirjattu jo Aikuiskoulutuskomitean mietinnössä 1971:29 (26–27), jossa perusarvoiksi on nimetty humanisuus ja demokraattinen yhteiskuntakäsitys. (Tuomisto 1988.) Tuntuu siltä, että Klemetti-Opiston toimintaperiaatteisiin molemmat perusarvot kuuluvat erottamattomasti.

Finnäs on tuonut esille musiikin kykyä koota ihmisiä yhteisen intressin ympärille. Hän myös korostaa, että koska musiikkikasvatuksessa ovat vuoro vaikutuksessa niin luova, esittävä kuin vastaanottava puoli ihmisessä, voidaan hyvin vetää rinnastus kansansivistysideologiaan, jossa korostetaan ihmisen kokonaispersoonallista kasvua. (Finnäs 1995, 20–21.)

3.2.3 *Yhteisöllisyys*

Sosiologinen käsite yhteisöllisyys on laaja ja monitahoinen, enkä ryhdy sitä laajasti käsittelemään vaan määrittelen sen Baumania (1997) mukailleen: yhteisöllisyys on yhteisön henkinen yhteisyys, jota ohjailee yhteinen henkinen

auktoriteetti. Yhteisö on ryhmä, jossa ihmisiä yhdistävät tekijät ovat tärkeämpiä kuin mikään mikä saattaisi jakaa sen. Jäsenten väliset erot ovat vähäisiä tai toissijaisia verrattuna heidän olennaiseen, jopa kokonaisvaltaiseen samankaltaisuuteensa. (Bauman 1997, 98.)

Yhteisöllisyyden merkitystä hyvinvointiin on tutkinut erityisesti Markku T. Hyypä (2005, 17–18). Hän on pohtinut suomalaisten intoa osallistua erilaisiin yhdistyksiin ja vapaaehtoiseen harrastustoimintaan. Hänen mukaansa tällainen yhteisöllisyys on tärkeää kansalaisten hyvinvoinnille, hyvälle elämälle. Erityisesti ruotsinkielisellä Pohjanmaalla esiintyvä voimakas yhteisöllisyys, tai sosiaalinen pääoma, jota hän käyttää synonyymisesti yhteisöllisyyden käsitteen kanssa, on nähtävissä väestön parempana terveytenä ja pidempänä elämänä verrattuna suomenkieliseen väestöön, jossa yhteisöllisyys ei ole yhtä voimakasta. Erityisesti kuorolaulu, joka on kaksi kertaa suositumpaa ruotsinkielisten naisten kesken kuin suomenkielisten (Pohjanmaalla joka kymmenes ruotsinkielinen ja joka kahdeskymmenes suomenkielinen nainen osallistuu kuorotoimintaan), on hänen mukaansa tehokas terveyden edistäjä. Lisäksi hän viittaa seurakunnallisen toiminnan kirkkokuoroineen edistävän terveyttä ja pitkää ikää. Hän viittaa kalifornialaiseen tutkimukseen, jonka mukaan kuoroharjoitukset vähentävät henkistä räsitusta. Tämä oli mitattu immunoglobiini A (IgA) -nimisen vasta-aineen lisääntymisenä kuoroharjoituksen aikana. Hyypä varoittaa tekemästä liian suorita johtopäätöksiä kyseisestä tutkimuksesta, mutta arvioi, että kuorolaululla on vaikutusta elintoimintoihin. (Mt. 70–72.)

3.3 Klemetti-Opiston perustamisen vaiheet

Kuoro-opiston perustamiselle oli olemassa edellytykset ja puitteet Oriveden Opiston yhteydessä, mutta tarvittiin myös henkilö, jolla oli näkemystä ja taitoa sekä ennen kaikkea innostusta suunnitella ja toteuttaa toiminta käytännössä. Tällainen henkilö oli director musices Arvo Vainio. Arvo Vainion sitkeyttä tarvittiin monissa käännteissä, erityisesti taloudellisten ongelmien ilmaantuessa.

3.3.1 Arvo Vainio liikkeelle panijana

Arvo Vainio (1901–1979) oli valmistunut kansakoulunopettajaksi vuonna 1923 ja aloitti opettajanuransa Kotkan Hovinsaaren kansakoulussa (Lommi & Silvo 2003, 11.) Hän siirtyi musiikinopettajan virkaan Kotkan Lyseoon vuonna 1931 ja oli tässä toimessa 35 vuotta, vuoteen 1966. Tämän lisäksi hän suoritti musiikinopetuksen tarkastuksia kouluhallituksen toimeksiannosta neljän vuoden aikana, vuosina 1954–1958, maamme oppikouluissa ja seminaareissa (Klemetiläinen 5-6/58, 2). Opetustoimensa ohella Vainio oli innokas kuoromies ja oli perustamassa vuonna 1922 perustetun Suomen Laulajain ja Soitta-

jain liiton, Sulasolin Kymenlaakson kuoropiiriä jo vuonna 1929 (Pajamo 1982, 223; Arvola 1996, 78). Hän toimi piirin sihteerinä vuoteen 1945 saakka. Sen jälkeen hän oli piirin hallituksen jäsenenä vuodet 1945–1948 ja valittiin puheenjohtajaksi vuonna 1948, jossa tehtävässä hän toimi peräti 22 vuotta, aina vuoteen 1970. Kuoro oli tärkeä toimintamuoto myös hänen opetustyössään. Erilaisia kuorokokoonpanoja Vainiolla oli jo 30-luvun alkupuolella, mutta varsinainen menestystarina syntyi, kun hän perusti vuonna 1937 Kotkan Lyseon Kuoropojat. Kuoropojat oli alusta alkaen oikea poikakuoro. Siinä olivat mukana myös yläluokkien pojat, tenorit ja bassot. Parhaimmillaan kuorossa lauloi yli sata Kotkan lyseon oppilasta (AV Onni Soinille, suosituskirje 31.12.1958,). Esimerkiksi Kuoropoikien 10-vuotisjuhlakuorossa lauloi 135 poikaa ja nuorta miestä (Lommi & Silvo 2003, 28).

Musiikkitoiminnan lisäksi Vainio vaikutti myös politiikassa 1940-luvun lopulla, jolloin hän oli Kotkan kaupunginvaltuustossa kokoomuksen edustajana 1945–1948. Vainio oli myös liikemies. Hän perusti musiikkikauppa Sävelaitan ja toimi sen toimitusjohtajana vuosina 1949–1961. Sävelaitan jälkeen Vainion musiikkiliiketoiminta jatkui Syke oy:n nimisenä Musiikki Fazerin sivuliikkeenä vuoteen 1966. Kurssilaisia kehoitettiin tilaamaan kurssikirjallisuutensa Vainion kautta, joten samalla edistettiin Vainion liiketoimintaa.

Arvo Vainion yhteydet Heikki Klemettiin olivat syntyneet 1920-luvun lopulla Klemetin tultua Sulasolin puheenjohtajaksi. Pajamo (1982, 224) toteaa, että Klemetin ja Kymenlaakson piirin välille syntyi kiinteä ja lämmin vuorovaikutus. Pajamo toteaa myös (1982, 226.), että ”Kymenlaakson piirin toiminnassa on opettaja Arvo Vainiolla ollut erittäin ratkaiseva merkitys.”

Arvo Vainio lauloi Finlandia-kuorossa, joka teki kuuluisan Amerikan-matkan vuonna 1939. Heikki Klemetin lisäksi kuoroa johti joissakin konserteissa kuoron varajohtaja L. Arvi P. Poijärvi, josta tuli tärkeä vaikuttaja Klemetti-Opiston perustamisessa ja toiminnassa. Vainion mukaan kuoro-opiston syntysanat lausuttiin itse asiassa tämän kiertueen paluumatkalla Queen Mary-laivalla. (Vainio 1958, 13.)

Sota keskeytti suunnitelmat, mutta sodan jälkeen kuoronjohtajakoulutusta tarvittiin monestakin syystä. Sota oli vienyt monia kuoronjohtajia. Toisaalta juuri sota oli aikaa, jolloin musiikilla oli kansan sieluun syvälle koskettava vaikutus. Kuorolaulun harrastus oli lisääntynyt voimakkaasti. Vainion mukaan kuorolaulu oli kehittynyt toisen maailmansodan jälkeen eri puolilla maailmaa ja radion ja äänilevyjen ansiosta tulokset olivat kaikkien kuultavissa. (Vainio 1958, 14).

Ahdistava aika sodan jälkeen aiheutti myös sen, että haluttiin jotain vastakaista:

Ja meillähän oli nämä sotakorvaukset ja sen sellaiset ja elettiin kovin ankeita aikoja ja silloinhan pelättiin myöskin kommunismia, nimenomaan vuonna 48–49 ja

kun oli toivuttu tästä, niin tajuttiin, että nyt täytyy ruveta rakentamaan tätä sodanjälkeistä uutta Suomea. Se liittyy juuri siihen ajatukseen, tämä Klemetti-Opiston perustaminen. (Andersén 2001.)

Ajatus kuoro-opiston perustamisesta oli jäänyt kytemään Arvo Vainion mieleen. Vuonna 1947 ajatus oli muutenkin esillä. Sulasolin sihteeri Armas Saارينen oli tehnyt ehdotuksen valtakunnallisen kuoro-opiston perustamisesta. Myös Vainio oli Sulasolin Kymenlaakson piirin puheenjohtajan ominaisuudessa useaan kertaan ilmaissut huolensa kuoronjohtajakoulutuksen puutteellisuudesta ja tehnyt aloitteen kuoronjohtajaopiston perustamisesta SULASOLin vuosikokoukselle. (Pajamo 1982, 90.) Suunnitelmat etenivät kuitenkin hitaasti SULASOLissa ja Vainio ryhtyi etsimään muita väyliä. Sulasolin asenteita Klemetti-Opiston perustamista kohtaan kuvaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Vainiolla olivat suunnitelmat varsin valmiina siinä vaiheessa, kun hän alkoi etsiä toteuttamismahdollisuuksia 1950-luvun alussa. Eräs muistelija (38) antaa Vainion pitkäjänteisestä suunnittelutyöstä eloisan kuvan. Muistelija oli lukuvuonna 1950–1951 vilkkaassa yhteydessä Vainioon auttaen muun muassa Sävেলাitan kalustamisessa:

Kyllä se oli Vainion yksityisajattelua ja homma oli ihan selvillä ja se oli niin pitkällä että se ei ollut meiltä kun väittelyasteella että halus kertoa tätä ja kysy mielipiteitä kaikista ja minä sitten istuin ja kuuntelin pääasiassa sujuvasti.

Muistelija kuvaa myös, miten opisto sai nimensä.

Ja yhtäkkiä Arvolle tuli mieleen, että pitäis keksiä joku nimi sille kurssille, joka vetää sitä, että mikä sille nimeks ja sitte Vainio sano, että kun Klemetti on jo vanha ja että eikös se ois oikein, että Klemetin nimelle – nimi siihen kytkettynä. Minähän innostuin kuin hullu polkasta – – Siitä puhuttiin moneen kertaan ja minä sanoin, että mene käymään. Kun sinä oot laulanut Klemetin kuorossa ja eihän se puremata niele, äkänen se kyllä on. Ja niin sitte se rohkas luontonsa ja kun se tuli takasin, niin se soitti heti, että Klemetti oli innostunu asiasta ja Armi tarjos mulle ja minua pidettiin kun piispaa pappilassa. (Muistelija 38 puhelinhaastattelu.)

Vierailu Klemetin luona sijoittui lokakuun 10. päivälle 1951, eikä Vainio Klemetti-Opiston perustamiskokouksen pöytäkirjan mukaan ollut yksin Klemetin luona, vaan mukana oli Väinö Lunnasvaara (K-O:n PK 10.2.1952, 7. §). Pajamon mukaan Klemetti luuli delegaation olevan liikkeellä Sulasolin edustajana ja tuli näin ikään kuin huijatuksi (Pajamo 1982, 90–91). Olisiko Klemetti ollut yhtä innokas, jos hän olisi ollut selvillä todellisesta tilanteesta, jää vaille vastauksia.

3.3.2 *Klemetti-Opiston perustaminen*

Kuoro-opiston aloitteentekijöinä olivat Vainion ja kouvolaalaisen lehtori Väinö Lunnasvaaran lisäksi Oriveden Opiston johtaja Olavi Kostia sekä L. Arvi P. Poijärvi. Tämä ryhmä oli ollut yhteydessä kouluhallituksen vapaan kansansivistystyön osastopäällikköön, kouluneuvos Yrjö Länsiluotoon. Länsiluoto oli myös Kansanvalistusseuran säätiön esimies, joten Oriveden Opiston kehittäminen oli hänelle tärkeää. (Vainio 1958, 16.) Hänellä oli henkilökohtaiset yhteydet Orivedelle siinäkin suhteessa, että hänellä oli siellä kesäpaikka. Olavi Kostia oli hyvin musiikkimyönteinen, olipa hän laulanut aikanaan Ylioppilaskunnan laulajissakin ja tunsii pitkältä ajalta niin Klemetin, Vainion kuin Poijärvenkin.

Heikki Klemetille kuoro-opiston perustaminen oli todella tärkeää. Mieluis-ta hänelle oli varmaan myös se, että kurssipaikkana oli juuri Oriveden Opisto, jossa hän itsekin oli ollut opettajana 1930-luvulla. Aamulehti pyysi Klemetti-Opiston toiminnan käynnistyessä kesällä 1953 Heikki Klemetilä tervehdystä alkavalle opistolle. Klemetti vastasi:

Erinomainen asia muuten, tuo uusi kauankaivattu opisto. Olen ollutkin hyvin toivoton kaikkeen siihen nähden mikä katoaa ja menee, mutta nyt on herännyt toivo, että kaikki ei katoakaan, vaan nousee uudestaan. Nousee uudestaan ja minä saan palata entiseen, joka on harvinaista. Olen erityisesti iloinen tästä koko yrityksestä ja kiitän sen alkuunpanijoita. (Aamulehti, päivämäärä ei ole tiedossa. Lehtileike kurssialbumissa 1953.)

Klemetti oli jo hyvin sairas, eikä jaksanut tulla Klemetti-Opiston avajaisiin, mutta lähetti sähkeen:

Klemetti-Opiston johtokunta, Orivesi

Hengessä mukana olevina lähetämme sydämellisen tervehdyksen ja onnittelun Klemetti-Opiston avajaisjuhlaan. Kiitollisina Armi ja Heikki Klemetti. (Kurssialbumi 1953.)

Vuonna 1876 syntynyt Heikki Klemetti kuoli 77-vuotiaana, 26.8.1953, joten hän ei ehtinyt nähdä Klemetti-Opiston kehitystä, mutta Armi Klemetti ja Arvo Vainio olivat kirjeenvaihdossa (esim. Vainion Armi Klemetille kirjeet 5.2.1955; 9.4.1955; 16.9.1957). Armi Klemetti kirjoitti myös artikkelin ”Hyvä kuorolaulu Heikki Klemetin mukaan” Kuorolaulun käsikirjaan. Siinä hän toi esille monia tärkeitä kuoron harjoittamiseen liittyviä seikkoja, kuten sointupuhtauden harjoittamisen. (Klemetti 1958.) Armi Klemetti vieraili myös Klemetti-Opistossa ja muisteli Heikki Klemettiä (Aamulehti 1.7.1969). Alkuvuosina tuotiin Jukka Kankaisen mukaan voimakkaasti esille Klemetin elämäntyötä. Pidettiin kokonaisia Klemetti-iltoja, jossa luettiin ja lausuttiin Klemetin runoja, luettiin

pitkiä otteita Klemetin kirjoittamista kirjoista ja laulettiin Klemetin lauluja. (Kankainen 2004.)

Klemetti-Opiston sijoittaminen Kansanvalistusseuran omistaman Oriveden Opiston yhteyteen on varsin luonnollista. Opisto oli saamassa uuden päärakennuksen vuonna 1951 palaneen talon tilalle, joten puitteet tulisivat olemaan erinomaiset. Yhtenä lisäpönttimenä Klemetti-Opiston sijoittamiseksi juuri Oriveden Opistoon saattaisi olla se, että L. Arvi P. Poijärven vaimon sisar oli Olavi Kostian kanssa naimisissa ja Poijärven perhe vietti usein kesäänsä opistolla (Poijärvi 2001, puhelinkeskustelu).

Klemetti-Opiston perustamiskokouksessa 10.2.1952 olivat käsnä liikennetarkastaja Emerik Aalto, laulunopettaja Matti Juvonen, säveltäjä Ahti Karjalainen, tirehtööri Väinö Karttunen, kansanopistonjohtaja Olavi Kostia, lehtori V. Lunnasvaara, opintosihteerit Matti Maijala, ekonomi, rouva Anna Mäkelä, filosofiantohtori L. Arvi P. Poijärvi, kanslianeuvos Vihtori Suomalainen, johtaja Kalle Toivonen, tirehtööri Arvo Vainio ja tirehtööri Antero Viirre. (K-O:n PK 10.2.1952)

Klemetti-Opiston työvaliokunnan kokoukseen 8.12.1952 kutsuttu Länsiluoto korosti Klemetti-Opiston toteuttamista säännöllisesti toistuvana kesäkurssina, osana Oriveden Opiston toimintaa kansankorkeakoulukurssina, mikä edellyttää muutoksen Oriveden Opiston johtosääntöön. Klemetti-Opisto tulisi olemaan Oriveden opiston taloudellisessa hallinnossa, mutta sillä tulisi olemaan oma johtokunta. (K-O:n PK 8.12.1952.)

Arvo Vainio antaa toimittamassaan Klemetti-Opiston viisivuotishistoriikissa sellaisen kuvan, että musiikkijärjestöt ottivat kuoro-opiston perustamisen suurella innolla vastaan (Vainio 1958, 19). Käytännössä asianlaita oli vähän mutkikkaampi. Suunnittelun varhaisvaiheessa oli varsinaiset kuoroliitot ohitettu. Sen vuoksi sitten, kun toiminta todella aloitettiin ja pidettiin tiedotus- ja neuvottelukokous 1.2.1953, oli kokouskutsuun tullut happamia vastauksia. Kokouksessa oli toki edustettuna Sulasol, Mieskuoroliitto, Naiskuoroliitto, Rautateiden Mieskuoroliitto ja Suomen Nuorison Liitto. Myös Suomen Musiikinopettajain Liitto (SMOL) ja Suomen Laulunopettajain Yhdistys (SLY) olivat lähettäneet edustajansa. Suomen Työväen Musiikkiliitto ei lähettänyt edustajaa, mutta sen sihteerin Urpo Iivarisen allekirjoittama vastaus kokouskutsuun 19.1.53 oli ystävällinen:

Liittomme on saanut kutsun Klemetti-Opiston toimintasuunnitelmaa käsittelevään kokoukseen Helsingissä 1.2., josta lausumme kiitoksemme. Valitettavasti ei liittomme ole tilaisuudessa lähettämään edustajaa mainittuun kokoukseen. Toivon kokouksellenne parhainta menestystä. (K-O:n johtokunnan pöytäkirjan 1.2.1953 liite.)

Sulasol sen sijaan oli vähemmän innostunut ja halusi liittää pöytäkirjaan tiedotuksen, jonka allekirjoittajina olivat kokouksessa mukana olleet Yrjö Koponen ja Armas Saarinen:

Klemetti-opiston väliaikaisen hallituksen kokoonkutsuman neuvottelukokouksen (Helsingissä 1.2.1953) pöytäkirjaan haluaa Suomen Laulajain ja Soittajain Liitto r.y:n johtokunta liittää seuraavan tiedoituksen:

Koska Suomen Laulajain ja Soittajain Liitto r.y. ei ole tähän mennessä saanut mitään tarkempia tietoja perustetusta Klemetti-opistosta, eikä myöskään liiton edustajia ole ollut läsnä kutsukirjeessä mainitussa opiston perustavassa kokouksessa, ei liiton hallintoelimillä ole ollut mitään mahdollisuuksia käsitellä tätä liittomme omaa valmennus- ja kurssitoimintaa erittäin läheltä sivuavaa asiaa. Tämän vuoksi on liittomme johtokunta asian tässä vaiheessa halunnut lähettää tähän kokoukseen huomioitsijoinaan johtokuntansa jäsenen Yrjö Kopsen ja liiton toiminnanjohtajan Armas Saarisen. (K-O:n johtokunnan pöytäkirjan 1.2.1953 liite.)

Myös Sibelius-Akatemian suhtautuminen Klemetti-Opistoon oli alussa nuiva. Sibelius-Akatemia vastasi rehtori Ernst Lingon allekirjoittamana kokouksutseen 21.1.1953:

Arvoisan kutsunne johdosta ilmoitan Sibelius-Akatemian puolesta, että Sibelius-Akatemia katsoo ammatillisena korkeakouluna olevansa kirjelmässänne mainitun asian ulkopuolella eikä tämän vuoksi pidä tarkoituksenmukaisena lähettää edustajaansa ilmoittamaanne kokoukseen. Sibelius-Akatemia katsoo kuitenkin, että tällaisen laitoksen perustamisesta voi olla hyötyä suomalaisen kuorolaulun kehittämisesä. (JKPK 1.2.1953 liite.)

Harrastajatoiminnan ja ammatillisen toiminnan erillään pitäminen oli ilmeisesti tärkeää Sibelius-Akatemian imagon kannalta. Sibelius-Akatemian vastaus saattaisi heijastella myös tietynlaista vähättelyä, olivathan puuhamiehinä muitakin kuin varsinaisia musiikin ammattilaisia, osa vieläpä maakunnan miehiä, kuten Vainio ja Lunnasvaara. Sibelius-Akatemian yhteydet Klemetti-Opistoon syntyivät kuitenkin heti, opettajien kautta. Muun muassa Sibelius-Akatemian opettajat Veikko Helasvuori ja Inkeri Keravuori olivat opettajina alusta alkaen. Tiivis yhteistyö alkoi varsinkin Harald Andersénin tultua Klemetti-Opiston opettajaksi vuonna 1957. Laulunopettajista suurin osa oli vuosien mittaan Sibelius-Akatemian opettajia, samoin orkesterikurssien opettajista moni tuli Sibelius-Akatemiasa.

Yhteistyö Sulasolin Tampereen piirin kanssa oli myös mutkatonta alusta alkaen. Klemetti-Opiston kuorojen ja solistien ensimmäinen julkinen esiintyminen tapahtuikin Sulasolin Tampereen piirin laulujuhlien yhteydessä 21.6.1953 Orivedellä. Tällöin Klemetti-Opiston kuorot pitivät kirkkokonsertin Oriveden kirkossa. Koko Klemetti-Opisto osallistui muutoinkin laulujuhlaan. Paltanmä-

elle, jossa pääjuhla pidettiin, mentiin ajan tavan mukaan kulkueena. Myöhemmin, kesällä 1962 Nuorison musiikinohjaajakurssin kuoro esiintyi vastaavilla juhlilla Valkeakoskella.

3.4 Grundtvigilainen aatetausta

Klemetti-Opiston toiminnan viitekehys saattaisi parhaiten löytyä herbartilaisesta kasvatustavasta, joka oli leimannut seminaarien koulutusta viime vuosisadan alusta aina 1960-luvulle saakka. Herbartin pedagoginen käsite, sivistyksellisyys (Bildsamkeit) liittyy ihmisen ominaisuuteen mukautua, olla alttiina muutokselle ja jatkuvalle uusiutumiselle (Siljander 2002, 37–38). On selvää, että laitoksen suunnittelun yhteydessä Arvo Vainion oma kansakoulunopettajatausta oli vaikuttanut hänen ajatteluunsa.

Klemetti-Opistossa tuli korostetusti esille sivistyksellisyys. Se sai monenlaisia konkreettisia muotoja. Opiskelijoiden musiikin nälälle, kuten eräät muistelijat kuvaavat, annettiin monipuolista ravintoa. Varsinaisen opiskelun lisäksi klassisen musiikin teoksia soitettiin jopa ruokailujen yhteydessä keskusradiosta. Erilaiset musiikillisesti yleissivistävät luennot olivat keskeisiä opiskelijoiden päiväohjelmassa. Myöskään Klemetti-Opiston konserttisarjan eli Musiikkipäivien tavoite ei ollut pelkästään esitellä työn tuloksia ja tarjota esteettisiä elämyksiä, vaan myös lisätä opiskelijoiden ja muun yleisön tiedollista kulttuuripääomaa. Esimerkiksi kesällä 1960 luentoja oli musiikkipäivien yhteydessä peräti viisi: säveltäjä Jouko Tolonen kertoi Yhdysvaltojen musiikkikasvatuksesta. Lisäksi hän esitteli nauhanäyttein hyviä ja huonoja kuoroja. Rehtori Taneli Kuusiston luennon aihe oli ”Musiikinopetuksen kysymyksiä”, kapellimestari Jussi Jalas, Sibeliuksen vävy, esitelmöi aiheesta ”Sibeliuksen musiikin tulkinnasta” ja Poijärvi kotimusiikkiperinteen merkityksestä. (Klemetiläinen 3/1960, 9.)

Aikana, jolloin minun ikäpolveni hakeutui lisäopintoihin, vallitsi musiikin nälkä. Niinpä istuimme hartaina kuuntelemassa yösoittoja, joita järjestivät musiikkileirien opettajat. Istuimme monia yökonsertteja kuulemassa Haydnin, Mozartin ja Beethoven kvartettoja. (Muistelija 14.)

Mutta aikanaan se (iltapäivän laulajaiset) oli parasta oppia kuunteluun, lauluohjelmiston tutustumiseen ja keskusteluun. Tuli tutuksi Hugo Wolf, Gustav Mahler, Richard Strauss, että silleen. Tämmöiselle tavan tallajaalle uskomaton etu! (Muistelija 16.)

Suuret säveltäjät, niiden tuotanto ja lauluvoimella myös esittäjät kiinnostivat. Harvalla kai meistä oli enempää tietoa aikaisemmin, puhumattakaan suurista sävellyksistä. Ehkäpä tämän aavistaen ”johto” keksi soittaa ruokatunnilla sinfonioita. Nykyään ”kielilyviystä” on tullut muotia kielen opiskelussa. Me tunsimme saa-

neemme mahtavan ”musiikkikyllyn” tuon kurssin aikana ja siitä kyllä jäi pysyviä jälkiä. (Muistelija 1.)

Jukka Kankainen kertoo Arvo Vainion aatetaustasta ja ideologiasta. Kankaisen mielestä Vainiolla oli hyvin selkeät näkemykset siitä, mihin hän toiminnallaan pyrki:

J: Arvolla oli lähestulkoon jokaisen päätöksen takana enemmän tai vähemmän selkeästi muotoiltu ideologinen ja kasvatuksellinen perustelu.

P: Mikäs se Arvon ideologia sitten oli?

J: Se oli tämän nuoren suomalaisen, tai ensinnäkin opettajapolven, nimenomaan kansakoulunopettajapolven kasvattaminen maaseudun musiikkiohjaajiksi, kuoronjohtajiksi ja musiikkikasvattajiksi ja sitä kautta sitten nuorison saaminen mukaan tähän musiikin siunattuun vaikutukseen, jolla pelastetaan sitten suuri osa Suomen nuorisosta monilta, monilta pahoilta asioilta.

P: Sitä isänmaallis- uskonnollisuutta

J: Hyvin voimakkaasti isänmaallis-uskonnollisuutta. (Kankainen 2004.)

Klemetti-Opiston toiminta-ajatus kiinnittyy myös läheisesti Oriveden Opiston aatetaustaan. Vuonna 1909 perustettu Oriveden Opisto on grundtvigilainen opisto erotuksena kristillisistä ja työväenliikkeen kansanopistoista. Se toimi vielä 1950-luvulla varsin selkeästi Grundtvigin ajatusten pohjalta.

Tanskalainen piispa, historioitsija ja runoilija N. F. S. Grundvig (1783–1872) ideoi folkehojskolen jo 1840-luvulla. Tanskan hävittyä sodan Preussille 1864 ”rahvaan yliopisto” menestyi ja yleistyi, koska sen nähtiin havahduttavan ja nostavan alisteisten talonpoikien itsetuntoa. Grundtvigin aatteitten mukaisia kansanopistoja perustettiin Tanskan lisäksi erityisesti Norjaan 1860-luvulla ja Suomeen 1880-luvun lopulta alkaen. Vaikka monet suomalaiset kävivät tutustumassa muiden Pohjoismaiden kansanopistoihin ja olivat innostuneita kansanopistoaatteesta, monet vaikeudet, jopa puute ja nälkä hidastivat kansanopistojen perustamista ja vasta venäläistämisyrykimysten alettua 1890-luvulla niitä alettiin perustaa innokkaasti, niin että vuonna 1900 maassamme oli 22 kansanopistoa. (Karttunen 1979b, 11, 19, 44.) Ruotsissa grundtvigilaisuus ei vakiintunut, vaikka sinnekin alettiin perustaa kansanopistoja 1860-luvulla. Siellä ei ollut samanlaista kansallista kriisitilannetta kuin Tanskassa ja Ruotsin kansanopistot saivat enemmänkin tiedollisia ja opiskeluun johtavia tavoitteita. (Karttunen 1979b, 10; Tuominen 2002.)

Grundtvigin perusajatukset hänen suunnitellessaan kansanopistoa olivat, että kansanopisto olisi nuorison koulu; sen oppilaat kuuluvat herkimmin vaiutteita omaksuvaan ikäkauteen. Toinen Grundtvigin perusajatus oli, että kan-

sanopisto on elävän sanan koulu, jossa opettajan persoonallisuudella on suuri merkitys. Elävän sanan merkitys, käytännössä luentomuotoinen opetus, oli myös välttämätöntä, koska oppikirjoista oli pulaa. Lisäksi monen opiskelijan lukutaito oli puutteellinen. Alkuvuosikymmeninä jopa kolmasosa opiskelijoista oli käynyt vain osan kansakoulua tai ei ollenkaan (Karttunen 1979b, 67). Kansanopisto on myös herättävä koulu, jossa nuorten henkisten voimien avautuminen ja avartaminen ovat kehityksen päämäärä. Lisäksi kansanopisto on kansanomainen (folkelig), sen tehtävä on lähestyä kansan laajoja piirejä. Nämä Grundtvigin määrittelemät tehtävät on omaksuttu Pohjoismaissa ja sukupolvesta toiseen aina 1960-luvulle saakka painottuen luonnollisesti eri tavoin eri historiallisissa ympäristöissä ja eri aikoina. Vaikka Grundtvig itse oli teologi, hän halusi korostaa, että ensin on herätettävä ihminen, sitten vasta kristitty. (Karttunen 1979b, 9.)

Siljander (1982, 17) on nostanut grundtvigilaisen kansanopiston keskeisiksi tavoitealueiksi 1) kansallis-isänmaallisen kasvatuksen, 2) sosiaalisen kasvatuksen, 3) esteettisen kasvatuksen ja 4) tasa-arvokasvatuksen. Lisäksi grundtvigilaisissa opistoissa pidettiin tärkeinä persoonallisuuden kehittämistavoitteita Grundtvigin kasvatuskäsityksen pohjalta, johon kuului keskeisenä moraalikasvatus. Vaikka Klemetti-Opiston opettajat eivät olleet Oriveden opiston opettajia, grundtvigilaisuus näkyi siinä, että opettajat ja opiston johto olivat kiinteästi mukana toiminnassa muun muassa valvojina. Klemetti-Opiston päivärutiinit aamuhartauksineen ja lipunnostoineen ovat myös tätä opistoperinnettä parhaimmillaan. Tasa-arvosta miesten ja naisten kesken huolehdittiin, mutta samalla kontrolloitiin moraalialia, aivan kuten seminaareissakin. Siksi naiset ja miehet majoitettiin eri rakennuksiin ja valvojat tekivät iltakierroksia tarkistaakseen, että kaikki oli kohdallaan. Kansanvalistusseuran valtuuskunnan kokousta selostettaessa todetaankin valtuuskunnan muistuttaneen, että ”kurssia järjestettäessä tarkoin noudatetaan kansanopistolakia ja muistetaan kansanopiston luonne internaattilaitoksena, jotka kumpikin asettavat kurssien osanottajille velvoituksia”. (KVS:n vuosikertomus 1953, 2.)

Siljander (1982, 16–17) kuvaa kansallis-isänmaallisen kasvatuksen kansalliseksi omaleimaisuuden arvostamiseksi sekä isänmaallis-kansallisten perusarvojen kunnioittamiseen ohjaavaksi kasvatukseksi. Grundtvigin sivistysnäkemys, jonka perustehtävänä oli säilyttää kansallinen kulttuuri kansakunnan sivistyksen ja valtiollisen kehityksen perustana nähtiin kansanopistoissa kansallisen identiteetin säilyttämisen kannalta tärkeänä varsinkin kun tiedostettiin yhteiskunnallisia rappeutumisilmiöitä. (Mt. 26.) Sosiaalisen kasvatuksen perusta kansanopistoissa oli Siljanderin (mt. 18) mukaan Grundtvigin kasvatustajatteluun kuuluvassa ajatuksessa, että inhimillinen kasvu tapahtuu sosiaalisen kokemuksen kautta samastamalla kansalliseen yhteisöön ja traditioon. Tasa-arvokasvatuksen osalta Siljander (mt. 19) on sitä mieltä, että grundtvi-

gilaisiessa tasa-arvonäkemyksessä tähdättiin yhteiskuntaluokkien välisten sivistyserojen tasoittamiseen. Mikkelsen puolestaan katsoo, että tasa-arvovaatimukseen ei Suomessa liitetty poliittisen demokratian toteuttamisvaatimusta niin kuin Norjassa, jossa grundvigilainen kansanopistoliike oli mukana vaatimassa myös parlamentaarista demokratiaa. (Mikkelsen (1999.) Esteettinen kasvatusta, joka Siljanderin (1982, 17) mukaan tarkoitti taiteiden tarjoaman esteettisen elämysmaailman avartamiseen sekä kauneusarvojen ymmärtämiseen aktivoivaa kasvatusta oli keskeisesti esillä Oriveden Opistossa ja luonnollisesti Klemetti-Opistossa se oli aivan keskiössä. Tasa-arvon vaatimuksen toteuttamisena on syytä korostaa myös sitä, että kursseille hyväksyttiin varsin erilaisista taustoista lähteneitä opiskelijoita. Osa opiskelijoista oli hyvinkin pitkällä musiikkiopinnoissaan, mutta sinne oli mahdollista päästä opiskelemaan varsin vaatimattomillakin pohjatiedoilla ja -taidoilla.

Grundtvigille elävä vuorovaikutus oli keskeinen. Marjomäki kiteyttää Grundtvigin näkemyksen kasvatuksesta ja opetuksesta, että sen perimmäinen tavoite on pyrkimys sivistykseen. Sivistys ilmenee oman elämän hallintana, kansalaisvelvollisuuden velvoitteiden ymmärryksenä ja omaan kulttuuriin juurtumisena. Kasvatuksen ja opetuksen avulla on pyrittävä edistämään nuorissa uinuva omatoimisuus. Opetusmenetelmien tulee perustua oppilaan ja opettajan keskinäiseen vuorovaikutukseen ja arvostukseen, elävän sanan pedagogiikkaan, joka on vapaata ulkonaisesta pakosta. Pääasiana eivät ole muodolliset tutkinnot ja todistukset vaan syvälinen oppiminen. (Marjomäki 2005, 14–15.) Koska Grundtvig korosti vuorovaikutusta ja opiskelijan sosiaalisten taitojen sekä oman toiminnan ja ajattelun kehittämistä, häntä voidaan pitää myös nykyisin keskeisessä asemassa olevan oppimisen teorian, sosiokonstruktivismin varhaisena filosofina (Kauppila 2007, 65).

Esteettinen kasvatusta on klassisissa sivistysteorioissa keskeinen käsite. Krohn (1955, 9) on pohtinut esteettisen kasvatuksen peruskysymyksiä ja määritellyt esteettisen alueen seuraavasti: ” Sitä tajunnan tilaa, jossa olemassaolo esiintyy meille itseisarvona, itsestään merkityksellisenä, sanotaan esteettiseksi asenteeksi tai esteettiseksi suhtautumistavaksi.” Krohn erottaa käytännöllisen, asiallis-teoreettisen ja esteettisen asenteen toisistaan.

Krohn uskoi, että esteettisillä kokemuksilla on merkitystä myös tieteellisen ja intellektuaalisen työn edistäjinä ja tehostajina. Hänen mukaansa esteettisen todellisuuden näkeminen ja ymmärtäminen laajentaa näköpiiriä ja tunneasteikkoa laajentaen samalla myös tiedollista kokemuspäiriä. (Krohn 1955, 58.)

Mielityinen (2000) on pohtinut käsitettä ”esteettinen sivistys” ja nostanut esille esteettisen sivistyksen kaksijakoisuuden kahdella tasolla. Esteettistä sivistystä voidaan pitää yhtenä sivistyksen osa-alueena ja sen vastakohtana kaikki sivistyksen eri lajit sisälleen sulkevana inhimillisen olemuksen muotona ja kykynä. Toinen kaksijakoisuus Mielityisen mielestä on siinä, painotetaan

tutkimuksessa yksilöllistä esteettistä kokemista vai yhteisöllistä ja kulttuurista ulottuvuutta. Tämä ongelma on Mielityisen mukaan jo Kantin ajatuksessa, jonka mukaan päämääränä on itsenäinen, autonominen subjekti, joka käyttää rohkeasti omaa ymmärrystään. Toisaalta kasvatus piti nähdä edistyneen yhteiskunnan toimintamuotona, jonka avulla koko kansakunta eikä vain yksilö voi saavuttaa päämääränsä. Mielityinen (mt.) pohtii myös subjektiivisen ja kulttuurisen näkökulman kohtaamista eli kohtaavatko yksilön esteettisessä tapahtumisessa syntynyt suhde itseensä ja suhde, joka syntyy suhteessa ympäröiviin ihmisiin ja objekteihin. Hän pohtii myös luovatko esteettiset tapahtumat jonkin aivan erilaisen ulottuvuuden, jota on vaikea kielellisesti ilmaista. Useissa muisteluksissa tulivat molemmat puolet esille.

Oman tutkimukseni tavoitteena ei ole lähteä pohtimaan käsitettä esteettinen kasvatus tämän pitemmälle, koska käsite saa aina uusia merkityksiä eri yhteyksissä ja eri aikoina. Esteettisyyden käsite kulkee kuitenkin sitkeästi mukana kasvatuskeskustelussa eettisen kasvatuksen rinnalla tänäkin päivänä.

Oriveden Opiston aatteellinen tausta ”grundtvigilaisena” kansanopistona sopi hyvin Vainion, opettajien ja opiskelijoiden arvomaailmaan. On todennäköistä, että Vainio tunsikin hyvin Grundtvigin aatteet ja oli pohtinut niitä yhdessä Poijärven kanssa. Päätelen tämän siitä, että Isa Gripenberg aloittaa Helsingin Sanomissa julkaistun artikkelinsa ”Elävää suomalaista kulttuuria laulun ja soiton voimalla” Poijärven lausumalla ”Tämän talon seiiniin Grundtvigin basillit ovat kerran tarttuneet ja täällä ne elävät vieläkin”. Gripenberg palaa artikkelissaan useaan kertaan Klemetti-Opiston ”grundtvigilaisuuteen” ja toteaa, että Klemetti-Opistossa ei ole kyse teoreettisesta yrityksestä soveltaa Grundtvigin kansanvalistusaatetta, vaan siellä aate muuttuu eläväksi todellisuudeksi, kun nuoret aikuiset, heistä varsin suuri osa kansakoulunopettajia, herätetään henkisesti, innostetaan ja ohjataan aatteelliseen elämänkatsomukseen. Samalla nämä eri puolilta maata tulleet opettajat, jotka ovat kokoontuneet ”kansanvalistuksen monista ihanteista jaloimman, yhteisen musiikinharjoituksen ympärille”, kasvattavat tuhansittain oppilaita samaan henkeen. Hän pohtii myös eroa suomalaisen ja ruotsalaisen nuorison välillä ja on sitä mieltä, että ”villiintymiseroit” eivät ole vielä yhtä pahoja Suomessa kuin Ruotsissa. Hän vetoaa valtion ja kuntien viranomaisiin, jotta nämä tukisivat yhtä anteliaasti henkistä kuin fyysisistä urheilua. Gripenberg kirjoittaa:

Niillä, jotka ovat nuoruudessaan oppineet rakastamaan ja harjoittamaan musiikkia, ei ole milloinkaan vapaa-ajan ongelmaa, ja jos voidaan uskoa kaikkien aikojen viisaita, on musiikin mahti ainoa, johon pahalla ei ole valtaa. (HS 194/1960, 11.)

Sellaiset arvot kuin raittius ja siveys olivat toki muutoinkin vielä keskeisiä suomalaisia arvoja ainakin 1950-luvulla, mutta ne korostuivat opiston toiminnassa Vainion aikana loppuvuotia lukuunottamatta. Raittius oli ehdoton sääntö

ja siveyttä turvattiin sijoittamalla miehet ja naiset eri rakennuksiin. Oriveden Opiston opettajien tehtäviin kuului toimia valvojina. (Saikku 2004.)

Opistolla oli erittäin tarkka kuri ja esim. alkoholinkäyttö ei tullut kuuloonkaan – siitä piti Arvo huolen, mutta muuten vietettiin todella hauskoja iltoja yhdessä opettajien kanssa (Muistelija 35).

Kurssilaisten kesken oli hyvä iloinen toverihenki. Kehuttiinpa, että moraalilla oli meillä korkea (Muistelija 17).

Rehtori Arvo Vainio piti tiukasti ohjat käsissään puuttuen myös kurssilaisten vapaa-ajan viettoon (liekö vaikuttanut oman tyttären Siljan Orivedellä olo?!). (Muistelija 25.)

Kurssilaisten keskuudessa ei tunnettu alkoholiongelmia, poikkeus oli yksi kurssin opettaja, jonka tunnit jäivät joskus pitämättä ja joka ilmestyi tunnille mustin silmälasin (Muistelija 32).

Viidentoista vuoden kuluessa kuitenkin aatteellisuus opiskelijoiden ja opettajien keskuudessa alkoi rapautua. Selkeimmin havaittavissa oli raittiusaatteesta luopuminen. Ainakin jo vuonna 1966, jolloin olin ensi kertaa kurseilla, vietettiin kurssin päättäjäisiä Vehoniemessä, jossa oli anniskeluravintola.

Anniskeluoikeuksien tultua Oriveden ravintoloihin vuonna 1968 klemetiläiset kansoittivat niin Kievarin kuin Kotipirtinkin, mutta kovin keskeistä ryyppiskelyä ei ollut, vaan ravintolat olivat sopivia ”hälinäpaikkoja” pitkien työpäivien jälkeen, kuten vuosina 1968–1969 kuoronjohtokurssilla ollut muistelijani kuva:

Tätä työtä oli niin paljon aamusta iltaan. Ja illalla, mitä istuttiin, mikä se oli se kaljapaikka, se pubi siellä, siellähän sitä istuttiin. En tiedä ottiko siellä joku oluen, ottiko joku sitäkään, mutta istuskeltiin siellä hälinässä ja hulinassa ja vähä iltapalaa syötiin ja sitten mentiin nukkumaan. Väsyttikin niin, että piti mennä seuraavaan päivään latautumaan. (Anon. 2.)

Ikävä piirre ravintolaelämän astuttua kuvaan oli, että myöhäiset iltamusiikit lopetettiin, kun kurssilaiset valitsivat kievarin musiikin kuuntelun sijasta:

Aluksi viinaksien saanti järjestyi sillä, että halukkaat lähtivät pikkuautoilla Kangasalanharjun näköalravintolaan, Vehoniemeen. Myöhemmin asia suures- ti helpottui, kun Oriveden Osuuskauppa avasi anniskeluravintolan kirkonkylälle. Iltapäivän laulajaiset oli menetetty, ei ollut aikaa; ravintolaan toki piti ehtiä. Näin sen näin. (Muistelija 16.)

Vuorovaikutukseen perustuvan oppimisen ja opettamisen näyttävät omak- suudet myös Klemetti-Opiston opettajat, ehkäpä juuri Arvo Vainion antaman mallin mukaisesti. Tämä ilmenee monista muisteluista:

Parhaalla mahdollisella tavalla saimme myös tutustua toisiimme, opiskelutoverit sekä mahdollisimman pätevä ja tehtäviinsä paneutunut, meihin opiskelijoihin jo alusta alkaen hyvin toverillisesti suhtautunut opettajakunta. Opettajista on ensimmäisenä mainittava, koko talon a ja ö, primus motor Klemetti-Opiston johtaja Arvo Vainio. Hän oli kuin suuren perheen isä, jonka luokse saattoi mennä erilaisten huoliensa vuoksi, jos sellaisia esiintyi. Aina hänellä oli jokin ratkaisu tarjolla ja kävijä saattoi huojentuneena palata. (Muistelija 26.)

Akatemian nuori vanhemman lehtorin virkaa hoitava Martin Fagerlund saavutti erikoisen kunnioituksen musiikinteorian opettajana. Hänen rento, humoristinen ja toverillinen suhtautumisensa ”tyhmeliiineihin” herätti mielenkiintoa. Hänen avustamana aukenivat osaksi ainakin musiikinopetuksessa välttämättömät teorian salaisuudet selvästi ymmärrettäväksi. (Muistelija 24.)

Uutta ja ihmeellistä oli myös vapauden ja luovuuden henki, joka tuntui Klemetti-Opistossa vallitsevan. Karuhkon miesseminaarin musiikkitunnit olivat Eero Sipilän otteessa antaneet luotettavan pohjan perusasioissa. Linnalan Yleinen musiikkioppi oli opiskeltu varsin hyvin. Nyt alkoi soveltaminen käytäntöön. (Muistelija 14.)

Nimimerkki N. Kirjoittaa Klemetiläinen-lehdessä siitä, miten yhteishenki puodotti kansakoulunopettajat kateederilta:

Tullessani Klemetti-Opistoon se suorastaan kuhisi kansakoulunopettajia. Heinäkuuhun päästäessä sieltä löysi vain pelkkiä klemetiläisiä. Joku voima oli vetänyt opettajat alas kateederilta – vaikka eipä silti; mitenpä he olisivat voineet seistä korokkeella, kun omat opettajammekin, suuret maestrot, olivat astuneet sieltä tasaiselle lattialle, ystäviksemme. (Klemetiläinen 4/1958.)

Harald Andersén pohti Klemetti-Opiston alkuvuosien henkeä ja korosti sitä, miten kurssilaiset kokivat, että oltiin tekemässä jotain todella merkittävää Suomen musiikkikulttuurin kehittämiseksi. Hän toteaa haastattelussani:

Kyllä se asia, jonka sais tuoda esille, koskee nimenomaan näitä alkuaikoja. Siis tämä klemetiläisyys, tämä henki, joka vallitsi siellä, että nyt ollaan tekemässä jotain suurta ja kehittämässä Suomen kuoromusiikkielämää. Se oli aistittavissa erittäin selvästi silloin nimenomaan alkuvuosina, 57–58, kun minä tulin – Se tuli niin tyypillisesti esille. Tietysti aika vaikutti myöskin – nykyäänhän sellaista ei voisi ajatellaakaan, mutta silloin kuitenkin siellä oli kyllä sellainen kansanopistohenki hyvin monessa suhteessa. (Andersén 2001.)

Miten on suhtauduttava Andersénin toteamukseen kommunismin pelosta sodan jälkeisinä vuosina? Epäilemättä sitä oli niin kulttuuri- kuin kansakoulunopettajapiireissäkin. Valvontakomission vaatimuksesta ja SKDL:n myötäilemänä Suomen hallitus joutui erottamaan muun muassa ylimmissä opetustehtävissä olevia sotapolitiikkoja. Esimerkiksi L. Arvi P. Poijärvi, joka oli ollut Hitlerin

SS-miesten värväyksen johdossa, erotettiin kouluhallituksen ylijohhtajan tehtävistä sodan päätyttyä. (Huttunen 1985, 337.)

Tarkka (1988) toteaa, että kulttuuri sai melko tärkeän osan kamppailussa toisen tasavallan poliittisesta vallasta. Esimerkiksi vuosina 1945 – 1948 oli kolme kommunistista opetusministeriä. Yleisradion pääjohtajaksi tuli Hella Vuolijoki, joka teki toki ansiokasta työtä perustamalla muun muassa radion sinfoniaorkesterin ja radioteatterin sekä virittämällä moniarvoista keskustelua ”pienoisparlamentissa”. Kansandemokraattien vastainen rintama heräsi ja hyökkäyksen kohteena oli juuri Vuolijoki. Vasemmistoölymystö yritti voittaa akateemisen väen puolelleen, mutta epäonnistui. SKDL menettikin poliittisen mahtinsa jo vuonna 1948. Valtio otti vaurastuessaan tieteet ja taiteet hallintaansa, mutta ei sosialistisessa hengessä. (Tarkka 1988, 319.)

Arvo Vainio piti poliittisena henkilönä matalaa profiilia Klemetti-Opistossa. Hänellä oli myös poliittisia näkemyksiä, mikä näkyy siinä, että hän osallistui kokoomuksen edustajana Kotkan kaupunginvaltuustoon 1940-luvun loppupuolella. Kotkassa toimiessaan hän kuitenkin ymmärsi myös työväenliikkeen merkityksen kulttuuriryöissä. Yhteydet Työväen musiikkiliittoon olivat hyvät. Samoin hänelle oli todella tärkeää, että eri yhteiskuntaluokkien ihmiset kohtasivat niin Klemetti-Opistossa kuin hänen johtamissaan kuoroissakin. Ahti Sonninen oli tullut kuuntelemaan erästä Vainion johtaman kuoron konserttia Kotkaan. Kirjeessään Ahti Sonnille hän kirjoittaa konserttinsa jälkeen näin:

H.V. Kiitos käynnistäneen täällä. Oli oikein piristävää mukanaolonne. Tietenkin laulajien kuuleminen oli paljolta henkistä rääkkiäkin, sillä ainahan tahtoo kaikki, vallankin esityksessä, jäädä todellisuuttakin heikommaksi. Pääasiahan on itse työ. Olisi säveltaiteen kehitykselle voitoksi, jos vain mahdollisimman monet viilarit, hitsaajat ja asentajat saadaan harrastamaan. (AV:n kirje 12.4.1955.)

Jossakin kulki kuitenkin raja. Kirjeessään kouluneuvos Heikki Hosialle, joka oli tuohon aikaan kouluhallituksessa, Vainio toteaa Klemetti-Opiston kurssi-ilmoituksista:

Ensimmäinen ilmoituskierron oli muistaakseni kahdeksassa lehdessä, kaikkien puolueiden pää-äänänen kannattajissa (paitsi kommunistien), Opettajain Lehdessä, Kotimaassa ja Aamulehdessä. (AV:n kirje 9.2.1955.)

3.5 Musiikilliset linjaukset

Kurkela (1986) on tutkinut musiikillisen kansansivistyksen arvohistoriaa ja todennut sen nousevan kolmesta ideologisesta taustasta, jotka ovat 1) snellmanilainen kansallisuusaate ja sitä tukenut kansanperinteen vaaliminen, 2) kristillisperäinen moraalifilosofia sekä 3) länsimaisen taidemusiikin estetiikka.

Näistä Kurkela johtaa kolme peruseriaatetta, joiden varaan nuorison musiikkikasvatus rakentui: 1) kansallinen – vierasmaalainen, 2) eetosta kohottava – rappeuttava ja 3) kaunis – ruma.

Vielä sotien jälkeenkin oli olemassa jyrkkä jako kevyen musiikin ja klassisen musiikin välillä. Vainio kantoi huolta nuorison innostuksesta iskelmiin. Hän kirjoitti Etelä-Suomen Sanomiin pääkirjoituksen 5.12.1944, jossa otti esille musiikin harrastuksen eettiset ja esteettiset arvot ja asettaa vastakkain iskelmät ja ”hyvän musiikin”. Hän myös nosti esiin yhteisöllisyyden merkityksen musiikin harrastamisessa:

Mutta mikä on nuorison osuus kansamme musiikillisessa kehityksessä? Teknillinen musiikki, radio, gramofooni ja elokuvaäänilaitteiden kautta tuleva, saavutti jo sodan edellisinä vuosina sellaisen laajuuden, ettei nuorison elävän musiikin harjoittamiseen olisi luullut jäävän minkäänlaisia mahdollisuuksia. Varsin uhkaavaksi alkaa käydä tilanne nuorisollemme nyt, kun iskelmämusiikin voittokulku tanssikiellon lopettamisen jälkeen saa sellaiset mittasuhteet, kuin nyt on nähtävissä – Jos nuorisollemme tarjoutuu riittävästi tilaisuutta hyvän musiikin harjoittamiseen varsinkin yhteisöllisessä mielessä, niin varmaa on, että ainakin sen parhaimmisto helposti selviää jaloilleen iskelmämusiikin lumouksesta. (Siteeraus, Arvola 1996, 374.)

Klemetti-Opiston musiikillinen viitekehys 1950-luvulla oli klassinen. Se perustui länsimaisen taidemusiikin estetiikkaan, mutta myös kansallisuusaate ja kristillisuus leimaavat ohjelmistovalintoja. Erityisesti alkuvuosina kuorojen ohjelmistossa oli useita isänmaallishenkisiä teoksia. Kirkkomusiikkia esitettiin runsaasti. Yleensä joka kesä oli ainakin yksi kirkkokonsertti. Kuoro-ohjelmistossa pääosan muodostivat suomalaiset säveltäjät. Sibeliuksen ja Klemetin ohella muutkin suomalaiset säveltäjät, kuten Toivo Kuula ja Leevi Madetoja, olivat edustettuina. Pienimuotoisten teosten lisäksi otettiin ohjelmistoon alusta lähtien laajempia teoksia, muun muassa Eino Linnalan *Maria-kantaatti*. Suomalaisen musiikin lisäksi ohjelmistossa oli runsaasti klassikoita, kuten *Keivät* -osa Haydnin *Vuodenajat*-oratoriosta heti ensimmäisenä kesänä. Toisena opiskelukesänä olivat ohjelmistossa niinkin vaativat ja laajat teokset kuin J.S. Bachin motetti *Jeesu aarteheini* ja Faurén *Requiem*. Kurssien opettajat Ahti Sonninen ja Jouko Tolonen saivat myös hyvin esille omia teoksiaan. Näistä voisi mainita useaan otteeseen esitetty Tolosen kantaatti *Notku nuori neitsykäinen*. (Vainio 1958, 78–89.) Harald Andersénin tultua kuoronjohdon opettajaksi vuonna 1957 otettiin ohjelmistoon myös moderneja teoksia, kuten Johann Nepomuk Davidin *Deutsche Messe*.

Yksinlaulukurssilaiset harjoittelivat ja esittivät liedejä, sekä aarioita oopperoista ja oratorioista. Illanvietoissa oli toki kevyempääkin ohjelmistoa. Myös tanhuesityksiä oli useina kesinä. Tanssiminen illanvietoissa oli lähinnä piirileikkiä. Erään muistelijan mukaan ”Kevyempää illanviettoa edustivat ”tanssi-

aiset”, tahtoo sanoa, se oli eräänlaista piiritanssia pareittain. Pari vaihtui jatkuvasti” (Muistelija 1).

Eri maiden kansalaulut alkoivat ilmestyä yhteislauluohjelmistoon erityisesti sen jälkeen, kun Vainio ja Poijärvi julkaisivat kuorokirjan *Laulukerho V* vuonna 1959. Sen ohjelmiston käytöstä on mainintoja useissa muisteluksissa. ”Kai Chydenius laihana pitkätukkaisena toimi yhteislaulujen harjoittajana. *On Charlie mulle kallein* ja *Oi kaunis nuoruus* eivät milloinkaan häivy mielestäni.” (Muistelija 7.) Vapaamuotoista yhdessä laulamista harrastettiin myös lammen rannalla sään salliessa.

Koska joukossa oli monia luovasti lahjakkaita muusikkoja, oli yhteinen jammailu suosittu vapaa-ajanviettotapa. Tällaista musisointia harrastettiin niin soittaen kuin laulaenkin. Monissa muisteluksissa kuvataan joukkoa, johon kuuluivat muun muassa Reijo Norio ja Jukka Kankainen, soinnuttelemassa jossakin käytävän nurkassa milloin mihinkin tyyliin. Jazz-jammailua harrastivat muistelijoiden mukaan erityisesti Ilkka Kuusisto ja Leif Segerstam. Joskus jäätiin kuuntelemaan salaa vain itselle tarkoitettua fantisointia:

Hienoja hetkiä olivat myös Leif Segerstamin ja Ilkka Kuusiston jazz-tuokiot. Heidän alettuaan ympärillä oli pian sankka parvi kuulijoita. Paavo Heinisen vierailun vaikuttava yksityiskohta oli hänen päiväsydämellä harjoittamansa fantisointi juhlasalin flygelin äärellä. Se ei ollut yleisölle tarkoitettu, osuin vain salin lehterille silloin. Mitkä visiot säveltäjällä voivatkaan olla! Vanha juhlasali oli korvaamattoman hieno musiikin esityspaikka. (Muistelija 14.)

Ilkka Kuusisto, Leif Segerstam ja Jarmo Vainio saattoivat innostua muunkinlaiseen revittelyyn. Jukka Kankainen, muistelee ja itsekin muistan nähneeni valokuvia, jossa mainitut herrat ovat sonnustautuneet peruukkeihin ja soittavat sähkökitaroita ja muita pop-soittimia. Kankaisen mukaan musiikki oli Beatlesia. Soittimet oli lainattu kylältä. (Kankainen 2008.) Tässä oli kuitenkin kyse enemmänkin parodiasta ja huvittelusta, mutta epäilemättä viimeistään 1960-luvulla myös pop-musiikki alkoi saada sijaa Klemetti-Opistossa.

3.6 Kansakoulunopettaja yhteiskunnallis-poliittisena vaikuttajana

Klemetti-Opiston intressi kansakoulunopettajien täydennyskoulutukseen oli ymmärrettävä. Koulutusta ei haluttu kuitenkaan suunnata vain kansakoulunopettajille, vaan kansanvalistuksen hengessä kaikille, joilla katsottiin olevan edellytyksiä opintoihin.

Talvi- ja jatkosodasta toivuttuaan ja varsinkin sotakorvausten päätyttyä 1952 suomalaisissa heräsi voimakas tarve katsoa tulevaisuuteen sekä vahva kulttuurin nälkä. Kulttuuripersoonia omilla paikkakunnillaan olivat kansakoulunopettajat. Kansakoulunopettaja oli edelleen ”kansankynttilä”, jonka ilman muuta odotettiin toimivan yhteisössä näkyvissä tehtävissä ja osaavan muun muassa johtaa kuoroa. Poliitiikkaan opettajat osallistuivat sekä ennen sotaa että sodan jälkeen varsin varovaisesti. Seminaarit olivat aikanaan olleet voimakkaasti suuntaamassa opettajien arvoja. ”Opettajat kasvatettiin seminaareissa vahvalta uskonnollis-siveelliseltä pohjalta sivistyneiksi, työteliäiksi, isänmaallisiksi ja esimerkiksi kelpaaviksi kansalaisiksi” Myös musiikilla oli keskeinen ja vahva asema. Monet musikaaliset kyvyt olisivat jääneet löytymättä ilman seminaarien apua (Nurmi 1996, 202).

Vasemmiston ja oikeiston välinen rajankäynti näkyi siten, että opettajien näkemykset painoutuivat oikeistoon. Kuikan (1985) mukaan Akateeminen Karjala-Seura (AKS) oli ulottanut toimintansa myös seminaareihin 1920-luvun puolivälissä. Kouluhallitus kielsi 1930-luvun alussa kaikenlaisen poliittisen toiminnan ja esimerkiksi Rauman seminaarin Karjala-kerho erosi lehtori Tarmon painostuksesta AKS:sta. Samoin opiskelijoita kiellettiin liittymästä sinimustiin. (Kuikka 1985; Nurmi 1996, 93). Heimoaate koettiin lähinnä henkisen tuen antamiseksi heimoveljille ja oli osoitus isänmaallisuudesta. Myös Viro-harrastusta oli jopa niin, että useissa seminaareissa oli mahdollista opiskella viron kieltä. Suojeluskuntaharrastusta pidettiin myös osana isänmaallista toimintaa. Esimerkiksi Rauman seminaarissa oli jo 1920-luvulla suojeluskuntakerho, johon miltei kaikki opiskelijat osallistuivat (Nurmi 1996, 91; Rantala 1997, 32). Monet miesopettajat toimivat myös 1920- ja 1930-luvuilla suojeluskuntien poikatyössä ohjaajina ja naisopettajat kuuluivat Lotta Svärd -järjestöön (Kuikka 1985, Rantala 1997, 33). Opettajien mielestä kyseessä ei ollut poliittinen vaan isänmaallinen toiminta. He olivat sisäistäneet porvarillisen hegemonian, joka kansalaissodan jälkeen vallitsi Suomessa. ”Kuitenkin erityisesti kommunistit vierastivat suojeluskuntia ja yhdistivät ne vuoden 1918 perinnön jatkamiseen”. Suojeluskunnat takasivat esimerkiksi Lapuan liikkeelle vapaat kädet toimia. (Rantala 1997, 32.) Sotien jälkeen Valpo, joka oli ääri vasemmiston käsissä, oli jonkin verran kiinnostunut opettajista, mutta tyytyi keräämään tietoja vain lähinnä niistä opettajista, jotka olivat ilmaisseet kielteisyytensä ääri vasemmistoa kohtaan. Näiden Valpon seuraamien opettajien lukumäärä oli vain noin 150. (Rantala 1997, 177.)

Mallikansalaisuuden vaatimus oli keskeinen lähtökohta jo Cygnaeuksen vuonna 1861 tekemässä kansakouluntoimen järjestämishetimituksessa. Opettajalta vaadittavista ominaisuuksista sydämen yksinkertaisuus, pyhä vakavuus ja puhdas rakkaus olivat Cygnaeukselle tärkeämpiä kuin suuri tietomäärä. (Simola 1995, 233–234). Kansakoulunopettajalta vaadittiin paitsi puhdasmaineisuut-

ta ja hyväkäyttöisyyttä myös fyysistä terveyttä. Tämän sisältöisiä lausumia on eri seminaareja koskeissa mietinnöissä ja asetuksissa. Esimerkiksi vuoden 1934 asetusmuutos kansakoulun järjestysmuodosta todetaan: ”Opettajan tulee – – osoittaa koulussa ja sen ulkopuolella moitteetonta käytöstä” (SA 376/34). Vielä vuoden 1960 Seminaarilainsäädännön uudistamiskomitea (SLU) tuo esille mallikansalaisuuden:

Kasvattajan on jatkuvasti pyrittävä moitteettomaan, esimerkilliseen käytökseen. Tällainen käytös on aitoa ja ympäristöön kasvattavasti vaikuttavaa vain, jos sen perustana on eettisesti arvokkaiden periaatteiden omaksuminen ja totuttautuminen niiden jatkuvaan noudattamiseen. (SLU 60:7 Simolan 1995, 234–235 mukaan.)

Rinne (1989) on tutkinut kansakoulunopettajien sosiaalista taustaa sotien jälkeen. 1940- ja 1950-luvulla opiskelleet miehet olivat enimmäkseen itsellisten maanviljelijöiden, alempien virkamiesten ja ammattitaitoisen työväen lapsia (25–30 % kutakin) kun taas naiset samaan aikaan tulivat selkeämmin maanviljelijäperheistä (n.40 %). (Rinne 1989, liitteet 14–15.) Vielä vuonna 1960 maaseudulta tulleiden opiskelijoiden osuus oli 60 % opintoihin valituista (Rinne 1989, 103). Tämä on luonnollisesti seurausta siitä, että tuohon aikaan Suomi oli maatalousvaltainen maa. Opettajiksi valmistuttuaan opiskelijat myös saivat työpaikan maaseudulta. Aineistostani ei käy ilmi, olivatko klemetiläiset kansakoulunopettajaopiskelijat juuri Rinteen mainitsemista sosiaaliluokista, mutta oletettavasti näin oli. Maaseudun suuren osuuden voi päätellä vastaa-jajoukon matrikkelikorteissa näkyvistä syntymäpaikoista. Sen mukaan jopa n. 75 prosenttia opiskelijoista tuli maaseudulta, eikä heillä ollut ennen seminaariaikaa ollut juurikaan mahdollisuutta musiikin opiskeluun. Musiikkitaitoja he kuitenkin tarvitsivat opettajina.

Rinne on tutkinut myös, millaista kulttuurista pääomaa kansakoulunopettajiksi valittavilla näytetään eri aikakausina odotetun. Vuosien 1946–1967 aikana näyttävät liikunta ja musiikki nousevan tärkeiksi valintakriteereiksi, kun aikaisemmin uskonto ja äidinkieli olivat korkeimmalla varsinkin vuosina 1895–1917 ja vielä osittain 1918–1945. Rinne toteaa, että vaikka ”hyväkorvaisuus” ja ”terveys” ovat perinteisestikin olleet tärkeitä valintakriteerejä, ne nousevat erityisesti kuvattuna ajankohtana tärkeimmiksi erottautumisen kriteereiksi. Maanviljelijöiden jälkeläiset ovat Rinteen mukaan olleet parhaita useimmissa kouluaineissa, mutta erityisesti uskonnossa, käsityössä ja musiikissa. (Rinne 1989, 158–162.)

Harrastuksista musiikki näyttää olleen koko tarkasteluaikana naisilla korkeimmalla (38 %). Miehillä musiikki on ollut myös korkealla (31 %), mutta vielä korkeammalla on ollut liikunta, joka on ollut samalla tasolla naisten musiikkiharrastuksen kanssa. Sen sijaan politiikan harrastus jäi alle 10 prosenttiin. (Rinne 1989, 164.) Kuikka (1985) on analysoinut ja arvioinut seminaarien

harrastustoimintaa 1920- ja 1930-luvuilla ja jakanut ne aatteellisiin ja toiminnallisiin todeten, että parhaimmillaan seminaari koulutti opettajista kulttuurityöntekijöitä. Aatteellisia harrastuksia olivat hänen mukaansa muun muassa kristilliset piirit, raittiusyhdistykset ja isänmaallinen toiminta. Toiminnallisiin harrastuksiin kuuluivat hänen mukaansa juuri mainitut urheilu- ja musiikkiharastukset. Harrastuskerhoja ja -piirejä koordinoi toverikunta eli oppilaskunta. Myös opettajia oli mukana toverikuntien tilaisuuksissa, mutta vastuu toiminnasta oli siirtynyt enenevässä määrin opiskelijoille 1920- ja 1930-luvuilla.

Kansakoulunopettajien opettajakuvaa ja sen muuttumista ovat luonnehtineet muun muassa Asp (1968), Kuikka (1993) ja Syväoja (2004, 92). Heidän mukaansa kansakoulun alkuajoista aina 1970-luvulle keskeisin opettajakuva on ollut kutsumusopettaja, mikä näkyy alla olevasta muisteluksestakin.

Kerhojen ohjaaminen oli vapaaehtoista. Eikä siitä aluksi palkkaakaan saanut. Kaikki perustui siihen, että opettajat vaan teki. Kun menin ensimmäiseen paikkaan Lapualla ja minun kouluni pihalla seisoi pitäjän kanttori, joka sanoi, että sinä sitten rupeat tätä kylän kirkkokuoroa johtamaan ja harjoittelemaan. (Muistelija 12.)

Kuikka tuo esille myös tiedostavan opettajan 1960-luvulla, joka sen sijaan, että olisi kulttuurivaikuttaja, painotti opettajan tehtävää yhteiskunnallisena tiedostajana ja vaikuttajana. (Kuikka 1993.) Nuorisoradikalismia seurannut koulutusjärjestelmän kritiikki tai vaikuttajaopettajuus eivät kuitenkaan näyttäneet millään tavalla omassa tutkimusaineistossani, mikä johtuu epäilemättä siitä, että radikalismien vuodet olivat vasta tuloillaan ja siitä, että muistelijat olivat suurimmaksi osaksi ennen sotia syntyneitä ikäpolvea. Myöskään Klemetti-Opistossa ei puhuttu politiikkaa. Oletettavasti Klemetti-Opistoon hakeutujat olivat siinä määrin musiikkiin suuntautuneita, että musiikin harjoittaminen vei suurimman osan valveillaoloajasta. Kenties miehet sentään vapaa-aikana jonkin verran politiikkaakin puhuivat, ainakin arvoista ja katsomuksellisista asioista keskusteltiin. Tämän olettamuksen vahvistaa eräs haastateltavani, joka kuitenkin sanoi jättäytyneensä arkana maalaispoikana ulkopuolelle kuuntelijaksi, eikä uskaltanut mennä mukaan keskusteluihin, vaikka mieli olisi tehnytkin. Tämä henkilö on niitä harvoja aineistossani, jotka sittemmin osallistuivat kunnallispolitiikkaan. (Anon. 1.) Toinen haastateltava, jolta tätä kysyin, totesi, ettei muista mitään keskustelua, jotka olisivat sivunneet uskontoa tai politiikkaa. Hän myös totesi: ”Musiikki on epäpoliittisin ala. Ainoa taiteen laji, jossa ei voi sanoa mitään pahaa.” (Anon. 2.)

3.7 Suomen Kansakoulunopettajain Liiton yhteydet Klemetti-Opistoon

Suomen Kansakoulunopettajain Liitolla (SKL) oli 1951 vuosikertomuksen perusteella pyrkimys kehittää musiikkitoimintaansa. Sillä oli musiikkitoimikunta, jonka puheenjohtaja oli Aimo Tammivuori, ensimmäisen Klemetti-Opiston kurssin presidentti, muutoin. (SKL:n Kertomus 1951.)

Suomen Kansakoulunopettajain Liitto järjesti vuodenvaihteessa yleensä Helsingissä, mutta myös muilla paikkakunnilla kulttuuripäiviä, joihin tilattiin konsertteja ammattitaitelijoilta, nuoriso-orkestereilta ja kuoroilta. Ensi kertaa yhteistyö Klemetti-Opiston ja SKL:n kanssa tapahtui jo tammikuussa 1954, jolloin kulttuuripäivät pidettiin Turussa. Tällöin Klemetti-Opisto piti Klemetin muistokonsertin Turun uudessa konserttitalossa ja sai varsin myönteisen vastaanoton.

Seuraavan kerran SKL tilasi Helsingissä 2.–3.1.1958 järjestettäville Kulttuuripäivilleen Klemetti-Opistolta kirkkokonsertin ja osuuden päättäjäisiinsä. Tavoitteena oli järjestää vastaavanlaista yhteistyötä SKL:n kulttuuripäivien kanssa myös tammikuussa 1959, mutta vähäisen osanottajamäärän vuoksi Klemetti-Opistolla ei ollut omaa konserttia tuolloin. Tapahtumista kerron laajemmin luvussa 5.3.

4 Klemetti-Opiston opetustoiminta

Klemetti-Opisto alkoi kuoro-opistona ja lisäsi suhteellisen nopeassa tahdissa muita sisältöjä, niin että siitä kehittyi eräänlainen musiikkikesäyliopisto. Varsin pian perustamisen jälkeen toiminta laajeni lähes kaikille klassisen musiikin koulutuksen alueille, jopa ohi musiikinkin. Kun ensimmäisinä toimintavuosina keskityttiin pelkästään kuoronjohdon ja äänenkäytön koulutukseen, toimintaa lisättiin varsin pian orkesterikoulutuksen puolelle, yksinlaulun opetukseen, koulumusiikin pedagogiikkaan ja jopa lausuntaan ja kanteleensoittoon. Toiminnan kehitystä kuvaa tämän luvun lopussa oleva taulukko Klemetti-Opiston kursseista. Opiskelijamäärät kasvoivat myös tasaiseen tahtiin lukuun ottamatta notkahduksia vuosina 1964 ja 1968. Notkahdusten syitä pohdin näiden vuosien kuvausten yhteydessä. Käsittelem kunkin kurssikokonaisuuden kehitystä erikseen kronologisesti.

4.1 Kuoronjohdon ja äänenkäytön kurssit

Kuoronjohtaja- ja äänenkäytön kurssit kuvaan yksityiskohtaisesti, koska ne ovat Klemetti-Opiston ydinaluetta. Klemetti-Opiston alkuperäinen ajatus oli kouluttaa kuoronjohtajia ja kuorolaulajia. Pääkohderyhmänä olivat kansakoulunopettajat, mutta gruntyvigilaisessa hengessä ja vapaan sivistystyön periaatteiden mukaisesti sekä myös Vainion ideologian mukaan kursseille toivotettiin tervetulleiksi kaikki, joilla hakemuksista päätellen oli edellytyksiä opiskeluun. Opetusohjelma oli sen verran laaja, että sitä voisi kuvailla alkuvuosina antaneen musiikillisen yleissivistyksen mahdollisimman kattavasti.

Kesälle 1953 suunniteltiin kolmen viikon kestoista kurssia, joka jakautuisi kuoronjohtaja- ja äänenkäytön linjoiksi. Orkesterikurssikin oli suunnitelmisssa. Jo perustamisvaiheessa suunniteltiin pitempikestoista, tutkintoon tähtäävää koulutusta. Koska kyseessä oli kuitenkin vapaaseen sivistystyöhön liittyvä koulutus, oli sananmuoto väljä: ”jatkokurssille kutsuttaisiin opiskelijoista lukkaat”. (K-O:n PK 10.2.1952.)

Tavoitteena oli peräti kolmen kesäjakson laajuinen kokonaisuus: peruskurssi, jatkokurssi ja erikoiskurssi, jonka suorittamisesta annettaisiin päästötodistus, diplomi. Varsin pian kävi ilmi, että kun Klemetti-Opisto liitettiin osaksi Oriveden Opiston toimintaa kansankorkeakoulukurssiksi ja oli Oriveden Opiston taloudellisessa hallinnassa, valtionavun saamiseksi kurssien keston oli oltava neljä viikkoa. (K-O:n PK 8.12.1952.) Se, miten tämä ohje pystyttiin kiertämään – jatkokurssit kestivät aluksi vain kolme viikkoa – on jäänyt hämärän peittoon.

4.1.1 Toiminnan käynnistyminen kesällä 1953

Klemetti-Opiston toimintaa koskevassa tiedotus- ja neuvottelukokouksessa helmikuussa esiteltiin tulevan kesän ohjelma. Sen mukaan ohjelmassa olisi 74 luentoa eri aiheista. Lisäksi olisi 48 harjoitustuntia kullekin kurssin neljälle ryhmälle äänenmuodostusta, 48 harjoitustuntia kuoronjohtamista ja kuorolaulua. Opiskelijoista muodostettaisiin suuri sekakuoro, sekä mies- ja naiskuoro. Päivittäin olisi myös säveltapailua sekä ”laululeikkiharjoituksia ynnä vaihtelevaa virkistysohjelmaa kaiken tämän lisäksi”. (JKPK 16.2.1953, 6. §.) Vainion esittämä opiskelijatavoite, sata opiskelijaa, toteutui hyvin: kuoronjohtajinjalle otettiin 43 opiskelijaa ja äänenmuodostuslinjalle 66 opiskelijaa. Orkesterikursseja ei vielä kuitenkaan järjestetty, kuten myöhemmin, luvussa 4.4 ilmenee.

Päiväohjelmien mukaan (vuosialbumi 1953) luentoja oli yhteensä 40. Ne olivat kestoltaan 45 minuuttia ja käsittelivät laajaa aihepiiriä: L. Arvi P. Poijärvi luennoi kuoronjohtamisen opetusopista, rytmin käsittelystä ja tekstin lausunnasta, Eino Roiha musiikkipsykologiasta ja tyyliopista, Ahti Sonninen kuorolaulun puhtausopista, Veikko Helasvuo musiikinhistoriasta, Sulo Saarits ja Heikki Teittinen äänenkäytöstä, Enok Reimaa äänenkäytön lisäksi Heikki Klemetistä ja hänen elämäntyöstään, Väinö Lunnasvaara kuoro-organisaatiosta ja Väinö Pesola oratoriasta.

Kuoronjohdon opettajina olivat Väinö Karttunen, Väinö Pesola, Poijärvi, Lyyli Raunio, Ahti Sonninen, Mirjam Uusisaari ja Arvo Vainio, ”äänenmuokauskausta” opettivat Saarits, Teittinen, Karttunen, Uusisaari ja Vainio. Kuoroja johtivat konserteissa Pesola sekakuoro ja suuri sekakuoro), Poijärvi (mieskuoro), Raunio (naiskuoro) ja Vainio (sekakuoro). Säveltapailua opetti Inkeri Keravuori. Luettelosta on nähtävissä korkeatasoiset opettajat, jotka näkivät kurssien merkityksen.

Vainion johtamiskaudella oli tyypillistä, että kullakin kurssilla oli useita eri opettajia ja kuorojen harjoittajia. Heiltä toki jokaiselta saatiin virikkeitä, mutta tämän päivän näkökulmasta katsottuna tuollainen toiminta ei välttämättä ole kovin tuloksellista perustaitojen saavuttamista ajatellen. Alkuvuosina olikin yhtenä tärkeänä tavoitteena opiskelijoiden musiikin nälän tyydyttäminen. Useimmista haastatteluista ja muisteluksista nousevat keskeisiksi saada harjoittaa musiikkia maan parhaiden ammattilaisten ohjauksessa ja nähdä ja kuulla ”livenä” ajan kuuluisia taiteilijoita:

Kaiken muun ohella kiinnostusta herättivät kurssin opettajat ja vierailijat. Joistakin oli toki kuultu aikaisemminkin, toisista vasta täällä. Kunnioitusta herätti tiedon ja taidon määrä, joka heillä oli ja jota he auliisti halusivat muille jakaa. (Muistelija 1.)

4.1.2 Toiminnan vakiintuminen kesällä 1954

Kesän 1954 opetus sujui edellisen kesän suuntaviivojen mukaan. Uudeksi oppiaineeksi otettiin musiikin teoria. Luennot olivat osaksi yhteisiä perus- jatkokurssille, osaksi jatkokurssilaisille pidettiin jatkoa edellisen vuoden luennoille. Edellisuvoiton opettajien lisäksi uusia opettajia olivat Eino Linnala, musiikin teoria, Seija-Sisko Parviainen, säveltapailu, Aino Rounioja-Outakoski, äänenmuodostus (äänenmuokkaus), Sole Kallioniemi-Garam, säestys. (JKPK 25.10.1953. 5 §.) Pöytäkirjassa oli myös ilmoitettu kunkin opettajan luentojen ja harjoitusten suunnitellut määrät. Johtokunnan pöytäkirjassa on yksityiskohdainen kuvaus kurssivaatimuksista, jotka kokouksessa hyväksyttiin. (Liite 1.)

Teoriaopetuksen mukaantulo oli ilahduttava ilmiö, mutta opetuksen vähäisyys huolestutti Linnalaa. Hän kirjoitti Vainiolle:

Niin, tuo teoriakurssiajan niukkuus on tehnyt minut sangen epäileväksi: ennättääkö kolmessa päivässä näin vaikeassa aineessa saada aikaan mitään? Mutta, kuten kirjoitit, tämä ensimmäinen yritys onkin katsottava vain tunnusteluksi. Antaa se ainakin sen opin, miten ei ole tehtävä vastaisuudessa. (EL Vainiolle 6.5.54.)

Opetusaineiden nimikkeistä eräät saattavat ihmetyttää. Ne ovatkin syntyneet varta vasten Klemetti-Opiston opetussuunnitelmaan. Vainio kuvaa, kuinka ”Klemetti-Opistossa on alusta alkaen ollut tohtori Poijärven kehittäämä uusi oppiaine: kuoron johtamisen opetusoppi.” (Vainio 1958, 24.) Nämä ”opit” saivat varsin nopeasti vakiintuneet muodot. Kuorolaulun opetusoppi (alun perin siis Kuoronjohtamisen opetusoppi), puhtausoppi ja muotoiluoppi sisältyivät Klemetti-Opiston toimittamaan Kuorolaulun käsikirjaan, jonka Otava julkaisi. Kirja tentittiin jatkokurssin päätteeksi. (Vainio 1958, 100–101.)

Klemetti-Opisto päätti anoa kouluhallitukselta, että ”Klemetti-Opiston peruskurssin suoritus hyväksyttäisiin vastaamaan ns. nuorisotyön-johtajakurssija, jolloin nuoret kansakoulunopettajat, joilla ei ole valtakirjaa ja jotka suorittavat Klemetti-Opiston peruskurssin vapautettaisiin velvollisuudesta suorittaa ns. nuorisotyön-johtajakurssi...” (JKPK 6.3.1954, 6. §). Kouluhallitus reagoikin nopeasti. Klemetti-Opiston anomus oli lähetetty kouluhallitukselle 27.2.1954 ja päätös hyväksymisestä oli päivätty 16.3.1954. (K-O:n arkisto) Tällä päätöksellä oli tärkeä merkitys kansakoulunopettajille. Monet tulivat oppimaan musiikkia mieluummin tiukan ja tavoitteellisen ohjelman piirissä kuin ”Hämähäkkikursseille”, kuten eräs vastaaja kuvasi kouluhallituksen järjestämiä kerhonohtajaajakursseja:

Orivesihän oli sikäli minulle tuttu, että opettajathan joutu olemaan niin sanotuilla ”Hämähäkkikursseilla”, kun se oli semmoinen askartelukurssi, joka vaadittiin, että me saatiin valtakirja. Kaiken maailman askartelua siellä tehtiin ja vähän laulettiinkin. En tiedä, mitä varten sitä sanottiin hämähäkkikurssiksi, kai laulettiin Hämä-

hämä-häkkiä. Ja sitte sehän oli paljo semmonen kurssi, että sieltä löydettiin kaveri ja mentiin naimisiin sitte. (Muistelija 12, puhelinhaastattelu.)

Kouluhallituksen päätös ei kuitenkaan tavoittanut aina edes oman talon väkeä. Kansakoulunopettaja Aatos Pihlajamäki kirjoitti Vainiolle:

Koska Kouluhallitus, tietoisena siitä, että olen aikonut kesällä -58 opiskella Klemetti-Opistossa, on määrännyt minut nuorisotyönohjaajakurssille ajalla 5.6.–18.6. pyydän peruuttaa osallistumiseni Klemetti-Opiston ensi kesän 6/peruskurssille 6/B äänenkäyttöä harjoittavalle linjalle.(AP Vainiolle 9.5.1958.)

Kirjoittaja oli liittänyt mukaan jäljennöksen kouluhallituksen kirjeestä, jonka allekirjoittajina olivat vt. koulutoimen johtaja A. Salervo ja kouluneuvos Urho Somerkivi. Vainio antaa ohjeet kirjoittajalle kirjeen laatimisesta kouluhallitukselle. Luonnos on kirjeen takapuolella. Miten Aatos Pihlajamäelle sitten kävi? Ilmeisesti hän meni sille kouluhallituksen määräämälle kurssille. Ainakaan häntä ei löydy matrikkelikirjasta eikä hänestä ole tehty matrikkelikorttia. Tai mahtoiko Vainio edes ehtiä lähettää kirjettä? Joskus kirjeet jäivät luonnosasteelle. Puhtaaksikirjoitettua kirjettä ei löydy arkistosta.

4.1.3 Toiminnan merkityksen arviointia kesällä 1955

Kesälle 1955 suunniteltiin kuoronjohdon erikoiskurssia tutkintoon johtavana jatkovalmennuksena kuoronjohtajille ja laulajille. Kurssin suorituksesta opiskelija saisi Oriveden Opiston kansankorkeakoulun päästötodistuksen eli diplomin. (K-O:n arkisto, todistusjäljennökset.) Jatkovalmennukseen ei kuitenkaan tehty vielä kurssivaatimuksia, vaan johtokunnan pöytäkirjan mukaan ”kurssilaiset suorittavat tutkintoja, osallistuvat konserttien valmennukseen ja kuuntelevat luentoja. Erikoiskurssilla on lisäksi päivittäin kaksi äänenmuok-kaustuntia”. (JKPK 31.3.1955, 2. §.) Mahtoiko johtua kurssin sisällön epämääräisyydestä, ettei tällaiselle kurssille tullut opiskelijoita? Erikoiskurssin nimi säilytettiin kuitenkin, mutta sisältönä oli yksinlaulu.

Johtokunnan pöytäkirjasta ilmenee, että vuodeksi 1954 hyväksytyjä perus- ja jatkokurssin kurssivaatimuksia noudatettiin myös vuonna 1955. Samalla tulee ymmärrettävämmäksi myös opettajien vaihtuminen kesken kurssin esimerkiksi kuoronjohdon tunneilla ja kuoroharjoituksissa. Vierailevat luennoijat osallistuivat nimittäin myös käytännön harjoitusten ohjaamiseen. (Päiväkirja 1955.) Luennot olivat aihepiireiltään ja opettajiltaan samoja kuin edellisinä vuosina, lisäksi luennoijina olivat Martti Hela, jonka aiheena oli Vokaaliteosten analysoivaa tarkastelua. Toinen uusi opettaja oli Jouko Tolonen, joka sekä luennoi että opetti kuoronjohtoa. Myös Paavo Berglund piti pari luentoa aiheesta Kuoron ja orkesterin yhteistyö. Koska yksityiskohtaiset opetuksen sisällöt opettajittain ovat mielestäni kiinnostavia, on aiheellista tuoda ne myös

esille. Pöytäkirjan mukaan kuoronjohtajalinjan opettajat opettivat seuraavia aiheita:

Tri L. Arvi P. Poijärvi: Rytmin ja tekstin lausunnan harjoitukset sekä käytännöllisten johtamisharjoitusten ohjaaminen ja kuoroteosten rytmillinen ja tekstin lausunnallinen valmennus

Säveltäjä Ahti Sonninen: Puhtausharjoittelu, käytänn. johtamisharjoittelun ohjaaminen,

kuoroteosten puhtaudellinen valmennus, kurssien mieskuoron ja sekakuoron ohjaaminen.

Maisteri Jouko Tolonen: Linjaa, ilmettä ja muotoilua koskeva harjoittelu, käytännöllisen johtamisharjoittelun ohjaaminen, kuoroteosten ilmettä, linjaa ja muotoilua koskeva valmentaminen. Peruskurssin sekakuoron johtaminen.

Käytännöllisen johtamisharjoittelun ohjaajina toimivat lisäksi: Lehtori Mirjam Uusisaari, joka toimii myös kurssien naiskuoron johtajana (Uusisaaren sijasta tuli Taru Linnala, arkistoista ei selviä, miksi opettaja vaihtui), mus.tir. Väinö Karttunen, dos. Eino Roiha, säveltäjä Eino Linnala, maist. Veikko Helasvuo, dipl.urkuri Seija-Sisko Parviainen.

Äänenkäyttöä harjoittavan linjan opettajat:

Peruskurssi 3/A ja 3/KI (naiset) Maria Heidi,

3/B ja 3/KI (miehet) mus.tir. Sulo Saarits, 3/C joht. Arvo Vainio.

Jatkokurssi: 2/KI (naiset) laulajatar Maria Heidi, 2/A lehtori Mirjam Uusisaari,

2 /B mus.tir. Väinö Karttunen ja 2/KI (miehet) mus.tir. Sulo Saarits.

Erikoiskurssin äänenmuokkaus: op. Maria Heidi.

Orkesterikurssin johtajana toimii kapellimestari Paavo Berglund. Puhallinyhtyeen harjoittajana ja johtajana mus. vääpeli Bruno Hyttinen. Johtamisharjoittelun ohjaajina kap.mest. Berglund, sävelt. Sonninen ja maist. Tolonen.

Kurssien säveltapailun opettajat: Lehtori Inkeri Keravuori ja dipl.urkuri Seija-Sisko Parviainen.

Säestäjä-opettajana pianotaiteilija Sole Kallioniemi-Garam. (JKPK 31.3.1955.)

Tuon vuoden päiväkirjasta ei kuitenkaan löydy Mirjam Uusisaarta, vaan hänen sijastaan opettajana oli Taru Linnala.

Klemetti-Opiston arkistosta löytyy ilmeisesti Vainion kirjoittama selostus kesän 1955 kurssien toteutumisesta. Mahdollisesti kirjoitus oli tarkoitettu lehdistölle, mutta painettua lähettä en ole löytänyt. Tässä kirjoituksessa kuvataan pähkinänkuoressa koko kesän 1955 toiminta. Vaikka kirjoitus on pitkäähkö eikä siinä ole minkäänlaista kappalejakoa, en ryhdy referoiden tuomaan esiin sen

sisältöä, vaan lainaan koko kirjoituksen, koska se on tyhjentävä ja kuvaa mielestäni erinomaisesti Vainion kirjoitustapaa:

Syke, puhtaus ja sulokkuus.

Siinä ne klemettiläiset tavoitteet, joiden parissa on tänäkin kesänä ponnisteltu Orivedellä, jossa Klemetti-Opiston kesälukukausi äskettäin päättyi. Kaikkien kolmen kurssin: perus- jatko ja orkesterikurssin johtajalinjalla pidettiin yhteensä 90 tuntia johtamisharjoittelua, jolloin 180 kertaa johtajakokelaat saivat tarkasti ohjatun harjoittelutuokion, josta tehtiin tarkat merkinnät arvosteluineen ja arvosanoineen. Jatko- ja orkesterikurssilla oli lisäksi julkisia johtamisnäytteitä arvostelulautakunnan edessä. Lisäksi kuoronjohtajakoleilla oli 60 tuntia äänenmuodostuksen opetusta ryhmissä sekä 30 tuntia säveltapailua. Äänenkäyttöä harjoittavalla linjalla oli yhteensä 120 tuntia äänenmuokkausta, 58 tuntia säestyksellistä yksinlaulua, sekä 75 tuntia säveltapailua. Tämän lisäksi jokainen opiskelija veloitettiin olemaan läsnä 15 nais- tai mieskuoro, 22 sekakuoro- ja 25 suurteosten harjoituksissa. Peruskurssi kesti tasan kuukauden, jatkokurssi kolme viikkoa ja orkesterikurssi 12 päivää. Kurssien aikana pidettiin lisäksi 62 luentoa ja 20 harjoitustuntia musiikin-teoriassa, musiikkipsykologiassa ja tyyliopissa, musiikin historiassa, kuorolaulun opetus- puhtaus- ja muotoiluopissa sekä suoritettiin Händelin Messias oratorion analyysi. Jatkokurssilla oli tutkinnot neljässä teoreettisessa- ja kahdessa käytännöllisessä aineessa. Iltaisin pidettiin 6 illanviettoa, 6 solisti-iltaa, 5 kurssien keskeistä ja 4 julkista konserttia, juhannusjuhla, lisäksi retkeiltiin, uitiin, saunattiin, pelattiin lentopalloa, käytiin kirkossa, kunnianosoituksilla ja iloittiin. Opiskelijoita oli yhteensä 175, joista 87 peruskurssilla, 43 jatkokurssilla, 40 orkesteri- ja 5 erikoiskurssilla. Heitä oli tasaisesti kaikkialta maasta edustaen melkeinpä kaikkia ammatteja. Kansakoulunopettajia oli kuitenkin ihailtava enemmistö. Kurssien opettajina oli 17 musiikkipedagogia, tiedemiestä ja taiteilijaa.” (Vainio 1955, K-O:n arkisto.)

Kirjoituksen sävy viittaa Vainion haluun osoittaa numeroin Klemetti-Opiston antaman opetuksen laajuus. Kirjoituksen lopulla: ”17 musiikkipedagogia, tiedemiestä ja taiteilijaa” taas viitataan ilmiselvästi opetuksen korkeaan tasoon. Tuohon aikaan oli tapana korostaa titteleitä, mikä näkyy myös johtokunnan pöytäkirjoissa ja opinto-ohjelmalehtisissä: pienenä poimintona pari esimerkkiä: säveltäjä, fil.maist. Väinö Pesola, dos. fil.tri Eino Roiha. Pientä epätarkkuutta, tarkoituksellista tai ei, oli kirjoituksessa. Vainio mainitsee erikoiskurssin, esittää sille myös vähemmän opiskelijoita kuin todellisuudessa oli. Ilmeisesti Vainio nimitteli kurseja aika huolettomasti eri nimityksillä ja tarkoitti tässä tapauksessa yksinlaulukurssia, josta myöhemmin tulikin tärkeä osa Klemetti-Opiston toimintaa. Eri lehdille lähettämässään artikkelissa Vainio maalailee Klemetti-Opiston vaikutusta Suomen kuoroelämälle:

Jos peruskurssille tulevasta neljästäkymmenestä kuoronjohtajakokelaasta puolet jatkaa jatkokurssilla, niin valmistuu opistosta vuosittain kaksikymmentä pika-koulutuksen saanutta kuoronjohtajaa. Jos näistä edelleen kymmenen jatkaa viiden

vuoden aikana suunnitteilla olevilla erikoiskursseilla pikkudiploomiin saakka, niin huutava kuoronjohtajapula tulee ainakin osittain tyydytetyksi lähemmän kymmenen vuoden aikana, jolloin opistosta on valmistunut kaksisataa pikakoulutuksen saanutta johtajaa ja ehkä parikymmentä lahjakasta diplomoinutta johtajaa. (Vainio 1955 K-O:n arkisto.)

Kovin pahasti ei Vainion ennustus pikakoulutuksen saaneitten määrästä mennyt vikaan: kymmenen ensimmäisen vuoden aikana sai tutkintotodistuksen 178 kuoronjohtajaa, joista tosin kahdeksan kohdalla oli merkintä osasuoritus eli jokin osio oli jäänyt suorittamatta. Sen sijaan ensimmäinen diplomisuoritus on vasta vuodelta 1961. (K-O:n arkisto, todistusjäljennökset.)

4.1.4 Ylempien pätevyyksien tavoittelua 1956–1959

Vaikka erikoiskurssi ei toteutunutkaan kesällä 1955 suunnitellussa muodossa, oltiin vielä optimistisia ja laadittiin erikoiskurssia varten tutkintovaatimukset. Tutkintovaatimukset oli tehnyt työryhmä, johon kuuluivat Vainion lisäksi Eino Linnala ja Ahti Sonninen. Tutkintovaatimukset kirjattiin johtokunnan pöytäkirjaan. (JKPK 28.5.1956, 7. §.) (Liite 2.)

Erikoiskurssi I:n lisäksi suunniteltiin vielä laajempaa kurssia (Vainio 1958, 102).

Nyt tulee esille Vainion ylioptimistisuus/epärealistisuus. Pöytäkirjan mukaan erikoiskurssille odotettiin nimittäin 15 oppilasta (JKPK 31.3.1955).

Kuoronjohdon ja laulajalinjan perus- ja jatkokurssien opetus oli siinä määrin vakiintunutta, että suuria muutoksia ei tehty vuosina 1956–1959. Kenties merkittävin kehitystä edistävä seikka oli, että kesästä 1957 alkaen saatiin kuoronjohdon opettajaksi Harald Andersén, joka otti ennakkoluulottomasti konserttiohjelmistoon vaativia moderneja teoksia. Perustettiin myös Klemetti-Opiston Kamarikuoro, joka aloitti toimintansa kesällä 1959. Tämä kuoro oli Klemetti-Opiston edustuskuoro, mutta samalla jatkokoulutusta kuoronjohdon opiskelulle, olivathan miltei kaikki kuorolaiset opiskelleet kuoronjohtoa tai kuorolaulua Klemetti-Opistossa. Kamarikuorosta kerrotaan tarkemmin luvussa 4.2.

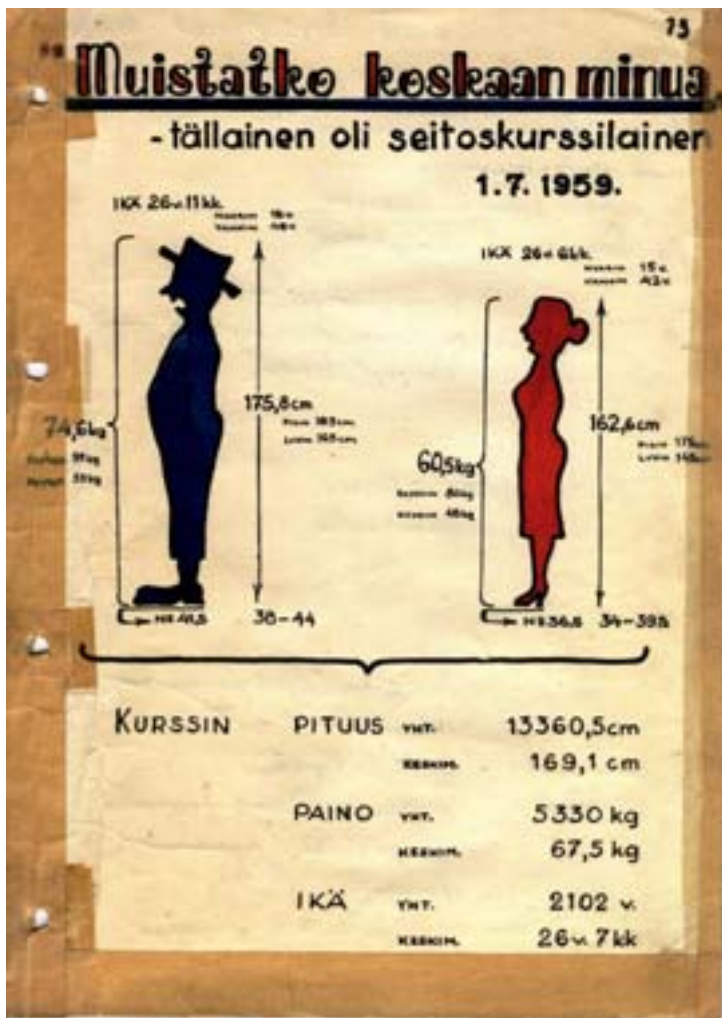
Klemettiläisistä kuoronjohdon ja äänenkäytön peruskurssilaisista on varsin hyviä ja hauskoja yhteenvetoja ja tilastoja kurssialbumissa. Vuoden 1959 kuoronjohdon ja äänenkäytön peruskurssilaiset tulivat yli 60 paikkakunnalta joista vain kaksitoista oli kaupungeja. Tulijat olivat myös kattavasti koko Suomesta Karigasniemeltä Hankoon. Tämä kuvastaa hyvin kokonaistilannetta Suomessa. Suomi oli vielä maanviljelysvaltainen maa ja kylät olivat elinvoimaisia. Kansakoulunopettajia tästä joukosta oli noin 57 prosenttia. Kuoronjohtajalinjalla kansakoulunopettajien osuus oli vieläkin suurempi. Heitä oli kurssilla peräti 75 prosenttia. Kurssilaisten keski-ikä oli alhainen, vain reilut 26 vuotta,

mutta ikähaitari melkoinen: 15 vuodesta 48 vuoteen. Miehistä 49 prosenttia oli naimisissa, naisista vain 17 prosenttia. Tämä heijastelisi sitä tosiseikkaa, että naimaton naiskansakoulunopettaja oli vielä varsin yleinen ilmiö, tai sitten naimisissa olevat naisopettajat olivat pienten lasten äitejä, eivätkä voineet irrottautua kesäkursseille yhtä helposti kuin miehet. (Muistelijoiden joukossa yllättäen 46 prosenttia naisista oli naimisissa kursseillaoloaikanaan).

Kurssialbumin tekijä sattui olemaan eräs muistelijoista, muistelija 37. Tällä kurssilla oli useita myöhemmin musiikkielämässä voimakkaasti vaikuttaneita henkilöitä kuten Erkki Eskelinen ja Jukka Kankainen, molemmat myös tämän tutkimuksen avaininformantteja.

Kesä 1959 lienee ollut erityisen mieliin painuva ja onnistunut, koska muistelijoista peräti 18 oli ollut jollakin Klemetti-Opiston kurssilla tuona kesänä, heistä neljä oli vasta perustetussa kamarikuorossa. Vain kolme tästä joukosta oli ”yhden kesän kävijöitä”. Kenties Klemetti-Opisto oli juuri parhaimmillaan tuona kesänä ja parina kolmena sitä seuranneena kesänä. Klemetti-Opiston arkistosta löytyneessä nauhoitteessa Vainio kertoo Klemetti-Opistosta. Haastattelussa, jonka tekijästä ei ole tietoa, Vainio selvittää tiivistetysti Klemetti-Opiston toimintaa. Haastattelu on tehty Vainion puheen sisällöstä päätellen kesällä 1961. Vainio toteaa muun muassa, että hakijoita oli kaksinkertainen määrä siihen nähden mitä voitiin ottaa. (Liite 19, DVD, 1.video.)

Kuvassa 1 havainnollistuu ajan henkeen tilastollisesti esitetty kuvaus tuon vuoden peruskurssilaisista keskimäärin. Kuvasta 2 käy ilmi, miten laajalti ja monelta paikkakunnalta kurssilaisia oli Hangosta Karigasniemelle. Tuona kesänä peruskurssilaisia oli peräti 68 paikkakunnalta. Oppilasluettelosta ilmenee, että opiskelijoista 34 oli maaseutukuntien sivukyliltä.

Kuva 1. Vuoden 1959 peruskurssilaiset (piirros Urpo Lalla)

Kuva 2. Vuoden 1959 peruskurssilaisten kotipaikat (piirros Urpo Lalla)

4.1.5 Sisällöllisiä uudistuksia kesinä 1960–1962

Kuoronjohtajalinjalla tehtiin runsaasti sisällöllisiä uudistuksia vuonna 1960. Todistumallista näkyy parhaiten tehdyt muutokset. Enää ei suoritettu arvosa-
noja aikaisemmin mainituissa ”opeissa”, kuorolaulun opetusopissa, puhtaus-
opissa, tyyliopissa ja muotoiluopissa, vaan suoritettavat aineet olivat todis-
tускаavan mukaan seuraavat: kuoronjohtaminen, äänenkäyttö ja yksinlaulu,

kuoronjohtamisen teoria, musiikinteoria, musiikinhistoria, musiikkipsykologia, säveltapailu, soittotaito. Soittotaidosta annettiin arvio hyväksytty, muut arvioitiin asteikolla kiitettävä (10 tai 9,5), hyvä (9 tai 8,5), hyvin tyydyttävä (8 tai 7,5), tyydyttävä (7 tai 6,5), välttävä (6 tai 5,5). (Todistusjäljennökset.)

Painopistettä siirrettiin erityisesti musiikinteorian suuntaan. Vainio pyysi Harald Andersénia uudistamaan teorian sisällöt. (Vainion kirje Andersénille 20.2.1960.) Andersén itse myös opetti musiikinteoriaa useana kesänä vuodesta 1960 alkaen vuoteen 1963. Lisäksi teoriaa opettivat kesällä 1960 Ilkka Kuusisto, Jalmari Aalto ja Jouko Tolonen. Klemetiläinen-lehdessä kerrotaan, että sekä kuoronjohdon perus- että jatkokurssilla oli havaittavissa kiinnostusta teorian opiskeluun. Kuoronjohtajilta alettiin vaatia myös soittotaitoa. (Klemetiläinen 3/1960, 4.) Viimeksi mainittu vaatimus oli useille opiskelijoille niin kova, että he eivät uskaltaneet tulla jatkokurssille:

Itselfäni jäi jatkokurssille lähtemättä lähinnä kai sen vuoksi, että katsoin puutteellisen soittotaitoni vaikeuttavan kuoronjohtajan tehtävissä toimimista. Itsekritiikki estää monissa asioissa kehittymistä ja jopa niihin ryhtymistä. (Muistelija 20.)

Hieman erikoiselta tuntuu, ettei näinkin suuria muutoksia käsitelty johtokunnassa. Saattaa olla, että johtokunnan virallinen toiminta: yhdestä kahteen kokousta vuodessa oli liian jäykkää ja hidasta. Mahdollisesti Vainio oli yhteydessä opetussuunnitelmista joidenkin johtokunnan jäsenten kanssa. Johtokunnan pöytäkirjoista ei näy, oliko suunnittelua varten olemassa toimikunta. Kirjeenvaihdossa esimerkiksi Poijärven ja Hosian kanssa ei käsitelty opetussuunnitelma-asioita.

Varsinainen tutkinnonuudistus tapahtui seuraavana vuonna. Nyt oltiin niin kunnianhimoisia, että suunniteltiin viisivuotista opetusohjelmaa. Suunnitelma liittyy epäilemättä tavoitteeseen saada Klemetti-Opistoon ammattilinja. Kuorolinja lisäksi tutkintovaatimukset laadittiin myös Nuorison musiikinohjaajakurssille.

Klemetti-Opiston uudet kurssivaatimukset hyväksyttiin johtokunnan kokouksessa 25.1.1961. Jostakin syystä painetuissa kurssivaatimuksissa hyväksymispäivämääräksi ilmoitettiin 5.2.1961. Nyt oli tavoitteena siis viisivuotinen koulutus niin kuoronjohtaja- ja laulajakoulutuksessa kuin nuorison musiikinohjaajakoulutuksessaakin. Kurssivaatimukset (liite 3) oli suunnitellut työryhmä, johon kuuluivat Vainion lisäksi Jouko Tolonen ja Harald Andersén. (JKPK 25.1.1961, 3. §.)

Kurssivaatimusten alussa määriteltiin Klemetti-Opiston tarkoitus:

Klemetti-opiston tarkoituksena on edistää ja kehittää maan musiikkielämää kouluttamalla:

1. kuoronjohtajia ja -laulajia kuorotoimintaa varten.
2. nuorison musiikinohjaajia nuorison musiikkileirien yhteydessä.
3. järjestämällä erikoiskursseja muusikoille, soittajille ja laulajille.

Kurssivaatimuksissa jo peruskurssin osalta, mutta varsinkin jatkovalmennuksen kohdalla on selvästi nähtävissä pyrkimys yhdenmukaisuuteen Sibelius-Akatemian vaatimusten kanssa (ks. Dahlström 1982, 215–218).

Käytännössä kuoronjohtaja- ja laulajakoulutuksen jatkovalmennus jäivät edelleen vähälle toteutukselle. Nuorison musiikinohjaajakoulutuksen päästötodistusta eli diplomia ei tehnyt kukaan. Heti kesällä 1961 yksi opiskelija, Kalevi Anttila, suoritti kuoronjohdon jatkovalmennuskurssin ja sai päästötodistuksensa, ilmeisesti pitkälti itsenäisenä opiskeluna. Myöhemmin, vasta vuonna 1967 sen suoritti loppuun Teuvo Tikka. Kenraalibasson opetusta jatkotutkintoa varten järjestettiin kesinä 1962 ja 1963. Mahdollisesti useat opiskelijat suunnittelivat erikoiskurssin suorittamista, koska kesällä 1962 teki kenraalibassotehtäviä 11 opiskelijaa. Kenraalibasson opiskelijoista suurin osa opiskeli samaan aikaan muilla Klemetti-Opiston kursseilla.

Yksi syy siihen, ettei jatkotutkintoa suoritettu Klemetti-Opistossa, oli varmaan se, että useat jatkotutkintoa suunnitelleet hakeutuivat kokonaan musiikialalle ja pääsivät Sibelius-Akatemiaan tai muihin korkeakouluihin. Tuohon aikaan Sibelius-Akatemiaan pyrkiminen saattoi olla hyvinkin epämuodollista, keskustelu rehtorin kanssa riitti, koska pyrkijän taidot jo tunnettiin. Klemetti-Opiston opettajistahan monet olivat Sibelius-Akatemian opettajia. Jonkinlainen muodollinen pääsykoe toki järjestettiin. (Eskelinen 2004.)

Uusien tutkintovaatimusten toteuttaminen aloitettiin välittömästi kesällä 1961, jopa kurssien nimiä myöten. Nyt ei käytetty enää nimityksiä peruskurssi ja jatkokurssi kuoronjohto- ja laulajakursseista, vaan ykköskurssi ja kaksoiskurssi. Klemetiläinen-lehden mukaan ykköskurssin kuoronjohtajalinjalle otetaan 32 opiskelijaa, otettiin 40 opiskelijaa ja laulajalinjalle 44 opiskelijaa, otettiin 40. (Klemetiläinen 1/1961; K-O:n arkisto, oppilasluettelo).

Vanhat perus- ja jatkokurssinimikkeet kuoronjohto- ja laulajalinjoilla palautettiin kesällä 1962 mahdollisesti sekaannusten vuoksi. Mielenkiintoa tuon vuoden oppilasmäärissä herättää se, että kiinnostus kuoronjohtoon oli vähentynyt edellisvuodesta.

4.1.6 Opiskelijamäärien väheneminen kesinä 1963–1968

Vuodesta 1963 alkaen opiskelijamäärät kuoronjohdon ja äänenkäytön linjoilla alkavat vähetä. Kun vielä kesällä 1962 näillä kursseilla (perus- ja jatkokurssit) oli vielä 102 opiskelijaa, kesällä 1963 heitä oli enää 90. Tämä laskeva suunta tuli sitten seuraavina kesinä vielä jyrkemmäksi, jopa puolittui 51 opiskelijaan kesällä 1964. Olisiko uusi sodan aikana ja sen jälkeen syntynyt kansakoulun-

opettajasukupolvi, jolle kuorolaulu ja valistusaate alkoivat olla vieraita, astumassa opettajantehtäviin? Tähän vaiheeseen voidaan sijoittaa myös alkava opettajan roolin muutos, kun oltiin siirtymässä kutsumusopettajaidentiteetistä virkamiesopettajaidentiteettiin. (Ks. Kuikka 1993.) Mitä vaikutuksia oli lähestyvällä peruskoulu-uudistuksella? Kiinnostus kursseihin näyttää olleen kuitenkin suuri, koska hakulomakepyyntöjä tai muita kursseihin liittyviä kysymyksiä löytyy tuon vuoden kirjeenvaihtomapista 558 kappaletta.

Eräs syy oppilasmäärien laskuun voisi löytyä Suomen taloudellisesta tilanteesta. Vaikka Suomi kehittyi voimakkaasti, sille oli ominaista tietty epävakaas. Lyhyitä lamakausia oli vuosina 1963, 1967–1968. 1960-luvulle oli ominaista voimakas inflaatio, pahimmillaan 10 % ja keskimäärinkin vuosina 1960–1972 yli 5 %. Voimakas rakennemuutos toi maaseutuväestön ja erityisesti sen nuoren polven Etelä-Suomen kaupunkeihin ja Ruotsiin. Maa- ja metsätalouden osuus oli enää 10 % kokonaistuotannosta. Suomessa oli ollut poikkeuksellisen laaja haja-asutus, mikä johtui ennen kaikkea sodan jälkeen harjoitetusta asutuspolitiikasta. On merkille pantavaa, että kun vuonna 1950 66 % väestöstä asui maaseudulla, vuonna 1960 vielä 62 %, mutta jo vuonna 1975 enää 40 % väestöstä. (Pihkala 1982.) Samaan aikaan kehitettiin voimakkaasti sosiaaliturvaa. Se saattoi vaikuttaa inflaation ohella siihen, että kulttuurimäärärahat alkoivat laahata jäljessä. Näin voi arvioida siitäkkin, että valtionavustuksia leikattiin Klemetti-Opistolta (JKPK 28.10.1963, 3. §.)

Peruskoulu-uudistuksen lähestyminen saattoi hyvinkin vaikuttaa kursseille hakeutumiseen. Vuonna 1963 eduskunta oli hyväksynyt koulujärjestelmän kehittämistä koskevan toivomusponnen ja jo helmikuussa 1964 hallitus asetti peruskoulukomitean. (Oittinen 1966.) Vaikka kansakoulunopettajat suhtautuivat periaatteessa myönteisesti peruskouluun, epävarmuus tulevaisuudesta epäilemättä vaivasi. Tällaisessa tilanteessa varsinkaan sellaiseen koulutukseen, josta ei ollut suoranaista taloudellista hyötyä, tuskin lähdettiin innokkaasti.

Sodanjälkeiset ikäluokat alkoivat tulla aikuisikään. Heillä oli oma musiikkinsa, omat lehdet ja oma muoti. (Knuutila 1988). Radikalismi alkoi nostaa päätään, mutta se vielä ollut politisoitunut, vaan auktoriteetteja vastaan nousiin liberaalissa hengessä. Sukupolvien vastakkaisuus oli tärkeämpi kuin yhteiskunnan muut ristiriidat. (Tarkka 1988.)

Vuoden 1964 talousarviota laadittaessa oltiin vielä varsin optimistia oppilasmäärän suhteen (JKPK 28.10.1963) Kuorolinjan perus- ja jatkokurssien osanottajamääräksi arvioitiin yhteensä 120. Tosin Vainio jo Klemetiläinen-lehdessä toi esille pienempiä oppilasmääriä, esimerkiksi kuorolinjan (kuoronjohdon ja äänenkäytön) peruskurssille tavoite oli 68, tulijoita oli 40. Jatkokurssille Vainion tavoite oli 40, tulijoita 13, joista kuusi sai äänenkäytön linjan päästötodistuksen ja kolme kuoronjohtolinjan päästötodistuksen. Katoa ounastellen Vainio oli varmistanut kuoronjohdon jatkokurssin toiminnan pe-

rustamalla ns. A-kuoron, joka toimi harjoituskuorona. Samalla tämä joukko varmisti yhteisten kuoroesitysten onnistumisen. Tavoitteena oli 16-henkinen kuoro, jossa olisi kaikkia ääniä neljä laulajaa. Vaatimuksena oli nuotinlukutaito ja äänellinen kyvykkyys. Ihan tähän tavoitteeseen ei päästy – kuorolaisia oli 11, mutta kaikkia ääniä oli tasaisesti. Kuorolaisten joukossa oli jo nimeä saaneita laulajia, kuten Kalevi Koskinen. Klemetiläinen-lehden mukaan A-kuorolaiset voivat osallistua laulajakoulutukseen ja suorittaa jatkokurssin tutkintoja. Maksu perittiin ainoastaan ruoasta, ei opetuksesta ja majoituksesta. (Klemetiläinen 1/1964, 3.) Matrikelikirjan mukaan uusia opiskelijoita oli vain neljä, joten muut opiskelleet olleet aikaisemminkin Klemetti-Opistossa.

Todellinen kato kuoronjohdon ja äänenkäytön kurssien osalta osui siis vuoteen 1964. Pientä elpymistä oli havaittavissa kesällä 1965. Osanottajien taustassa oli kuitenkin havaittavissa muutos. Entistä useammin opiskelijoina oli sibeliusakatemiaalaisia, jotka saivat kuoronjohdon opintojaan korvatuksi Klemetti-Opiston kuoronjohdon jatkokurssilla. Vuoden 1966 kuoronjohdon jatkokurssilla, johon itse osallistuin, meitä ammattiopiskelijoita oli valtaosa. Silloin emme vielä saaneet Sibelius-Akatemian opintoja korvatuiksi näillä kurssilla, mutta varsin pian kuitenkin. Esimerkinomaisesti esittelen vuoden 1968 tilanteen: Kuoronjohdon peruskurssilaisissa oli 12 kansakoulunopettajaa, yli puolet opiskelijoista, mutta edellisen kesän peruskurssilaiset jäivät neljää lukuun ottamatta tulematta jatkokurssille ja jatkokurssilaiset koostuivat suurimmaksi osaksi Sibelius-Akatemian opiskelijoista. Se, että sibeliusakatemiaalaiset tulivat suorittamaan kuoronjohdon opintonsa Klemetti-Opistoon, johtui pitkälti Harald Andersénin kehotuksesta. Hän opetti kuoronjohtoa myös Sibelius-Akatemiassa ja oli epäilemättä tehnyt sellaisen havainnon, että kuukauden mittaisella intensiivikurssilla opitaan paljon tehokkaammin kuin talvikaudella, jolloin opiskelijoilla on paljon muitakin opintoja. Tarkkaa vuosilukua siitä, milloin Klemetti-Opiston kuoronjohdon kurssien suorittaminen hyväksyttiin Sibelius-Akatemian tutkintoa korvaamaan, en ole löytänyt. Muistitietoni mukaan tämä tapahtui kuitenkin jo 1960-luvulla.

Opiskelutavoitteet ja -ilmapiiri muuttuivat monella tapaa viidentoista vuoden aikana. Enää ei kenties ollut samaa musiikin nälkää kuin 1950-luvulla. Opiskelemaan tultiin tavoitteena saada henkilökohtaista ohjausta ja muodollista pätevyyttä, ei niinkään kokemaan ”livenä” kuuluisuuksia tai harrastusidealismien ohjaamina. Eräs muistelijä kuvaa ilmapiirin muutosta, tosin hänen kokemuksensa ovat 1970-luvulta, mutta samansuuntaista kehitystä oli jo 1960-luvun loppupuolella.

Klemetti-opistoon palasin opiskelijana vielä kerran. Opisto järjesti Paavo Kiiskin johdolla unkarilaisen metodin mukaisia säveltäpäilukurseja. Kesällä 1978 osallistuin tälle. 40 tunnin kurssille ja sain mielestäni hyviä virikkeitä. Samalla tein havainnon opiston ilmapiirissä tapahtuneesta muutoksesta. Kun 50-luvulla suorastaan

imimme musiikillisia vaikutteita myös oppituntien ulkopuolelta, nyt suhtautuminen vaikutti asiallisen viileältä kuten yliopiston piiristä leikatulta. (Muistelija 14.)

Kesällä 1967 Arvo Vainio antoi kaikkien kurssien tehtäväksi arvioida omaa kurssiaan. Palautetta tulikin runsaasti. Peruskurssilaiset moittivat liian myöhään saamiaan etukäteistehtäviä, jolloin valmentautuminen esimerkiksi suuren kuoron ohjelmistoon oli jäänyt puutteelliseksi. Henkilökohtaista ohjausta kuoronjohdossa toivottiin lisää, samoin säveltäpailua. Kritiikkiä saivat pikaluennoinjat ja iltaluennot. Toivottiin myös arvosteltuja todistuksia peruskurssin yhteydessä. Käytäntöhän oli, että peruskurssista sai vain osallistumistodistuksen. Myös kurssimaksuja pidettiin liian kalliina. (K-O:n arkisto.)

Myös oppilaskunnalta pyydettiin arviota. Sen antama palaute oli ankaraa. Palautepaperi alkaa sanatarkkaan seuraavalla tavalla:

Kurssilaisissa on jo muutaman kesäkurssin ajan herättänyt tyytymättömyyttä laitoksen eräänlainen määrätietoisin, hyvin johdetun opiskelun puute. Opisto elää vielä vanhan kansanvalistus- ja harrastusidealismien pohjalla. Nykyajan yhteiskuntarakenteen vaatii yhtenäisin arvosanasuorituksin edistyvän ihmisen opiskelua. Kilpailukelpoisuus todistuksin on toista kuin musiikin innostunut harrastus.

Oppilaskunta antaa monenlaisia ohjeita organisaation kehittämiseksi, eri kursseiden opettajien itsenäisen tarkan opetussuunnitelman laatimiseksi, julkaisu-toiminnaksi ja niin edelleen. (Palaute kokonaisuudessaan, liite 9.)

Kritiikki oli varmaankin oikeaan osunutta. Klemetti-Opistolla oli toki tutkintovaatimukset olemassa, mutta ilmeisesti niitä ei noudatettu. Ne olivat niinkin vanhat kuin vuodelta 1961. Vainio oli jo eläkeiässä, 66-vuotias ja tiettyä seniiliyttä oli alkanut ilmetä. Tämä näkyi päivittäin: päiväohjelmissa oli päällekkäisyyttä ja sekaannuksia syntyi. Erityisen voimakkaasti tämä ongelma ilmeni sitten kesällä 1968, kun Oriveden Opiston musiikinopettaja Jukka Kankainen, joka toimi Vainion apuna, joutui kertomansa mukaan tekemään uudestaan päiväohjelmat:

Mutta sen muistan, että vuonna 68 kesällä mut ensimmäistä kertaa oli merkitty johtajan apulaiseksi. Ja sitten rupesin vähän seuraamaan tarkemmin sitä hommaa ja oikeestansa aika inhottavana piirteenä ja tehtävänä koin sen, että mun piti seurata niitä työpäivätyöjärjestyksiä, että ne toimivat. Ja Arvohan ei tehnyt näitä hommia toimistossa, eikä omassakaan toimistossa, vaan usein siellä omassa huoneessaan. Ja sitten se seuraavan päivän työpäivätyöjärjestys tuli käsin kirjoitettuna joskus kahdeksan-yhdeksän maissa, joskus ehkä kymmenen maissa illalla ja sillon mun piti olla valmiina ja napata se siitä ja katsoa, että kaikki toimii ja siinä vaiheessa jo 68 kesällä, kun dementia rupes vaivaamaan Arvoa aika lailla, niin yleensä niissä oli virheitä ja mun piti korjata ne ja panna, että se toimi. En muista, hyväksytkö Arvolla enää. Ja sitten rupesin pääsemään systeemistä jyvälle sen tähden, että loppukesästä tein kokonaisen viikon työpäivätyöjärjestyksen ja esittelin sen Arvolle. (Kankainen 2004.)

Kesän kurssien ohjelmistotiedot tulivat todella myöhään. Klemettiläisen-lehdessä 2/1967, jonka ilmestymispäivämäärä oli 15.4., todetaan syyksi sanomalehtilakko, joka viivästytti tiedotuslehden myöhästymisen luvatusa ajasta (Klemettiläinen 2/1967, 4). Ilmeisesti nuottimateriaalin saamisessakin oli ongelmia. Vainio oli lopettanut musiikkikauppansa jo vuonna 1966 (Vainion kirje Karhulan verotoimistolle 29.3.1967), joten jokainen joutui hankkimaan kurssiohjelman nuottimateriaalin ja oppikirjat parhaaksi katsomallaan tavalla. Osa kuoronuoteista luvattiin jakaa vasta kurssien aikana. Valmistautuminen Itsenäisyyden juhluvuoden tapahtumiin oli epäilemättä verottanut Vainion voimia niin kurssien valmistelussa kuin kurssien ajanakin.

4.1.7 Yhteenveto kuoronjohdon ja äänenkäytön kursseista

Kuoronjohdon ja äänenkäytön kurssit olivat alusta alkaen vetovoimaisia. Kuoronjohdonperuskurssin kävi 16 vuoden aikana 495 opiskelijaa. Heistä yli puolet (249 opiskelijaa) suoritti myös jatkokurssin. Kysyin muistelijoilta syitä keskeyttämiseen. Yleisin syy oli heikko soittotaito tai oman kuoron puute, joka esti talvikaudella harjoittelemisen.

En tullut kuoronjohtajalinjan jatkokurssille, sillä annettuihin ”kotitehtäviin” kuului johtamisen harjoittelu kuorolla ja sellaista en saanut koulupiiristäni kokoon (Muistelija 21).

Vuosina 1953–1968 äänenkäytössä peruskurssin suoritti 609 opiskelijaa ja jatkokurssin 186 opiskelijaa. Katoa jatkokurssille tulijoista selittää se, että Klemetti-Opistossa ryhdyttiin järjestämään myös yksinlaulukursseja, joita kuvataan luvussa 4.3. Monet peruskurssin suorittaneet jatkoivat mieluummin viimeksi mainituilla kursseilla, koska niillä sai yksilöllisempää ohjausta. Äänenkäytön kurssien opetus kuvataankin päiväkirjoissa nimikkeellä ”muokkaus”, kun yksinlaulukurssilaisten kohdalla on säästystunteja ja yksilöllisiä laulutunteja. Molemmilla linjoilla opiskelijoiden enemmistö oli kansakoulunopettajia, mutta ammattien kirjo kokonaisuudessaan oli laaja. Vuoden 1959 kurssialbumi antaa jälleen havainnollisen kuvan. Kuva kertoo peruskurssin kuoronjohdon ja äänenkäytön opiskelijoiden ammatit.

Alkuvuosina opiskelijoiden innostus oli suuri. Vuosina 1956 ja 1957 äänenkäytön kurssilla sekä vuonna 1960 nuorison musiikinohjaajakurssilla opiskellut muistelija kuvailee kurssien antia innostaviksi. Samalla hän tuo esille opiskelijoiden jokseenkin vähäisen musiikkitaustan. Esimerkiksi säveltäminen tuntuu olleen monelle vieras alue, mikä ihmetyttää, kun seminaareissa kuitenkin opetettiin paljon musiikkia. Tässäkin muisteluksessa tuodaan esille erinomaiset opettajat. Muistelija kertoo:

Arkinen työ sisälsi päivittäin monenmoista. Äänenkäytön harjoitukset olivat oma lukunsa. Sitä olisi saanut olla enemmänkin, mutta aika ei riittänyt. Nuotinlukuharjoitukset eli ”hapuilu”, kuten sitä leikillä kutsuttiin. Inkeri Keravuori oli tässä avullisena. Yritystä meillä oli, mutta harjoitusta olisi tarvittu enemmän. Musiikinhistoria oli lumoava osa ohjelmaa. Joonas Kokkonen oli parhaita luennoitsijoita. Muista tulee mieleen Seppo Nummi, Arvi L Poijärvi, Ahti Sonninen ja Jouko Tolonen. (Muistelija 1.)

Pidän erittäin merkittävänä sitä, että säveltapailu oli päivittäin opetusohjelmassa heti alusta alkaen. Kuoronjohtajan ja kuorolaulajan tärkeimpiä taitoja on kyky lukea nuotteja. Seminaareissa siihen ei ilmeisesti juurikaan kiinnitetty huomiota tuohon aikaan. Säveltapailun erityisasema opetusohjelmassa korostui etenkin sen jälkeen, kun unkarilainen József Péter tuli Klemetti-Opistoon opettajaksi. Tätä tapahtumasarjaa kuvaan tarkemmin luvussa 4.6.

Säveltapailusta on monia muisteluja. Seuraava on siinä määrin kuvaava ja huvittava, että se ansaitsee tulla siteeratuksi:

Kurssin jokapäiväiseen arkiherrukseen kuului säveltapailu, taikka niin kuin me untuvikot sitä kohdaltamme koimme ”sävelhapuilu”. Jos meille siellä jotakin jäi kaaliin, niin kyllä se kaikki oli opettajamme, sydämellisen äitihahmon ja kärsivällisen pedagogin Inkeri Keravuoren ansiota. Tunnista toiseen hän jaksoi suuttumatta kuunnella eiku – eiku – tekniikkaamme. Lopulta sitten, jopa minäkin, pystyimme ymmärtämään nuoteista muutakin kuin ”ei niitä saa repiä”. Olimmehan sen ajan lapsia, joille koulun musiikin opetus oli pelkkää laulujen hoilaamista – tavasta tai teoriasta välittämättä. Näin ollen Inkerin opetukset olivat meille useille aivan uutta, mutta välttämätöntä musiikin aluetta. (Muistelija 26.)

Vainion pyrkimykset saada opiskelijat suorittamaan myös erikoiskurssi kuoronjohdossa ja äänenkäytössä toteutuivat huonosti. Kalevi Anttila ja Teuvo Tikka saivat K-O:n arkiston mukaan (todistusjäljennökset 1954–1967) päästötodistuksen. (Ks. luku 1.4.5). Lisäksi arkistosta löytyy T. Ilmari Haapalaisen ja Heikki Halmeen suoritukset suurimuotoisten kuoroteosten johtamisnäytteestä. Heikki Halme vastasi tiedusteluuni, että hän oli jo opiskelemassa Sibelius-Akatemiassa ja antoi näytteen Sibelius-Akatemian suuren kuoron kanssa, mutta ei suorittanut tutkintoa sen enempää (puhelinkeskustelu 2008). Haapalainen oli myös jo valmis kantoriurkuri näytteen antaessaan eikä tarvinnut todistusta. Hänen yhteystietojaan en ole saanut tarkistaakseni asian. Sekä Halme että Haapalainen ovat esimerkkejä siitä, miten klemetiläisistä monet olivat jo musiikin ammattilaisia tai hakeutumassa musiikin ammatteihin.

Klemetti-Opiston vetovoimaisuus jatkui vielä 1960-luvun puolelle. Kesällä 1961, jolloin opiskelijaluettelon mukaan oli 311 opiskelijaa, oli jouduttu puolet hakijoista karsimaan eli hakijoita oli ollut yli 600. Myös aikaisempina vuosina jouduttiin jättämään monet hakijat ulkopuolelle. Teeke mieli kysyä,

mitkä olivat perusteet oppilaaksi hyväksymiselle. Olettaisin, että yksi peruste oli sellainen, että haluttiin saada kuoroihin tasavahva edustus eri ääniin. Epäilemättä suosituksilla ja todistuksilla oli suuri merkitys. Hakemuksiin oli usein liitetty suositus, samoin kuin seminaarin päästötodistus. (K-O:n arkisto, hakemukset.) Valo Saikku korostaa, että Vainiolle oli tärkeää tasa-arvoisuuden periaate. Saikku oli ihmetelty, miksi Vainio otti muitakin kuin opettajia kurssille:

Hän sitten mainitsi, että hän haluaa – että ihmiset, eri yhteiskuntaluokat, eri ammattikunnat tutustuu toisiinsa – – oli linja-autonkuljettajia, vahtimestari, myymälänhoitaja (Saikku 2004).

Käännekohtana Klemetti-Opiston toiminnassa voidaan pitää vuotta 1964, jolloin opiskelijamäärä väheni radikaalisti näillä kursseilla. Kansakoulunopettajien tai opettajiksi opiskelevien osuus pysyi jokseenkin korkeana; noin 50 % näiden kurssien opiskelijoiden kokonaismäärästä, mutta hakeutuminen näille Klemetti-Opiston perustehtävää, kuoronjohtoa ja äänenkäyttöä toteuttaville kursseille oli kokonaisuudessaan pudonnut lähes kolmanneksella vuodesta 1961. Luku olisi vieläkin suurempi, ellei kesällä 1964 olisi järjestetty eräänlaisia pelastustoimia, kuten A-kuoron perustaminen kuoronjohdon jatkokurssin harjoituskuoroksi.

marikuoron perustaminen lisäsi merkittävästi uuden kuorotyylin leviämistä, koska kuorolaiset olivat eri puolilta Suomea, useat itsekin kuorojen johtajia.

Käsite kamarikuoro oli ilmaantunut suomalaiseseen kuoroelämään jo 1930-luvulla, kun laulupedagogi Heikki Teittinen oli perustanut Helsingin Kamarikuoron vuonna 1937. (Kilpiö 2009). Käsite vakiintui 1950-luvulla tarkoittamaan noin 20–30 -henkistä sekakuoroa, joka esitti pääasiassa a cappella-teoksia. Klemetti-Opiston yhteydessä kamarikuoroajatus ilmaantui jo vuonna 1955 päätellen Arvo Vainion kirjeestä Klemetti-Opiston laulupedagogi Heikki Teittiselle. Teittinen oli ilmeisesti ehdottanut kamarikuorolinjan aloittamista, mutta Vainiosta oli liian aikaista aloittaa uusi linja, kun orkesterilinjakin oli vasta alkamassa. Tämähkö sai Teittisen jäämään pois opettajakunnasta, vaikka Vainio pyysikin häntä edelleen opettajaksi? Vai oliko syynä L. Arvi P. Poijärven ja Teittisen välinen skisma, joka kirjeestä päätellen oli Vainion tiedossa? (AV Teittiselle 18.2.1955.) Kamarikuorot edustivat uutta kevyempää laulutapa vastakohtana täysjännitteiselle ja voimakasta vibratoa käyttävälle suomalaiselle laulutyylille.

4.2.1 *Harald Andersénin tavoitteet*

Olisi mielenkiintoista spekuloida Suomen kuorokulttuurin kehittymistä sotien jälkeen ilman Harald Andersénia. Kuorotoiminta oli vilkastunut voimakkaasti. Erityisesti uusia mieskuoroja perustettiin ja vanhojen kuorojen toiminta käynnistettiin uudelleen. Kuoroja oli perustettu runsaasti rintamalla jatkosodan aikana tai sen jälkeen, mikä antaa pohdittavaa sodan vaikutuksesta kuorotoimintaan. Monessa yhteydessä on tullut esille se, että sodan jälkeen oli olemassa suuri kulttuurin nälkä. Havainto mieskuorojen perustamisinnokkuudesta viittaa myös muihin motiiveihin. Pajamon (suullinen tieto 2007) mukaan asemasodan aikana syntyi useita mieskuoroja. Tästä on esimerkkinä vaikkapa Kontulan (p.o. Kontupohjan) mieskuoro, jota johti Harald Andersén (Kilpiö 2003, 66-67, kuva-aukeama). Pajamon mukaan oli pidetty jopa laulujuhlat, joihin osallistui 400 mieskuorolaista. (Pajamo, suullinen tieto 2007.) Epäilemättä tämä lauluharrastus vietiin myös sodan jälkeen kunkin laulajan kotipaikkakunnalle. Suomen mieskuoroliittoon kuuluvista kuoroista noin 40 prosenttia oli perustettu vuosien 1943–1951 välisenä aikana. Samaan aikaan perustetuista naiskuoroista on Naiskuoroliitossa 26 prosenttia ja vain 10 prosenttia seka-kuoroliitossa (Sulasol, kotisivu). On mahdollista, että mieskuoroissa musiikin ohella yhteiset sotakokemukset lisäsivät kokoontumistarvetta. Ehkäpä kuoro-toiminnalla oli siis myös traumaattisia kokemuksia purkava tehtävä.

Kuorolaulu oli Andersénin mukaan miltei ainoita yhteisöllisen kulttuuriharrastuksen muotoja (Kilpiö 2003). Ongelmana oli varsinkin mieskuoroissa, että pitäydyttiin vanhassa ohjelmistossa. Sulasol ei pystynyt vastaamaan kuoro-

rolaulun kehittämisen haasteisiin, vaan oli jämähtänyt sotia edeltävään aikaan. Harald Andersén kommentoi Sulasolin toimintaa:

Nythän täytyy muistaa, että Sulasol eli silloin sotien jälkeen vielä suuressa määrin 20- ja 30-luvun hengen mukaisesti. Silloinhan Suomea, itsenäistä Suomea, ruvettiin rakentamaan ja tuota, kaikki nää järjestöt syntyivät silloin vähitellen ja oli aivan oikein, ymmärrän vallan mainiosti, että oli pakko korostaa suomenkielen merkitystä ja suomenkielisten järjestöjen perustamista ja kehittämistä – – mutta sota muutti sitten kaiken ja tämä 20- ja 30-luvun kehitys vei nimittäin tietyllä tavalla jonkinlaiseen nationalistiseen umpioon. (Andersén 2001.)

Andersén tuli Sibelius-Akatemiaan kirkkomusiikkiaineiden opettajaksi vuonna 1956 ja kirkkomusiikkiosaston johtajaksi 1958. Vaikka hänen virkanimikkeessään ei ollut erikseen mainintaa kuoronjohdosta, hän alkoi kehittää voimakkaasti kuoronjohdon opetusta Sibelius-Akatemiassa. Seppo Nummi ehdotti häntä Klemetti-Opistoon kuoronjohdon opettajaksi ja hän aloitti toimintansa siellä kesällä 1957. (Kilpiö 2003.) Klemetti-Opistossa Andersén otti heti ensimmäisenä kesänä peruskurssin konserttiohjelmistoon Johann Nepomuk Davidin *Deutsche Messen* vuodelta 1952. Tämä vaikea teos esitettiin muun muassa Jyväskylän musiikkikulttuuripäivillä ja kriitikkona toiminut Joonas Kokkonen oli erityisen vaikuttunut esityksestä. Konsertista tarkemmin luvussa 5.2.4.

4.2.2 Kamarikuorosta Klemetti-Opiston lippulaiva

Klemetti-Opistossa Harald Andersénilla oli kurssikuorojen lisäksi johdossaan suuri sekakuoro. Hän oli kuitenkin jo vuonna 1953 perustanut Helsingissä ruotsinkielisen Chorus Sanctae Ceciliae -kamarikuoron. Tämän kuoron yhteydessä hän kehitti sointi-ihannettaan, joka poikkesi Suomessa vallalla olleesta täysjännitteisestä laulutavasta huomattavasti kevyempään, ohuempaan ja vibraatottomampaan suuntaan. Se mahdollisti vanhojen madrigaalien ja toisaalta modernien sävellysten esittämisen. Pienestä ruotsinkielisestä yhteisöstä tämä tyylit ei kuitenkaan levinnyt laajalle.

Harald Andersén muistelee haastattelussani pohdintojaan Klemetti-Opiston Kamarikuoron perustamisesta. Hän oli useaan otteeseen keskustellut asiasta Vainion kanssa:

Kun tulin vuonna 1957 ja katselin vähän noin ja sitten vuonna 58 niin ruvettiin – rupesin tuota miettimään, että kyllähän tämä on erinomainen paikka ja rupesin puhumaan Vainion kanssa. Ja Vainio innostui heti ja sai rahat järjestymään niin että voitiin sitten järjestää ensimmäinen kurssi 59. Mutta 58 puhuttiin siitä monta kertaa Vainion kanssa. (Andersén 2001.)

Kamarikuoron perustamistarvetta oli myös kurssilaisilla. Helsinkiläiset klemetiläiset ryhtyivät puuhaamaan onnistuneiden Klemetti-Opiston talvipäivien

jälkeen tammikuussa 1958 vakiintuneempaa kokoonpanoa tavoitteena muun muassa nauhoittaa Klemetti-Opiston kurssiohjelma etukäteen opiston kursseille aikoville. Näin perustettiin kamarikuoro Cantemus vuonna 1958, josta vuonna 1961 tuli virallisesti Sibelius-Akatemian kamarikuoro. Kuoron johtajiksi lupautuivat Harald Andersén ja Paavo Berglund. (Klemetiläinen no 5-6, 1958, 9.) Berglund ei koskaan johtanut kuitenkaan Cantemusta. Miksi hän kuitenkin lupautui kuoronjohtajaksi, vaikka tiedettiin hänen inhonneen kuorolaulua? Todennäköinen syy on se, että talvipäivillä 1958 hänen johtamansa *Didon ja Aeneaksen* esitys oli onnistunut ”täyteläiseen kymppiin”, kuten Uuden Suomen arvostelija Heikki Aaltoila muotoili arvostelussaan. (Klemetiläinen 1/1958, 8.) Ehkä se oli saanut hänet ajattelemaan, että kuorolaulu voisi sittenkin olla taidetta ja että näin hän voisi laajentaa johtamansa Helsingin kamariorkesterin ohjelmistoa. Muuan muistelija kirjoittaa tuosta tapahtumasta:

Berglund kertoi meille avoimesti inhonsa kuorolaulua kohtaan. Hänen alimpaina epämusiikin ilmentymänään oli ns. ”kangasalan laulu”. Kun sitten esitimme Orivedellä, Jyväskylässä ja vihdoin opiston talvipäivillä Helsingissä Didoopperan, Hesarin ja Usarin musiikkiarvostelijat nostivat esityksemme maailman valioluokkaan, alkoi Paavokin perua omia aikaisempia lausuntojaan kuorolaulusta. Kuulemani mukaan juuri tätä konserttia pidetään Klemetti-Opiston Kamarikuoron alkusysäyksenä. (Muistelija 26.)

Cantemus alkoi harjoitella keväällä 1958 Klemetti-Opiston seuraavan kesän kurssiohjelmaan kuuluvia teoksia ja monet kuorolaisista tulivat eri kursseille ja muodostivat runkolaulajiston vaikeille kuoroteoksille, kuten Micheelsenin motetille *Singet dem Herrn ein neues Lied*. Tulevistä Klemetti-Opiston kamarikuorolaisista oli 15 opiskelijaa eri kursseilla kesällä 1958. Kesän Jyväskylän konserteista tuli jälleen arvostelumenestys. Kun sitten seuraavana kesänä eli kesällä 1959 Klemetti-Opiston Kamarikuoro aloitti toimintansa, kuoroon kutsuttiin 26 laulajaa, joista vain viidellä ei ollut aikaisempaa klemetiläistä taustaa. Yksi tällainen henkilö oli imatralainen kanttori Jaakko Hulkkonen, joka kertoo kuulleensa Klemetti-Opiston kuorojen konsertin ja pyrkineensä kuulemansa perusteella kuoron riveihin, joissa hän viihtyikin aina vuoteen 1976.

Kuoron perustamisvaiheesta alkaen keskeisenä tehtävänä on ollut kasvat-
taa uutta kuoronjohtajapolvea. Jaakko Hulkkonen sanookin että:

Tässä kuorossa laulaminen, johtajan liikkeiden seuraaminen ja tavattoman laajaan ohjelmistoon tutustuminen olivat parasta kuorokouluja ja loivat pohjan myöhemmin perustetun Imatran seurakunnan kamarikuoron kanssa tehtävälle työlle. (Imatran Seurakunnan Kamarikuoron konserttiohjelma 1990.)

Jaakko Hulkkonen ei ollut ainoa, joka viihtyi kuoron riveissä pitkään. Perustajajoukko pysyi varsin kiinteästi yhdessä. Laulajien vaihtuvuus oli vähäis-

tä: uusia laulajia, siis laulajavaihtoa tuli vuosina 1960–1966 vain yhteensä 26 henkilöä. Vuonna 1966 tehty Amerikan-matka oli ensimmäinen käännekohta kuoron toiminnassa, kun useat laulajista jäivät matkan jälkeen pois kuoron riveistä. Uusia laulajia tuli vuonna 1967 yhteensä 13, joista olin yksi. Sittemmin Klemetti-Opiston Kamarikuoron riveissä olen ollut yhteensä viidellä vuosikymmenellä.

4.2.3 Klemetti-Opiston Kamarikuoro uuden ohjelmiston ja laulutavan levittäjänä

Kamarikuoro koki heti ensimmäisenä kesänään suuren menestyksen, vaikka ohutta laulutapaa jotkut arvostelijat vieroksuivatkin. Kuoro esiintyi Keuruulla ja Tampereella Klemetti-Opiston muiden kokoonpanojen ohella. Kuoron osuus oli näissä konserteissa suhteellisen vähäinen, se esitti vain kuusi *Piae Cantiones* -laulua vuosilta 1582 ja 1625, mutta herätti heti huomiota. Lisäksi kuoro piti oman konsertin Jyväskylän musiikkikulttuuripäivillä. Musiikkikulttuuripäivien teemana oli uusi musiikki. Varsinainen läpimurto tapahtuikin Jyväskylässä, jossa kuoro esitti muun muassa Hugo Distlerin modernin motetin *Singet dem Herrn ein neues Lied*. Seuraavat, laajaa julkisuutta saaneet konsertit pidettiin Turun Tuomiokirkossa syyskuussa 1959 ja Klemetti-Opiston talvipäivien yhteydessä Vaasassa tammikuussa 1960. Radiota kuunteleva yleisö pääsi tutustumaan kuoroon tammikuussa 1960, kun Helsingin Ritarihuoneen konsertti radioitiin. (Kallioniemi 1969, 2.)

Jyväskylän konsertin jälkeen oli Klemetiläinen-lehden mukaan eräs tunnettu suomalainen musiikkimies tullut puhumaan Jyväskylän musiikkikulttuuripäivien isälle, professori Päivö Oksalalle jotain sen kaltaista, että ”kyllä se kuoron esitys muuten aivan erinomainen oli, mutta siinä on vain se vaara, että tuollainen laulutapa saattaa levitä meille”. Tähän sanavalmis Oksala oli vastannut: ”Sehän se juuri onkin meidän tarkoituksemme.” (Klemetiläinen 4/1959, 8.) Arvostelijasta riippuen kuoro saikin ylistävät tai hyvin kriittiset arvioinnit. Haamulaulu, joksi kevyttä, vibratotonta laulutapaa kutsuttiin, herätti paljonkin kritiikkiä. Voidaan puhua jopa kuorosodasta, vaikka Harald Andersén ei tällaista käsitystä hyväksykään.

En minä julistanut mitään sotaa ja sitä paitsi nähdäkseni ei ollut mitään sotaa. Myönnän sen kyllä, että erimielisyyttä syntyi, mutta en pitänyt sitä minään sotaana, minusta tämä tapahtui luonnollisen kehityksen tuloksena. Sitä on jollain tavalla paisuteltu, ja minusta tuntuu, että Klemettiä ei myöskään ole ymmärretty oikealla tavalla. (Kilpiö 2003.)

Harald Andersén kertoo kuunnelleensa kerran opiskeluaikanaan Klemettiä harjoittamassa Suomen Laulua. Klemetti oli vaatinut ehdotonta pianissimo-

laulua ja keskeyttänyt harjoituksen joka kerta, kun joku yritti laulaa hieman voimakkaammin. (Mt.)

Uusi laulutapa oli välttämätön sekä sävelpuhtauden että rytmisen tarkkuuden saavuttamisen vuoksi. Andersén kertoo myös olleensa uusbarokisti, jolloin ennen sotia vallalla ollut agoginen ja rytmisen liioittelu ei tullut kysymykseen (mt.). Ajan myötä hän kuitenkin kertoo vapautuneensa uusbarokistisesta näkemyksestä. Siksi hän otti ohjelmistoon myös kansallisromanttista ohjelmistoa, mutta:

Esiin kasvoi kansallisromantiikan tulkintaan omakohtainen näkemys, joka ei varmaankaan vastannut 20- ja 30-luvun tulkintaperinnettä, mutta ei myöskään tätä puristista näkemystä, joka oli minulle kovin läheinen 40- ja 50-luvuilla ja vielä 60-luvun alkuvuosina. (Mt.)

Klemetti-Opistossa Harald Andersénin ideoita ja ajatuksia ei lainkaan kyseenalaistettu. Edellä mainitussa haastattelussa Andersén pohtii, olisiko tarkoitukseksi ollut hänen jatkavan Klemetin työtä, mutta päätyi arvioon, että Klemetti-Opiston nimellä haluttiin lähinnä kunnioittaa Heikki Klemetin elämäntyötä. Andersénin käsityksen mukaan kuoroelämä vaatii aina uusia herätteitä ja viirikkeitä. Näin ajatellen Harald Andersén todella jatkoi Klemetin uudistustyötä. Hän toteaa myös, että vanhempaa suuntaa edustavia oli myös Klemetti-Opistossa, mutta he seurasivat tarkkaan, mitä siellä tapahtui. Jouko Tolosen hän mainitsee olleen hyvin samoilla linjoilla omien ajatustensa kanssa. (Mt.)

Klemetti-Opiston kamarikuoro jatkoi kesällä 1960 samoilla ohjelmistopoliittisilla linjoilla. Laulettiin vanhaa musiikkia, madrigaaleja eri maista ja aivan tuoreita sävellyksiä kuten Sulo Salosen *Missa a cappella*, jonka Andersén oli kantaesittänyt Cecilia-kuoronsa kanssa.

Klemetti-Opiston Kamarikuoro osallistui myös muuhun Klemetti-Opiston ohjelmistotyöskentelyyn laulamalla Heinrich Schützin *Musikalische Exequien*-teoksessa toisen kuoron osuuden. Pääkuorona oli Klemetti-Opiston suuri kuoro. Nyt otettiin myös pieni kurkistus kansallisromanttiseen ohjelmistoon Sibeliuksen lauluilla *Saarella palaa* ja *Min rastas raataa*, jotka kuoro esitti Hangon konsertissaan talvella 1961. Hildénin mukaan näissä lauluissa on mahdollista korvata romanttinen paatos kamarikuorosoinnilla ja löytää uusi tulkintankulma teoksiin. (Hildén 1984.)

Vaikka Andersén ei mitään sotaa julistanutkaan, sen teki Suomen Sosialidemokraatti. Todennäköisesti kirjoittaja oli lehden musiikkiarvostelija Jouko Kunnas, vaikka kirjoittajaa ei mainita. Lehden etusivulle sijoitettu kirjoitus lähenteli häväistyskirjoitusta (SS no 54/1962). Kirjoitus oli varustettu pilapiirroksilla, joiden tekijäksi otaksun Tapani Kovasta, ”Stefania”, vaikka hänenkään nimimerkkiä ei kuvien yhteydessä ole (ks. Wiksten 1977, 162, 188). Harald Andersénin nimeä ei mainita koko artikkelissa, mutta pilakuva ja seuraava

sitaatti kertovat kenestä on kysymys. Kirjoittaja toteaa, että ”Murheellisinta asiassa on se, että tuo surkuteltava ’haamulaulu’ on tunkenut ’sarvensa’ Klemettiopiston seinien sisäpuolelle. Jopa S i b e l i u s – A k a t e m i a n johto on sen lumoissa.” (Koko artikkeli, liite 12.)

Kirjoituksen tekee ymmärrettäväksi se, että Kunnas oli mitä ilmeisimmin Martti ”Pyssy” Turusen edustaman vanhan laulutavan kannattaja. Turusella oli vahva ote Suomen musiikkielämään. Hän oli Sulasolin ja Sekakuoroliiton puheenjohtaja, mutta lisäksi hän johti Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teostoa. Kuoronjohtajana hän oli toiminut 1930-luvun alusta alkaen. Hänen johtamiaan kuoroja olivat Ylioppilaskunnan Laulajat (1931–59), Laulumiehet (1933–1968) ja Suomen Laulu (1946–1967). Vuodesta 1930 vuoteen 1957 hän opetti myös kuoronjohtoa Sibelius-Akatemiassa ennen Harald Andersénia (Dahlström 1982, 333). Jo Klemetti-Opiston perustaminen oli epäilemättä käynyt hänen kunnialleen. Tiedossani ei ole, halusiko hän itse pois Sibelius-Akatemian kuoronjohdon opettajan tehtävistä, vai joutuiko hän syrjään. Toki hän oli myös henkeen ja vereen vanhan kuorotyylin edustaja ja vastusti kiihkeästi Andersénin edustamaa uutta laulutapaa ja pelkäsi ilmeisesti sen siirtyvän myös mieskuoroihin. (ks. Pajamo /Laulumies 1/2006, 5; Kunnas /Laulumies 4/1959.) Turunen oli edellä mainittujen artikkelien mukaan suuri Klemetin ihailija. Turusen mielestä Klemetin ihanteena oli terveelle pohjalle rakentuva äänielinten toiminta, laullinen kiinteytys aitoon italialaiseen tapaan. Kunnaksen suuri ihailu Turusta kohtaan ilmenee mielestäni siinä, että hän ainoana musiikkiarvostelijana löysi positiivista Turusen johtamasta Laulumiesten 50-vuotisjuhlakonsertista (Pajamo 2006, 10; Kunnas/Laulumies 1/1964.)

Se, että Suomen Sosialidemokraatin kirjoitus julkaistiin niinkin myöhään kuin vuonna 1962 saattaa saada selityksensä episodista, jota eräs muistelija kuvailee. Kamarikuoro oli demonstroinut hänen mukaansa musiikinopettajien talvipäivillä erästä kuorolaulua erilaisin väristyksin, kukin omansa mukaan, eli vibraton kanssa ja ilman.

Aamulla luettiin Jouko Kunnaksen melkein pä häväistysjuttua lehdestä. Haraldia syytettiin haamulaulun tuomisesta Suomeen. Martti Turusta keuhuttiin. Kysyttiin Haraldilta, mitä Kunnas teki silloin, kun Klemetti laulatti pianissimossa. Se oli varmaan ainoa kerta kun H. menetti malttinsa. Hän vastasi, että Jouko Kunnas harjoitteli C-duuriasteikkoa, jota hän ei vielä kukaan osaa. (Muistelija 11.)

Harald Andersénin tuuhauksen voin kuulla korvissani, vaikka en ollutkaan paikalla. Hänen heittonsa Kunnaksen soittotaidosta oli paha, olihan Kunnas konsertoiva urkutaiteilija. Kriitikon tehtävä oli hänelle sivutyö. Päätoimi olivat Kallion kirkon urkurin tehtävät. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 397.)

Kamarikuoro oli Jouko Kunnaksen hampaissa myöhemminkin. Luterilaisen Maailmanliiton yleiskokouksen konserttia arvostellessaan hän keskittyi

etupäässä Kokkosen *Messun* kiittävään arviointiin ja totesi jopa kuoron laulaneen innoittuneesti. Kiitosta ei sen sijaan saa Schützin *Musikalische Exequien*. Kirjoituksessa todetaan:

Klemetti-opiston kamarikuoron esitys esim. Schützin musiikin yhteydessä ei vastannut niitä ylenmääräisiä hymistelyjä, joita lehtiemme musiikkialstoilla siitä kirjoitetaan. — Osa laulajista ei hallitse resonanssia, ei laulutekniikkaa yleensäkään — Sanottakoon kuitenkin, että Kokkosen messu tehtiin hyvin ja innoittuneesti — Schützin musiikki ankean innottomasti. (Kunnas, SS 9.8.1963.)

Samasta Schützin teoksen esityksestä nimimerkki O. K. (Olavi Kauko) kirjoitu Helsingin Sanomissa:

Varauksettoman tunnustuksen voi antaa myös Schützin teoksen esityksestä: kuoro tulkitsi tämän Brahmsin Requiemin varhaisen edeltäjän tyylikkäästi ja elävästi. (Kauko, HS 9.8.1963.)

4.2.4 *Levytyksiä ja konserttimatkoja*

Ensimmäiset levytykset julkaistiin myös vuonna 1962. Ne olivat niin sanottuja Ep-levyjä. Toinen sisälsi neljä *Piae cantiones* -laulua, toisella levyllä oli Leevi Madetojan hengellisiä lauluja: Julkaisijana oli Fuga. Heti seuraavana vuonna julkaistiin kaksi virsilevyä, jotka julkaistiin His Masters Voice(HMV) -levymerkillä. Toisen levyn nimi oli Armon tie. Toisen levyn nimi oli Joulun kauneimmat virret. Kuula-seura julkaisi vuonna 1968 Toivo Kuulan sekakuorolauluja. Kuula -seuran kotisivun mukaan levytys oli tehty Yleisradion kantanauhoilta eikä todellinen nauhoitusvuosi ole tiedossa. Mahdollisesti se on vuosi 1965, jolloin Kuulan sekakuorolauluja otettiin ohjelmistoon. (Kankainen 1984, 72–73.)

Kuoro teki runsaasti kotimaisia konserttimatkoja. Heti ensimmäisen toimintavuoden aikana se esiintyi Oriveden lisäksi Keuruulla, Jyväskylässä, Turussa, Vaasassa ja Helsingissä. Marraskuussa 1960 tehtiin kiertue Lappeenrantaan, Karhulaan ja Vuoksenniskalle ja helmikuussa 1961 Rovaniemelle, Tornioon, Kemiin ja Ouluun. Kotimaisten kiertueiden sarja jatkui sitten vuodesta toiseen. Klemetti-Opiston talvipäivillä ja Jyväskylän musiikkikulttuuripäivillä kamarikuoro oli vakioesiintyjä.

Ensimmäisen ulkomaanmatkansa kuoro teki keväällä 1962. Se suuntautui Tanskaan, jossa esiintymispaikkoina olivat Kööpenhamina, Vordingborg ja Slagelse sekä Tukholmaan, jossa tehtiin radionauhoitus. Tällä matkalla esitettiin aikaisemman modernin ja vanhan musiikin ohjelmiston lisäksi myös edellä mainittua kansallisromanttista ohjelmistoa sekä tanskalaista ja saksalaista uutta musiikkia. Kuoro esitti tämän matkan aikana miltei koko kolmen vuoden aikana kertyneen laajan ohjelmiston. (Hildén 1984.)

Kuoro toimi myös valtakunnallisena edustuskuorona. Se piti oman konsertin Luterilaisen Maailmanliiton konferenssissa kesällä 1963 Helsingissä. Oslossa pidetyillä Pohjoismaisilla Kirkkomusiikkipäivillä kuoro konsertoi kesällä 1965, USA:ssa Interlochenin ISME:n (The International Society for Music Education) konferenssissa kesällä 1966, Rikskonsertterin järjestämällä konserttikiertueella Ruotsissa tammikuussa 1967 ja Suomen kulttuuriviikolla Tallinnassa kesäkuussa 1968. Kutsu ISME -konferenssiin oli tullut opetusministeriöön Kansainväliseltä Musiikkikasvatusyhdistykseltä. Sieltä se ohjattiin ylitarkastaja Olavi Pesoselle kouluhallitukseen. Hän osoitti kutsun Harald Andersénille, joka valitsi kuoroistaan juuri Klemetti-Opiston Kamarikuoron. (Lecorre 1984.) Paremmiin ei olisi voinutkaan tapahtua, sillä kuoro oli tehnyt jo paljon työtä aikomuksenaan tehdä joka tapauksessa Amerikan kiertue. Sitä varten oli järjestetty rahakeräyskin, kuten oppilaskunnan toimintaa kuvaavassa luvussa kerrotaan. Nyt kutsun myötä monet asiat helpottuivat, esimerkiksi apurahojen saanti. Esite Yhdysvaltojen ja Kanadan matkasta on liitteenä 13.

Viimeinen tähän tutkimukseen kuuluvalla ajanjaksolla tehty ulkomaanmatka, Tallinnan matka, ei ollut vailla monenlaisia käänteitä. Tätä matkaa Arvo Vainio pohjusti huolellisesti, olivathan yhteydet Tallinnaan hänellä vanhastaan olemassa ja varsin tuoreena vielä virolaisten kuorojen vierailut Klemetti-Opistoon. Kuoro olisi halunnut tehdä vierailun kesäkurssin päätteeksi kesäkuun loppupuolella ja esiintyä myös Tartossa, mutta virolaisille sopi ainoastaan Suomen kulttuuriviikon yhteydessä pidettävä konsertti Tallinnassa Estonian konserttialissa 6.6.1968. Itse mukana olleena muistan ne hankaluudet, joita tästä seurasi. Tieto siitä, että virolaiset ottavat kuoron vastaan tuona ajankohtana tuli vasta toukokuun puolivälissä. Matkajärjestelyt viisumianomuksineen piti tehdä nopeasti. Silloinen puheenjohtaja Paavo Alanne oli todellisessa paineessa, jotta kaikki järjestyisi. Harald Andersén halusi ottaa konserttiohjelman myös Johanssonin ”Tomban” (*The Tomb at Acr Çaar*), jota me uudet laulajat emme olleet koskaan laulaneet. Parin päivän harjoituksella meidän oli selvittävä tästä varsin vaativasta teoksesta. En tiedä, miten muille kävi, mutta minun täytyi välillä ainoastaan olla laulavinani.

4.2.5 Kamarikuoron ohjelmistosta

Kuoron ohjelmistoksi Harald Andersén oli ensimmäisiksi vuosiksi valinnut *Piae Cantiones* -kokoelman lauluja, renessanssiajan madrigaaleja ja moderneja kuoroteoksia. Molemmissa genreissä kevyt laulutapa ja tarkka intervallipuhtaus ovat välttämättömiä.

Kansallisromanttisen ohjelmiston ensimmäinen nousukausi tapahtui kaudella 1961–1962, jolloin kuoro lauloi muun muassa Madetojaa, Palmgrenia, Kuulaa ja Klemettiä. Kuitenkin myös uutta musiikkia esitettiin edelleen. Vuoden 1968 mennessä kuorolla oli 130 teoksen ohjelmisto, laajoista teoksista

kansallisromanttisiin pienoishelmiin. Vaikka Klemetti-Opiston Kamarikuoro ei ollut kovinkaan monen kotimaisen teoksen kantaesitystä – kantaesitykset teki useimmiten vuonna 1962 perustettu Radion kamarikuoro – yksi tärkeä kantaesitys, Joonas Kokkosen *Missä a cappella*, sai arvoisensa ympäristön, kun se esitettiin Luterilaisen Maailmanliiton yleiskokouksen konsertissa elokuussa 1963 Helsingin Tuomiokirkossa. (Klemetti-Opiston kamarikuoron ohjelmisto vuosilta 1959–1968, liite 10.)

Klemetti-Opiston Kamarikuoro hyödynsi esimerkiksi Eero Sipilän ja Jorma Pukkilan toimittamaa Kuorokirjaa. Myös Westerlundilta ilmestynyt Pro Musica -sarja oli ahkerassa käytössä. Tässä sarjassa ilmestyi myös Eero Sipilän *Super flumina Babylonis*. Fazerin Chorus -sarjassa ilmestyi vuonna 1964 Bengt Johanssonin *The Tomb at Acr Çaar*. Näistä kahdesta teoksesta tuli tavallaan kamarikuoron tavaramerkki. Erityisesti jälkimmäinen teki heti ensi esityksen jälkeen suuren vaikutuksen. Se oli kesällä 1966 Yhdysvaltoihin tehdyn matkan ohjelmistossa. Teos esitettiin Interlochenissa ISME:n konferenssissa. Esityksen tekemää lähtemätöntä vaikutusta kuvaa se, että vielä 30 vuoden jälkeen muuan mukana ollut amerikkalainen musiikkimies on muistellut esitystä. (suullinen tieto 1996, Onerva Helin.)

4.2.6 Yhdistysrekisteriin

Kamarikuoro toimi alkuvuosina varsin kiinteänä osana Klemetti-Opistoa. Saadakseen suurempaa itsenäisyyttä etenkin taloudellisesti kamarikuoro järjestäytyi rekisteröidyksi yhdistykseksi vuonna 1964. Kuoron rekisteröimistä kiirehti erityisesti Arvo Vainio. Amerikan-matkaa varten oli suunnitteilla rahankeräys. Keräysluvan saamisen ehtona anojan tuli kuulua yhdistysrekisteriin. (AV Kallioniemelle 21.3.1964.) Sääntöjen 2 pykälässä määriteltiin kuoron tehtävät:

Yhdistyksen tarkoituksena on, läheisesti Klemetti-Opiston toimintaan liittyen, työskennellä kuoroharrastuksen levittämiseksi ja syventämiseksi, sen taiteellisen tason kohottamiseksi, kuoro-ohjelmiston laajentamiseksi sekä kuorotaiteen tunnetuksi tekemiseksi myös ulkomailla. Tarkoitustaan yhdistys toteuttaa tekemällä sekä kotimaahan että ulkomaille suuntautuvia konserttimatkoja sekä suorittamalla nauhoituksia ja levytyksiä. (Kallioniemi 1969, 3.)

Yhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja Kauli Kallioniemi toteaaakin kuoron kymmenvuotishistoriikissa kuoron antaneen huomattavan panoksen Klemetti-Opiston kesäkurssien ja talvipäivien ohjelmiin, mutta lisäksi esiintyneen runsaasti eri puolilla.

Kun kuorolaiset ovat kotoisin eri puolilta Suomea ja useat heistä toimivat kuoronjohtajina kotipaikkakunnillaan, on tämä ollut nostattamassa kuorolaulun tasoa koko maassa. Huomattava merkitys on ollut myös niillä konserteilla, joita kuoro on

pitänyt 29 eri paikkakunnalla, samoin levytyksillä ja useilla Yleisradiolle tehdyillä kantanauhoilla. (Kallioniemi 1969, 3.)

4.2.7 *Harald Andersén ja kamarikuorot säveltäjien innoittajina*

Säveltäjä Bengt Johanssonin mukaan yhteistyö Harald Andersénin kanssa alkoi jo 1950-luvun alussa, jolloin hän pyysi Anderséniä ja Töölön seurakunnan sekakuoroa esittämään säveltämänsä *Stabat Materin* sävellyskonsertissaan 1952. Kamarikuoro instrumenttina tuli Johanssonille tutuksi erityisesti radion musiikkitarkkailijan ominaisuudessa, mutta seuraavan kerran hän sävelsi kamarikuorolle vasta 13 vuotta myöhemmin. Andersén oli pyytänyt häntä säveltämään vuonna 1964 Cantemuksen Euroopan kiertuetta varten. Löydettyään sopivan tekstin: Ezra Poundin mystiseen runoon Johansson teki ensimmäisen varsinaisen instrumentaalisen kamarikuorosävellyksen *The Tomb at Acr Çaar*. (Johansson 1979.)

Johansson kuvaa sattuvasti Andersénin tapaa työskennellä. Samalla hän tulee kuvanneeksi sen, mikä kuorolaulussa monien mielestä on tärkeintä ja mikä eräs muistelijakin kuvasi miltei Johanssonin käyttämin sanoin: ”Kuorohan on kuin suuri soitin, johon sulautuu – upeaa” (Muistelija 19.)

Kamarikuorot — sillä niitä oli 1950-luvun puolivälin jälkeen, Cantemuksen lisäksi Radion kamarikuoro ja Klemetti-Opiston Kamarikuoro — eivät kuitenkaan syntyneet siitä, että kyvykkäät laulajat tulivat yhteen. Kokoavana voimana ja koko uuden tyylin alkuunpanijana ja kehittäjänä oli tietenkin Harald Andersén. Hänen onnistui alusta alkaen luoda kokonaan uudenlainen yhteishenki, jonka vallassa kuoro kesti vaativimmatkin harjoituspaineet hioen itsensä johtajansa peräänantamattoman tahdon otteessa verrattomaksi soittimeksi, kokonaisuudeksi, jossa yksilöt olivat sulautuneet toisiinsa, päämääränään esityksen täydellisyys. (Johansson 1979.)

Joonas Kokkonen analysoi Harald Andersénin vaikutusta siihen, että hän ja useat muut suomalaiset säveltäjät alkoivat kirjoittaa kuoromusiikkia. Hän muistelee vuonna 1955 Cecilia-kuoron konsertista tekemäänsä arvostelua. Konsertti oli saanut aikaan ahaa-elämyksen nuoressa aloittelevassa säveltäjässä:

Jos kuoro instrumenttina voi Suomessakin soida tällä tavoin, on sille mahdollista myös vakain tuumin säveltää. Siihen saakka tällainen mahdollisuus oli tuntunut jokseenkin poissuljetulta. Olen varma, että monet suomalaiset säveltäjät ovat Harald Andersénin kuoroja kuunnellessaan ajatelleet samoin. Tilastoja ja haastatteluja tekemättäkin voi todeta, että useimmat parin viime vuosikymmenen aikana kirjoitetut suomalaiset kamarikuoroteokset ovat syntyneet Harald Andersénin välittömästi tai välillisesti antamasta virikkeestä. Omasta puolestani voin ainakin sanoa, että molemmat tähänastisen tuotantoni suurimuotoiset a cappella-teokset on sävelletty hänen suoranaisestä aloitteestaan. (Kokkonen 1979.)

4.2.8 *Klemetiläiset muistelevat kamarikuoron merkitystä itselleen*

Kamarikuoro oli ihailun kohde muille klemetiläisille. Jukka Kankainen oli äänenkäytön peruskurssilla kesällä 1959 ja kertoo pinnanneensa omilta tunneiltaan vain saadakseen kuunnella kamarikuoron harjoituksia:

Joka paikka vaan oli täynnä musiikkia ja että kuoro soi ja sitten tapahtui se viimeinen kaiken kruunaava asia, että Klemetti-opiston kamarikuoro aloitti harjoituksensa. ja eihän niitä olisi muuten päässyt seuraamaan, mutta minä pinnasin kaikilta teorian tunneilta ja makasin siellä vanhan salin näyttämön pöytien päällä selälläni ja kuuntelin niitä mun mielestä siihen aikaan taivaallisia sointuja. Silloin oli ohjelmistossa nuo neliääniset cantiot ja Distlerin Singet dem Herrn ein neues Lied, joka edusti sitten tätä uudempaa. (Kankainen 2004.)

Vastaavanlaisia muisteluksia oli monella muistelijalla. Uusi kuorotyyli iskosui mieleen. Kesällä 1965 lasta odottanut muistelija kertoo:

Erityisen syvänä muistikuvana palaavat Kamarikuoron konsertit. Tänä kesänä harjoiteltiin Mozartin Requiemia. Raskaana ollessani lepäsin aina parvella kuuntelemassa ja lapsi kuunteli selvästi kanssani. – – Huikea kokemus oli kamarikuoron esitys Bengt Johanssonin teoksesta ”Acr Çaarin hauta”. Uusi kuorotyyli ui mieleeni kesä kesältä. (Muistelija 7.)

Oli jännittävää laulaa Harald Andersénin johdolla ja ihailla hänen työskentelyään kamarikuoronsa parissa. Vaimoni on vieläkin ihan pilvissä kuullessaan Klemetti-Opiston kamarikuoron laulua. (Muistelija 13.)

Muuan muistelija pohtii Harald Andersénin kehittämän uuden kuorotyylin ja Klemetti-Opiston Kamarikuoron vaikutusta vielä nykypäivien sekakuorolauluun:

Kamarikuoro edusti jotain aivan uutta. Ohjelmistossa Piaa Cantiones-numeroita, sitten Leevi Madetojaa ja uusia säveltäjiä, kun ei vain liene ollut myös ”Benkku” Johanssoniltakin jotakin. Terästetty sävelpuhtauden vaatimus edellytti aivan uudenlaista äänenkäyttöä: vibrato pois. Jotkut kriittiset äänet puhuivat ”haamulaulusta” jopa. Se oli Harald Hirmuisen uudistuksen alku joka kuuluu vielä jopa sekakuorolaulun kurinalaisuutena nykypäivänäkin. (Muistelija 16.)

Kamarikuorolaiset saattoivat herättää närkästystä laulaessaan jopa aamuyön tunteina, mutta saivat aikaan myös päinvastaisia reaktioita:

Vielä eräs vahva muisto. Suviaamu oli ehtinyt vasta alkutunneilleen, ehkä 2. paikkeille, kun heräsin suloiseen lauluun, joka kuului opiston pihalta. Kamarikuoro oli palannut konserttimatkalta ja ihanan aamun lumoissa lauloi täysin palkein Mä oksalla ylimmällä. Ihana muisto. Tämänkin hetken kauneuden muistan ikuisesti. (Muistelija 24.)

Monet kertoivat myös pitäneensä kamarikuoron sointia oman kuoronsa tavoitteena:

Vuonna 1960 R:n Karjalaiset r.y. perusti kuoron, jonka johtajaksi minua pyydettiin. Lupauduin ja johdin ”R:n Karjala-kuoroa” 24 vuotta. Kuoro oli 25 laulajan sekakuoro, jonka sointi-ihanteena oli kamarikuoron sointi. Menetin sydämeni täysin sekakuorolaululle! Minulla oli nyt käyttöä Klemetti-Opiston opeista ja siellä olin tutustunut sekakuoro-ohjelmistoon (Täydensin myöhemmin tietojani Harald Andersenin kamarimusiikkiseminaarissa Orivedellä.) (Muistelija 27.)

Muuan pitkään kamarikuorossa laulanut pohtii kamarikuoron merkitystä sen laulajille. Mielenkiintoinen on hänen havaintonsa myös Harald Andersénin käyttäytymisestä Klemetti-Opistossa: ”Hän ei ollut Orivedellä Harald Hirmuinen”. Muistelija oli tehnyt myös havainnon siitä, miten opisto oli toisaalta kansakoulunopettajien musiikkikoulu, toisaalta Sibelius-Akatemian oppilaiden valmennuspaikka. Hän kertoo myös, miten kamarikuorossa laulaminen innosti opiskelemaan laulua myös talvikaudella:

Sain kutsun kamarikuoroon, joka oli Vainion idea. Taisi siinä Haraldillakin olla sormensa pelissä. Hänestä oli sama, johtaako kuoroa, vai lukeeko sanomalehteä. Hän oli tyrmistytännyt vanhat suomalaiskansallisromanttiset kuoronjohtajat sekoittamalla koko perinteisen kuorolaulukulttuurin. Kamarikuoron avulla hän saattoi näyttää, mitä hän uudistuksella tarkoitti. Hämmästyneitä olivat hänen oppilaansa Sibelius-Akatemiasta. Hän ei ollut Orivedellä Harald Hirmuinen. Minusta tuntui, että hän oli jopa ujo – Kamarikuorosta olisi paljonkin muistoja. Joukossa oli maan parhainta nuorisoa, vähän vartuneempiakin mukana. Jos opisto oli kansakoulunopettajien musiikkikoulu, se oli myös S-A:n oppilaiden valmennuspaikka. Kamarikuorostakin ponnistettiin korkealle. Sieltä lähdettiin opiskelemaan musiikin opettajiksi, kantoreiksi, kuoronjohtajiksi, säveltäjiksi ja ties miksi.. Kun olin päässyt Kamarikuoroon, alkoi tuntua siltä, ettei kehtaa olla joukossa, jos ei ala kehittää ääntään. Pysin Jyväskylän Konservatorioon. Ei ollut tarkoituskaan tulla yksinlaulajaksi. (Muistelija 11.)

Toinen kamarikuorolainen muistelee kuoron tekemiä matkoja. Hän oli solminut pitkäaikaisen ystävyysuhteen Tallinnan-matkan aikana isäntäkuorolaiseen. Hän oli tarkkaillut myös mukana olleiden Vainion ja Poijärven vanhenemista:

Matka Yhdysvaltoihin ISMen konferenssin konserttikuorona kesällä 1966 merkitsi minulle kuten muillekin kuorolaisille eräänlaista täyttymystä. Harald pääsi tulemaan ”valtoihin” vasta useita päiviä myöhemmin. Minun tehtäväkseni oli uskottu kahden konsertin johtaminen, jolloin Harald oli poissa. Jotenkin ne junailin läpi. Kuoro lauloi kyllä innostuneesti, mutta jotenkin vallattomasti, kun itse suuri päällikkö ei ollut ohjaimissa. Vielä kerran sain tilaisuuden osallistua Tallinnassa pidettyyn konserttiin. Muistaakseni tämä matka, jolla olivat vielä mukana Arvo Vainio ja L. Arvi P. Poijärvi tehtiin kesällä 1968. Mieleeni jäi tolta matkalta Tallinnan kama-

rikuoron kanssa yhteinen ilta, jossa sain tutustua Georg Ots-musiikkikoulun opettajaan Peeter Perensiin. Hänen kanssaan solmiutui perheitemme vuosikymmeniä kestänyt ystävyys. Elämän rajallisuus jäi koskettavasti mieleen L. Arvi P. Poijärven ja Arvo Vainion uurtuneita ja vanhentuneita kasvoja katsellessani. (Muistelija 14.)

Kolmas kuorolainen kuvailee runollisesti kuorolaisten tunnelmia. Hän arvioi myös Klemetti-Opiston merkitystä Suomen kuorokulttuurille:

Kamarikuoro on luku sinänsä, siitä riittäisi kymmenen sivua tarinaa. Harald Suuren luovuus koettiin elämänvoimana. Jyväskylän musiikkikulttuuripäivien konsertit Klemetti-voimalla onnistuivat ja kerran Keuruun Suvijuhllakin laulettiin ja kulkeena urheilukentälle marssittiin ja Kamarikuoro lauloi Keuruun katedraalissa sydänten laulut – 1959 liityin perustamaamme Kamarikuoroon, Harald Suuri valitsi meidät perustajat. – Henki oli korkealla, kun piti perustaman Suomen paras kuoro (se puhe kulki vaan meidän kesken) Taisi se paras ollakin – Suomen kuorokulttuuri on saanut Opiston taholta uuden hengen ja uusi kevyt laulutyyli lähti liikkeelle Klemetti-Opistosta. Siinä Kamarikuoro näytti esimerkkiä ja laulukurssien sekä kuoronjohtajakurssien suuri kuoro oli sen ajan Suomen ensimmäinen sinfoniakuoro vailta vertaa. (Muistelija 27.)

4.2.9 Yhteenvedo Klemetti-Opiston Kamarikuorosta

Klemetti-Opiston Kamarikuoron perustaminen merkitsi uuden kuorotyylin nopeaa leviämistä ympäri maata. Kuorolaiset olivat eri puolilta Suomea, useimilla oli omia kuoroja tai he perustivat uusia kamarikuoroja. Kuoron perustamisvaiheesta alkaen keskeisenä tehtävänä olikin kasvattaa uutta kuoronjohtajapolvea. Monet kuorolaiset muistelevat ottaneensa kamarikuoron ohjelmistoa myös omalle kuorolleen. Erityisen tärkeänä näenkin uuden laulutavan leviämisen lisäksi kuoro-ohjelmiston laajenemisen suomalaisissa kuoroissa.

Kuoro järjesti myös monia kiertueita eri puolille Suomea ja esiintyi usein Yleisradiossa. Klemetti-Opiston kesäkurssien ja talvipäivien ohjelmiin kuoro antoi huomattavan panoksen ja oli näin esikuvana myös muiden kuorojen opiskelijoille, kuten yllä olevista muisteluksista ilmenee.

Alkuvuosina kuorolle oli ominaista, että laulajien vaihtuvuus oli vähäistä. Ensimmäinen radikaali laulajiston uudistuminen tapahtui vuoden 1966 Amerikan matkan jälkeen, mikä oli varsin ymmärrettävä ilmiö, koska toimittiin harrastuksen pohjalta omia varoja ja lomia uhraten. Kun suuri tavoite oli saavutettu, oltiin valmiita väistymään ja antamaan tilaa uusille laulajille. Tämä on itse asiassa varsin terve ilmiö. Useinhan kauan toimineiden kuorojen kohdalla on ongelmana pikemminkin liian vähäinen vaihtuvuus ja ”ukkoontuminen”.

4.3 Yksinlaulukurssit

Kuten aikaisemmin on kuvattu, yksinlaulukurssit tulivat ikään kuin vaivihkaa Klemetti-Opiston kurssitarjontaan vuonna 1955. Yksi syy tähän lienee se, että äänenkäytön linjan opiskelijoille haluttiin tarjota lisää lauluopintoja ja kun erikoiskurssille, joka oli tarkoitettu myös kuoronjohdon jatkokurssin suorittaneille, ei saatu aikaan kurssivaatimuksia, annettiin tälle ensimmäiselle yksinlaulukurssille nimitys Erikoiskurssi. Opettajistossa oli korkean tason ammattilaisia, muun muassa Sulo Saarits, Aino Rounioja-Outakoski ja Maria Heidi.

Yksinlaulukurssi tuli virallisesti ohjelmaan vuonna 1956, jolloin sille osoitettiin oma opettaja. Johtokunnan pöytäkirjan mukaan ”pitemmälle ehtineille yksinlaulun opiskelijoille järjestetään Laulusolistien kurssi”. (JKPK 13.1.1956.) Yksinlaulukurssi oli alusta alkaen vetovoimainen. Opiskelijoiksi otettiin 24 henkilöä ja heille pestattiin opettajaksi Jolanda di Maria Petris. Myös näistä opiskelijoista monet olivat jo olleet aikaisemmin Klemetti-Opistossa.

Yksinlaulukursseilla oli opiskelijoina sittemmin jopa kansainvälistä mainetta näyttäneitä taiteilijoita, kuten Irma Urrila ja Jorma Hynninen. Saksalaisen Lore Fischerin mestarikurssit kesällä 1966 ja 1967 saivat monet ammattilaulajat liikkeelle. Oppilaiden joukossa oli muun muassa Yrjö Nykänen ja Tuulikki Tunkkari. Koko ajan myös kotimaisten opettajien taso pidettiin korkeana. Matti Lehtisen ohella kurseilla opettivat eri vuosina Maria Heidi (Rautavaara), Hannu Heikkilä, Jorma Huttunen, Lauri Lahtinen, Kerttu Metsälä-Ignatius, Kyllikki Pajamies, Inkeri Rantasalo, Aino Rounioja, Oiva Ruhanen, Matti Tuoisela ja Taru Valjakka.

Seppo Nummi piti useana kesänä Lied-studiota, jossa hän korrepetiittorina harjoitti uutta ohjelmistoa ja johdatteli muutoinkin liedin maailmaan. Säestäjiä oli parhaimmillaan lisäksi viisi. (K-O:n päiväkirjat.)

Kesän 1967 jälkeen eri kurssien opiskelijoilta pyydettiin palautetta kurssien kehittämistä varten. Yksinlaulajakurssilaiset valittivat kurssin lyhyyttä, kurssin kesto oli 2 viikkoa ja heidän mielestään sen pitäisi olla 3–4 viikkoa. He valittivat myös, että ohjelmistotiedot tulevat kovin myöhään. Kurssin alkuun toivottiin koelaulutilaisuutta, jolloin voitaisiin jakaa kurssilaiset tasoryhmiin. Tällöin laulajalinjan peruskurssi voitaisiin poistaa. Kurssin päätteeksi toivottiin näytteitä kaikilta, jolloin kaikkien kurssien arvostus olisi sama. Suureen sekakuoroon osallistuminen ei kiinnostanut. ”Opinnoissaan pitemmälle ehtineille laulajille toivotaan omia kurseja ilman muita velvoitteita”. Säveltapailua pidettiin tärkeänä. (K-O:n arkisto.)

4.3.1 *Me teimme oopperan!*

Kesällä 1959 toteutettiin ensi kertaa kokonainen ooppera pukuineen ja näyttämöilmaisuineen. Oopperan harjoittui Jorma Huttunen ja sen johti Vaasan kau-

punginorkesterin kapellimestari Eino Haipus. Ooppera oli Lortzingin pienoisooppera *Die Opernprobe*. Orkesterina olivat orkesterikurssilaiset ja laulajina yksinlaulukurssilaiset. Puvut oli saatu Suomen Kansallisoopperasta oopperan pääjohtajan Jouko Tolosen avulla. (Klemetiläinen 3/1959, 6.) Kesällä 1960 puolestaan esitettiin Rigoleton 4. näytös konserttiversiona (Klemetiläinen 3/1960, 5).

Varsinainen huipennus oopperatoiminnassa toteutui kesällä 1961. Kesän toimintaa leimasi, ja joidenkin mielestä haittasi, Fredrik Paciuksen oopperan *Kaarle-kuninkaan metsästys* harjoittaminen ja esittäminen. Oopperan ohjasi Yrjö Kostermä, kapellimestarina oli Nisse Rinkama. Ilkka Kuusisto harjoitti kuoron ja harjoituspianisteina toimivat Marketta Valve ja Kimmo Hakasalo. Koko yksinlaulukurssi oli valjastettu oopperan toteuttamiseen. Opiskelijat kutsuttiin kurssille jo 22.6., mutta varsinaisen opetuksen ilmoitettiin alkavan 26.6. Oopperan valmistamisesta oli lyhyt maininta. (Klemetiläinen 1/1961, 8, 10.) Niinpä kurssin alussa keskityttiin oopperan harjoituksiin. Esitys tapahtui ulkoilmassa, Kallenaution kestikievarin pihassa Juupajoella. Muuan mukana ollut kurssilainen kirjoittaa muisteluksissaan:

ME TEIMME OPPERAN! Arvo Vainio oli saanut idean, joka ei kovasti innostanut laulupedagogejamme: lauluoppilaat kiinni aikaa vievässä oopperaharjoituksissa. Miten käy yksilöllisen opetuksen? Meidän laulajien kesken oli kahdenlaista ilmaa. Minä kuuluin siihen joukkoon, jolle pääsy mukaan oikeaan oopperaan meni yli kaiken. Oopperan kapellimestaria ei vain saatu vetämään harjoituksia. Hänelle oli tullut yllättäen hautajaiset perheessä (taisi olla isä.) Niinpä harjoituksia veti vähän yksi ja toinen, taisi se yksi olla Ulf Söderblom. Ooppera alkoi valmistua, löytyi ohjaajakin, Yrjö Kostermä, joka alkoi kerätä myös puvustoa ja rekvisiittaa. Venäjän Karjalassa oli juuri valmistunut Kalevala-aiheinen elokuva ja sieltä lainattiin hameita paitoja huiveja ja vasikannahasta ommeltuja ohutpohjaisia jalkineita, oli karhunnahkakin markkinakohtauksen näytöskarhulle. Ja sitten ei kun autoihin ja Kallenaution pihaan harjoittelemaan. Piha oli avara, pitkällä sivulla pääraKENnus, jonka portaikon vaiheelle orkesteri asettui. Pihan vasemmanpuolisessa päässä oli paja, joka sai käydä venevajasta, oikealla pitkä aittarivi, johon tarinan konna (Matti Lehtinen) pantiin telkien taa. Kaarle-kuningas, sokea Kai Chydenius, hänellä oli pelkkä puheosa. Kuninkaan teltan ovella hoikat henkivartijat (Mika Helasvuo ja Jukka Kuoppamäki) meitä kalastajakylän ämmiä oli kai kymmenkunta – – (Muistelija 16.)

Tosiasiassa Kostermä oli ”löytynyt” ohjaajantehtävään jo edellisenä talvena, mikä ilmenee hänen suosituskirjeessään, joka oli mukana Jukka Kuoppamäen hakemuksessa. Kuoppamäki oli ollut Kostermään oopperaluokalla Helsingin Kansankonservatoriossa. Kostermä kirjoittaa muun muassa: ”Samaten näkisin hänet mielelläni osallistujana ”Kaarle-kuninkaan metsästyksen” esitykseen pienemmässä solisti- tai kuorotehtävässä.” (YK Vainiolle 6.3.1961.) Klemetti-

läinen-lehdestä saa sen vaikutelman, että oopperaesityksen alkuunpanija olisi ollut juuri Kostermaa (Klemetiläinen 2–3/1961, 7) Kaarle-kuninkaan metsästys -ooppera oli varsin ajankohtainen, olihan Kostermaa ohjannut sen 1959 Suomen Kansallisoopperaan lyhentäen sen kaksinäytöksiseksi (Kung Karls jakt 2007, 16). Kyseinen versio toteutettiin sitten myös Klemetti-Opistossa. Oopperan toteuttaminen Klemetti-Opistossa oli todella suuri elämys myös kuulijoille. Monelle kokemus saattoi olla jopa ensimmäinen oopperaelämys. Eräs muistelija kirjoittaa:

Kallenaution pihassa näimme vaimoni kanssa elämämme ensimmäisen oopperan, Paciuksen Kaarle-kuninkaan metsästyksen pääosissa Matti Lehtinen ja Irma Urrila. Vieläkin koen ne hetket mielessäni kuullessani radiosta – nuorta merenneitoa. Liekö juuri tämä elämys saanut meistä oopperan ystäviä. (Muistelija 13.)

Kesällä 1963 ponnisteltiin jälleen oopperan parissa. Ooppera esitettiin 30.6. Musiikin johti Matti Piipponen ja ohjauksesta vastasi Yrjö Kostermaa. Pergolesin oopperan *Musiikinopettaja* solistit olivat ilmeisesti Kostermaan mukanaan tuomia. Ainoastaan Martti Siiriäinen ja Pekka Jalas olivat entisiä klemetiläisiä. Pekka Jalas toimi tuohon aikaan myös Musiikkipäivien toiminnanjohtajana, ”henkisenä isänä”, kuten Vainio kirjoittaa Jalakselle 15.5.1963. Syystä tai toisesta tämä oopperaesitys ei oikein toiminut. Konserttiselostuksessa Vainio kirjoittaa:

Esityksessä ei tällä kertaa ollut ’oikeata vetoa’. Parastansa yritettiin, mutta eräänlainen latistuminen oli merkillepantavaa – Klemetti-Opiston opettajien jousiyhtye soitti tietenkin erinomaisesti ja Ilkka Kuusisto oli valmentanut kuoron hyvin Yrjö Kostermaalle kauniit kiitoksemme. Hänellä lienee ollut paljon harmia oopperan kokoamistyössä. Ehkäpä vain hänen uhrautumisensa pelasti uhkaavalta näyttäneen tilanteen. (Klemetiläinen 1/1963, 2.)

Mikä mahtoi olla syynä esityksen ilmeiseen epäonnistumiseen? Oliko Matti Piipponen liian kokematon pitämään koneiston käynnissä? Yllä olevasta kirjoituksesta poiketen päiväkirja kertoo klemetiläisistä kootun oopperakuoron valmentajana olleen Portmanin. Hänelle oli päiväkirjaan merkitty kuusi harjoitusta. Piipponen oli päiväkirjan mukaan pitänyt 11 tuntia oopperaharjoituksia. Epäilemättä harjoiteltiin virallisen päiväohjelman ulkopuolellakin, mahdollisesti kuoron valmentajana oli silloin myös Ilkka Kuusisto, mutta oliko sittenkin harjoittelu jäänyt liian vähäiseksi? Kostermaan osuus ei näy päiväkirjassa lainkaan. On myös mahdollista, että klemetiläiset eivät tunteneet samaa intohimoa tekemiseen, kun suurin osa solisteista oli muita kuin klemetiläisiä. Tällaisiakin vaikutuksia yhteisöllisyydellä voi olla.

Vielä kertaalleen, kesällä 1968 tartuttiin oopperan tekoon, tällä kertaa Jolanda di Maria Petrisin oppilaat harjoittivat ja esittivät pianosäestyksellä Pucci-

nin *La Bohème* -oopperan kolmannen näytöksen Yrjö Kosterman ohjaamana. Miminä esiintyi Kaarina Sykäri ja Rodolfona Peter Lindroos. Pekka Pohjola oli Marcello ja Pirkko Talola Musetta. (Klemetiläinen 2/1968, 4.)

4.3.2 *Arvostellut yksinlaulunäytteet*

Erikoinen koulutusmuoto olivat solisti-illat, jotka arvosteltiin. Tämän toimintamuodon esikuvana oli epäilemättä 1930-luvulta lähtien Oriveden Opistossa harrastettu traditio, jossa oppilaskunnan kokouksien yhteydessä oli esiintymis-iltoja. ”Esiintyjät arvosteltiin ja heille annettiin ohjeita kokouksen lopussa”. (Oksanen 1959, 44.)

Klemetti-Opiston solisti-iltojen kuulijoina oli opiskelutovereita ja opettajia. Yleensä opiskelijatoverit esittivät ensin omat arvionsa, jonka jälkeen opettajat täydensivät ja toivat esille puutteita. Monelle tämä oli kova paikka ja aiheutti jopa elinikäisen trauman. Valo Saikku muistelee:

Kyl se oli monelle yksinlaulukurssilla vähän iso paikka sitten se, että kun esiintyi siellä sitten ja kun tarkoitus oli sitten opetuksellinen, niin siellä arvosteltiin sitten. Ensin arvosteli nämä muut ja sitten opettajat sanoivat, toivat esille näitä puutteita. Ja siellähän tietysti oli semmosia, jotka oli kotipaikkakunnillaan ollu suuria tekijöitä ja täällä sai kuullakkin, että tässä nyt ollakkaan niin valmiita vielä, niin – toki siellä myös kehuttiin. (Saikku 2004.)

Tällaisia ikäviä kokemuksia kuvaa eräs muistelija. Huonon arvion saaminen keskeytti jopa hänen lauluopintonsa Klemetti-Opistossa:

Tuntui siltä, että onnistuin esityksessä kohtuullisen hyvin ja odotin, jos ei nyt vallan ylistäviä, niin kuitenkin paremmanpuoleisia arvioita. Mitä vielä! Kaikki sanottu ei mieleeni iskostunut, mutta ainakin tämä: ”Laulajalla on kehityskykyinen alkuääni.” Alkuääni!! ja minä kun olin luullut osaavani laulaa. Olihan JKK:n musiikin lehtorini Olavi Ingman arvostellut ääneni vallan kympin tasoiseksi. Arvion esitti Maria Heidi – – Täytyy sanoa, ettei tuo arvio oikein innostanut. Oli nimittäin jossain vaiheessa käynyt mielessä, että jonakin seuraavana kesänä olisin voinut tulla suorittamaan opiston jatkokurssin. Nyt heitin mielestäni täysin tällaiset aikomukset. (Muistelija 15.)

Nykypäivän opiskelijat tuskin suostuvat tällaiseen julkiseen arviointiin, paitsi jos kyseessä on jokin kykyjenetsintäkampanja, kuten Idols. On varsin yleistä, että tällaisissa tilanteissa arvostelun kohde ymmärtää arvioinnin yhteydessä käytettyjä käsitteitä ”väärin”. Esimerkiksi yllämainitun muistelijan mieleen jäänyt ”kehityskykyinen alkuääni” saattoi arvioijan mielestä olla hyvinkin positiivinen ilmaus.

Monille yksinlaulu oli aivan uusi kokemus. Opettajien kannustus lämmitti mieltä, mutta oli myös päinvastaisia tilanteita edellisen esimerkin ohella:

Yksinlaulu oli se toinen vaikea. Minulla ei ollut äänenkäytöstä minkäänlaista käsitystä, mutta sainpahan kuulla, että jos pätevä laulunopettaja tekisi ½ vuotta minun kanssani töitä, voisin oppia laulamaan. Minä en tästä masentunut. Toisin oli huonetoverini laita, joka oli ottanut laulutunteja monta vuotta. Hänelle sanottiin, että häntä oli opetettu aivan väärin ja kaikki oppi on mennyt hukkaan. Hän otti tämän tosi raskaasti – yhdessä sitä itkimme. (Muistelija 18.)

Jukka Kankainen puolestaan muistelee tilanteita positiivina, kuten monet muutkin:

Muistan että minä olin yksi ahkerimmista opiskelijoitten kritiikkipuheenvuorojen käyttäjistä. Ja kerran kävi sillä tavalla, että kun seuraavana oli opettajan, Matti Lehtisen puheenvuoro, hän totesi, että edelliseen puheenvuoroon ei ole mitään liisättävää. Eikä sitä pidetty pahana. Se oli niinkun tavallaan yksi osa sitä opiskeluprosessia. (Kankainen 2004.)

Arvo Vainio ja enimmäkseen opettajatkin pystyivät rakentamaan kritiikkiin. Arvo Vainiota seuraava muistelija kuvaa lisäksi loistavaksi sanankäyttäjäksi:

Hän (Arvo Vainio) hallitsi sekä oppilaat että varmasti usein vaikeasti käsiteltävät opettajat. Hän oli sanankäytön mestari, joka osasi mm. oppilaskonserteissa ja – illoissa antaa kannustavat arviot esityksistä. Ei sekaantunut sanoissa kuten Maria Heidi: ”Laulajalla oli pisi(mmä)lle viety ääni”. (Muistelija 11.)

Eräs muistelija arveli Vainion olleen tilaisuuksissa mukana tutustuakseen opiskelijoiden taitoihin:

Muistan myös rehtorin olleen mukana näissä ”epävirallisissa konserteissa”. Näin hän tietysti tutustui opiskelijoihin ja heidän taitoihinsa. (Muistelija 27.)

Seuraava muistelija kuvaa sattuvasti tapahtuman luonnetta. Hänen mukaansa tapahtuma oli hyvin monipuolinen. Päästiin nauttimaan tovereiden hyvistä esityksistä, kuultiin opettajien asiantuntevaa musiikkipuhetta. Ehkäpä monet pyrkivät myös tuomaan esille omaa tietämystään:

Mikä musikaalisuuden ja terminologian ja nauttimisen ”proseminaari”! Ja me osasimme ihan oikeasti arvioida. Muistan sanoneeni Tarun esityksestä, anteeksi taisi olla Irma Urrila: ”Oli ihan turvallista kuunnella, ei tarvinnut jännittää.” (Muistelija 16.)

Saattoi olla, että myös Klemetti-Opistossa oli opettajien välistä kilpailua ja kauteittakin. Saattoivatpa he joutua jopa tukkanuottasille. Tällaista tarinaa kerrotaan Maria Heidin ja Jolandan välisestä mittelöstä. Vastaaja no 11:n kommentti ”vaikeasti käsiteltävät opettajat” voisi viitata juuri tuollaiseen kahinointiin. Tähän episodiin viittaisi myös Vainion kirje Jolanda di Maria Petrisille, jossa

hän pyytää tätä opettajaksi ja vakuuttaa, ettei edelliskesän ikävät ilmiöt toistu viitaten juuri solisti-iltojen arvostelukäytäntöön. (AV Petrisille 25.1.1958.) Jollain tavalla nämä tilaisuudet olivat olleet vaikuttavia, koska varsin monet muistelivat niitä, esimerkiksi näin:

Ei riittänyt vain päivien opiskeluohjelma, vaan iltaisin oli aina joku tapahtuma suuressa salissa, laulukurssien konsertteja, jotka rakentavasti arvioitiin opettajien taholta, jokainen esiintyjä sai oman kritiikin ja yleisö kannusti. (Muistelija 28.)

4.3.3 Yhteenveto yksinlaulukursseista

Kaiken kaikkiaan yksinlaulukurssien oppilasmäärä vuosina 1955–1968 oli 615. Toki monet opiskelijat tulivat kurssille useana kesänä, joten eri henkilöiden lukumäärä on pienempi. Kuten aikaisemmin mainittiin, näille kurseille tuli lauluopinnoissaan jo pitkällä olevia, jopa konsertoineita laulajia. Silti nämä kurssit olivat monille myös alku vakavammille lauluopinnoille ja sitä kautta estradeille:

Oman laulajaurani katson myös saaneeni alkunsa Klemetti-Opiston kurssien ansiosta. jatkoin yksinlauluopintoja Jolanda di Maria Petrisin johdolla talvisin. (Muistelija 29).

Yksinlaulukurssien suosio kertoo mielestäni sen, että suomalaiseen luonteeseen kuuluu voimakas itseilmaisun tarve. Solistinen laulu lienee monen hyvän äänimateriaalin omaavan perimmäinen haave. Tällaisia upeita ”alkuääniä” Suomesta on aina löytynyt ja löydetään edelleen. Suomessa ei 1950- ja 1960-luvuilla myöskään ollut juuri muita kesäkursseja, joissa laulunopetusta olisi annettu. Klemetti-Opistossa huolehdittiin siitä, että maan parhaat opettajavoimat rekrytoitiin opettajiksi. Myös ulkomaisia opettajia kutsuttiin, kuten Lore Fischer, joka piti mestarikursseja kesinä 1966 ja 1967 Klemetti-Opistossa. Kurssien tasoa kohotti luonnollisesti myös se, että opiskelijoita varten oli riittävä määrä korrepetiittoreita (säestäjiä). Laulutaiteen opiskelu ulottui liedistä oopperaan ja monet opiskelijat harjoittelivat ja esittivät vaativaa ohjelmistoa. Laulunopettajat toivat luonnollisesti omia oppilaitaan kesäkurseille. Vuonna 1960 ensi kertaa järjestetty laulukilpailu Vaasassa herätti myös huomiota ja toi epäilemättä Klemetti-Opistolle uusia kykyjä opiskelemaan. Vaasan kilpailusta, jonka voitti Martti Talvela, kerrotaan laajemmin luvussa 5.4.3. Kuunneltuani Klemetti-Opiston konserteista tehtyjä nauhoituksia olen tullut vakuuttuneeksi opiskelijoiden korkeasta tasosta. Esimerkiksi Tuulikki Tunkkari, joka voitti naisten sarjan Vaasassa, oli kesällä 1959 Jolanda di Maria Petrisin kurssilla ja kävi talvisin hänen laulutunneillaan.

4.4 Orkesterikurssit ja muu soitonopetus

Klemetti-Opistoon oli alusta alkaen, jo perustavassa kokouksessa suunniteltu myös orkesterilinjaa (K-O:n PK 10.2.1952) Tiedotus- ja neuvottelutilaisuudessa 1.2.1953, johon oli kutsuttu musiikki- ja kulttuurijärjestöjen edustajia, keskusteltiin orkesterilinjasta. Professori Martti Hela oli ilmaissut tilaisuudessa soitinmusiikin merkityksen: Vainion muistin mukaan Hela oli sanonut ”Musiikki liikkuu ikään kuin kahdella jalalla, lauluna ja soittona. Jos jompikumpi jää huonommalle osalle, ei synny tasaista menoa, vaan kaikki ikään kuin ontuu”. (Vainio 1958, 30.) Tilaisuuden pöytäkirjassa Helaa siteerataan hieman toisin: ”Terve musiikki kulkee kahdella jalalla, jotka ovat kuorolinja ja orkesterilinja. Ohjelmasuunnitelmassa orkesterilinja on jäänyt liian vähälle. Laulu ja soitto olisi saatettava yhteen” (JKPK 1.2.1953). Orkesteritoiminta saatiin kuitenkin tavallaan alulle jo ensimmäisenä kesänä, kun juhannusjuhlassa esiintyi oppilaskunnan torviseitsikko, kuten oppilaskuntaa käsittelevässä luvussa kerrotaan. Kesällä 1954 oli koottu opettajista ja opiskelijoista jousiorkesteri, jota johti Ennu Voutilainen. Ensimmäinen varsinainen orkesterikurssi järjestettiin kesällä 1955 opetusministeriön erillisen avustuksen turvin. Orkesterin 22 jousisoittajaa olivat eri puolilta Suomea, musiikin opiskelijoita ja aikuisia ammattilaisia sekä hyviä amatöörejä, useat heistä kansakoulunopettajia. Puhaltajiksi Vainio onnistui saamaan saman verran Puolustusvoimien soittajaoppilaskoulun oppilaita (Vainio 1958, 30–31.).

Tässä luvussa tuon esille konserttiohjelmistoa, jossa orkesterikurssi on mukana. Yhtenä ideanahan orkesterikurssin aloittamiselle oli, että se mahdollistaisi suurten kuoro- ja orkesteriteosten esittämisen. Orkesterikurssin tehtävänä oli siis toimia kuorojen kanssa yhteistyössä esitettävien suurteosten orkesterina, mutta sillä oli myös omaa ohjelmistoa. Soitonopettajia ei vielä ensimmäisenä kurssikesänä erikseen pestattu, vaikka Klemetti-Opiston opinto-ohjelmalehtisessä mainostettiinkin:

Ensi kesänä aloittavalla orkesterikurssilla voivat amatööriorkesterien johtajat ja soittajat saada ohjausta johtamisessa ja soittamisen taidossa. Orkesteri on ensi kesänä vain kymmenpäiväinen, mitta sinä aikanakin ennätetään taitavan johdon alaisena saada paljon aikaan. (Opinto-ohjelma 1955.)

Kurssilaisista Eino (Ennu) Voutilainen ja Jukka Hapuoja ilmeisesti myös opettivat. Vuonna 1955 Voutilainen ja Hapuoja olivat sekä opettajia- että kurssilaislistalla (Vainio 1958, 40, 75).

Kapellimestariksi Vainio kaavaili vielä tammikuussa 1955 kirjeessään tuntemattomalle vastaanottajalle (kirjeessä ei ole nimeä, luultavasti jostakin laulunopettajasta on kyse) Jussi Jalasta Vainio kirjoittaa ”Orkesterikurssin joh-

tajaksi saataneen Jussi Jalas.” (AV 24.1.55.) Pari päivää myöhemmin Vainio kirjoitti kapellimestari Eino Voutilaiselle:

Näyttää siltä, että Jalas ei pysty päättämään tuloaan. Käännyttään Berglundin puoleen. Paavo B:n tietysti tunnet. Kova poika! (AV Voutilaiselle 27.1.55.)

Samana päivänä hän kirjoitti Tampereen kaupunginorkesterin konserttimestari Eero Bisterille kirjeen, jossa hän pyysi tätä opettajaksi ja konserttimestariksi Klemetti-Opistoon. Kirjeessä hän kertoi Jalaksen tulevan luultavasti kapellimestariksi, joten vailla pelitaitoja Vainio ei ollut. (AV Bisterille 27.1.55.) Berglundista hän kirjoitti myös Ahti Sonnille samana päivänä. Luultavasti Berglund halusi tehdä hyvää työtä ja tarvitsi kaiken ajan, kymmenen päivää orkesteriharjoituksiin, vaikka alun perin Vainio oli ajatellut hänen työskentelevän orkesterin kanssa vain muutamien päivien ajan. Vainiolla ei todennäköisesti ollut oikein käsitystä orkesterityöskentelystä.

Kaikki kuorokurssilaiset eivät olleet tyytyväisiä suurteosten valmistamisesta. Vainio kirjoittaa Ahti Sonnille:

Sain tänään kritiikkiä siitä, että K-O olisi pidettävä kuorolaulajain kouluna. Harjoitustunteja muka yhä lisättävä ja muuta vähennettävä. Ennen kaikkea suurteokset pois. Tällaisia purnajia kyllä löytyy. Tänä kesänä oli mielestäni harjoitusta jo melkein riittävästi. Itsekeskeiset tyypit luulevat tulevansa johtajiksi sillä kun saavat muutaman minuutin enemmän itse heilua kuoron edessä. – – Voi käydä hyvinkin niin, että jos rupeavat veivaamaan K-O:a joksikin nuorisoseurojen kurssiksi, niin häivyn vetäjän paikalta. Orkesterikurssista pidän ehdottomasti kiinni ja suurteosten ohjelmassa säilyttämisestä myös. Ne ovat ne kaksi asiaa, jotka antavat opiston työille kantavuutta ja taiteellista atmosfääriä. (AV Sonnille 22.7.1955.)

Orkesterilla oli vaativa ohjelmisto: Sibeliuksen *Historiallisten kuvien I sarja*, josta esitettiin *Festivo* -osa konserteissa 30.6.55 Orivedellä ja 3.7. Tammelasassa. Lisäksi orkesteri säesti Maria Heidiä Sibeliuksen lauluissa *Souda, souda sinisorsa, Tuoll' laulaa neitonen ja På verandan vid havet*. Myös Faurén *Requiem*in, Händelin *Messias*-oratorion *Halleluja*-osan ja Madetojan *Tuhanten rantain partahilla* sekä Klemetin *Oi kallis Suomenmaa* säestyksistä vastasi orkesterikurssi Paavo Berglundin johdolla. (Vainio 1958, 80–83.)

4.4.1 Soitonopetus alkaa

Orkesterikurssille kiinnitettiin vuonna 1956 opettajat jousisoittimiin: Tuomas Haapanen ja Ennu Voutilainen opettivat viulunsoittoa, Erik Karma alttoviulun soittoa, Jukka Hapuoja sellon soittoa ja Oiva Nummelin kontrabasson soittoa. Puhaltimiin saatiin jälleen Puolustusvoimain soitto-oppilaita. Amatöörijohtajat saivat myös opastusta johtamiseen. Orkesteri oli edellisvuotta suurempi, yhteensä 50 soittajaa. Berglund toimi edelleen johtajana. Nyt oli ohjelmistossa

Joseph Haydnin *G-duuri-sinfonia*, alkusoitto Bizet'n oopperasta *Carmen* ja Johann Straussin *Keisarivalssi*. Orkesteri säesti myös Jouko Tolosen *Notku, nuori neitsykäinen* -kantaatin, jonka Tolonen itse johti. Kirkkokonsertin 8.7. päätti J.S. Bachin suuri kantaatti *Kristus kuolon kahleissa*. Kuorona oli opiston suuri sekakuoro ja solisteina Jolanda di Maria Petris, Maria Heidi, Harras Hursti ja Hannu Heikkilä. Teoksen johti Berglund.

Kesällä 1957 orkesteria johti edelleen Paavo Berglund. Omassa konsertissa orkesteri esitti Schubertin *h-molli-sinfonian* ja Joseph Straussin *Houreira*. Jousiorkesteri soitti Mozartin divertimenton *Eine kleine Nachtmusik*. Jousiorkesterilla oli myös vaativat säestystehtävät Pergolesin *Stabat Materissa* ja Purcellin *Dido ja Aeneas* -oopperassa, josta esitettiin osia konserttiversiona päätöskonsertissa 6.7. Solisteina olivat Jolanda di Maria Petris, Maria Heidi ja Harras Hursti. Puolustusvoimien soitto-oppilailla oli oma esitys ja kuoron säestystehtävä Martti Parantaisen johdolla Oriveden sankarihautoilla.

Kapellimestari vaihtui kesällä 1958. Berglund oli opintomatalla Yhdysvalloissa ja hänen tilalleen saatiin Paavo Rautio. Orkesterikurssin opiskelijoiden profiili oli muuttunut: yli puolet kurssilaisista oli koululaisia tai opiskelijoita (15/27). Nuorin kurssilainen oli 13-vuotias. Puolustusvoimain soitto-oppilaat huolehtivat edelleen puhaltimien osuudesta. Suunnitelman mukaan orkesterin ohjelmiana oli Corellin *Concerto grosso D-duuri*, Mendelssohnin *IX sinfonia* ja Bachin *kantaatin n:o 56* säestystehtävä. (Klemetiläinen 2/1958, 16.)

Berglund palasi Klemetti-Opistoon kesällä 1959. Tällä kertaa orkesterikurssi oli pienekkö. Jousisoittajia oli vain 20, alttoviuluja ei lainkaan. Puhaltimia oli kaksitoista, joista puolet Puolustusvoiman soitto-oppilaita, toinen puoli oli ammattisoittajia eri varuskunnista ja jopa yksi Helsingin poliisilaitoksen soittokunnasta. (Klemetiläinen 3/1959.) Ohjelmistona oli Griegin *Holberg-sarja* ja *Alkusoitto* Gluckin oopperaan *Ifigeneia Auliissa*. Lisäksi orkesteri avusti aikaisemmin mainitussa yksinlaulukurssilaisten esittämässä Lorzingin pienisoopperassa *Die Opernprobe* ja jousiorkesteri Buxtehuden kantaatissa *Tehkää kaikki nimeen Jeesuksen*. Tälle kesälle oli leimallista runsas kamarimusiikin harrastus. Kurssilla oli kaksi jousikvartettoa: ”neljän suuren” eli opettajien jousikvartetti, jossa soittivat Paavo Pohjola, Matti Piipponen, Paavo Berglund ja Jukka Hapuoja. ”Neljä pientä” eli kurssilaiset Juhani Numminen, Jyrki Jussila, Jussi Malkki (alttoviuluopettaja) ja Jarmo Arvonpoika Vainio. (Klemetiläinen 3/1959, 7.)

Kesällä 1960 kapellimestari vaihtui jälleen. Nyt uutena maestrona toimi Jorma Panula. Klemetiläinen-lehden 3/1960 mukaan jousisto koostui pääasiassa Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnan orkesterin nuorista jäsenistä. Mukana olivat muun muassa violistit Leif Segerstam, Hannele ja Heljä Angervo, alttoviolisti Eija Hirvonen, sellistit Karoly Garam, Teppo Tuominen, Pilvi Heinonen, Marja Kantola, Jarmo Vainio ja Jouko Koivukoski. Kaikista heistä

tuli huippuammattilaisia. Erityisesti sellonsoiton opettaja Vili Pullinen ja kontrabassonsoiton opettaja Oiva Nummelin olivat tuoneet mukanaan omia oppilaitaan. Puhaltimet tulivat edelleen pääasiassa Puolustusvoimain soitto-oppilaista, mutta kurssilaisina olivat myös huilisti Ilpo Mansnerus ja trumpettisti Hannu Sopanen, joka muistelee ensi kokemuksiaan orkesterin trumpettistina:

Kun ensimmäisenä kesänä tutustuin orkesterin trumpetti-stemmoihin lammen rannalla, tuli sanottua pari voimasanaa, koska en osannut silloin transponoida. Sen kuuli vieressäni uimahousuissa aurinkoa ottava nuori mies, ja kysyi minulta, mikä hätänä. Kerroin hänelle vaikeuteni. Me yhdessä kävimme stemmat läpi, ja kun iltapäivällä menin orkesterin harjoituksiin, niin tämä nuori mies osoittautui Jorma Panulaksi.

Siihen aikaan oli luonnollista, että opettajat soittivat myös orkesterissa. Tuon kesän muita jousisoitinopettajia olivat Leena Siukonen ja Matti Piipponen, viulu sekä Martti Pajanne alttoviulu. Lisäksi tarvittiin kuitenkin joitakin avustajia lähinnä puupuhaltimissa. Klemetiläinen-lehti 3/1960 kertoo myös todentuntuisen tarinan siitä, miten puupuhaltimien opetus aloitettiin Klemetti-Opistossa. Oboetaiteilija Asser Sipilä oli vierailulla Klemetti-Opistossa ja kun oboessa oli vajausta, hän tuli avustamaan orkesteria. Hänen vierailunsa herätti lehden mukaan ajatuksen aloittaa myös puhaltimien opetus Klemetti-Opistossa. Orkesterin ohjelmisto oli tuona kesänä Corellin *Concerto grosso no 4* ja Haydnin *Sinfonia no 99*. Lisäksi orkesteri avusti Sibeliuksen *Vapautetun kuningattaren* esityksessä.

4.4.2 Nuorison musiikkileiri

Kesällä 1961 ja 1962 oli hieman erikoinen tilanne, kun Klemetti-Opistossa oli kaksi orkesterikurssia. Entisen orkesterikurssin lisäksi aloitettiin nuorison musiikkileiritoiminta kouluikäisille soittajille Ruotsista ja Yhdysvalloista (Lund ja Interlochen) saatujen mallien mukaan. (mm. Klemetiläinen 2-3/1961, 10.) Hankkeelle saatiin taloudellinen tuki Opetusministeriön asettaman Nuorison musiikkitoimikunnan kautta, minkä lisäksi kouluhallituksen musiikin ylitar kastaja Olavi Pesonen toimi leirin ylivalvojana. Ensimmäiselle leirille tuli 47 oppikoululaista, iältään 12–21 -vuotiaita. Leiriläiset oli rekrytoitu kouluhallituksen oppikouluihin lähettämällä kirjeellä. Opetus ja majoitus oli leiriläisille ilmaista ja he maksoivat vain aterioista. (Klemetiläinen 1/1961, 13.) Leiriläisiä oli 16 paikkakunnalta, kaukaisimmat Kemistä ja Joensuusta. Eniten, 12 leiriläistä tuli juuri Joensuusta, mikä varmaan oli siellä koululaisten soittohar rastusta vaalineen Pentti Sistosen ansiota. Yllättäen tamperelaisia leiriläisiä oli vain yksi. Muutenkin lähialueet olivat huonosti edustettuina. (Oppilasluettelo 1961.)

Nuorison orkesterileirin lisäksi Klemetti-Opistossa pidettiin edelleen Paa-vo Berglundin luotsaama orkesterikurssi, jossa oli oppilasluettelon mukaan 21 opiskelijaa. Ilmeisesti kurssin sinfoniaorkesterissa soittivat myös opettajat ja osa leiriläisistä, koska kurssiselostuksessa kerrotaan kurssilla olleen 47 soittajan suuruinen sinfoniaorkesteri. Berglund ja Söderblom jakoivat tehtäviä: muun muassa orkesterikurssien konsertissa Berglund johti Beethovenin *2. sinfonian*, mutta siirtyi soittamaan viulua Beethovenin *Pianokonsertossa*, jonka Söderblom johti. Myös *Kaarle-kuninkaan metsästyksen* 26-henkisessä orkesterissa oli niin opettajia kuin orkesterikurssilaisia ja leiriläisiäkin. (Klemetiläinen 2-3/1961, 4, 19.) Näyttääkin siltä, että paikalla olevat opettajat ja kurssilaiset olivat mukana soittamassa, missä milloinkin tarvittiin.

Opettajina olivat Vainion kouluhallitukselle antaman selvityksen mukaan (4.10.1961) Pentti Jylhä, lyömäsoittimet, Jorma Katrama ja Oiva Nummelin, kontrabasso, Lauri Ojala, trumpetti, Matti Piipponen, Leena Siukonen ja Karlheinz Vogt, viulu, Martti Pajanne ja Erkki Pohjola, alttoviulu, Vili Pullinen, sello, Olli Ruottinen, huilu, Asser Sipilä, oboe ja klarinetti ja Aarne Viljava, fagotti. Nämä opettajat opettivat sekä orkesterikurssilla että musiikkileirillä. Musiikkileirin kapellimestariksi oli kiinnitetty Jorma Panula, mutta syystä tai toisesta hän peruutti ja tilalle saatiin Ulf Söderblom. Päiväohjelmista ilmenee, että myös Leif Segerstam opetti jonkin verran leirillä. Lisäksi hän toimi stemmaharjoittajana. (Leirin päiväohjelmat ja Klemetti-Opiston päiväkirja.) Klemetiläinen-lehden mukaan Segerstam hoiti leirin alkupäivinä myös yhteisharjoitukset (Klemetiläinen 2-3/1961, 10).

4.4.3 Kahden orkesterikurssin loukussa

Kesällä 1961 Klemetti-Opistossa oli siis kaksi orkesterikurssia. Orkesterikurssin nimellä kulkeva kurssi oli tarkoitettu varttuneemmille soittajille. Nuorison musiikkileiri oli puhtaasti koululaisille, lähinnä oppikoululaisille suunnattu.

Kesällä 1962 pidettiin vielä orkesterikurssi. Sen osallistujat olivat pääosin Sibelius-Akatemian ja Helsingin Tuomiokirkon kamariorkesterin jäseniä. Lisäksi oli mukana joitakin ammattiopiskelijoita, opettajia ja koululaisia. Yhteensä tällä kurssilla oli 31 opiskelijaa. Samanaikaisesti myös musiikkileiri oli entistä laajempi, 55 koululaista eri puolilta Suomea tuli tälle kurssille. Avustajat ja Puolustusvoimain soittaja-pojat mukaan lukien leirillä oli 67 osallistujaa. Myös orkestereita oli kaksi. Molemmille orkestereille riitti tehtäviä. Berglund johti sinfoniaorkesteria, jossa jälleen oli soittajia molemmilta kursseilta ja Söderblom nuoriso-orkesteria. Sinfoniaorkesteri soitti Beethoven *Leonore* -alkusoiton no 2 ja avusti Dvořákin suuressa *Te Deum* kuoro- ja orkesteriteoksessa. *Te Deum* esitettiin Tampereella YKK:n salissa 5.7. ja 8.7. Orivedellä päätöskonsertissa, jossa orkesteri esitti Berglundin johdolla myös Schubertin *Sinfonian no 7*. Nuoriso-orkesterilla oli oma konsertti Tampereella ja Orivedellä.

Orkesteritoiminta alkoi paisua miltei hallitsemattomaksi. Vainiolla oli toki apunaan leirinjohtaja ja kanslisti musiikkileirillä, mutta Vainio valittaa Klemetiläinen-lehdessä 3-4/1962: ”Käytännöllinen järjestelytyö kärsi osittain käytettävissä olleen henkilöstön vähyydestä ja tottumattomuudesta”.

4.4.4 Orkesterikurssi hiipuu hiljalleen

Vainio kävi vielä alkuvuodesta 1963 kirjeenvaihtoa Berglundin kanssa aikomuksenaan saada muodostetuksi kamariorkesteri leirin opettajista ja aikuisista soittokurssilaisista. (AV Berglundille 25.2.1963.) Erillinen soittokurssi järjestettiin. Oppilasluettelon mukaan tällä kurssilla oli seitsemän soittajaa, joista kaksi 14-vuotiasta, nimittäin Seppo Kimanen ja Kalevi Aho. Ilmeisesti he soittivat sinfoniaorkesterissa, koska kamariorkesterin muodostamisesta ei tullut mitään eikä Berglund ollut Klemetti-Opistossa ainakaan päiväkirjojen mukaan, vaikka hänet mainittiinkin Klemetiläinen-lehden 1/1963 opettajalistassa. Sen sijaan musiikkileiriläisistä muodostettiin A-orkesterin lisäksi pieni jousiorkesteri, jota johti Pentti Sistonen. (Päiväkirja 1963.)

A-orkesterin eli sinfoniaorkesterin kapellimestarina oli edelleen Ulf Söderblom. Nuoriso-orkesterin konsertti Tampereella YKK:n juhlasalissa 4.7.1963 ja Oriveden Opiston salissa 7.7.1963 oli rakenteeltaan kuin mikä tahansa sinfoniaorkesterin täysimittainen konsertti. Se aloitettiin Mendelssohnin *Alkusoitolla* laulunäytelmään *Heimkehr aus der Fremde*. Seuraavana oli vuorossa Mozartin *Viulukonsertto no 5* solistina Ilkka Talvi, tuolloin 14-vuotias edellisen kesän musiikkileiriläinen. Väliajan jälkeen ohjelma jatkui Schubertin *Kesken-eräisellä sinfonialla*. Konsertin huipentumana kantaesitettiin Aulis Salliselta tilattu *14 Juventas -variaatiota*. Kuorojen konsertissa Tampereen YKK:n salissa 5.7. ja päättäjäiskonsertissa Orivedellä 7.7. orkesteri avusti kamarikuoroa Michael Haydnin *Te Deum* -teoksessa, jonka johti Harald Andersén. Myös B-orkesteri pääsi esiintymään päättäjäiskonsertissa esittämällä kaksi osaa Johann Christian Bachin *Sinfoniasta B-duuri*. (Klemetti-Opiston musiikkipäivien konsertit 1963.)

Kesällä 1964 Söderblom oli viimeistä kertaa kapellimestarina. Konserttimestarina oli Okko Kamu. Muitakin tulevia maineikkaita soittajia oli mukana, mainittakoon vaikkapa Jouko Heikkilä. Ohjelmassa oli Mozartin *Hafner-serenadi*, osia Sibeliuksen *Myrskystä*, Bartókin *Unkarilaisia maalaislauluja* ja *Balladi*. Orkesteri soitti myös Beethovenin kuorolle, pianolle ja orkesterille säveltämässä *Fantasiassa c-molli, op. 80*. Pianosolistina oli Jouko Tolonen. Esitykset olivat samaan tapaan kuin edellisenä kesänä Tampereella ja Orivedellä. Klemetiläinen-lehden (3/1964, 4) mukaan jopa yleisömenestys Tampereella oli hyvä. B-orkesteria johti Stephen Portman. Eri soitinten soittokurssilaisia oli edelleen. He saivat ilmeisesti soittotunteja ja soittivat orkestereissa. Musiikkileiri oli vielä suunnattu tiukasti koululaisille.

4.4.5 *Leif Segerstamin kolme kautta*

Nuorisoin orkesterikurssin eli musiikkileirin osanottajamäärä oli jatkuvassa nousussa. Kolmessa vuodessa se oli lähes kaksinkertaistunut. Kesällä 1965 se alkoi olla lähellä sataa (97 opiskelijaa). A-orkesteria johti Leif Segerstam ja B-orkesteria Tapio Koivukoski. Segerstam opetti myös viulunsoittoa. Opettajat ehtivät musisoida myös yhdessä. Klemetiläinen-lehden (3/1965, 2) mukaan Tulindberg-kvartetti oli syntynyt Klemetti-Opistossa, ilmeisesti kesällä 1964. Siinä soittivat kesällä 1965 leirin opettajat, Okko Kamu, I viulu, Leif Segerstam II viulu (Ulf Hästbackan tilalla, joka oli ulkomailla), Mauri Pietikäinen, alttoviulu ja Jarmo Vainio, sello. Tämän kvartetin harjoituksista on eräällä muistelijalla hauska kuvaus:

Kerran palatessamme joukolla iltakävelyltä niin myöhään, että orkesterileiriläisillä oli jo ulkonaliikkumiskielto, salista kuului kiihkeää keskustelua. Mentiin sinne valmiina komentamaan nuoret nukkumaan. Koolla oli jousikvartetti, jossa oli ainakin joko Kamu tai Segerstam tai molemmat, luultavasti molemmat, ja kysymyksessä oli jokin Haydnin kvartettoon liittyvä ongelma, joka vaati ratkaisua. ”Jatkakaa”, sanoin vain. Mitäpä muuta. Jälkeenpäin on tullut mieleen, että toisenlaisella kohtelulla olisi vieläpä voitu vahingoittaa koko Suomen musiikkilämää. (Muistelija 22.)

Musiikkileiriläisistä 50 nuorta osallistui Klemetiläinen-lehden mukaan myös Kouvolassa 3.–6.1.1966 pidetyille musiikkipäiville, joista kerrotaan tarkemmin luvussa 5.4.9. Tuolloinkin esityksiä johti Leif Segerstam. (Klemetiläinen 1–2/1966, 2.)

Segerstamin kausi A-orkesterin (sinfoniaorkesterin) kapellimestarina jatkui vielä kesinä 1966 ja 1967. Kesällä 1966 B-orkesterin jousia harjoitti Timo Liinamaa ja puhaltimia Kari Tikka, joka myös johti B-orkesterin esitykset. Opiskelijoina oli jälleen tulevia korkean tason ammattilaisia: esimerkiksi selistit Raimo Sariola ja Tero Airas sekä klarinetisti Osmo Vänskä.

Kesän 1967 toimintaa leimasi erityisesti kiireinen valmentautuminen Tampereella pidettäviin valtakunnallisiin Itsenäisyyden juhluvuoden Suomen laulujuhliin. Kun leiri aloitettiin tavanomaisesti kesäkuun 10. päivän tienoilta, se jouduttiin aloittamaan viikkoa aikaisemmin eli 2. kesäkuuta. Itse juhlat pidettiin 10.–11.6.1967, joten valmistautumisaikaa oli vähän. Nuorisokonsertin järjestämisessä ja esityksissä Klemetti-Opiston Nuorisoorkesterilla ja Leif Segerstamilla oli keskeinen rooli.

Vainio oli ollut yhtenä aloitteentekijänä näiden laulujuhlien järjestämiseksi ja luonnollisesti hän näki siinä hyvän foorumin Klemetti-Opiston kuoroille ja orkestereille. Laulujuhlista kerrotaan tarkemmin luvussa 5.3.7.

4.4.6 *Ulkomaanmatkan suunnittelua*

Syksystä 1967 alkaen Vainio suunnitteli orkesterille Tallinnan, Pärnun ja Riian matkaa kesäleirin 1968 jälkeen. Matkaohjelmiston harjoittamista varten oli tarkoitus kutsua musiikkileiriläiset koolle Talvipäiville Ouluun, jotka jouduttiin kuitenkin peruuttamaan. Kiireesti Vainio kääntyi vammalalaisen opettajan, Jaakko Hirvikankaan puoleen pyytäen häntä järjestämään puitteet leirille. Tämä tapahtui niinkin myöhään kuin marraskuun lopussa. Ajankohdaksi hän suunnitteli joululomaa (AV Hirvikankaalle 23.11.1967). Tuntuu jokseenkin käsittämättömältä, että tällaisella aikataululla leiri myös toteutui. Hirvikangas oli saanut Vammalan kaupunginvaltuuston myöntämään rahoituksen ja kansakoulun johtokunta luovutti Mustolan koulun leiriläisten käyttöön. Myös keittiö- ja muuta henkilökuntaa oli saatu rekrytoiduksi peräti 19 henkilöä. Ehkä tarmokkuutta leirin järjestämiseen lisäsi se, että kaksi Hirvikankaan lapsista soitti orkesterissa. Järjestelyissä oli mukana myös Vammalan seudun musiikkiyhdistys. Yhdistykseltä tulikin kiitoskirje, joka julkaistiin Klemetiläinen-lehdessä. Siinä todettiin leiriläisten pitämien konserttien olleen ainutlaatuisia. Ilmeisesti pääsylipputulojakin tuli, koska kirjeessä mainitaan taloudellisen puolen onnistuneen yli odotusten. (Klemetiläinen 1/1968, 1.)

Vammalassa pidettiin kaksi konserttia. Kirkkokonsertti Tyrvään kirkossa 3.1.1968 sisälsi lähinnä soolonumeroita. Päättäjäiskonsertissa 6.1. Vammalan yhteislyseossa leirin sinfoniaorkesteri soitti Okko Kamun johdolla muun muassa Sibeliuksen *Viulukonserton*, solistina Ulf Häsbacka. Jarmo Vainio johti Saint-Saënsin *Sellokonserton*, jonka solistina oli Veli-Pekka Bister. Kari Tikka johti säveltämänsä *Two days à la Vammala* lisäksi Sibeliuksen *II sinfonian* finaalin ja Sibeliuksen *Finlandian*. (Klemetiläinen 1/1968, 1.)

Kutsu leiriläisille tuli todella myöhään (kiertokirje 9.12.1967). Kirjeessä todetaan, että leiriläiset joutuvat maksamaan vain matkansa, joten Vammalan kaupungin avustus lienee ollut melkoinen. Toki talvileiriä oli osattu odottaa. Matkaa alkoivat puuhata edelliskesän helsinkiläiset nuoret opettajat, jotka perustivat matkatoimikunnan. Siihen kuuluivat ainakin Jarmo Vainio ja Sirkka Halonen, jotka olivat kiertokirjeen allekirjoittajina. (Klemetiläinen 3–4, 27.11.1967, 3). Epäilemättä Vainiolla oli tässäkin sormensa pelissä päätellen siitä, että puuhamiehenä oli hänen Jarmo-poikansa, joka muutenkin oli ollut vahvasti mukana erilaisissa tehtävissä kesästä kesään. Ulkomaan matkat kiinnostavat aina, niinpä lyhyestä varoitusajasta huolimatta leirille osallistui 43 varsinaista leiriläistä ja 24 avustajaa, joista solisteina konserteissa esiintyvät jo mainittujen Hästbackan ja Bisterin lisäksi oboisti Arseni Repo.

Kesän 1968 tiedoista kiinnostaa se, että musiikkileirillä oli Klemetiläinen-lehden mukaan 85 osallistujaa, joista 26 avustajaa. (Klemetiläinen 2/1968, 2). Oppilasluettelossa on vain 68 nimeä. (K-O:n arkisto). Sinfoniaorkesterin kapellimestarina toimi Kari Tikka, joka jo edelliskesänä oli luotsannut B-or-

kesteria. Osa avustajaluetteloon merkityistä oli leirin entisiä opettajia. Mistä johtui toimintatapojen muutos? Esitteen mukaan leirille toivottiin pääasiassa entisiä soittajia suunnitellun ulkomaanmatkan vuoksi. Lisäksi saattoi olla, että kun edellisessä oli jouduttu pestamaan avustajia Säveljuhlan esitysten varmistamiseksi, jotkut harvinaisten soittimien soittajat käyttivät nyt tilannetta hyväkseen. Eräässä leirihakemuksessa on nimittäin huomautus: ”Pyrin musiikkileirille A-orkesteriin avustajaksi ja haluan saada kurssin ilmaiseksi. Pyydän ilmoittamaan jos ei oteta avustajaksi, niin luultavasti en voi tulla”. Pientä kiristystä siis on havaittavissa. Tässä tapauksessa kiristys myös tuotti tulosta, sillä kyseinen hakija löytyy avustajaluettelosta. Kun vertailee avustajalista kesinä 1967 ja 1968 sekä talvileirin avustajalista, avustajina on ollut osittain samoja henkilöitä, mutta kaiken kaikkiaan näillä kolmella leirillä oli 48 avustajaa. Avustajia tarvittiin etenkin puhaltimissa kuten oboessa ja käyrätorvessa, mutta myös ammattilaisalttoviulisteja, -sellistejä ja -kontrabasisteja tarvittiin konserttien onnistumiseksi.

Sinfoniaorkesterin lisäksi leirillä oli kamariorkesteri, jota johtivat Okko Kamu ja Jarmo Vainio. Ulkomaanmatka peruuntui. Virallinen peruutus tuli vasta huhtikuussa, Raoul Viiesin kirjeessä (RV Vainiolle 15.4.1968), mikä varmaan karkotti osallistujia. Eräs syy siihen, että leirillä oli osanottajakatoa, saattaa johtua myös kapellimestarivaihdoksista. Kari Tikka ja Okko Kamu eivät vielä olleet samanlaisia kuuluisuuksia kuin Leif Segerstam.

Kesän 1968 päättäjaisissä Vainio puuttuu opetustilojen riittämättömyyteen ja vihjaa mahdollisuuteen siirtää leiri jollekin muulle paikkakunnalle, seikka joka tulee ilmi myös hänen kirjeenvaihdossaan KVS:n toiminnanjohtajan Arne Laurilan kanssa. (Klemetiläinen 2/1968, 3; AV Laurilalle 29.8.1968).

Musiikkileirin merkitys aikana, jolloin musiikkioppilaitosverkosto oli vielä harva, oli suurempi kuin mitä se tänä päivänä on. Musiikkileiritoiminta oli aivan uutta Suomessa, kun se aloitettiin kesällä 1961. Soitonopettajat eri instrumenteissa olivat parhaita mahdollisia, kuten opettajaluettelosta on havaittavissa. Muuan alkuvuosien musiikkileiriläinen onkin todennut, että siihen aikaan Suomessa oli vain kaksi hyvää viulunsoitonopettajaa ja toinen heistä opetti Klemetti-Opistossa. Musiikkileiritoiminta vilkastui kuitenkin varsin nopeasti. Niinpä jo joulukuussa 1964 Vainio oli kirjoittanut Paavo Berglundille todeten, että ”niitä leirejä ja seminaareja alkaa kohta olla joka puolella. Sellainenhan on tapa Suomenmaassa”. Kirje on muutenkin mollisävyinen: jo aikaisemmin mainittu rahapula vaivasi myös leirin järjestämistä. Vainio pyytääkin Berglundia vaikuttamaan vuorineuvos Kivekkääseen, jonka avustuksella oli saatu aikaisemmin rahoitusta Suomen kulttuurirahastolta. Jo tuolloin Vainiolla oli myös suunnitelmia ulkomaanmatkasta, tällä kertaa Ruotsiin ja Tanskaan ja jopa Islantiin. (AV Berglundille 2.12.1964.)

4.4.7 *Yhteenvedo orkesterikursseista*

Martti Helan vetoamus siitä, että musiikki kulkee kahdella jalalla, soittona ja lauluna, toteutui mahdollisimman hyvin Klemetti-Opistossa. Orkesterikurssin ansiosta pystyttiin esittämään vaativia suurteoksia, jotka varsinkin alkuvuosi-
na mahdollistuivat myös suurten kuorojen ansiosta. Se, että heti alkuun saatiin erinomaiset kapellimestarit, Paavo Berglund, Paavo Rautio ja Jorma Panula sekä ammattitaitoiset ja persoonalliset opettajat, oli myös tärkeä tekijä näiden kurssien onnistumiselle. Nuorison musiikkileiriä edeltäneellä orkesterikurs-
silla oli vuosina 1955–1962 yhteensä 255 opiskelijaa. Erinomainen idea oli alkuvuosina tehdä yhteistyötä Puolustusvoimain soitto-oppilaskoulun kanssa, jolloin alusta alkaen saatiin aikaan sinfoniaorkesteri.

Kouluhallituksen mukaantulo Nuorison musiikkileirin toteuttamiseen vuona 1961 mahdollisti myös tämän kurssin käynnistymisen hyvällä volyymillä heti alusta alkaen. Kouluhallituksen kiertokirje kaikkiin maamme oppikoulu-
hin antoi tasapuoliset mahdollisuudet hakeutua eri puolilta Suomea Klemetti-Opistoon. Oli luonnollista, että kahta orkesterikurssia ei ollut järkevää järjes-
tää ja ymmärrettävää, että orkesterikurssi lopetettiin. Tietenkin hämmentää se, että kutsut kohdistettiin vain oppikoulunuorisolle. Ehkäpä olisi ollut vaikeaa määrittellä esimerkiksi ikärajoja. Alaikärajaksi vakiintuikin 12 vuotta. Kaiken kaikkiaan Nuorison orkesterikursseilla oli vuosina 1961–1968 629 opiskelijaa, joista varsin suuri osa on hakeutunut ammattimuusikoksi. Eräs leiriläinen, joka lähetti pyytämättä omat muisteluksensa sanoikin, että 1960-luvun alussa Suo-
messä oli vain kaksi hyvää viulunsoitonopettajaa. Toinen heistä opetti Klemetti-Opistossa. Klemetti-Opiston nuorison musiikkileiri oli vetovoimainen niin oppilaille kuin opettajillekin. Kapellimestareiksi saatiin maamme nuoria taita-
jia: Ulf Söderblom, Leif Segerstam, Okko Kamu ja Kari Tikka.

Klemetti-Opisto oli siis musiikkileiritoiminnan uranuurtaja Suomessa. Se antoi esimerkin monille leireille. (Ks. luku 6.1.) Se antoi nuorille soittajille mahdollisuuden intensiiviseen opiskeluun hyvien opettajien johdolla riittävän pitkäksi ajaksi, koska leiri kesti neljä viikkoa. Samalla nuoret soittajat saivat esitettäväkseen vaativia orkesteriteoksia maan parhaiden kapellimestareiden johdolla. Kun keräsin senioriorkesteria Klemetti-Opiston 50-vuotisjuhlaan ke-
sällä 2003, mukaan ilmoittautui useita 60-luvun leiriläisiä. Oppilasluetteloita selaamalla huomasi, että useimmat olivat olleet leirillä monena kesänä. (Opilasluettelot 1961–1968.)

4.4.8 *Muu soitonopetus*

Kesällä 1960 uutena kurssina tuli mukaan kantelekurssi. Opettajaksi Vainio sai tuon ajan merkittävimmän kanteletaiteilijan Ulla Katajavuoren. Mielenkiintoisessa kirjeenvaihdossa Vainion kanssa Katajavuori pohti oppilaiden taitoja, etenkin nuotinlukutaitoa. Hän arveli, että useimmat ovat soittaneet vain

korvakuulolta ja mikäli opiskelijat tulisivat Etelä-Pohjanmaalta, he soittaisivat kanteletta myös ”nurin päin”. (AV Katajavuorelle 13.3.1960.) Luultavasti Katajavuoren ei tarvinnut ainakaan kovin pahasti pettyä oppilasainekseen, koska 17 opiskelijasta 13 ilmoitti harrastukseksi kanteleensoiton. Lisäksi useimmilla oli musiikkiopisto-opintoja tai seminaariopintoja, mikä viittaa kohtuulliseen nuotinlukutaitoon. Muutama oli ollut aikaisemmin Klemetti-Opistossa. (Hakemukset 1960, K-O:n arkisto) Toki joukko oli heterogeeninen – myös iän suhteen: nuorin soittaja oli 13-vuotias, vanhin oli syntynyt vuonna 1907. Myös Klemetiläinen-lehti kuvaa kurssin osanottajien olleen valtaosin aloittelevia, joten mitään joukkoesiintymistä ei voitu järjestää (Klemetiläinen 3/1960, 7).

Kantelekurssin Vainio järjesti aivan omin päin. Sitä ei ollut maaliskuussa pidetyn johtokunnan pöytäkirjan liitteenä olevassa talousarviossa (JKPK 8.3.1960). Vainio oli lähettänyt kutsun Katajavuorelle jo ennen kokousta, 5.3.1960. (AV Katajavuorelle 5.3.1960) Ihmetyttää, miten Vainio sai liitetyksi Ulla Katajavuoren nimen uusien opettajien luetteloon johtokunnan pöytäkirjaan. Kantelekurssia oli markkinoitu jo Klemetiläinen 5-6/1959 -lehdessä ja sille oli kohta myös hakulomakkeessa.

Kantelekurssija järjestettiin yhteensä kuutena kesänä. Opettajan oli koko tämän ajan Ulla Katajavuori. Hän esiintyi myös Klemetti-opiston tilaisuuksissa. Oppilasmäärä oli yhteensä 64. Toki useat kurssilaiset tulivat useampana kesänä kurssille.

Pianokurssin Klemetti-Opiston johtokunta hyväksyi ohjelmaan kesäksi 1962 (JKPK 23.10.1961, 3. §). Opettajaksi Vainio oli kutsunut Timo Mikkilän. Oriveden Opiston johtokunta ei kuitenkaan hyväksynyt uusien kurssien järjestämistä, joten Vainio joutui nolona kirjoittamaan Mikkilälle kurssin peruuttamisesta (AV Mikkilälle 16.2.1962) Mikkilä vastasi lohdutellen:

Hyvä Veli!

Ikävää, että Sinulla on ollut paljon vaivaa asiasta, josta sitten ei kuitenkaan tullut mitään. Mutta minkäpäns me kumpikaan sille voimme – – Ilmoittautuneille lienee parasta sanoa, ettei varoja siihen myönnetty, tai miten katsot parhaaksi. En kuitenkaan mitenkään toivoisi kenenkään luulevan, että olen ensin luvannut ja sitten perunut. (TM Vainiolle: 19.2.1962.)

Niinpä Vainio joutui lähettämään kirjeitä kurssien peruuttamisesta. Pianokurssille oli arkiston mukaan hakenut 5 opiskelijaa. Mitä mahtoi Vainio kirjoittaa kirjeessään, kun muuan pianokurssille pyrkijä kirjoitti 26.2.1962: ”Ilmoitan täten, että hakulomakkeeni on voimassa, vaikka mahdollinen pianokurssi järjestettäisiin muulle paikkakunnalle kuin Orivedelle.”

Kesällä 1963 saatiin toteutetuksi edellisenä vuonna Oriveden Opiston johtokunnan hylkäämät pianokurssi. Pianokurssin opettajaksi saatiin Rolf Bergroth

Timo Mikkilän peruutettua viime hetkellä tulonsa. Lisäksi Stephen Portman, joka toimi yksinlaulukurssin säestäjänä, opetti myös pianokurssilla.

Pianokurssin opettajaksi saatiin vihdoinkin Timo Mikkilä kesällä 1964. Oppilaita oli 12, useat heistä Sibelius-Akatemian opiskelijoita tai sinne pyrkiviä. Myös kesällä 1965 Mikkilällä oli pianokurssi seitsemälle opiskelijalle. Myöhemmät pianokurssit toteutettiin musiikkileirin yhteydessä.

Johtokunnan pöytäkirjoista ei ilmene syitä, miksi kantelekurssit ja pianokurssit lopetettiin, mutta on oletettavissa, että ne olivat kovin kalliita ja varsinkin pianokurssit olisivat tarvinneet kunnollisia tiloja ja soittimia, joita Klemetti-Opisto ei kyennyt tarjoamaan. Toisaalta tällaiset pelkästään yksilöopetukseen perustuvat kurssit eivät sopineet hyvin Klemetti-Opiston profiiliin.

4.5 Nuorison musiikinohjaajakurssit

Keskustelu Suomen koulujen musiikinopetuksen tilasta alkoi 1950-luvun alkupuolella. Hurrin mukaan aloitteellisena ja aktiivisena oli Suomen Työväen Musiikkiliitto, joka jo vuonna 1953 esitti kaksi julkilausumaa, joista toinen käsitteli Suomen koulujen musiikinopetusta ja toinen yleisradion musiikkipoliittikkaa. Erityistä huolta STM kantoi pätevien musiikinopettajien puutteesta. (Hurri 1982, 44.) Opetusministeriö lähetti keväällä 1955 lausuntopyynnön muun muassa Sulasolille, STMlle ja SLYlle muistiostaan, jossa kaavailtiin nuorison musiikkitoiminnan kehittämistä (Hurri 1982, 44; Pajamo 1982, 106). 14 musiikkialan järjestöä teki ehdotuksen valtionkomitean asettamisesta. Tämä johti sittemmin nuorison musiikkikasvatustoimikunnan perustamiseen. (Pajamo 109.)

Saattoi olla, että näiden toimenpiteiden ansiosta kouluhallitus oli lähettänyt Arvo Vainion tekemään tarkastusmatkoja oppikouluihin ja seminaareihin vuodesta 1955 vuoteen 1958. Näin Vainio tunsikin tarkkaan Suomen oppikoulujen ja seminaarien tilanteen. Yhteensä hän tarkasti 70 oppilaitosta neljän vuoden aikana. Vainiokin kiinnitti erityistä huomiota epäpätevien musiikinopettajien määrään. Viimeisen, vuonna 1958 tarkastuskierroksen jälkeen hän kirjoitti laajan artikkelin Klemetiläinen-lehteen. Kirjoituksessaan hän kiteyttää havaintonsa viiteen teesiin: 1) *Kouluissa on saatava aikaan musiikillinen ”herätysliike”*. Tällä hän tarkoittaa 1950-luvun laajalti nuorisoon levinnyttä ilmiötä ”hanamusiikkia”, jolle vastapainoksi koulun pitäisi täytyä elävän musiikin harrastuksella. 2) *Valmistettakoon pikakoulutusta käyttäen kansakoulunopettajista, kanttoreista ja muusikoista musiikinopettajia, jotka yhdessä nykyisten musiikinopettajien kanssa ryhtyvät laajalla rintamalla musiikilliseen kasvatukseen ja opetustyöhön koulun piirissä*. 3) *Yleisen mielipiteen muokkaamista koulun musiikinopetukselle myönteiseksi olisi tehostettava koulujen omalla*

toiminnalla. 4) *Koulujen rehtorit ja opettajat, nykyinen lahjakas koulunuoriso ja heidän vanhempansa odottavat, että elävän musiikin aikakausi vihdoinkin koittaisi meidänkin kouluhimme ja ne saisivat täytyä musisoinnin ilolla.* Tällä hän viittaa musiikinopetuksen kirjajaan tasoon ja vakinaisten ja pätevien opettajien puutteeseen. Tässä yhteydessä hän korostaa rytmikasvatuksen merkitystä ja ehdottaa, että kouluihin hankittaisiin koulusoittimia, mikä edellyttää opettajalta ammattitaitoa. Hän kaipaa myös virsiperinteen ja suomalaisen lauluarteiston tarkoituksenmukaista opettamista, jonka yhteydessä pitäisi viritellä laulamisen iloa ja herättää tunnepitoinen rakkauden ja kunnioituksen ilmapiiri. 5) *Uudistuva koulu tarvitsee musiikinopetustaan varten yhtenäisen menetelmän, joka on kyettävä luomaan ajan henkeen soveltuvaksi ja uudet virtaukset huomioonottavaksi, mutta kuitenkin sellaiseksi, että se säilyttää kaiken sen, mikä on kansallisesti omintamme ja meille kallisarvoista.* Tässä yhteydessä hän viittaa musiikinopetuksen asemaan varsinkin niissä oppikouluissa, joissa musiikkia opetetaan vain parilla alimmalla luokalla ja peräänkuuluttaa tuntijakosuunnitelmiin lisää tunteja. (Klemetiläinen 5–6/1958, 2–3, 16.)

4.5.1 Ensimmäinen pedagoginen kurssi musiikinopettajille kesällä 1956

Arvo Vainion huoli koulujen musiikinopetuksen tilasta sai hänet miettimään koulupedagogiikan lisäämistä Klemetti-Opiston ohjelmaan. Uusien menetelmien, kuten Orff-pedagogiikan saapuminen Suomeen, oli ajankohtaista. Fabian Dahlsrömin mukaan Orff-pedagogiikan tulon Suomeen voisi sijoittaa vuoteen 1955, jolloin Helsingissä pidettiin Nordisk Musikpedagogisk Unionin (NMPU:n) kongressi. Saman lähteen mukaan Matti Rautio olisi ehdottanut, että Sibelius-Akatemiaan pitäisi perustaa Orff-orkesteri, joka olisi pakollinen musiikinopettajaseminaarin oppilaille. (Dahlström 1982, 188.) On mahdollista, että näistä virikkeistä innostuneena Vainio ryhtyi toteuttamaan ideaansa musiikinopettajien täydennyskoulutuskurssista, olihan hän itsekin aktiivinen SLY:n jäsen. Silti hieman ihmetyttää se, että hän suuntasi ensimmäisen kurssin oppikoulujen laulunopettajille (musiikinopettajille¹) eikä kansakoulunopettajille. Kenties hän ajatteli, että heidän kauttaan Orff-soittimiston käyttö saataisiin juurrutetuksi osaksi oppikoulujen musiikinopetusta. Hänellä oli soittimisto käytössään Kotkan Lyseossa ja ilmeisesti myös hyviä kokemuksia. Hän oli saanut sen kokeiltavaksi 1950-luvun puolivälissä. Vainio oli saanut soittimet todennäköisesti musiikkikauppansa kautta. Soittimiston käyttöön ja orkesteritoimintaan Kotkan Lyseossa keskittyi Vainion työtoveri Reino Lammentausta, joka opetti myös Klemetti-Opiston kurssilla.

1 Käytän käsitettä laulunopettaja ja musiikinopettaja synonyymisesti. Käsite musiikinopettaja vakiintui 1950-luvun loppupuolella. Esimerkiksi SLY muutti nimensä Koulujen Musiikinopettajat ry:ksi (KMO) vuonna 1959. Sibelius-Akatemiaan perustettiin koulumusiikkiosasto vuonna 1957.

Yhtenä vaikuttimena tässä kohtaa saattoi siis olla Vainion liikemiesrooli. Hänellä oli myöhemmin sormensa pelissä, kun Suomessa alettiin valmistaa Orff-soittimia. Kirjeenvaihto Ennu Voutilaisen kanssa viittaa tähän. Voutilainen oli kehittelemässä prototyyppisiä Orff-soittimia sillä ajatuksella, että Musiikki Fazer alkaisi valmistaa niitä. (Mm. EV Vainiolle 24.4.1957.) Valmistus pääsikin vauhtiin, mikä ilmenee Voutilaisen kirjeestä Vainiolle (EV Vainiolle 1.3.1958). sekä Klemetiläinen-lehdessä olleesta yhdistetystä uutisesta ja mainoksesta, jossa kuvataan Kotkan lyseon koulusoitinkokeilua kuvan kanssa. Samassa uutisessa kerrotaan saatavissa olevien koulusoittimien hinnat seuraavanlaisen tekstin saattelemana:

Maassamme on tällä hetkellä saatavissa sekä kotimaisia että ulkolaisia koulusoittimia. Seuraavat hinnastot ovat maamme huomattavimpien koulusoitintuottajain Fazerin ja Westerlundin antamia ja koskevat suurimmaksi osaksi kotimaassa valmistettuja soittimia. Niitä myyvät sekä asianomaiset liikkeet, että jälleenmyyjät kautta maan. (Klemetiläinen 5-6/1958, 7.) (Vainion liike oli yksi näistä jälleenmyyntiliikkeistä)

Se, että kurssi suunnattiin musiikinopettajille, saattoi olla myös halu nostaa profilia, taka-ajatuksena saada Klemetti-Opisto varteenotettavaksi musiikinopettajien koulutuspaikaksi.

13.1.1956 pidetyssä Klemetti-Opiston johtokunnan kokouksessa Vainio oli saanut johtokunnan hyväksymään musiikinopettajille tarkoitetun, erityisesti Orff-pedagogiikkaa sisältävän täydennyskoulutuskurssin. (JKPK 13.1.1956, liite.) Jälkeenpäin suunnitelmasta syntyi melkoinen keskustelu. Klemetti-Opiston johtokunnan jäsenenä toiminut Veikko Helasvuo ei ollut päässyt kyseiseen kokoukseen, eikä lainkaan innostunut suunnitelmasta, varsinkin kun Vainio oli kääntynyt SMOL:n puoleen pyytäen tätä hakemaan avustuksia kurssille. Sibelius-Akatemian lehtori Veikko Helasvuo oli myös SMOL:n puheenjohtaja ja toi liiton hallituksen kokouksen terveiset kirjeessään 22.1.1956. Sisällöstä korostuu myöhemminkin esille tuleva ammattiliittojen ja Sibelius-Akatemian reviiirin varjelu. SMOL:n hallitus oli lähettänyt pyynnön eteenpäin SLY:lle, jolle asia sen mielestä kuului. Helasvuo on tässä vaiheessa sitä mieltä, että Klemetti-Opiston pitäisi keskittyä kuorolaulun ja kuoronjohdon harrastuksen syventämiseen ja jättää musiikinopettajien jatkokoulutus ammattijärjestöille ja Sibelius-Akatemialle:

Valitettavasti en ollut tilaisuudessa esittämään Klemetti-opiston johtokunnassa omaa henkilökohtaista kantaani asiassa, joka on se, että musiikinopettajien jatkokoulutus käsitykseni mukaan kuuluu alan ammattijärjestöille ja toiselta puolen, ja Sibelius-Akatemialle toiselta puolen. Nähdäkseni ei Klemetti-Opiston työtä pitäisi paisuttaa yli sen alueen, joka sille varsinaisesti kuuluu, s.o. kuorolaulun ja kuoronjohdon harrastuksen syventäminen. (VH Vainiolle 22.1.1956. alleviivaus Helasvuon.)

Tämän kirjeen Vainio on lukenut käyttäen vahvaa punakynää. Kysymysmerkkejä ja alleviivauksia on runsaasti.

Suomen Laulunopettajain Yhdistyksen kirje samasta aiheesta:

Suomen Laulunopettajain Yhdistys on SMOL:lta tehtäväksi saaneena kokouksessaan 30.1.1956 käsitellyt Teidän Klemetti-opiston puolesta tekemäänne raha-anomusaloitetta. Katsoen siihen, että S.L.Y. itse kipeästi tarvitsee kaikki mahdolliset raha-avustukset ja kun sen lisäksi hallituksen käsityksen mukaan Klemetti-opisto on lähinnä harrastelijoita eikä valmiita laulunopettajia varten, ei SLY:n hallitus valitettavasti katsonut voivansa tehdä aloitteen puolesta enempää. kunnioittaen SLY:n puolesta Gudrun Helander, sihteeri. (SLY Vainiolle 5.2.1956.)

Joka tapauksessa kurssi pidettiin, todennäköisesti kouluhallituksen rahoituksella. Ei käy ilmi, miten opiskelijat rekrytoitiin, koska kyseisen vuoden painetussa esitteessä kurssia ei mainita, vaikka se luonnoksessa olikin. Ilmeisesti tietoa levisi kuitenkin SLY:n kautta. Olihan Inkeri Keravuori kirjoittanut SLY:n vuosikirjassa 1955 artikkelin Klemetti-Opiston toiminnasta (Keravuori 1955), joten Klemetti-Opiston toimintaa varmaan seurattiin tarkasti laulunopettajien piirissä. Kurssin toteutumisesta on maininta Kansanvalistusseuran vuosikertomuksessa vuodelta 1956 (KVS-vuosikertomus 1956, 9).

Kurssi sai myös jälkepäin laajempaa huomiota laulunopettajien keskuudessa, kun Ellen Urho kirjoitti laajan artikkelin SLY:n vuoden 1957 vuosikirjaan. Artikkelissaan hän kuvaa niin Klemetti-Opiston kurssia kuin Orff-pedagogiikan periaatteitakin. (Urho 1957.)

On mahdollista, että Sibelius-Akatemian ja SLY:n ja SMOL:n kannat kurssin järjestämiseen olivat varautuneita sen vuoksi, että ajassa liikkui muitakin ilmoitaita, jotka kenties Sibelius-Akatemian mielestä horjuttivat sen asemaa. Fabian Dahlströmin mukaan Sulho Ranta oli esittänyt jo 17.12.1949 eräässä lehtikirjoituksessaan, että suurimpiin maaseutukaupunkeihin pitäisi perustaa konservatorioita, joiden opetussuunnitelma vastaa Sibelius-Akatemian kurssia ja vaatimuksia. (Dahlström 1982, 194.)

Sibelius-Akatemian monopolin lopettamiseksi oli vireillä useitakin hankkeita. Esimerkiksi Jyväskylän musiikkiopisto, vuodesta 1958 Jyväskylän Konservatorio, oli halukas musiikin ammattikouluttajaksi. Opiston rehtori Veikko Noronen ehdotti vuonna 1957, että tulevien musiikinopettajien pitäisi voida tehdä suurin osa opinnoista Jyväskylässä ja suorittaa sitten vuoden mittainen seminaariluokka Sibelius-Akatemiassa. (Dahlström 1982, 195.) Samantapaisia ajatuksia oli Turussa ja Lahdessa. Sibelius-Akatemialla oli itsellään suunnitteilla erityisen osaston perustaminen koulumusiikkiin ja Sibelius-Akatemian koulumusiikkiosasto perustettiinkin vuonna 1957 ja sille vahvistettiin opetussuunnitelma vuonna 1958. (Dahlström 1982, 189–190).

Vainio antoi periksi, eikä musiikinopettajille enää suunnattu kesän 1956 jälkeen hänen aikanaan täydennyskoulutuskursseja. Klemetti-Opiston kurssit tulivat kuitenkin niin tunnetuiksi korkeatasoisuudestaan, että yhä useammat ammattilaiset tai tulevat ammattilaiset hakeutuivat Klemetti-Opistoon eri kursseille.

4.5.2 Kerhonojajaajurssien käynnistyminen kesällä 1957

Kun oppikoulujen musiikinopettajille suunnattu täydennyskoulutus ei ottanut tuulta, Vainio suuntasi vastaavan kurssin lähinnä kansakoulunopettajille. Aiemmin jo mainittiin, että jo kuorolinjan peruskurssin suorittamisella oli mahdollisuus korvata kouluhallituksen järjestämät kerhonojajaajurssit. Nyt suunniteltiin kurssi, joka painottui nimenomaan kerhonojajaukseen. Jo vuonna 1944 oli säädetty, että kansakoulujen tehtävänä on myös tukea ja auttaa koulunkäyntinsä päättäneen nuorison opiskelua. Kansakouluissa ei tuohon aikaan vielä ollut lainsäädäntöä kerhotoiminnasta koululaisille. (Kouluyhteisö- ja kerhotoimikunnan mietintö 1981:20, 28.) Kansakouluasetuksessa 23.7.1958 on omat mainintansa koulun ja koulunsa päättäneiden kerhotoiminnasta (KkA 321/58, 6 § ja 43 §). Opettajat voivat liittää näitä tunteja opetusvelvollisuuteensa (Valtioneuvoston päätös 11.12.1958 1 § ja 4 §; ks. Hinkkanen 1969, 69, 209, 232.)

Kerhotoiminta kansakouluissa olikin laajaa. Valtion nuorisotyölautakunnan vuonna 1966 tekemän selvityksen mukaan jonkinlaista kerhotoimintaa oli kaikki kunnat mukaan lukien 96,5 prosentissa kunnista. Musiikkikerhot olivat kolmanneksi yleisimpiä. Kaikkein yleisin oli erilaiset liikuntakerhot, toiseksi yleisimpiä käden taitoihin liittyvät kerhot ja kolmantena oli musiikki. (Aalto 1968, 14.) Vuonna 1966 kerhoja oli yhteensä 8016, joista koulunsa päättäneiden nuorisokerhoja keskimäärin viidesosa. Nuorisokerhot sijoittuivat pääasiassa suuriin maalaiskuntiin. (Mt. 8–9.)

Muuan muistelija kuvaa oman koulunsa musiikkikerhotoimintaa todeten, että pienessäkin koulussa voi olla useita kerhoja:

Jos ajatellaan vaikka III luokan oppilasta, niin halutessaan hän voi osallistua tietysti oman luokkansa musiikkituntiin, mutta lisäksi nokkahuilukerhoon, viulukerhoon, tuntikehystuntiin, jos se oli mahdollista ja musiikkikerhoon 2 h. Musiikkikerhon muodostivat kuoro+orkesteri. Kyllä pienessäkin koulussa voi opiskella musiikkia, jos opettaja unohtaa rahanhionsa. (Muistelija 13.)

Klemetti-Opiston esitteessä kuvataan toiveikkaasti, että Suomeenkin saataisiin ehkä kunnallisia musiikinohjaajan virkoja Ruotsin malliin. Esitteen mukaan ”Tällaiseen tehtävään tulisivat lähinnä kysymykseen sitä varten valmentuneet kansakoulunopettajat.” (Esite 1957.) Nuorison musiikinohjaajakurssi -nimikkeellä tarjottiin nyt kaksiviikkoista kurssia. Kurssikuvaus kuuluu seuraavasti:

Kursseille voivat ilmoittautua nuorison musiikkikerho-ohjaajat, opettajat, kanttorit ja muut, jotka ovat kiinnostuneita nuorison musiikkitoimintojen ohjauksesta. Kursseille voidaan ottaa myös jokin määrä lahjakasta soittotaitoista nuorisoa.

Tämän kurssin opiskelijat saavat soittaa kurssin orkestereissa omia harrastamiinsa soittimia sekä liittyä soittamaan Orff-orkesterissa ja nokkahuiluorkesterissa. Taitavilla soittajilla on lisäksi tilaisuus päästä soittamaan samaan aikaan toimivassa opiston suuressa orkesterissa. Lisäksi kurssin opiskelijat kuuntelevat luentoja, saavat ohjausta erilaisten orkestereiden johtamista, harjoittelemaan soinnittamista (sic!) eri orkestereille, heille selvitetään ohjelman valintaa, nuorisomusiikkitoimintojen järjestelyä, musiikkiohjelmien kokoonpanoa jne. (Esite 1957.)

Esitteen sai käsiinsä myös Sibelius-Akatemian vararehtori Taneli Kuusisto. Hän ei ollut lainkaan innostunut hankkeesta. Hän kirjoittaa Vainiolle:

Luen määrättyllä huolestuneisuudella Klemetti-Opiston opinto-ohjelman ensi sivulla olevasta tekstistä kunnallisia musiikinopettajia tarkoittavan seuraavan lauseen.

”Tällaiseen tehtävään tulisivat lähinnä kysymykseen sitä varten valmentuneet kansakoulunopettajat”. Tällainen sana edellyttää, että asiasta olisi jossain virallisessa instanssissa keskusteltu lähes päätökseen asti. Olisin erittäin utelias tietämään, millä forumilla on keskusteluja käyty, mitä on päätetty, ja millä perusteilla kansakoulunopettajat on asetettu erikoisasemaan koulujen laulunopettajien tai musiikinopettajaseminaaritutkinnon suorittaneiden kanttori-urkureiden rinnalla. Mielestäni asiassa on nyt jotain vinossa ja se olisi heti alkuunsa korjattava. (TK Vainiolle 12.2.1957.)

Näyttää siltä, että näille kursseille oli todellista tarvetta. Vainio oli suunnitellut nämäkin kurssit huolella. Mielenkiintoa herättää esitetekstissä se, että kurssia tarjotaan myös soittotaitoiselle nuorisolle. Kurssille ei kuitenkaan hakeutunut nuorisoa. Sen sijaan orkesterikurssilla oli koululaisia, kuten aikaisemmin on mainittu. (Oppilasluettelo 1957.) Ensimmäisen Nuorison musiikinohjaajakurssien opiskelijajoukoksi vuonna 1957 oli hakeutunut juuri kerhonohjaajan koulutusta tarvitseva ryhmä. Heitä oli 17 joista oli 12 kansakoulunopettajia. Muita olivat yksi musiikinopettaja, yksi kanttoriurkuri, yksi liikkeenharjoittaja, yksi mekaanikko ja yksi Sibelius-Akatemian opiskelija. Opiskelijoiden hakemuksista ilmenee, että monet toimivat koulunsa kerhonohjaajana tai suunnittelivat musiikkikerhon perustamista. Torvisoittokunnan johtajakokemusta oli kolmella. Lähes kaikki olivat ilmoittaneet musiikkiharrastukseensa soiton. Monet soittivat useita soittimia. Soitinvalikoima oli laaja: soittimina olivat viulu, alttoviulu, klarinetti, trumpetti, piano, urut, harmoni, nokkahuilu, kitara, altto- ja tenorisaksofoni ja käyrätorvi. Kuorolaulun harrastusta oli seitsemällä. Klemetti-Opistossa hakijoista oli aikaisemmin opiskellut viisi. (Kurssihakemukset 1957.) Vaikka kurssi ei toteutunutkaan siinä laajuudessa kuin oli suunniteltu, alku oli lupaava ja innostuneita uusia opiskelijoita riitti. Koulukerhojen

merkitys ja suosio on ymmärrettävää, koska musiikkioppilaitoksia oli harvassa ja näin myös soittoharrastusta vietiin eteenpäin koulun piirissä.

4.5.3 *Musiikinopettajaksi Klemetti-Opistosta?*

Kysymys kansakoulunopettajien päteväntämiseksi musiikinopettajiksi näyttää olleen keskeinen puheenaihe Sibeliuksen-Akatemian vararehtori Taneli Kuusiston ja Vainion välillä. Samoihin aikoihin, kun Vainio kirjoitti laajan artikkelinsa Klemetiläinen-lehteen (5-6/1958) ”Koulujen musiikinopetus tarkastuskertomusten valossa”, hän kirjoitti myös Kuusistolle seuraavaa:

Nykyisen musiikinopettajapulan helpoittamiseksi oppikouluissa olisi poikkeuksellinen musiikinopettajien valmistus kiireellisesti järjestettävä. Tein asiaa koskevan ehdotuksen kouluhallitukselle jättäessäni tarkastuskertomukseni. Musiikillisesti laajakaista kansakoulunopettajista, kanttoreista ja muusikoista olisi pikakoulutusta käyttäen valmennettava musiikinopettajia oppikouluihin. (AV Kuusistolle 2.12.1958.)

Laajassa kirjeessä Vainio moneen kertaan perustelee Klemetti-Opiston sopivuutta tällaiseksi koulutuspaikaksi. Samassa kirjeessä Vainio puhuu yhden lahjakkaan klemetiläisen, Vesa Pentin, puolesta ja kyselee, miten Sibeliuksen-Akatemiassa voisi nopeasti valmistua musiikinopettajaksi. Hän saakin Kuusistolta vastauksen pikaisesti.

Vastauskirjeessään Kuusisto kuitenkin epäilee Klemetti-Opiston mahdollisuuksia kansakoulunopettajien päteväntämiseksi musiikinopettajiksi. Kuusisto oli tiukasti sitä mieltä, että musiikinopettajien päteväntämistä ei voi järjestää pelkästään pikakoulutuksella. Hänen mielestään tutkinnot pitää suorittaa Sibeliuksen-Akatemiassa, vaikka hän ei nähnyt estettä musiikinopettajien kouluttamiseen muuallakin kuin Sibeliuksen-Akatemiassa. Myös hän kantoi huolta opettajapulasta:

Opettaja Pentti voi kuten nyttemmin kaikki muutkin kysymykseen tulevat henkilöt, suorittaa tutkintoja Sibeliuksen-Akatemiassa sitä mukaa kuin hän katsoo olevansa valmis astumaan ”areenalle”. – – Voidaksemme antaa paperin on jokaisen suoritettava tutkinto niissä aineissa, jotka todistuksessa arvostellaan. Tutkintoja on siksi paljon ja asia siksi monimutkainen, että asianomaisen olisi kyllä syytä käydä Sibeliuksen-Akatemiassa henkilökohtaisesti sopimassa lähemmästä järjestelystä. – – Olen pitänyt mahdollisena, että mikäli opettajapula siihen pakoittaa, musiikinopettajia voitaisiin kouluttaa muuallakin kuin Sibeliuksen-Akatemiassa, mutta ei minkäläisin edellytyksin tahansa. Tapahtuipa koulutus missä tahansa, en näe muuta mahdollisuutta meidän oloissamme kuin että tutkinnot suoritetaan yhdessä ja samassa laitoksessa.. (TK Vainiolle 13.12.1958.)

Vainion pyrkimystä toteuttaa kurssi mahdollisimman korkeatasoisesti osoittaa se, että hän haki opettajat jopa ulkomailta, jos kotimaassa ei löytynyt riittävästi ammattitaitoa. Niinpä Nuorison musiikinohjaajakurssille hankittiin ulkomaisia opettajia, saksalaiset Orff-pedagogit Ruben ja Jutta Jahr kesällä 1958 ja sveitsiläinen nokkahuiluopettaja Sibylle Schnurbein, joka toimi tehtävässä kaksi kesää, kesät 1959 ja 1960.

4.5.4 Ensimmäiset todelliset yritykset pätevöittämisskursseiden järjestämiseksi 1960

Koulutoimenjohtaja, kouluneuvos Alfred Salmela kouluhallituksesta oli tullut seuraamaan Klemetti-Opiston toimintaa kesällä 1959. Vainion Poijärvelle lähettämän kirjeen perusteella voi päätellä, että Poijärvi oli toivonut Salmelan tutustuvan Klemetti-Opiston opetukseen. (AV Poijärvelle 9.7.1959). Salmela oli tuohon aikaan seminaarilainsäädännön uudistuskomiteassa ja kouluohjelmakomiteassa (Karttunen 1979a).

Pojjärven toiminta viitanee sellaiseen esillä olleeseen aloitteeseen, että musiikinohjaajia ruvettaisiin kouluttamaan musiikkiopistoissa vuoden kestäville kursseille. Aloitteen oli tehnyt Viipurin (Lahden) musiikkiopiston johtaja Felix Krohn. Klemetiläinen-lehdessä (Klemetiläinen 5-6/1959, 17) ihmetellään, miksi Klemetti-Opistoa ei ole aloitteessa esitetty mahdolliseksi koulutuspaikaksi, vaikka sen kurssivaatimuksissa on samat aineet kuin ehdotuksessa. Suunnitelmat etenivät suotuisasti Klemetti-Opiston kannalta. Salmelan tekemä esitys opetusministeriölle lain muutoksesta oli tullut kevätistuntokauden aikana 1960. Tämän voi päätellä opetusministeri Heikki Hosian kirjeestä Vainiolle:

Opetuksen muutosesitys on tullut Kouluhallituksesta. Kansakoulunopettajien liitto vastustaa, kun Salmela on mennyt laventamaan asiaa. Kun sitä ei olisi täksi kesäksi ehditty saada kuntoon, lain edellyttämät viralliset neuvottelut kyllä on käyty, niin otetaan se esille syksyllä, kun esittelijä tulee lomalta. (HH Vainiolle 26.7.1960.)

Kurssin valmistelutyötä tehtiin huolella. Johtokunnan pöytäkirjassa kuvataan erittäin yksityiskohtaisesti kansakoulunopettajien musiikinopettajaksi pätevöittämisskursseiden koulutussuunnitelmaa. Suunnitelma on kunnianhimoinen. Tarkoituksena oli aloittaa ensin kahtena kesänä kuusiviikkoisilla kursseilla. Tähän koulutukseen otettaisiin ensisijaisesti Klemetti-Opiston perus- ja jatkokurssin suorittaneita kansakoulunopettajia ja koulutus laajennettaisiin myöhemmin kolmivuotiseksi ja se sisältäisi opetusharjoittelua. Pöytäkirjan mukaan Sibelius-Akatemian vararehtori Veikko Helasvuo väläytti mahdollisuutta, että tämän koulutuksen käyneille annettaisiin mahdollisuus Sibelius-Akatemiassa suoritettavien tarpeellisten lisätutkintojen jälkeen saada sama pätevyys kuin Sibelius-Akatemian koulumusiikkiosaston suorittaneillakin:

Sibelius-Akatemian taholta ei vararehtori Helasvuo katsonut olevan mitään ristiriitaa siinä, että kansakoulun musiikinopettajavalmennus tapahtuu edellä hahmotetulla tavalla. Päinvastoin hän oli sitä mieltä, että lahjakkaille Klemetti-Opiston valmennuksen saaneille kansakoulun musiikinopettajille olisi varattava Sibelius-Akatemiassa tarpeelliset lisätutkinnot suoritettuaan, tilaisuus valmistua musiikinopettajiksi, joilla on sama pätevyys kuin Sibelius-Akatemian koulumusiikkiosaston suorittaneillakin. (JKPK 15.10.1959, 5 §.)

On merkillepantavaa, että Sibelius-Akatemian kanta Klemetti-Opistossa annettavaa poikkeuskoulutusta kohtaan oli lieventynyt. Helasvuosta, joka oli alusta alkaen ollut Klemetti-Opistossa opettajana ja jo alkuvuosina johtokunnan jäsenenä, oli tullut Sibelius-Akatemian vararehtori v. 1959. Taneli Kuusisto, josta oli tullut S-A:n rehtori samaan aikaan, oli ollut myös Klemetti-Opistossa luennoijana kesällä 1959.

Vainion haaveena oli, että pätevöitämiskurssit päästäisiin aloittamaan kesällä 1960. Asetusta ei tullut, eikä kurssia suunnitellussa muodossa pidetty, mutta asian puolesta tehtiin edelleen työtä. Klemetiläinen-lehti raportoi kokousta 7.2.1960, jossa arvovaltainen ryhmä Suomen kouluhallinnon ja musiikkielämän vaikuttajia oli ehdottanut Kansanvalistusseuralle, että tämä liittäisi Klemetti-Opiston hallintaansa kolmantena opistona Oriveden Opiston ja Kirjeopiston rinnalla. Samalla se pyysi Kansanvalistusseuraa tutkimaan mahdollisuutta muodostaa Klemetti-Opistosta musiikki-kansankorkeakoulu. Lehti raportoi samassa selostuksessaan myös kesällä 1959 tehtyä aloitetta kansakoulun musiikinopettajien valmennuksen aloittamisesta Klemetti-Opiston kesäkurssien yhteydessä:

Musiikillisesti vyvykkäät kansakoulunopettajat saisivat tällaisen valmennuksen kolmena perättäisenä kesänä pidettävässä kuusiviikko kerrallaan kestävässä seminaarissa. Seminaarin suorittaneet opettajat saisivat siten pätevyuden musiikinopettajan virkoihin kansakouluissa. Uuden kansakoululain mukaan voidaan tällaisia virkoja perustaa moniopettajaisiin kouluihin. Tarkoitus on, että valmennuksen saanut hoitaa edelleen varsinaisen luokkansa opetusta, mutta opettaa puolet viikkotuntimäärästään musiikkia koulun muilla luokilla. (Klemetiläinen 1/1960, 11.)

Vaikka pätevöitämiskurssia ei toteutettu, Nuorison musiikinohjaajakurssia kehitettiin kuitenkin. Se pidettiin edelleen kymmenpäiväisenä ja sen sisällössä oli päiväkirjamerkinnöistä päätellen kaksi linjaa: koulujen musiikinopettajalinja ja musiikkikerhojen ohjaajalinja. Opiskelijoita oli 28, joista kaksi lastentarhan opettajaa ja kolme musiikinopettajaa tai ainakin musiikinopettajana toimivaa, yksi liikkeenharjoittaja ja loput kansakoulunopettajia. Aikaisemmin Klemetti-Opistossa opiskelleita oli runsaasti: kymmenen opiskelijaa oli opiskellut pääasiassa kuoronjohdon kursseilla. Kurssin johtajana toimi Helsingin sotilassoittokunnan kapellimestari Leo Holva, joka oli myös Nuorison musiik-

kitoimikunnan sihteeri. Tämä toimikunta jakoi opetusministeriön rahat kesäkursseille.

4.5.5 Miksi pätevöittämisskoulutuksessa ei edetty?

Koulunuudistus oli pitkälinen prosessi. Koulujärjestelmäkeskusteluja oli käyty jo 1920- ja 1930-luvuilla. Koulupoliitiikkaan suuresti vaikuttanut kouluhallituksen ylliohtaja Oskari Mantereen esittämässä koulujärjestelmässä oli jo esillä käsite yhtenäiskoulu. Mantereen ehdotusten jälkeen vuonna 1937 Yrjö Ruudun johtama Opetustoimen uudistamiskomitea suunnitteli yhtenäistä koulujärjestelmää. Sota keskeytti työn, mutta heti sotien jälkeen vuonna 1944 asetettiin komitea pääjohtaja Poijärven johdolla pohtimaan oppikoulujen kehittämistä, mutta komitea halusi laajentaa pohdinnan koskemaan koko koulujärjestelmää. Niinpä valtioneuvosto perusti vuonna 1946 Koulujärjestelmäkomitean, jonka johtoon tuli Yrjö Ruutu. Mietintö valmistui vuonna 1947 ja koulujärjestelmäkeskusteluja käytiin vilkkaasti. Myös poliitikot joutuivat ottamaan kantaa. Tässä vaiheessa ei oikein millään taholla oltu kypsiä mietinnön ehdottamiin radikaaleihin muutoksiin, merkittävimpana ehdotuksena yhtenäiskoulutyypinen 8-vuotinen oppivelvollisuuskoulu. Kouluhallituskin päätyi ehdottamaan, vaikkakaan ei yksimielisesti, että koululaitosta pitäisi kehittää vanhat rakenteet säilyttäen. (Somerkivi 1979.)

Uudistuksen tarve oli kuitenkin olemassa ja valtioneuvosto asetti vuonna 1956 komitean laatimaan lähiajan koulupoliittista ohjelmaa. Tehtävänä oli koordinoida eri koulualoilla olevaa uudistamista ja jatkuvia kehittämismahdollisuuksia. Kouluohtelmakomitean mietintö valmistui vuonna 1959. Tämän jälkeen alkoi ankara rintamajako: Oppikoulunopettajat vastustivat kiivaasti keskikoulujen liittämistä kunnan koululaitokseen, kansakoulunopettajat kannattivat sitä. (Somerkivi 1979.)

On ymmärrettävää, että koko koulujärjestelmän ollessa muutosvaiheessa, ei halukkuutta ja yksimielisyyttä musiikinopettajien pätevöittämisskoulutuksessa ollut. Kansanvalistusseuran toiminnanjohtaja Kosti Huuhka kirjoittikin Vainiolle:

Musiikinopettajakoulutuksen järjestämisestä Klemetti-Opiston yhteyteen on käsitteäkseni siellä ja täällä erinäistä varauksellisuutta. Ainakin se edellyttää, että kouluhallitus (valtio) sitoutuu tavalla tai toisella sen kustannuksista täysimääräisesti. Mutta ehkä näin tapahtuu siitä huolimatta, ettei varmaan kouluhallitukseen ole tässä asiassa suinkaan täysin yksimielinen. Nämä ovat kuitenkin asioita, joista on syytä neuvotella perusteellisesti aikanaan. (KH Vainiolle 13.8.1960.)

Huoli musiikkikasvatuksen tilasta ja tulevaisuudesta oli yhteinen. Kuten aikaisemmin olen kuvannut, eri tahoilla oli tehty aloitteita ja suunnitelmia koulujen musiikinopetuksen kehittämiseksi. Erityisen aktiivisia olivat siis Jyväskylän

Konservatorion johtaja Veikko Noronen ja Viipurin (Lahden) musiikkiopiston johtaja Felix Krohn. On mahdollista, että eri tahojen kannat olivat varautuneita sen vuoksi, että ajassa liikkui muitakin ilmiöitä, jotka kenties horjuttivat Sibelius-Akatemian asemaa. Fabian Dahlströmin mukaan Sulho Ranta oli esittänyt jo 17.12.1949 eräessä lehtikirjoituksessaan, että suurimpiin maaseutukaupunkeihin pitäisi perustaa konservatorioita, joiden opetussuunnitelma vastaa Sibelius-Akatemian kursseja ja vaatimuksia. (Dahlström 1982, 194.)

Noronen esitteli vuonna 1957 johtokunnalleen suunnitelman, jonka mukaan koulujen musiikinopettajia valmistettaisiin Jyväskylän musiikkiopistossa. Tutkinto jakautuisi kahteen osaan, konservatorion päästötodistukseen johtaviin opintoihin sekä pedagogiikkaa harjoitteluineen ja kasvatusopillisine tutkintoineen sisältävään osaan samaan tapaan kuin Englannissa ja Saksassa. (Laurila 1998, 51). Klemetiläisen numerossa 5-6/1959 puolestaan kerrotaan Viipurin (Lahden) musiikkiopiston johtajan Felix Krohnin ehdottamasta vuoden mittaisesta musiikinohjaajakoulutuksesta musiikkiopistoissa. Hanketta lähtivät ajamaan Sulasol, STM ja SMOL (kysymyksessä oli SML eli Suomen Musiikkioppilaitosten Liitto; ks. Laurila 1998, 52–53; Pajamo 1982, 113). Klemetiläinen -lehdessä paheksutaan sitä, ettei Klemetti-Opistolle ollut esitetty neuvottelukutsua (Klemetiläinen 5-6/1959, 17). Ylipäätänsä tuohon aikaan oli eri musiikkiopistoissa tarvetta ammattikoulutuksen kehittämiseen niin koulumusiikin kuin kirkkomusiikinkin tutkintojen suuntaan. Yhteistoimintamahdollisuudet Sibelius-Akatemian kanssa nähtiin kuitenkin mahdottomiksi ainakin Suomen Musiikkioppilaitosten Liitossa, jossa katsottiin, ettei Sibelius-Akatemia ollut kiinnostunut Helsingin ulkopuolisesta musiikkielämästä. (Laurila 1998, 53.)

Suomen Musiikkioppilaitosten Liiton varsinaisesta aloitteesta syntynyt uusi musiikinohjaajakoulutus aloitettiin Lahdessa, Kotkassa ja Jyväskylässä vuonna 1960 (ks. Pajamo 1982, 114–115; Ritaluoto 1996, 32; Savikko 2006, 66). Minkä verran tähän koulutukseen osallistui opiskelijoita vuosien varrella ja mikä tuli olemaan heidän työnkuvansa? Olivatko he juuri näitä potentiaalisia Klemetti-Opiston opiskelijoita? Tästäkö johtui, että Klemetti-Opiston opetusohjelma uudistettiin ja täsmennettiin nopeasti? Koska säädöspohjaa ei ollut, jäi niin musiikkiopistojen kuin Klemetti-Opistonkin musiikinohjaajakoulutus vaille virallista hyväksyntää.

Kotkan musiikkiopistossa järjestettiin vuodesta 1960 alkaen musiikinohjaajakoulutusta opiston johtajan Ahti Karjalaisen johdolla. Jorma Kilappa muistelee hänen lisäksi kahden muun henkilön opiskelleen tätä tutkintoa. Savikon mukaan aloittajia oli kahdeksan (Savikko 2006, 66.). Tähän koulutukseen otettiin vain jo pitemmällä olevia muusikkoja. Opinto-ohjelma oli vaativa (Pajamo 1982, 115; Ritaluoto 1996, 32). Kilappa muistaa itse käyttäneensä tutkintoon aikaa kolme vuotta. Kenraalibasso kuului opiskeltaviin aineisiin,

samoin orkesterinjohto, jonka tutkinto suoritettiin Haminan sotilassoittokunnassa. (Ks. myös Savikko 2006, 71.) Johdettavanaan Kilapalla oli Sibeliuksen *Finlandia*. (Kilappa 2005, puhelinkeskustelu.) Lahdessa ei Aarre Hemmingin mukaan tällaista koulutusta järjestetty, mutta sen sijaan aloitettiin sivutoimisten kanttorien koulutus vuonna 1965 (Hemming 2005, puhelinkeskustelu). Sivutoimisia kanttoreita alettiin kouluttaa myös Tampereella 1972 ja Jyväskylässä 1973. Myös Jyväskylässä musiikinohjaajakoulutus jäi suunnitelman asteelle. Ainakaan yhtään loppututkintoa ei suoritettu. (Laurila 2005, puhelinkeskustelu). Ilmeisesti kyseessä oli niin epämääräisestä pätevyydestä, ettei se saanut opiskelijoita liikkeelle.

Sen verran nämä erilaiset pyrkimykset vaikuttivat, että 1960-luvulla kehitettiin yhteistutkintojärjestelmä musiikkiopistojen ja Sibelius-Akatemian kesken. Sibelius-Akatemian opettajat kävivät eri musiikkiopistoissa sensoreina, ei välttämättä ottamassa vastaan tutkintoja, vaan neuvottelemassa paikallisten yhteistutkintolautakuntien kanssa yleislinjoista. Näin musiikkiopistosta Sibelius-Akatemiaan siirtynyt opiskelija ei joutunut suorittamaan uudestaan jo tekemiään tutkintoja. (Dahlström 1982, 213.)

Missä määrin edellä mainittuihin pyrkimyksiin vaikutti tuohon aikaan aluepoliittinen keskustelu ja toimenpiteet? Yliopistoja alettiin perustaa eri kaupunkeihin: Ouluun 1958, Tampereelle, Joensuuhun ja Lappeenrantaan 1960-luvulla. Akateemikko Joonas Kokkosen alustus 5.1.1960 Klemetti-Opiston Vaasan talvipäivillä käsitteli aihetta musiikkikulttuurin kannalta. Kokkonen pohtii desentralisaation senaikaisen suomenkielisen vastineen 'hajakeskitys' merkityksiä. Hän pohtii, että olisi päästävä liiallisesta pääkaupunkikeskeisyydestä kehittämällä olemassa olevia "elävän toimintahalun omaavia musiikkikeskuksia". Tämä tarkoittaisi niin orkesteritoiminnan kuin koulutuksenkin kehittämistä. (Klemetiläinen no 2/1960, 4–6.)

4.5.6 Muutoksia kurssivaatimuksiin

Kesällä 1961 kolmen viikon mittaisella Nuorison musiikinohjaajakurssilla oli 29 opiskelijaa. Kurssi oli muutettu kaksivuotiseksi ja linjajakoiseksi siten, että oli kerho-ohjaajalinja ja soitinmusiikin ohjaajalinja. Kurssilla oli johtajana edelleen kapellimestari Leo Holva. Kurssilla toteutettiin uusia kurssivaatimuksia, joka tarkoitti sitä, että soitonopetusta eri instrumenteissa oli lisätty. Opetusta annettiin koulusoittimien lisäksi pianonsoitossa sekä miltei kaikissa orkesterisoittimissa. Opettajina toimi Holvan lisäksi Dora Tuomisaari, Maija-Liisa Heino, Martti Pajanne, Vili Pullinen, Olli Ruottinen, Aarne Viljava ja Arvi Kytömäki. Lisäksi oli yleisiä aineita, kuten teoriaa ja säveltäpailua. Klemetiläinen -lehdessä arvioidaan kurssin toteutumista. Ilmeisesti kirjoittajana on Arvo Vainio:

Kurssin ohjelmaan oli kokonaisuudessaan otettu aivan liian monia oppiaineita, mistä syystä tarjottiin liian paljon, mutta kaikesta vähän. Ensi kesänä, jolloin toiminnassa on myös toinen (jatko-) kurssi, voidaan saada parempi tasapaino aineiden kesken. Kurssilaisten keskustelutilaisuudessa esittämää linjajakoa yritetään myös soveltaa kurssiohjelmaan. Sen mukaan jatkokurssilla olisi soitinmusiikinohjaajalinja ja kerholinja. Viime mainituilta vaaditaan nokkahuilunsoittotaitoa ja koulusoittimien hallintaa, ja edellisistä pianon soittotaitoa ja jonkin orkesterisoittimen hallintaa. (Klemettiläinen 2-3/1961, 5.)

Selostuksessa mainitut parannusehdotukset toteutettiin sitten kesällä 1962. Aineita oli siis paljon. Opettajat vaihtuivat. Miten oli mahdollista, että kaikki tämä mahtui 16 päivään, jonka kurssi kesti? Yhtenä selityksenä voisi pitää sitä, että minkäänlaisia lepopäiviä ei tunnettu. Opetus aloitettiin klo 8.15 tai 9.15. Viimeiset oppitunnit alkoivat klo 18.15. Jokaisella oli 8–9 oppituntia päivittäin. (Päiväkirja 1961.) Keskipäivän taukotunti oli tarpeen.

Nuorison musiikinohjaajakurssit pysyivät ohjelmassa vuodesta toiseen, vaikka jo mainittuna vuonna 1964 oli opiskelijakatoa myös näillä kurseilla. Ehkä kurssien kehittämiseen olisi koko ajan pitänyt kiinnittää huomiota enemmän kuin tehtiin, koska kesän 1967 opiskelijat antoivat varsin tiukkaa kritiikkiä kurssin suunnittelusta ja toteuttamisesta.

Kesinä 1965–1966 kurssilla ollut oli tyytyväinen kurssiin. Hänen muistelussaan korostuu oma into viulun soittoon. Muistelija kertoo myös, että tuolloin oli liikkeellä huhu, että kurssi toisi pätevyuden musiikin tuntiopettajaksi tulevaan peruskouluun:

1965–66 kesinä kävin Nuorison musiikinohjaajakurssit. Jostakin kummasta levisi huhu, että nämä kurssit oikeuttaisivat peruskoulun musiikin tuntiopettajan pätevyteen. Huhu oli ennenaikainen. Hukkaan tämä kurssi ei suinkaan mennyt. Sain mitä hain. Viuluakin soitettiin joinakin päivinä peräti viisi tuntia. Opettajina olivat Jukka Hapuoja, Erkki Pohjola, Poutiainen, Tolonen nuorempi, Fabian Dahlström ja Veikko Helasvuo. Nimet kertovat erinomaisesti Klemetti-Opiston tasosta. Paljolti näiden kurssien ansiosta ajauduin yksinomaan lasten ja nuorten musiikkierintojen pariin. (Muistelija 13.)

Kurssien tasosta, erityisesti Nuorison Musiikinohjaajakurssista oli ollut kritiikkiä jo aikaisemminkin, mutta. Vuoden 1967 kurssilta tuli vähän rankempaakin kritiikkiä erään muistelijan kertomana:

Se kurssi oli tosi huonosti suunniteltu eikä antanut sellaisia valmiuksia mitä me kurssilaiset olisimme toivoneet. Niinpä me teimme yhdessä kirjelmän opiston johdolle ja paheksuimme suuresti kurssin vaatimatonta antia. Tuntui rahastamisen meiningiltä. (Muistelija 36.)

Kurssi osoitti toivomusaloitteensa suoraan Klemetti-Opiston johtokunnalle. Kirjelmässä todetaan, ettei kurssi nykymuodossaan vastaa nykyajan vaatimuksia ohjelmaltaan ja järjestelyiltään. Musiikin teorian osuutta toivottiin lisää vastaamaan Sibelius-Akatemian vaatimuksia. Säveltapailuun toivottiin myös unkarilaisen menetelmän metodiopiintoja ja opetusharjoittelua. Soittoharjoitteluun oltiin tyytyväisiä, mutta johtamisharjoittelua toivottiin lisää sekä ohjausta koulusoittimien käytössä ja lapsikuorotyöskentelyssä. Kokeita ja tutkintoja eri aineissa toivottiin myös. Kuorolaulun osuutta haluttiin vähentää. Ilmeisesti Vainion ote tämän kurssin suunnittelussa oli todella herpaantunut ja kurssin opettajat opettivat itselleen läheisiä asioita, kuten viulunsoittoa. Kurssilaiset kiinnittävät huomion myös siihen, että eri opistot ja kurssit järjestävät mahdollisuuden saada suoritukset hyväksytyiksi Sibelius-Akatemiassa. Heidän mukaansa tähän pitäisi pyrkiä myös Klemetti-Opistossa. (Liite 11.)

Nuorison musiikinohjaajakursseilla oli tuona kesänä 8 peruskurssilaista ja 13 jatkokurssilaista. Kun tutkii vuoden 1967 päiväkirjaa, huomio kiinnittyykin siihen, että kurssi on sisältänyt lähinnä soittoharjoitusta, opettajina Pentti Sistonen, Otto Poutiainen ja Erkki Pohjola. Säveltapailua on ollut jonkin verran, ei kuitenkaan läheskään joka päivä, musiikin historia on kuitattu kahden päivän Helasvuon luennoilla, teoria kahdella Jouko Tolosen yleisluennolla. Suurta kuoroa on ollut joka päivä. Kovin kaukana tuon kesän ohjelma onkin ollut siitä, mitä vuodelta 1961 olevat tutkintovaatimukset edellyttävät.

Kurssilaisista ainakin Tynkkynen oli pitkällä viulun soitossa, joten tuskin hän siinäkään suhteessa sai mitään kurssista. Sen sijaan samalla kurssilla oli tyytyväisiäkin opiskelijoita. Erkki Eskelinen oli opiskelemassa viulunsoiton alkeita. Hän kertoo, ettei ollut saanut Lieksaan kymmeneen vuoteen ketään viulunsoiton opettajaa, minkä vuoksi hän itse päätti lähteä kurssille voidakseen opettaa alkeita omassa laitoksessaan:

Ja kymmenen vuotta odottanu täällä, että saatas joku viuluhihminen tänne paikakunnalle. Ei saatu kuitenkaan. Ja ajattelin, että nyt minun pitää lähteä kurssille ja minä menin Erkki Pohjolan Amati-koululle eli ammattikoululle – – Minä olin hänen viuluoppilaanaan ja varsin – – sen kolme viikkoa ja tästä sitten viikon vielä Jyväskylässä. Minä menin hänen perässään sinne ja sain kuukauden olla ja minusta tuli täysin pätevä viulunsoitonopettaja kuukaudessa! Ja syksyllä tulin tänne ja opiskelin viulut ja sellot ja kontrabassot. Minä aloin virittää ne ja näyttää, miten jousta pidetään, kun eihän kukaan soittanu. Kaikki oli alussa, olin viisain siitä porukasta, alettiin tekemään, kuvia näytin, miten se homma lähtee liikkeelle ja tässä tuli juuri se Klemetti-Opisto, tarjos tähän tilaisuuden. (Eskelinen 2004.)

Kultaako aika Eskelisen muistot, kun päiväkirjan mukaan Pohjola oli Orivedellä vain kolme päivää? Luultavasti pääasiallisen opin Eskelinen sai Sistoselta tai Poutiaiselta, tai sitten päiväkirja oli jäänyt Pohjolan kohdalta kuittaamatta muilta päiviltä. (Päiväkirja 1967.)

4.5.7 Tuntiopettajakurssi

Nuorison musiikinohjaajakurssin toivomusaloite käsiteltiin välittömästi Klemetti-Opiston johtokunnan kokouksessa 14.9.1967. Aloite jopa kirjattiin pöytäkirjan 2. pykäläksi miltei sanasta sanaan. Pätevöittämiskoulutuksen saaminen Klemetti-Opistoon sai näin uutta pontta. Samainen pöytäkirjan pykälä päättyy seuraavasti:

Asian käsittelyssä käytettiin lukuisia puheenvuoroja, joissa kuultiin Sibelius-Akatemian edustajien mielipiteitä ja toisaalta uuden peruskoulun ohjelmakomiteoihin kuuluneitten esityksiä. Yksimielisesti katsottiin Klemetti-Opiston asiaksi hoitaa kysymystä kouluhallituksessa.

Ehdotuksen yksityiskohtainen valmistelu jätettiin toimikunnalle, johon tulivat vararehtori Helasvuo ja johtajat Andersén ja Vainio. Kokoonkutsujana Helasvuo. (JKPK 14.9.67, § 2.)

Toimikunta teki työtä ripeästi. Se oli keskustellut ylitarkastaja Olavi Pesosen, lehtori Ellen Urhon ja professori Martti Ruudun kanssa ja päätyi johtokunnalle esittämässään kirjelmässä toteamaan:

Pelkästään kesällä pidettävän kurssin ohjelmaa ei toimikunnan käsityksen mukaan saada aineyhdistelmältään riittäväksi eikä tuloksiltaan tyydyttäväksi eritoten opetusharjoittelumahdollisuuksien vähäisyyden vuoksi koulujen loma-aikana. Toisaalta katsotaan viranomaisten taholla nimenomaan yhden lukukauden täydennyskurssia ajaltaan suositeltavimmaksi, joten asiasta kiinnostuneita opettajia ei voitane velvoittaa pitempiäaikaiselle kuin lukukauden kestäväälle kurssille osallistumiseen.

Toimikunta on tutkinut, mitä mahdollisuuksia olisi yllämainitut tosiasiat huomioon ottaen muodostaa Klemetti-Opistoon suunniteltu musiikkipedagoginen kurssi kansakoulunopettajille, jotka vastaisuudessa osallistuvat kouluhallituksen toimesta Helsingin Opettajakorkeakoulussa järjestettävään musiikin aineopettajien täydennyskurssiin, jolloin painetta viimeksi mainitulla kurssilla voitaisiin keventää mm. siirtämällä lähinnä osa teoreettisten aineiden opiskelusta tapahtuvaksi kesäisellä valmennuskurssilla Klemetti-Opistossa. Asiasta ei kuitenkaan ole tehtävissä yksityiskohtaista esitystä ennen kuin on saatu tarpeeksi kokemuksia Helsingin Opettajakorkeakoulussa syyskuussa 1967 alkaneesta, lajissaan ensimmäisestä kurssista. Näin ollen esitetään, että suunnitelma peruskoulun musiikin aineopettajien kurssin järjestämisestä Klemetti-Opistossa jätettäisiin toistaiseksi lepäämään. Kuluvan syyskauden aikana on syytä jatkuvasti tutkia ja tässä vaiheessa jättää mahdollisuus k.o. kurssin järjestämiseen sen varaan, että Klemetti-Opiston tulo- ja menoarvioon vuodelle 1968 merkitty määräraha momentilla 2. A. c käytettäisiin osaltaan musiikin aineopettajien valmennuskurssin järjestämiseen, mikäli neuvottelut asiassa kouluviranomaisten ja Helsingin Opettajakorkeakoulun a.o. kurssista vastavien henkilöiden kanssa johtavat myönteisiin tuloksiin.

Helsinki, 7.10.1967. ((JKPK 17.10.1967, liite, alleviivaukset liitteen mukaiset.)

Toimikunnan suhtautuminen pätevyttämiskurssin toteuttamiseen on varsin varovainen. Talven aikana tehtiin paljon työtä suunnitelman etenemiseksi. Oliko paine kentältä niin kova, että huolimatta tulevan kurssin statuksen epävarmuudesta, työvaliokunta ehdotti johtokunnalle helmikuussa 1968 kurssia, jonka sai nimekseen tuntiopettajakurssi? Pöytäkirjan pykälä muotoiltiin kuitenkin ehdolliseksi:

Päätettiin ehdottaa Oriveden Opiston johtokunnalle, että Klemetti-Opisto on valmis järjestämään Musiikin tuntiopettajakurssin kansakoulunopettajille kesäkurssiensa yhteydessä vuosina 1968–1969, mikäli Kouluhallitus hyväksyy Oriveden Opiston johtokunnan sitä tarkoittavan ehdotuksen. (JKPK 2.2.1968, 3. §.)

Kurssin sisältö oli laaja ja noudatteli Helsingin Opettajakorkeakoulun musiikin erikoistumiskurssin ohjelmaa. (Liite 4.)

Kurssi toteutettiin, vaikka kouluhallituksen päätöstä ei tullutkaan. Epävirallista yhteistyötä Helsingin väliaikaisen opettajakorkeakoulun kanssa oli. Näin muistelee kurssilla mukana ollut Eija Toivio (2000, puhelinkeskustelu.) Hän oli suorittanut opetusharjoittelua talvikaudella 1968–1969 Helsingin opettajakorkeakoulun järjestämänä.

Tuntiopettajakurssin suunnittelussa esiintyi kirjelmällään vuoden 1967 opiskelijoiden lisäksi kurssin johtaja Otto Poutiainen. Kun tarkastelee opiskelijoiden lähettämää toivomusaloitetta ja sen rinnalla Otto Poutiaisen kirjettä johtokunnalle sekä Vainion kirjettä Poutiaiselle (AV Poutiaiselle 24.1.1968), käy selväksi, että Vainio on, varmaankin kritiikistä saamastaan ensijärkytyksestä toipuneena, valmis ehdotettuihin muutoksiin. Opiskelijoiden ja Poutiaisen kirjeiden sananmuodot vaihtelevat, mutta sisältö on sama. Soitonopetuksen järjestämiseen kiinnitettiin huomiota molemmissa kirjelmissä. Tuohon aikaan vielä ilmeisesti uskottiin, että soitinopetuksen järjestämistä kansa- ja oppikouluissa olisi mahdollista jopa laajentaa ja lisätä. Poutiaisen kirjeessä painotetaan myös muodollisen pätevyuden saamisen tärkeyttä:

Yleisenä toteamuksenaan on kurssi pyytänyt esittämään Klemetti-Opiston Johtokunnalle, että kurssilla ei sen pituudesta ja tehokkuudesta huolimatta ole ollut virallista, kelpuuttavaa puolta, ja siinä suhteessa kurssi pyytää esittää toivomuksenaan, että tässä suhteessa pyrittäisiin toimimaan niin, että kurssin suorittaminen antaisi myös muodollista pätevyyttä.

Klemetti-Opiston Nuorison Musiikinohjaajakurssin psta

Opettaja Otto Poutiainen Kurssin johtaja. (OP Vainiolle 25.1.1968.)

Vaikka johtokunnan kokouksessa 2.2.1968 ei suoranaisesti ilmaistu Otto Poutiaisen aloitetta, sen perustalta ilmeisesti keskusteltiin, koska toisessa pykälässä on kirjattu mm. seuraavaa:

Opetusohjelman kohdalla kokouksessa käytiin vilkas keskustelu säveltapailun opetuksen järjestämisestä. Koska Klemetti-Opistossa on useana kesänä tutustuttu unkarilaisen opettajan johdolla sikäläisen säveltapailujärjestelmään ja säveltapailuseminaarin kurssin suorittaneet opettajat ovat useilla paikkakunnilla menetelmää kokeilleet, pidettiin tärkeänä, että unkarilaisen opetusmenetelmään perehtymistä ja sen opetuksen soveltamista edelleen jatketaan Klemetti-Opiston kursseilla ja siis myös kyseessä olevalla Musiikin tuntiopettajain kurssilla. Mainitulla kurssilla suoritetaan aluksi koe, minkä perusteella päätetään, ketkä hyväksytyistä tarvitsevat erityisen valmennuskurssin säveltapailussa. Tällainen lyhyt kurssi heille järjestetään, minkä jälkeen säveltapailuopetusta jatketaan unkarilaisen menetelmän mukaan. (JKPK 2.2.1968 § 2.)

Ylitarkastaja Olavi Pesonen antoi lausunnon Klemetti-Opiston merkityksestä. Klemetti-Opiston arkistosta löytyy 12.12.1967 päivätty ylitarkastaja Olavi Pesosen lausunto. Mihin se on lähetetty, siitä ei ole tietoa, koska lausunto on otsikoimaton. Kirje näyttää myös kopiolta. Pesosen omakätistä allekirjoitusta ei ole. Lausunto kuuluu näin:

Se työ, mitä Klemetti-Opistossa on 15 vuoden aikana tehty, on monin tavoin kointunut maamme musiikkikulttuurin hyväksi. Klemetti-Opiston kamarikuoron erinomaiset saavutukset tunnetaan sekä kotimaassa että ulkomailla. Nuoriso-orkesterin, kuten muuallakin maassa toimineiden musiikkileirien, työskentely on ollut tuloksellista myös sikäli, että se on antanut virikkeitä soitinmusiikin harrastukselle maan eri puolilla. Koulukuorot ja kouluorkesterit ovat hyötäneet Klemetti-opiston toiminnasta. Olen tekemilläni tarkastusmatkoilla muutenkin voinut todeta sen hedelmällisen vaikutuksen, mitä opiskelu Klemetti-opistossa on merkinnyt koulujemme musiikin opetukselle. Kun Klemetti-opistossa nyt ryhdytään järjestämään kesäseminaaareja kansakoulunopettajille, jotka haluavat täydentää taitojaan musiikin opettajina, on näin suoritettaville opinnoille annettava suuri merkitys.

Helsingissä, joulukuun 12 päivänä 1967. Olavi Pesonen

Lausunto on myönteinen, mutta siitä puuttuu oleellinen, päteväyttämiseen suositettava ilmaus. Onko mahdollista, ettei kirjettä olisi lähetetty ollenkaan? Tähän voisi viitata Harald Andersénin luonnehdinta Pesosesta:

Luin tuon kirjeen, joka sinänsä on aika positiivinen. Ajattelin itsekseni, että kas, että hän on kuitenkin näin positiivinen, mutta sittenkin, sittenkään hän ei kuitenkaan ollut ylitsevuotavainen millään tavoin. Että tätä on tyypillistä Pesosta. Näin mä tunsin Pesosen..(Andersén 2001.)

Oriveden Opiston johtokunta oli anonut kouluhallitukselta kurssin saamista päteväyttämiskurssiksi (OO:n johtokunnan kirje 8.2.1968) Keväällä 1968 kouluhallitus lähetti Oriveden opiston johtokunnalle vastauksen. Vastauksessa ilmoitetaan, että väliaikaisille opettajakorkeakouluille on annettu lupa järjes-

tää erikoistumisopintoja. Erinäisistä syistä, muun muassa, koska kokemuksia opettajakorkeakoulujen erikoistumisopinnoista oli vasta vähän, se ei katsonut voivansa antaa määräystä kansakouluasetuksen 125 pykälässä säädetystä lisäopiskelusta Klemetti-Opistossa. Kirjeen olivat allekirjoittaneet Vt. osastopäällikkö M. O. Karttunen ja ylitarkastaja Olavi Pesonen. Kirje päättyi seuraavasti:

Kouluhallitus pitää viitekirjeessä selostettua kurssia, mikäli se järjestetään Klemetti-Opiston osana, valtionavustukseen oikeuttavana, mutta jättää myöhemmin päätettäväksi, missä määrin näin aloitettavat opinnot vastaavat kansakouluasetuksen 125 §:ssä tarkoitettua lisäopiskelua musiikin osalta. (KH:n kirje 22.4.1968.)

Mikä sai Vainion toteuttamaan kurssin joka tapauksessa? Uskoiko hän, että kouluhallituksen hyväksyntä saadaan? Vainion jäähyväispuheesta kesällä 1968 voi saada sen kuvan, että Vainiolla oli ainakin suullinen sopimus kurssin pätevöittämisluonteesta, vaikka virallista lupaa ei ollutkaan. Vainio väittää nimittäin puheessaan, että kouluhallitus olisi hyväksynyt tuntiopettajakurssin. Hän toteaa kuitenkin jotenkin hämäästi:

Tällainen koulutus, jota täällä kouluhallituksen hyväksymänä on tänä kesänä suoritettu, on osoittautunut erinomaisten hyvin soveltuvan kurssiohjelmanamme. Sitä tullaan jatkamaan. Opettajanpätevyyden määrittelyn yhteydessä tullaan tietenkin aikanaan käsittelemään mm. täällä suoritettua koulutuksesta saadun todistuksen merkitys peruskoulun musiikinopettajien virkoja täytettäessä sekä kurssitutkinnon merkitys musiikin tuntiopettajapätevyyttä määriteltäessä. (Klemetiläinen 2/1968, 3.)

Uudistettuun koulutukseen oli herännyt huikea kiinnostus. Kirjeessä opiskelija Helena Haavistolle Vainio ilmoittaa, että ”valmiita opettajia on pyrkinyt kursseille 70 ja kokeeseen on kutsuttu 47, joista voidaan hyväksyä 30” (AV Haavistolle 24.2.1968). Opiskelijoiksi siis otettiin vain kansakoulunopettajantutkintonsa jo suorittaneita. Arvo Vainion toisesta kirjeestä myöhästyneelle hakijalle ilmenee, että pääsykokeeseen on kutsuttu 46 pyrkijää. Vainio mainitsee myös kirjeessä, että kursseille voidaan ottaa 25–30 opiskelijaa (AV Heikki Lahtiselle 18.4.68).

Oppilasluetteloon on merkitty 49 opiskelijaa, joukossa oli myös kyseinen hakija. Näistä 22 nimeä on viivattu yli, joten on mahdollista, että osa hake-neista ei ottanut riskiä pääsykokeessa epäonnistumisesta, koska pääsykoe järjestettiin vasta kurssin alussa (Toivio 2000). Peruuttaneita 22 nimen joukosta oli kolmetoista, joten ilmeisesti yhdeksän opiskelijaa ei läpäissyt pääsykoetta. Heidät kutsuttiin säveltäpailuseminaariin ja kuusi opiskelijaa noudattikin kutsua. Lopulta kurssille tuli 27 opiskelijaa. (Oppilasluettelo 1968.) Oliko yhtenä

tekijänä poisjäämisiin myös, ettei kurssille saatu yrityksistä huolimatta muodollista pätevyyttä lisäävää statusta?

Klemetiläinen-lehti kertoo kurssin opetuksesta seuraavaa:

Kurssin johtaja Harald Andersén

Opetus: Kapellimestari Pentti Sistonen, viulunsoiton yhteisopetus

Opettaja Otto Poutiainen, viulunsoiton yhteisopetus

Fil.kand. Lassi Kataja, mus.historia

Mus.lehtori Erkki Pohjola, koulusoittimet

Lehtori Egil Cederlöf, nokkahuilu

Opettaja Eero Hakkarainen, säveltapailu

Mus.opettaja Inkeri Simola, liikunta

Laulunopetus:

Laulajattaret Inkeri Rantasalo, Mirjam Saarinen

Laulajat: oopperalaulaja Eero Harmaala (Klemetiläinen 1/1968, 2.).

Listasta puuttuu teoriaopettaja, mutta ainakin Harald Andersén opetti musiikin teoriaa, lähinnä kenraalibassoa, mahdollisesti myös Martin Fagerlund. Klemetti-Opiston arkistossa ei ole vuoden 1968 päiväkirjaa, joten tietoa en voi tarkistaa. Samassa Klemetiläinen-lehdessä on myös ilmoitus mahdollisuudesta suorittaa kurssitutkintoja musiikinteoriassa, kenraalibassossa ja soinnutuksessa. (Klemetiläinen 1/1968, 3.)

Otan poikkeuksellisesti tutkimukseen mukaan myös Arvo Vainion jälkeen tapahtunutta toimintaa siltä osin kuin se koskee tätä kurssia, josta kehittyi musiikin erikoistumiskurssi, koska pidän erityisen merkittävänä tätä vaihetta Klemetti-Opiston toiminnassa. Hakupapereita selatessani vastaan tulee monia henkilöitä, jotka ovat tehneet merkittävän uran erityisesti musiikkiluokkien opettajina. (Hakemukset, K-O:n arkisto.)

Lopullisen hyväksymisen kansakoulunopettajan musiikin erikoistumiskurssiksi kouluhallitus antoi elokuussa 1969 edellyttäen, että Helsingin väliaikainen opettajakorkeakoulu organisoisi opetusharjoittelun (KH:n kirje 8.8.1969). Tuntiopettajakurssilla mukana olleen Tuulikki Orrenmaan mukaan vuonna 1968 aloitettu kaksivuotinen koulutus ei antanut muodollista pätevyyttä, vaikka siihen liittyi Helsingin va. opettajakorkeakoulun organisoima opetusharjoittelu (Orrenmaa, puhelinkeskustelu 2008). Sen sijaan vuonna 1969 aloitettu opiskelu hyväksyttiin Tuija Seppäsen mukaan musiikin erikoitumiskurssiksi. Opetusharjoittelun organisoii ja todistuksen antoi Helsingin väliaikainen opet-

tajakorkeakoulu. Todistuksen mukaan kurssi antoi kelpoisuuden peruskoulun ala-asteen musiikinopettajan virkaan. (Seppänen puhelinkeskustelu 2008.)

Opettajakorkeakoulun ja Klemetti-Opiston yhteistyötä toteutettiin aina vuoteen 1975, jolloin opettajakorkeakoulu oli jo siirtynyt osaksi Helsingin yliopistoa. Kurssin johtajana toimi koko ajan Harald Andersén. Klemetti-Opisto järjesti vielä kesällä 1976 erikoistumiskurssin jatkokurssin. Kurssilaiset olivat Suomen eri opettajankoulutuslaitoksissa ja Klemetti-Opistossa kurssin jo suorittaneita. (Hakemukset 1976.)

4.5.8 Nuorison musiikinohjaajakurssien anti ja henki

Erkki Pohjola, joka usean vuoden ajan, vuodesta 1964 oli Nuorison musiikinohjaajakurssin johtajana, toteaa, että hän oli kehittämässä eräänlaista sekametodia, joka opettajan kyvyistä ja kiinnostuksesta johtuen oli joko laulu- tai soittopainotteista. Näitä ideoitaan hän toteutti myös Klemetti-Opistossa. Hän kuvaa kurssilaisia varsin aktiivisiksi ja innostuneiksi:

Aktiivisinta ainesta, ja minusta tuntuu, että nämä Kodály- ja Orff-ilmiöt sitten yhdistyivät sillä tavalla, että kukin sitten saattoi painottaa opetustyössään sitä, mikä oli itselle läheisintä. Prosessi on tapahtunut varmaan monen opettajan sisässä ja tuloksena ja menetelmänä on sekoitus. Ja esimerkiksi tämä Musica-sarja pyrittiin tekemään semmoiseksi, että palvelee eri käytäntöjä. Voi olla enemmän laulupainotteista tai voi ottaa näitä soittimia mukaan. (Pohjola 2001.)

Pohjola ottaa kantaa myös unkarilaiseen säveltapailujärjestelmään ja muistuttaa, että pienillä tuntimäärillä Kodály-menetelmä ei toimi, koska se vaatii paljon aikaa ja harjoitusta.

Nuorison musiikinohjaajakurssin antia muistelevat useat opiskelijat. He sanovat kurssin vaikuttaneen musiikinopetukseensa halki vuosien:

Kurssilla olivat keskeistä antia perehtyminen nokkahuilujen käyttöön laulun opetuksessa sekä Orff-metodiin. Nyt alettiin puhua laulunopetuksen sijasta musiikinopetuksesta. Nämä ”uudet” koulusoittimet tuntuivat avaavan uusia näköaloja. Niiden sointi soveltui erinomaisesti lasten lauluäänen sekä jousi- ja puhallinsoittimien kanssa käytettäväksi. Nokkahuilut osoittautuivat myös käteviksi nuottiluvun alkeitten opiskelussa. Niitä käytin sekä luokkasoitteina että myös solistisena soitteina koko opettajan urani ajan. Muutamat ovat aloittaneet musiikin opiskelunsa koulun musiikkitunneilla nokkahuilun alkeilla. (Muistelija 14.)

Valitsemallani kurssilla oli joukko mies- ja naisopiskelijoita. Huoletonta ja hauskaa oli koko meininki. Johtaja Arvo Vainio kuljeskeli ympäriinsä leppoisasti myhäillen. Ilkka Kuusisto laulatti kuorossa, Inkeri Simola tanssitti ja parasta kaikista: Fabian Dahlström perehdytti nokkahuilun saloihin. Siitä sitten alkoikin loppuelämäkseni nokkahuilunsoiton opetus kansa- ja myöhemmin peruskoulussa. Erkki Pohjolakin

piipahti koulusoitinyhtyeiden perustamisesta kertomassa, ja nämä opit antoivatkin hyvän pohjan mus.-opetustyöhöni. (Muistelija 24.)

Dalcroze-menetelmän ja Orff-Schulwerkin ideoita musiikkikasvatukseen toi Klemetti-Opistoon Inkeri Simola-Isaksson, joka oli ollut yhdessä Pohjolan kanssa kehittämässä suomalaista sovellusta eurooppalaisiin menetelmistä. Myös Simola-Isaksson korostaa, että kurssilaiset olivat hyvin ennakkoluulottomia. Hän korostaa myös Klemetti-Opiston myönteistä ilmapiiriä ja kaunista luontoa innostusta lisäävinä tekijöinä:

Se oli musiikkiliikuntaa ja rytmikkaa ja sitten tämmöisellä luovalla aspektilla. Muistan hyvin ne ryhmät, ne olivat todella immokkaita ihania opettajaihmissä, siis nämäkin. Niin se, että kaikki tämmöset ryhmätyöt, ne oli niin äärettömän helppoja toteuttaa, koska ihmiset olivat heti valmiita kaikkeen ja sen huomasi, että heillä oli valmiuksia. Voisi kuvitella, että tämmönen musiikkiliikunta ei ole vielä siihen aikaan ollut koulutuksessa millään lailla ainakaan kovin konkreettisesti esillä, et jos jotain pientä on tehty niin se on siinä kaikki, Ei ollu sitä vierastamista laisinkaan ja mä kyllä panisin hyvin pitkälti niitten ihmisten tiliin mutta sitten myöskin paikan tiliin, koska paikka oli äärettömän mieluisa Klemetti-Opistossa. Siellä oli niin myönteinen ilmapiiri ja sitten se että oli kesä, ja oli kaunista ja ihmiset kukkamekoissaan liiteli siellä, niin siellä oli suggestopedinen ideologia, että ympäristö sua lietsoo niinkun tietyllä tavalla tekemään asioita. Ja sitten on tarpeeksi innostunutta väkeä niin sinähän innostuu aivan hirveesti sitten niitten kanssa tekeen töitä. Niinkun itte tiedät, niin sitä niinkun saa pistoksen kun ihmiset innostuu niin tuntuu, et se energia tulee nopeesti, millä tekee. (Simola-Isaksson 2001.)

Inkeri Simola-Isakssonin (Simola) arvio Klemetti-Opiston sekä henkisestä ilmapiiristä että miljöön merkityksestä oppimiseen on varsin yhteneväinen opiskelijoiden kokemusten kanssa. Klemetti-Opistoon myös hakeutui epäilemättä lahjakkainta ja innostuneinta opiskelija-ainesta. Siellä tehtiin ankarasti töitä, ei ”hömpsötely”, kuten Simola-Isaksson toimintaa kuvaa. Ennakkoluulottomuus oli myös piirre, joka korostuu kaikessa Klemetti-Opiston toiminnassa.

4.5.9 Yhteenveto nuorison musiikinohjaajakurseista

Pienestä alusta, pariviikkoisesta kerho-ohjaajakurssista kehitettiin runsaassa kymmenessä vuodessa monipuolinen alaluokkien musiikinopettajaksi päteväntävä kurssi. Vaikka välillä oli huonommin toimivia kesiä ja erityisesti vuoden 1964 notkahdus näkyi myös näiden kurssien osallistujamäärässä, kurssi nostettiin todelliseksi ammattikoulutukseksi. Erityisesti Harald Andersénin panos ja yhteistyö opettajakorkeakoulun lehtori Ellen Urhon ja rehtori Martti Ruudun kanssa veivät ponnistelut onnelliseen päätökseen ja yli sataan nouseva kansakoulunopettajajoukko sai musiikkiin erikoistuneen opettajan kelpoisuuden. Aloittaneita oli vuosina 1969–1974 yhteensä 126, mutta vuosittain aina

muutama saattoi jättää opiskelun kesken. (Hakemukset 1970–1974.) Arkistoista ei ilmene, miksi kurssi lopetettiin, mutta luultavasti eräs syy oli siinä, opiskelijamäärä alkoi vähetä niin, että vuonna 1974 vain 10 opiskelijaa aloitti musiikin erikoistumisopinnot Klemetti-Opistossa. Toisaalta Helsingin väliaikaisen opettajakorkeakoulun siirtyminen yliopiston osaksi vuonna 1974 saattoi vaikuttaa kurssien lopettamiseen. Lisäksi on todettava, että monet Klemetti-Opistossa eri kursseilla opiskelleet kansakoulunopettajat suorittivat musiikin erikoistumisopinnot opettajakorkeakouluissa. Muistelijoidenkin joukossa tällaisia henkilöitä oli useita. (Muistelijat 23, 24, 35 ja 45.) Mistäpä muusta tämä kertoo kuin siitä, että musiikkikasvatus oli lähellä kansakoulunopettajien sydäntä. Voisi myös arvioida, että musiikkikasvatus oli arvostettua myös yhteiskunnallisesti.

Nuorison musiikinohjaajakursseja alettiin järjestää siis vuonna 1957 yksi-vuotisena kahden viikon mittaisena kurssina. Kaksivuotiseksi kerho- ja koulu-orkesterilinjoiksi jaetuksi kurssiksi nuorisonohjaajakurssi laajennettiin vuonna 1961 ja sille laadittiin uusi opetusohjelma. Opetusohjelma oli monipuolinen. Siihen sisältyi runsaasti eri soitinten opiskelua ja orkesteritoimintaa. Myös kuorolaulu, musiikin teoria ja säveltapailu kuuluivat opetusohjelmaan. Vuoden 1964 notkahdus, jolloin uusia kurssilaisia tuli vain 11, näkyi muun muassa siinä, ettei kesällä 1965 tullut ainoatakaan opiskelijaa jatkokurssille. Nuorison musiikinohjaajakurssille oli sinänsä ominaista, että varsin monet tyytyivät yhteen kesään. Niinpä vuosina 1957–1967 peruskurssilaisia oli yhteensä 222 opiskelijaa, mutta vain 58 opiskelijaa suoritti myös jatkokurssin. Sen sijaan kesällä 1968 Tuntiopettajakurssin aloittaneista 28 opiskelijasta 22 suoritti myös Musiikin aineopettajakurssin nimellä toteutetun jatkokurssin opetusharjoitteluineen.

Vuonna 1968 kouluhallitus teki selvityksen kansakoululaitoksen kerho- ja nuorisotyötä tekevistä opettajista. Selvityksen mukaan erilaisia vähintään 50 tunnin laajuisia musiikkiopintoja oli 678:lla kerhotyön ohjaajalla. Erikseen oli mainittu Klemetti-Opiston perus- ja jatkokurssin käyneet, joita oli yhteensä 193, mutta oletettavasti musiikinohjaajakurssin, musiikkipedagogiikkakurssin tai yksinlaulukurssin käyneistä ainakin osa oli opiskellut nimenomaan Klemetti-Opistossa. (Koivisto 1970, taulukko 6.)

Musiikinopettajien koulutus on ollut ongelmallinen puheenaihe kautta vuosikymmenten. Sibelius-Akatemian yksinoikeus kouluttaa musiikinopettajia murtui vasta Jyväskylän ja Oulun yliopistojen aloitettua koulutuksen 1980- ja 1990-luvuilla. Musiikin erikoistumisopintoja, laajuudeltaan 15 opintoviikkoa (nykyisin 25 opintopistettä) alettiin järjestää opettajankoulutuslaitoksissa 1960-luvun lopussa, mutta ne eivät tuoneet palkanlisää luokanopettajille. Toki ne ovat tärkeää koulutusta ja välttämättömyys esimerkiksi musiikkiluokkien opettajille. Niin sanottua pitkää sivuainetta (aineopintoja), joka antaa kelpoi-

suuden opettaa musiikkia myös peruskoulun yläluokille voi nykyisin opiskella Jyväskylän ja Oulun yliopistoissa, mutta Helsingissä yhteistyö Sibelius-Akatemian ja yliopiston välillä on onnistunut vain kerran kokeiluluontoisesti.

4.6 Säveltapailuseminaarit

Säveltapailuseminaarit olivat suosittu kurssityyppi kansakoulunopettajien keskuudessa, Säveltapailua opiskeltiin nimenomaan unkarilaisen eli Kodály-menetelmän mukaisesti.

Klemetti-Opistolla oli harvinainen tilaisuus saada Kodály-metodiopetus ohjelmaansa niinkin varhain kuin vuonna 1961 (JKPK 23.5.1961 2 §). Kodály-menetelmän opetus soveltui alusta lähtien niin Klemetti-Opiston kuin yleiseenkin musiikkikasvatukseen ilmapiiriin Suomessa 1960-luvulla. Säveltapailun opetus oli luonnollinen asia kuoro-opistossa. Koulun musiikkikasvatukseen kaivattiin tehokasta ja toimivaa menetelmää. Ajassa liikkui myös musiikkiluokkien perustaminen

Itsenäisyyspäivän 1960 tienoille järjestettyyn tutustumismatkaan Unkarin musiikkikasvatukseen (Andersén 2001) olivat osallistuneet Harald Andersén, Jouko Tolonen, Matti Lehtinen ja Arvo Vainio. Matka oli virallinen vierailu ja sen järjesti Opetusministeriö päätellen opetusministeri Heikki Hosian kirjeistä Vainiolle (HH Vainiolle 20.7.1960 ja 26.7.1960). Matkan aikana Unkarissa pohjustettiin ajatus, jonka mukaan sieltä tulisi säveltapailun opettaja Klemetti-Opistoon (AV Hosialle 29.6.1961). Varmistus opettajan tulosta oli jäänyt varsin myöhäiseen ajankohtaan. Vasta toukokuussa 1961 Unkarin suurlähetystön suurlähetystösihteeri Béla Ágosto kirjoitti Vainiolle:

Arvoisa herra johtaja!

Kiitän teitä huhtikuun 24. pnä päiväystä kirjeestänne. Voin ilomielin ilmoittaa Teille, että olen saanut asiasta myönteisen vastauksen asianomaisilta unkarilaisilta elimiltä. Kulttuurisuhteiden instituutti tukee aloitetta, että Klemetti-Opiston tämän vuoden kesäkurssille unkarilainen opettaja luennoisi kirjeessä mainittujen ehtojen puitteissa solfeesinopetuksesta, ja on lisäksi asian tärkeyden huomioon ottaen järjestänyt sen niin, että Suomeen saapuu eräs Unkarin musiikinopetuksen huomattavimpia asiantuntijoita, Unkarin kasvatustieteellisen laitoksen työntekijä, musiikinopettaja József Péter, joka on kirjoittanut oppikirjankin solfeesinopetuksesta. (BÁ Vainiolle 10.5.1961.)

Péterin kutsuminen kirjattiin vielä johtokunnan pöytäkirjaan 23.5.1961:

Kesäkurssien säveltapailun opettajaksi päätettiin kutsua professori Jozsef Péter Budapestin musiikkiteollisesta laitoksesta. Koska Unkarin tšekäläinen Suurlähetystö on tiedoittanut, että Unkarin Kulttuuri-Instituutti on halukas lähet-

tämään Klemetti-Opiston käytettäväksi säveltapailun opettajan, joka tuntee Zóldan (Zoltán) Kodályn (Kodály) säveltapailumenetelmän ja toivottavasti voi opettaa sen pääkohdat Klemetti-Opiston opiskelijoille ja koska säveltapailun opetusta tähän saakka hoitanut lehtori Keravuori on ulkomaanmatkan takia estynyt, on unkarilaisten ystävällinen tarjous säveltapailun opettajan lähettämisestä erittäin tervetullut, varsinkin kun asia ei vaikuta muutoksia jo hyväksytyssä tulo- ja menoarviossa. (JKPK 23.5.1961 2. §.)

Péterin matkakulut maksoi puoleksi Unkarin valtio, puoleksi Klemetti-Opisto. Hosian avulla saatiin Péter opettajaksi myös seuraavana kesänä. Lopulta hän opetti Klemetti-Opistossa aina vuoteen 1968. Matkakulut joutui maksamaan kuitenkin Klemetti-Opisto ensimmäistä kesää lukuun ottamatta. Tästä on johdokunnan pöytäkirjassa 24.8.1962 pykälä, joka kuului näin:

Kuultiin johtaja Hosian selostus prof. Peterin lentomatkojen korvaamisesta koskevassa asiassa. Miltään taholta ei ole odotettavissa korvausta mainituista kuluista. (JKPK 24.8.1962 6. §.)

4.6.1 Kodály-menetelmä

Kodály'n menetelmä eli unkarilainen säveltapailujärjestelmä on erittäin normatiivinen. Se perustuu vuosituhantiseen eurooppalaisen säveltapailun perinteeseen relatiivisine solmisaationimineen ja käsimerkkeineen. Sen aineistona ovat kansanlaulut ja Kodály'n säveltämä säveltapailun harjoitusmateriaali. Taivoitteena on oppia kuulemaan, mitä nähdään ja näkemään mitä kuullaan. Käsimerkkien avulla saadaan kuulo- ja näköaistin ohella myös kinesteettinen aisti tukemaan oppimista. Laulaminen on keskeinen työtapana, ja sisäisen kuulemisen kyvyn kehittäminen on tärkeää.

Kodály'n kuuluisa lause on ”Musiikki kuuluu kaikille”. Omissa kirjoituksissaan hän korostaa laulunopetuksen yleisen tason kohottamisen tärkeyttä. (Szönyi 1973, 12.) Näissä kirjoituksissa hän muistuttaa myös siitä, että jo Pestalozzi piti tärkeänä, että koko yhteiskunnalle on osoitettava tie laulamiseen ja musiikkiin. Kodály korostaa, että musiikkikasvatus on aloitettava mahdollisimman varhain. Jo 1930-luvulla Kodály korosti kuorolaulun merkitystä puhtauteen pyrittäessä ja hylkäsi pianon säestyssoittimena sen tasavireisyyden vuoksi.

Samalla kun Kodály-menetelmä on normatiivinen, sen taustana on myös musiikkikasvatusfilosofia, joka korostaa musiikin merkitystä yhteiskunnassa, lasten, nuorten ja aikuisten elämässä (vrt. Szönyi 1973, 8). Menetelmää alettiin käyttää Unkarin koulujärjestelmässä 3-vuotiaista 18-vuotiaisiin keskitetysti 1950-luvulta lähtien. Se kuului kaikkien koulujen opetussuunnitelmaan. Kodály oli sitä mieltä, että musiikin opiskelu kehitti lapsen koko persoonallisuutta, sekä fyysistä että intellektuaalista kyvykkyyttä. Szönyi kirjoittaa :

He maintained that active exercise and participation in music contributes to the development of a child's other faculties as well, and that it not only lays the foundations of an artistic culture but advantageously influence a child's physical and intellectual abilities. Thus a child will live a richer life, whatever his occupation or profession, and will come a more useful member of society than those who remain musically ignorant. (Szönyi 1973, 9.)

Sopivaa menetelmää koululaulun parantamiseksi nuottilaulun kehittämisen (säveltapailutaidon) avulla oli Suomessa etsitty jo 1800-luvulla. P. J. Hannikainen otti käyttöön Jyväskylän seminaarissa 1887 ns. kaavalaulun (Vainio 1952). Aksel Törnuddilla (Törnudd 1913) oli omat ehdotuksensa, kuten myös Vilho Siukosella (Siukonen 1929) ja Martti Helalla (Hela 1953; Komiteamietintö 1952: II, 336–348). Tosin Siukonen suosi korvakuulolaulua ja halusi vapautta jo 1920-luvulla musiikinopetuksen kaavamaisuudesta (Halila 1950, IV, 188, ks. myös Rautiainen 2003).

Suomen kansakoululaitoksessa oli metodinen vapaus (Komiteamietintö 1952: II, 47). Kun musiikkia toisaalta opetettiin joko ilman koulutusta tai monenkirjavilla opeilla ja kun musiikinopetuksen asemaa koulussa pidettiin auttamatta huonona (Vainio: Klemetiläinen 5-6/1958 2–3, 16), oli tehokkaaksi tunnetulle menetelmälle tilaus.

4.6.2 József Péterin toiminta Klemetti-Opistossa

Aluksi Péter tuli eri kuoronjohto- ja laulajakurssien säveltapailuopettajaksi. Ihme kyllä, häntä ei käytetty Nuorison musiikinohjaajakurssin opettajana hänen ensimmäisenä kesänänsä. Tosin oletettavasti jotkut tämän kurssin opiskelijat seurasivat Péterin opetusta. Kesällä 1962 Péterillä olikin sitten runsaasti opetusta tälle kurssille.

Kesällä 1962 järjestettiin lisäksi säveltapailun pikakurssin nimellä (3.–11.6.) koulutus, johon osallistui 10 opiskelijaa. Johtokunnan em. pöytäkirjan liitteenä olevassa toimintakertomuksessa kerrotaan kurssista seuraavaa:

Prof. József Péter Budapestista saattoi pitää viikon pikakurssin ennen varsinaisten kurssien alkamista. Halukkaita olisi ollut paljon enemmän, mutta tietoa kurssista ei ennätetty riittävästi levittää. Viikon kestänyt kurssi osoitti jälleen selvästi, että unkarilaista säveltapailumenetelmää voidaan meillä erinomaisesti soveltaa laulunopetukseen. (JKPK 24.8.62, liite.)

Klemetti-Opiston päiväkirjassa tuolta vuodelta on Péterin kuittaus vain kolmelta päivältä tälle kurssille. Tuon vuoden päiväkirja näyttää varsin puutteelliselta muiltakin osin, joten tähän päiväkirjaan ei voi luottaa. Kurssista ei ole mitään mainintaa Klemetiläinen -lehdessä. Painetussa ilmoittautumislomakkeessa ei liioin tätä kurssia mainita. Herää kysymys, miksi myöhäinen ajan-

kohta kurssin järjestämisessä ja tiedottamisessa? On mahdollista, että Péter tuli viikon liian aikaisin Suomeen, ja Vainio halusi järjestää hänelle tekemistä. Hän suoritti suoramarkkinointia klemetiläisille, koska kaikilla on valmis matrikelinnumero opiskelijaluettelossa. Viime hetken ja improvisoinnin makua on siinäkin, ettei mitään ilmoittautumislomakkeita ole tuon vuoden hakulomakkeita sisältävässä kansiossa. Myös oppilasluettelon tiedot ovat varsin puutteelliset verrattuna kyseisen vuoden muiden kurssien oppilasluetteloihin. Vertailtaessa tuon kesän muiden kurssien opiskelijoita ilmenee, että kahta henkilöä lukuun ottamatta kaikki olivat tuona kesänä myös jollakin muulla Klemetti-Opiston kursseilla. (Vrt. liite 2.) Andersén vahvistaa epäilyn liian aikaisesta Suomeen saapumisesta:

Vainion kanssa puhuttiin tästä, hän oli erehtynyt ja tullut liian aikaisin Suomeen, se pitää kyllä ihan varmasti paikkansa (Andersén 2001).

Vuonna 1963 ei järjestetty erillistä säveltapailukurssia, vaan Péter opetti eri kursseilla, muun muassa Nuorison musiikinohjaajakurssilla.

Vainio oli ilmeisesti saanut todellisen säveltapailukipinän Unkarin-matkaltaan. Klemetiläinen-lehden numero 2 vuodelta 1962 kertoo Péterin opetuksesta ja sen herättämistä ajatuksista. Kirjoituksen tekijää ei mainita. Arvioin sen olevan Vainion laatima, hänhän oli lehden päätoimittaja. Pääkirjoituksen otsikona on ”Operatio säveltapailu, säveltapailun opetus kouluihin ja musiikkikerhoihin”. Pääkirjoitus on niin mielenkiintoinen, että se ansaitsee tulla kokonaan siteeratuksi. Vainiolla tuntuu olevan koko ajan oma prosessinsa käynnissä ja mielipiteet muuttuvat sen mukaisesti. Hän liputtaa nyt puhtauden puolesta ja kirjoittaa jopa vähättelevään sävyyn kilkuttimien aikakaudesta:

Joitakin vuosia sitten uskottiin, että lasten ja meikäläisten rytmitaju ylimalkaan on jäykästi reagoiva. Alkoi operaatio kilkuttimien ”aikakausi”, joka jatkuu edelleen. Aivan viime aikoina on kouluosoittimiin perustuva opetussysteemi alkanut hahmoitua, ja joutavasta kilkuttamisesta siirrytään kehittelemään opetusmenetelmiä joiden merkitys varsinkin nuorison musiikkikerhotoiminnassa herättäne kiinnostusta. Erilaisten kellopelien, metallofonien ja ksylofonien ”tasavireinen epäpuhtaus” on haittana sävelkorvan kehitykselle. ”Operaatio Nokkahuilun” voitokulku jatkuu. Vasta viime aikoina on kauppaan saatu kunnollisia nokkahuiluja. Epäpuhtauden peikko on lähtenyt operoimaan nokkahuilujen mukana. Eikö nyt jo olisi aika kiinnittää suurempaa huomiota sävelkorvan kehittämiseksi lasten ja nuorison keskuudessa? Vuosisatamme alkuvuosikymmeninä opetettiin kouluissamme säveltapailua, tosin jäykkää kaavalaulua noudattaen, mutta joka tapauksessa. Tällöin osattiin ns. nuottilaulua.

Kun seuraa professori Péterin säveltapailun opetusta Klemetti-Opistossa, jossa hän soveltaa käytäntöön Zoltán Kodály'n tunnettua menetelmää, saa havaita, kuinka tasavireisen harmonian käyttöön perustuva ”korvakuulolaulu” on tylsistytänyt

suomalaisten opettajienkin sävelkorvan. Jokainen kvintti, teräsävel ja johtosävel on aina uusittava. Kun asia sitten nerokkaasti kehitetyn systeemin mukaan alkaa luistaa, herää opiskelijajoukossa ennen näkemätön kiinnostus. Eiköhän olisi aika nykyistä iskusanaa käyttäen – Operaatio Säveltapailun aloittamiseen kouluissamme ja musiikinopetuksessa.

Pikavierailu Unkarin kouluissa repäisee pois kaikki ennakkoluulot: Säveltapailu ei ole mikään torjuttava paha, vaan innostava ja kiinnostava oppiaine, joka olla suorastaan – hurjan hauskaa! (Klemetiläinen 2/1962, 3.)

On mielenkiintoista havaita, miten Vainion asenteet koulusoittimien käyttöön olivat näin muuttuneet muutamassa vuodessa. Tosiasia on, että Orff-pedagogiikan perusteita ei ymmärretty aikanaan Klemetti-Opistossakaan saati sitten kentällä. Esimerkiksi liikunnan osuudesta ei tiedetty mitään. Vasta kesällä 1964 Salzburgissa kansainvälisellä Orff-kurssilla mukana olleet Ellen Urho, Inkeri Simola-Isaksson, Erkki Pohjola ja muutamat muut suomalaiset tutustuivat tähän. (Partanen 1995; Jytälä 2007.) Orff-Schulwerkin perusideana on yksinkertaisista elementeistä: loruista, erilaisista rytmi- ja melodiaostinatoista koostuva, kommunikaatiolle ja improvisaatiolle perustuva musisointi. Soittamiseen ja laulamiseen yhdistetään myös liikunnallinen improvisointi. Instrumenttien laatuun kiinnitetään huomiota. (ks. esim. Linnankivi, Tenkku & Urho 1981, 55–58.) Oikeastaan mitkään näistä aineksista eivät toteutuneet suomalaisessa ensi vaiheen Orff-innostuksessa, vaan opettajat tekivät valmiita sovituksia, soittimina oli pääasiassa kellopelejä, jotka olivat edullisia hinnaltaan, mutta huonoja laadultaan. ”Meillähän lähdettiin siitä, että kunhan ääntä tulee, mitä enemmän, sitä parempi” (Partanen 1995).

Orff-musisoinnista irvailtiin Yleisradiossa ohjelmassa Nuotin vierestä. Yleisradion musiikkiosaston apulaispäällikkönä vuosina 1960–1963 toiminut Ilkka Kuusisto muistelee, kuinka hän sovitti uudelleen jonkin tunnetun lasten iskelmän, jota monet musiikkikasvattajat eivät pitäneet lapsille sopivana. Parit kellopelit ja epäviireiset nokkahuilut sekä oopperaäänellä toteutettu lauluosuus olivat ihastuttaneet eräänkin musiikinopettajan soittamaan ja pyytämään kyseistä soitusta käyttöönsä. (Kuusisto 2002, haastattelu.)

4.6.3 Varsinaiset säveltapailuseminaarit

Ensimmäinen varsinainen säveltapailuseminaari järjestettiin 1964 tiedotuslehden mukaan 7.6.–2.7., mutta päiväkirjan mukaan kurssi olisi alkanut vasta 10.6. Tiedotuslehdessä esitellään kurssia ja Kódaly-menetelmää laajasti ja kurssille kutsutaan jopa käskevään sävyyn: ”— kehoitamme prof. Péterin entisiä oppilaita viipymättä ilmoittautumaan.” Myöhemmin lehdessä kuvaillaan tarkemmin, millaisia oppilaita toivotaan:

Seminaariin toivottaisiin osallistuvan opettajien, jotka ovat kokeilleet unkarilaista säveltapailumenetelmää kouluissaan. Seminaariluokan opiskelijat joutuisivat prof. Péterin ohjauksen alaisena opettamaan säveltapailua peruskursseilla ja musiikinohjaajakursseilla sekä mahdollisesti myös musiikkileirillä. (Klemetti-Opiston tiedotuslehti 1964.)

Käytännössä suunnitelma opetusharjoittelusta ei vielä toteutunut päiväkirjan mukaan. Kesän 1964 kurssilla opiskellut Liisa Steinby (s. Pitkäpaasi) kertoi puhelinkeskustelussamme, että hänen muistinsa mukaan opiskelijoita olisi ollut tusinan verran. Hänen mukaansa tasoerot kurssilla olivat suuret, olihan kurssilla säveltapailun opettajia, hänen lisäksi ainakin Eero Hakkarainen ja Olavi Salo, sekä tavallisia luokanopettajia, mutta Péter pystyi antamaan jokaiselle sopivia tehtäviä. Kukaan ei tullut nolatuksi ja kaikki oppivat erittäin paljon. Péter teetti paljon muistiharjoituksia ja niidenkin yhteydessä otti tasoerot huomioon. Liisa Steinby, joka muisti sävelmät yhdellä kuulemalla, sai muun muassa seuraavanlaisen tehtävän: ”Laula äsken kuulemasi sävelmä säveltapailunimin e-mollissa”. Työpäivät olivat olleet pitkiä Liisa Steinbyn mukaan. (Steinby 2001.) Opiskelijoista ne varmaan tuntuivat pitemmiltä kuin olivatkaan, koska opiskelu oli hyvin intensiivistä. Todellisuudessa päiväkirjan mukaan opiskeltiin päivittäin 5-6 tuntia. Paavo Kiiski antaa oman selityksensä pitkille päiville, vaikka hän opiskelikin vasta kesällä 1966:

Tehtiin pitkiä päiviä töitä, vaikka tosiasiansa ei ne kymmentuntisia ne päivät olleet oppitunteina, mutta kun sillon tehtiin vapaa-ajallakin, innostuttiin tekemään itse, keskenään, harjoittelemaan noita tehtäviä, ja toisillemme tekemään tehtäviä. (Kiiski 2001.)

Paavo Kiiski kuvaa Péterin opetustapaa innostavaksi, mutta myös erittäin vaativaksi:

Péterhän oli semmonen persoona, joka vangitsi katseellaan ja toimintavallaan välittömästi ensimmäisestä tunnista lähtien. Ehkä nuorella miehellä ensimmäisenä oli pieni pelko siitä, että mitenkähän tässä tulee käymään, kun siinä joutu semmosen asian kanssa tekemisiin, jota ei tuntemu. Jota ei osannut heti soveltaa, vaan piti jäädä kuulolle ja piti jäädä miettimään ja piti jäädä odottamaan semmosta hetkeä, ettei vaan tarvitsis yksin tehdä mitään, koska Péter, hän oli hyvin innostava, mutta hän oli myös erittäin vaativa. (Kiiski 2001.)

Vuonna 1965 säveltapailuseminaari pidettiin neliviikkoisena 7.6.–3.7. Päivämääristä ei tuon vuoden tiedotuslehdessä kerrottu mitään, joten eipä ihme, että Vainio sai useita kortteja ja kirjeitä, joissa kysellään kurssin ajankohtia. Sen sijaan kurssista ja säveltapailun merkityksestä ylipäänsä oli laaja kuvaus. Siinä korostetaan säveltapailua musiikinopetuksen lähtökohtana ja perustuksena ja

todetaan Unkarin tilanne, jossa säveltäjä on punaisena lankana pienten lasten opetuksesta musiikkiakatemiaan saakka. Seuraavassa ote tiedotuslehden tekstistä:

Säveltäjäopetuksen tulisi olla musiikinopetuksen lähtökohta, perustus, jolle opetus rakentuu. Näin on asianlaita Unkarissa. Säveltäjä on punaisena lankana koko opetustapahtumassa pikkulasten kouluista musiikkiakatemiaan saakka. Se ei suinkaan ole mikään itsetarkoitus, vaan koko opetus perustuu siihen. Tämä perusta puuttuu meiltä melkein kokonaan. Nyt olisi aika ruveta rakentamaan opetusta tällaiselle perustukselle. Säveltäjäopetus unkarilaiseen tapaan soveltuu sellaisenaan meidän kansa- ja oppikouluumme. Jos kansakoulussa kaikilla asteilla musiikinopetus perustuisi säveltäjäopetukseen kuten Unkarissa, niin oppikoulun musiikinopetus nykyisine vähäisine tunteineen voisi muodostua paljon tehokkaammaksi. Unkarilainen opetusmenetelmä sisältää enemmän muuta musiikillista askartelua kuin solfaamista, mutta sitäkin sisältyy siihen riittävästi – – Ensi kesänä ohjaavat eräät viime kesän seminaarilaiset uusia tulokkaita alkuun pääsemisessä. Siten tulkitsemiseen käytettävä aika lyhenee ja professori Péter suorittaa seminaarin jatkokurssilla kertauksen. Professori Péterin aloitettua uudella kurssilla, toimivat edellään mainitut hänen assistentteinaan. Tarkoitus on, että kurssipaikkakunnalta saadaan 10 tyttöä ja poikaa käsittävä harjoitusluokka, jota assistentit opettavat – – Seminaariin pyrkiviä kehoitetaan anomaan kunnilta apurahaa opiskelua varten Klemetti-opiston nuorison musiikinohjaajakurssilla. (Klemetti-Opiston tiedotuslehti 1965.)

Se, että kehoitetaan tälle kurssille tulijoita anomaan kunnilta koulutusmäärärahaa Nuorison musiikinohjaajakurssia varten, tuntuu mielenkiintoiselta. Kunnilla oli ilmeisesti Vainion käsityksen mukaan varoja nimenomaan kerhotoiminnan ohjaajien kouluttamiseen. Tähän viittaa samassa tiedotuslehdessä oleva maininta mahdollisista raittius- ym. varoista.

Päiväkirjan valossa suunnitelma assistenttien käyttämisestä ei näytä toteutuneen siinä laajuudessa kuin esiteteksti antaa ymmärtää. Edellisen vuoden opiskelijoista Tapio Koivukoski piti muutaman tunnin musiikinohjaajakurssilaisille ja Eero Hakkarainen ja Tauno Vänttinen pitivät yhtenä päivänä seminaarilaisille kolme tuntia ”harjoituskiertoja”. Ilmeisesti he toimivat kuitenkin Péterin rinnalla assistentteina, koska heidät mainitaan KVS:n vuosikirjan Klemetti-Opistoa koskevassa opettajaluettelossa. (KVS 1965, 19). Kaiken kaikkiaan mainittuna kesänä myös säveltäjäopetuseminaarilaiset olivat tiukasti kiinni kuoroissa ja kuoroharjoituksia oli päivittäin useita professori Péterin opettaessa enimmillään kuusi tuntia päivässä, joinakin päivinä vain 2-3 tuntia. Opiskelijat olivat joko musiikinopiskelijoita, kansakoulunopettajia tai musiikinopettajia.

4.6.4 Kodály-menetelmästä musiikkiluokkatoiminnan selkäranka

Musiikkiluokkatoiminta oli viriämässä useilla paikkakunnilla. Klemetti-Opiston järjestämistä säveltapailuseminaareista tuli keskeinen kurssi uuden toiminnan käynnistäjille. Mukana olivat muun muassa Paavo Kiiski Lahdesta, Anna-Maija Sillanpää Turusta ja Elina Vehkavaara Tampereelta, kaikki keskeisiä musiikkiluokkien kehittäjiä paikkakunnillaan. Anna-Maija Sillanpään merkitys Kodály-menetelmän leviämisen kannalta on tärkeä muutenkin, koska hän teki säveltapailun oppikirjoja 1980-luvulla *Solmisaatio I* (1981) ja *Solmisaatio II* -oppikirjat (1982), jotka syntyivät alunperin hänen oman opetuksensa tarpeisiin. Sillanpää uudisti teokset varsin pian niiden ilmestymisen jälkeen ja julkaisi vielä *Solmisaatio III* -oppikirjan vuonna 1989. Tämän kolmen kirjan sarjan hän laati toimimaan myös musiikkioppilaitosten teorian ja säveltapailun 1-3 -peruskurssien oppikirjoina, joita käytettiin ja edelleen käytetään sekä musiikkiluokilla että musiikkioppilaitoksissa. Paavo Kiiski puolestaan on vuosikymmenten ajan vienyt Kodály-menetelmän opetusta eteenpäin sekä Klemetti-Opiston opettajana että muilla kursseilla. Oppikirjantekijänä hän on myös vaikuttanut Kodály-menetelmän leviämiseen.

Ensimmäinen suomalainen opas Kodály-menetelmään oli Péterin, Paavo Kiiskin, Tapio Koivukosken, Arvo Vainion ja Tauno Vänttisen ”So-la-so-mi” *Laulutaito I* (1968). Se olikin pitkään musiikkiluokilla ja muutenkin niiden opettajien käytössä, jotka olivat perehtyneet menetelmään, lähinnä Klemetti-Opistossa. Opetusmateriaaliin kuului sekä opettajan opas että oppilaan työkirja.

Paavo Kiiski arvioi Klemetti-Opiston osuutta musiikkiluokkatoiminnan kehittämisessä ja totesi sen olleen keskeinen:

Musiikkiluokkia ei olisi syntynyt minun mielestäni tässä laajuudessa ja tässä tasoluokassa, mitä meillä tällä hetkellä mennään ilman Klemetti-Opiston antamaa koulutusta. Elikkä nimenomaan Lahden musiikkiluokkien perustaminen liittyy just erittäin voimakkaasti Klemetti-Opistoon -- paikkakunnat kutsuivat kertomaan musiikkiluokkatoiminnasta, että mitä se oikein on ja siinä rinnalla oli ilo kertoa myös tästä Kodály-metodiikasta ja siitä, että Suomessa on yksi paikka, jossa Kodály-metodiikkaa voi opiskella ja reaalisesti olikin ja se oli Klemetti-Opisto Orivedellä ja se oli ainut paikka, missä annettiin asiantuntevaa opetusta siihen aikaan tämän metodiikan sovellutuksissa ja käytännön harjoituksissa ja lyötiin jopa materiaalia käteen. (Kiiski 2001.)

Vuoden 1966 säveltapailuseminaarissa (5.6. – 3.7.) saattoi opiskella myös kenraalibasso. Parista kurssitodistuksesta löytyy merkintä kenraalibasson suorittamisesta. Tällä kurssilla oli mukana ensimmäistä kertaa Paavo Kiiski, Péterin työn tuleva jatkaja Klemetti-Opistossa. Suunnitelma säveltapailun opetusharjoittelusta näyttää toteutuneen. Päiväkirjamerkintöjen perusteella voi päätellä,

että ainakin joinakin päivinä on ollut mukana lapsiryhmä ja opetusharjoittelua on ollut mukana ohjelmassa. Osa on ollut yhteisiä musiikinohjaajakurssilaisten kanssa. (Päiväkirja 1966.)

Paavo Kiiskin oli säveltapailuseminaariin komentanut koulunjohtaja Kuisma Pesola, joka Lahdessa oli aloittamassa musiikkiluokkatoimintaa. Kiiski korostaa, että Kodály-menetelmä on tavallaan uusi kieli, joka on opittava. Kiiski korostaa myös, Kodály-menetelmän loogista luonnetta, jossa ei ole yhden-tekevää, missä järjestyksessä asioita opetetaan. Hän muistelee vuoden 1966 kurssia:

Muistan, kun Jukka Kuoppamäen kans istuttiin vierekkäin sen kurssin aikana – me kisailtiin kahdestaan, että kumpi kirjottaa nopeemmin aina kun tehtävä annettiin ja se oli oikein hauska juonne – – Meillä oli erittäin kiva kurssi silloin. Hyviä muusikoita, nuoria musiikinopettajia, innokkaita luokanopettajia taikka kansakoulunopettajia, jotka halusivat kehittää itseään ja halusivat viedä tämän systeemin kentälle. Ja mullahan oli sikäli onnellinen tilanne, että Lahteen oli juuri perustettu nämä (musiikkiluokat). Olin itse päässyt testaamaan nämä kaksi luokallista oppilaita, joiden kanssa piti syksyllä aloittaa työskentely. Nyt tämä kuukauden paketti, jonka József Péter onnistu meille tarjoamaan erittäin tiiviinä pakettina kuulemisen, lukemisen, kirjoittamisen, harjoittamisen plus siihen liittyvän oppimateriaalin, Unkarista tuodun sellaisen, niin se oli sellainen paketti, jonka kanssa saatto hyvin turvallisesti aloittaa musiikkiluokkalaisten kanssa työskentelemisen, lähtien siitä, että kun tää systeemi, tämä kieli oli uusi, solmisaatiokieli, joka täyty nyt opetella niinkun tavallaan yhtenä uutena kielenä muitten kieliin joukossa. – – Hän (Péter) on pystynyt myöskin selostamaan sen, miksi tämä asia pitää opettaa juuri nyt ja miksi tuota asiaa ei saa opettaa juuri nyt, etteivät ne sekoita toisiaan ja miksi seuraavaksi pitää opettaa juuri tuo asia, jotta ne tukee toisiaan. (Kiiski 2001.)

Säveltapailuseminaarissa 3.6.–2.7.1967 Paavo Kiiski ja Tauno Vánttinen saivat tiukan koulutuksen: he pitivät harjoitustunteja säveltapailuseminaarilaisille ja säveltapailutunteja lapsiryhmälle. Lapsiryhmästä muodostettiin myös kuoro ja Kiiski ja Vánttinen harjoittivat ryhmää vuorotellen. Päiväkirjan merkinnöistä päätellen Péter käytti lapsia myös luentojensa demonstraatioryhmänä. Nuorison musiikinohjaajakurssin säveltapailun opetuksen Kiiski ja Vánttinen jakoivat siten, että Kiiski opetti peruskurssilaisia ja Vánttinen jatkokurssilaisia. He opettivat säveltapailua myös muilla kursseilla. (Päiväkirja 1967.)

4.6.5 Opintomatkoja Unkariin

Klemetiläiset säveltapailukurssilaiset kävivät Unkarissa opintomatkoilla, ensimmäisen kerran kesällä 1965. Unkari opintomatkaakohteena laajeni myös muiden kuin klemetiläisten piiriin. Klemetiläiset olivat kuitenkin vahvasti edustettuina.

Klemetiläinen-lehdessä on Tauno Vänttisen laaja kuvaus suomalaisten musiikkikasvattajien vuoden 1967 Unkarin matkasta:

Kun tätä menetelmää on opetettu muillakin kursseilla, joista mainittakoon musiikkipedagoginen kurssi Jyväskylässä, on luonnollista, että varsinkin opettajat ovat kiinnostuneet mainitusta menetelmästä. Klemetti-Opiston piirissä näin syntynyt pedagoginen kiinnostus unkarilaista musiikinopetusta kohtaan on levinnyt opiston ulkopuolellekin ja sen johdosta on alkanut vilkas vuorovaikutus Unkarin ja Suomen välillä – – Niinpä jälleen 18. päivänä viime helmikuuta kokoontui 60 kansakoulun- ja musiikinopettajaa, joista puolet klemetiläisiä, Seutulaan – – Matkan ohjelman oli laatinut vanha klemetiläinen ja Unkarissa stipendiaattina ollut Eero Hakkarainen. (Klemetiläinen 1968/1, 4.)

Tämän jälkeen seuraa vielä pitkä selostus Unkarin Suurlähetystön ja Unkarin Kulttuuriministeriön panoksesta sekä todella monipuolisesta ohjelmasta, joka sisälsi mm. Katalin Forráin näytetunnit 3-6-vuotiaiden opetuksesta.

Kesä 1968 jäi professori Péterin viimeiseksi Suomen kesäksi Säveltapailuseminaarissa, joka pidettiin 5.6.–15.6. Oppilasluettelon mukaan opiskelijoita oli 25. Osa opiskelijoista oli pelkästään säveltapailuseminaarissa, osa opiskeli myös tuntiopettajakurssilla. Säveltapailuseminariin tuli sellaisia henkilöitä, jotka eivät olleet päässeet tuntiopettajakurssille. Unkarinmatkan osanottajille lähetetystä Arvo Vainion kirjeestä (kiertokirje 4.4.1968) voisi päätellä myös, että kurssi olisi jakaantunut kahteen tasoryhmään. Oppilasluettelo on nimittäin kaksiosainen; mitään väliotsaketta ei ole, vaikka luetteloita on selvästi kaksi. Ehkäpä Unkarin matkalaisille järjestettiin oma erityinen kurssinsa. Myös se, että säveltapailuopettajina olivat Péterin lisäksi Eero Hakkarainen ja Tauno Vänttinen viittaa tasoryhmäjakoon.

Säveltapailuseminaarien osanottajajoukko kuuden kesän ajalta nousee sataan. Kun Péter opetti lisäksi muilla Klemetti-Opiston kursseilla, hän ehti juurruttaa menetelmän satojen suomalaisten musiikkikasvattajien ja musiikin harrastajien mieleen. Kuoronjohtajakurssilla kesällä 1961 mukana ollut muistele:

Soldan-Kodalyn säveltapailumenetelmää opetti ensi kertaa Suomessa unkarilainen professori Peters tulkkinaan Sole Kallioniemi-Garam. Neljän viikon aikana jopa kaksi tuntia päivässä tuottivat hyvän tuloksen. (Muistelija 21.)

Eräs muistelija kuvaa osuvasti, miten hän vielä tänäkin päivänä solmisi uuden laulun ensin mielessään:

Itselläni on säilynyt yhä viehtymys uuden laulun nähdessäni ”solfata” se ensiksi. Samoin on hauska tutut laulut ja sävelmät ”solmisoida”. Samalla tarkistaa sävelaskelten puhtauden. (Muistelija 43.)

4.6.6 Yhteenvedo säveltapailuseminaareista

Säveltapailuseminaareilla opiskelien opettajien, niin kansakoulunopettajien kuin myös monien musiikkiopistojen säveltapailun opettajien ansiosta suomalaisen musiikinopetukseen saatiin uusia menetelmiä johdonmukaisen, selkeän ja tavoitteellisen opiskelun pohjaksi. Musiikkiluokkatoiminnalle menetelmä antoi selkeät raamit. Metodin avulla sävelkorvan ja laulutaidon kehittäminen antoi vankan pohjan myös suomalaisten lapsi- ja nuorisokuorojen kehitykselle. Menetelmä ei ole kuitenkaan juurtunut esimerkiksi Sibelius-Akatemian säveltapailun opetukseen. Ilmeisesti on ajateltu, että musiikin yliopistokoulutukseen hakeutuvat ovat siinä määrin korkealla musiikillisen ajattelun tasolla, ettei varsinaisia menetelmällisiä apuneuvoja tarvita. Koska menetelmä perustuu tonaaliseen musiikkiin, se ei myöskään sovellu uudempaan musiikkiin.

Omaakohtaisesta suhteestani Kodály-menetelmää kohtaan voin todeta, että se on avannut musiikista täysin uuden maailman, sävelpuhtauden. Kerron lyhyesti kokemukseni. Olin ollut aina hyvä säveltapailija ja suorittanut korkeimman mahdollisen tutkinnon Sibelius-Akatemiassa parhaalla arvosanalla. Jokin kuitenkin kiusasi. Lauloin Klemetti-Opiston Kamarikuorossa ja Radion kamarikuorossa ja tunsin laulavani epäviereisesti. Tutustumiseni Kodály-menetelmään alkoi Paavo Kiiskin Klemetti-Opiston säveltapailuseminaarissa 1970-luvun alussa. Irtautuminen pianon tasaviereisyydestä avasi uuden musiikillisen avaruuden minulle ja helpotti myös toimimista kuorolaulajana. Sävelsuhteita haettiin muualta kuin pianosta alkaen sävelsuhteista so-mi-so.

4.7 Lausuntakurssit

Vainio näyttää toimineen varsin itsenäisesti vuoden 1958 suunnittelussa. Kesän ohjelman hän esitteli johtokunnalle helmikuun kokouksessa. Silloin ohjelman laadinta oli jo niin pitkällä, että siihen tutustuttiin esitteen oikovedoksesta. Vainion laajennukset aiheuttivat keskustelua, mutta ne hyväksyttiin. Vainio oli ottanut ohjelmaan lausunnan ja puhetekniikan kurssin sekä kertauskurssin kuoronjohtajille. (JKPK 4.2.58, 2. §.)

Ensimmäisenä kesänä lausunnanopettajana oli Lahja Salonen. Hänen jälkeensä vuonna 1959 tuli opettajaksi Aune Eskola. Ture Juntun pestäminen lausunnanopettajaksi kesällä 1961 herätti närkästystä Eskolassa Hän kirjoittaa Vainiolle muun muassa:

Tartuin kynään siksi, että tänään kuulin Valo Saikulta, että sinne Klem.opistoon aiotaan ottaa vaihteeksi joku mies laus.ohjaajaksi. Siinä ei mitään vikaa, mutta harmistuin, kun kuulin, että aiotte näyttelijää lausuntakurssin ohjaajaksi. Me lausujat olemme tällaisesta ammatin kannalta pahoillamme. Se sotkee käsitteitä -- Jos ohjaaja ei voi pitää erillään kahden taiteen haaran keinoja, niin luonnollisesti kaikki

ohjattavatkin joutuvat sekaannukseen, ja koska tässä tapauksessa suurin osa kurssilaisista on kansakoulunopettajia, siirtävät he mahdollisesti sekaantuneet käsitteet edelleen oppilaisiinsa. (AE:n kirje 6.5.1961.)

On mielenkiintoista, miten lausuntataide 1960-luvulla oli vielä aivan oma taiteenlajinsa. Ilmeisesti se myös esimerkiksi Kaarle Marjasen ansiosta piti myös hyvin puoliansa suomalaisessa taidekentässä. Lausuntataiteilijoiksi Eskola tuntuu hyväksyneen ainoastaan näyttelijät Veikko Sinisalon ja Aino-Maija Tikkasen. (Em. kirje.)

Lausuntakursseja järjestettiin aina vuoteen 1964. Kurseilla oli yhteensä 103 osanottajaa. Kursien osallistujien ammatit olivat monenlaisia liikeapulaisista lausunnan ammattilaisiin. Viimeksi mainittuja oli vain muutama vuosien mittaan. Pääjoukon näilläkin kurseilla muodostivat kansakoulunopettajat.

4.8 Satunnaisia kursseja

Klemetti-Opistossa järjestettiin myös kursseja, jotka jäivät vain yhden kesän kokeiluiksi. Niiden syntyyn saattoi olla erilaisia syitä: haluttiin kenties hyviä laulajia varmistamaan konserttien onnistuminen tai haluttiin ojentaa auttava käsi Sibelius-Akatemiaan pyrkijöille.

Kesän 1957 kuoronjohdon jatkokurssin opiskelija-aines oli ollut korkeatasoinen. Tätä joukkoa haluttiin ilmeisesti laulamaan kesällä 1958 kertauskurssin nimellä. Lopulta vain kahdeksan henkilöä hakeutui tälle kurssille. Useat heistä opiskelivat myös Nuorison musiikinohjaajakurssilla. Tästä joukosta eräs muistelija kirjoittaa:

Meitä oli 33 opiskelijaa, jotka tulivat vielä seuraavana vuonna (1957) jatkokurssille, ja saimme sen suoritettuumme näin ollen kuoronjohtajan päästötodistuksen. Heistä voin mainita tässä vain muutamia: Mauno Astala, Kalevi Hakasalo, Toivo Korhonen, Elvi Kunnas, Vesa Pentti, Ilona Porma ja Lauri Siimes. – – Varmasti kurssimme herätti taidoillaan poikkeuksellista huomiota. Sen kuoroesitykset olivat ajan tasoon verrattuna raikkaita ja puhdassointuisia. Niinpä opiston johdossa oli herännyt ajatus saada opiston määrärahoihin lisäys ylimääräisen jatkokurssin perustamiseksi. Meidän jatkokurssimme valittiin tähän tehtävään tarkoituksella harjoitella konsertteihin erikoisnumeroita. (Muistelija 26.)

Erikoinen kurssi oli niin sanottu Preppauskurssi. Seitsemän Sibelius-Akatemiaan pyrkinyttä opiskelijaa sai opetusta musiikinteoriassa ja säveltämisessä. Oppilasluettelosta päätellen heidät oli sijoitettu laulajalinjan peruskurssin A- ja B-ryhmiin. Päiväkirjan mukaan he saivat erillistä opetusta 14.6.–22.6.1961 välisenä aikana yhdestä kahteen tuntia päivässä. Miten tämä kurssi syntyi, ei käy ilmi arkistosta. Kurssin järjestämistä ei ollut käsitelty esimerkiksi johtokunnan

kokouksessa eikä sitä ollut mainittu hakulomakkeessa. Kurssilla mukana ollut opettaja Jaakko Hannula kertoo, että hänen käsityksensä mukaan aloite kurssin järjestämisestä tuli Sibelius-Akatemian taholta. Todennäköisesti Harald Andersén, joka oli pääsyttökintolautakunnassa, oli idean isä. Hannulan mukaan preppauskurssilaisilla oli sitten syksyllä Sibelius-Akatemian opetuksen alkaessa uusi koe säveltapailussa. Hannula muistaa myös, että he seurasivat József Péterin säveltapailuopetusta muiden kurssien mukana ja lauloivat suuressa kuorossa. Hannula ei muista varmasti, oliko heidän kurssinsa yhtä pitkä kuin laulajalinjan ykköskurssi eli kuukauden mittainen. Äänenkäytön opetusta he eivät Hannulan muistin mukaan saaneet. (Puhelinkeskustelu 2005.)

Liikuntakurssi, joka oli lähinnä modernia tanssia, tuntuu hieman kaukaa haetulta, vaikkakin musiikkiliikunta sinänsä oli jo tunnettu osa musiikkikasvatusta. Ensi kerran Vainio tarjosi kurssia johtokunnalle jo lokakuussa 1961 (JKPK 23.10.1961, 3. §.) Tällä kertaa asia jätettiin pöydälle, eikä kurssia toteutettu kesällä 1962, mutta seuraavana kesänä kylläkin. Opiskelijoina oli tanssin ammattilaisia, näyttelijöitä sekä opiskelijoita ja koululaisia. Kurssin opettaja Riitta Vainio oli tunnettu nuori koreografi ja tanssija. Se, että hän oli myös Arvo Vainion miniä, saattoi hyvinkin vaikuttaa kurssin järjestämiseen Klemetti-Opistossa. Ensi kerran musiikkiliikuntaa opetettiin Klemetti-opiston tuntiopettajakurssilla kesällä 1968, jolloin opettajana oli Inkeri Simola (myöhemmin Simola-Isaksson).

Kirkkokuorojen tarpeita ajateltiin myös. Niinpä kesinä 1965–1967 oli kurssi kirkkokuorolaisille. Kanttori-urkureille järjestettiin jatkokoulutusta kesällä 1966. Missä määrin viimeksi mainitun kurssin järjestämiseen mahtoi vaikuttaa se, että Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosaston johtaja Harald Andersén oli valittu Klemetti-Opiston johtokuntaan keväällä 1966 (JKPK 6.5.1966 2. §.) Kurssi jäi kuitenkin vain tuohon kesään. Sittemmin 1970-luvulla ruvettiin järjestämään sijaiskanttorikursseja.

4.9 Opettajaluonnehdintoja

Vuosina 1953–1968 Klemetti-Opistossa oli lähes 200 opettajaa, luennoijaa, säestäjää ja tulkkia. Heistä noin 40 oli Klemetti-Opistossa vähintään viitenä kesänä, uskollisimmat olivat L. Arvi P. Poijärvi, Veikko Helasvuo ja Ahti Soninen, kaikki joka kesänä tai yhden väli vuoden pitäen. Näitä ”uskollisia”, hie man myöhemmin mukaan tulleita olivat myös monet muut. (Opettajaluettelo, liite 6.)

Kuten aikaisemmin olen kuvannut, varsin monissa muisteluksissa korostettiin sitä, että opettajat olivat maan parhaita. Tekisi mieli pohdiskella, ketkä tuon ajan keskeiset musiikkihenkilöt eivät olisi olleet opettamassa Klemetti-

Opistossa. Lähes kaikissa muisteluksissa opettajia muisteltiin nimeltä mainiten. Myös ”tähtiopiskelijat” tuotiin hyvin esille. Esimerkiksi Taru Valjakka oli vasta opiskelija 1950-luvulla, mutta herätti huomiota:

Jukka Hapuoja opetti selloa ja Harald Anderssen ym. kuoron johtamista. Eipä olisi uskonut, miten rautainen annos Suomen musiikin historiaa oli silloin Orivedellä. Nautin täysin siemauksin. Arvi P. Pojärvi teki nuoreen ihmiseen aivan lähtemättömän vaikutuksen, samoin Taru Valjakan ääni ja olemus sekä Ilkka Kuusiston rento poikamaisuus. (Muistelija 34.)

Olen muotoillut eräänlaisen tietokirjamaisen kuvauksen mielestäni keskeisimmistä opettajista lisäten muisteluksista poimimiani kuvauksia. Tuon esille opettajat aakkosjärjestyksessä. Tähän lukuun tuon opiskelijoiden kuvaukset ja opettajaesitykset ovat liitteessä 7.

Andersén, Harald (1919–2001)

Opiskelijoiden luonnehdintoja Harald Andersénista:

Ystävyyden Haraldin kanssa viimeistään silloin tuli helpoksi ja luontevaksi. Näennäisesti pelottavat ihmiset sulavat, kun heitä ei pelkää. Aamuiset kenraalibas-son tarkistustuokiot olivat samalla mukava päivittäinen juttutuokio parvekkeella. (Muistelija 7.)

Oli jännittävää laulaa Harald Andersénin johdolla ja ihailla hänen työskentelyään kamarikuoronsa parissa. Vaimoni on vieläkin ihan pilvissä kuullessaan Klemetti-Opiston kamarikuoron laulua. (Muistelija 13.)

Mutta ”voimahahmona” Harald Andersén. Pelotti mennä maestro Andersenin ohjaukseen, mutta oppi kunnioittamaan perusteellista ja tehokasta tapaa ohjata kuoronjohdon alkeita. Kritiikki ja kannustus: uskalsi sen ansiosta esiintyä kuoron edessä. (Muistelija 24.)

Elämys laulaa Harald Andersenin johtaessa. ”Hänellä oli taito koota kaikki langat käsiinsä, valtava keskittymiskyky, sitten laulu liikkeelle äärimmäisen niukoin mutta selkein liikkein – se todella maistui laululta. (Muistelija 32.)

Oriveden ajasta muistan, että jatkokurssimme oli aika pieni ja opetuksen tahti tiivis. Erikoisesti muistuu mieleen Jouko Tolonen temperamenttisena opettajana, joka ei aina tahtonut olla samaa mieltä Harald Anderssenin kanssa. (Muistelija 45.)

Viimeinen havainto on erikoinen, koska minulla on ollut se käsitys, että Andersén ja Tolonen olivat hyvinkin samoilla linjoilla. Oliko kysymys tietystä kilpailuasenteesta? Muistelija tulkitsee tilanteen näin. Kaiken kaikkiaan 27 muistelijaa mainitsi Harald Andersénin.

Berglund, Paavo (1929–)

Muistelijoista 12 kuvasi Paavo Berglundia. Jalkapalloharrastus tuotiin esiin, myös tinkimättömyys ja korkean laadun vaatimus amatööriesityksissä sekä Berglund persoonana:

Naiskuorolla oli menossa Stabat Mater: kuoro, orkesteri ja solistit, johtajana Paavo Berglund. Kovan yrityksen jälkeen hän huokasi: ”Minä en osaa harjoittaa, minä osaan vain johtaa! (Muistelija 1.)

Kuoron eteen ponnahti jostain hoikka mies, tumma pystykauluspaita, tumma tukka ja silmät, jalassa tiukat tummat housut ja pehmeät mokkasiinit. Mies heilautti itsensä istumaan kateederin opettajanpöydälle, jalat sopivasti alempana olevalle pöydälle. Ja se alkoi toden totta. Tiukka ilme osoitti selvästi jokaiselle, että nyt on tosi kysymyksessä. Ensimmäisen alun mies keskeytti oitis. Eturivissä oli kolme rouvaa, joilla oli vibrato äänessään. ”Te hiljaa”, tokaisi Paavo Berglund. Rouvat olivat sitä ikäluokkaa, ettei kannata alkaa vibratoa pois höylätä. Meistä nuorimmista toki oli toivoa vielä ja saimme jatkaa laulamista. (Muistelija 15.)

Illalla oli vielä ohjelmaa: mm. maskuliini- ja feminiini-illoja, joissa opettajatkin esiintyivät. Paavo Berglund tanssi maskuliini-illassa valkoisessa puvussa ”Kuolevaa joutsenta.”. (Muistelija 41.)

Heidi, Maria (Mariaheidi Rautavaara) (1927–)

Mariaheidi Rautavaaran nostan esille, koska hän on mielestäni kiinnostava persoona ja toi Klemetti-Opistoon tietynlaista hohtoa alkuvuosina.

Monet muistavat temperamenttisen laulunopettajansa. Muistelukirjoituksissa 11 muistelijaa viittaa Maria Heidiin:

Meillä oli Maria Heidin kanssa erimielisyyttä erään yksinlaulun temposta, mutta se ei haitannut yhteistyötämme. (Muistelija 4.)

Laulajalla on kehityskykyinen alkuääni.” Alkuääni!! ja minä kun olin luullut osavani laulaa. Olihan JKK:n musiikin lehtorini Olavi Ingman arvostellut ääneni vallan kympin tasoiseksi. Arvion esitti Maria Heidi. Täytyy sanoa, ettei tuo arvio oikein innostanut. (Muistelija 14.)

Maria Heidin äänenmuodostusharjoitukset koin myös erittäin hyödyllisiksi, jopa pahastuin, kun hän erään harjoituskerran käytti lähes kokonaan kyselemällä työstäni Ongandjeran seminaarissa!! (Muistelija 50.)

Hela, Martti (1890–1965)

Klemetti-Opiston johtokunnan jäsen ja varapuheenjohtaja Martti Hela oli erityisen kiinnostunut Klemetti-Opiston toiminnasta ja kävi siellä luennoimassa

kuutena kesänä, vuosina 1955-1960. Klemetti-Opiston kamarikuoron toimintaa hän seurasi tiiviisti myöhemminkin. Harald Andersén muistelee:

Martti Hela istui siellä joskus 60-luvun alkuvuosina kokonaisen viikon seuraamassa Klemetti-Opiston kamarikuoron harjoituksia. Hän tuli sinne varta vasten, ja se oli vanhassa juhlasalissa. Hän istui siellä lehterillä. Sitten hän tuli juttelemaan ja keskustelimme hyvin monesta seikasta. Hän oli itse erittäin hyvä kuoronjohtaja. En tiedä, oliko hän jonkinlaisella tarkastuskäynnillä siellä, mutta käytännöllisesti katsoen hän seurasi pelkästään kamarikuoron toimintaa ja meillä oli Levkowitzsh siellä. Minähän olin L:n innokas ihailija. Hän oli tutustunut hyvin tarkkaan Klemetti-Opiston työhön, ehkä oli virallinen tehtävä.. (Andersen 2001)

Helasvuo, Veikko (1916–1993)

Veikko Helasvuo piti musiikinhistorian luentoja vuosittain ja osallistui myös kuoronjohdon opetukseen. Helasvuo oli pitkäaikaisimpia Klemetti-Opiston opettajia ja toimi Klemetti-Opiston johtokunnan jäsenenä ja myöhemmin myös puheenjohtajana (vuosina 1976–1986).

Kallioniemi, Sole (1909–1995)

Sole Kallioniemi oli sitten sydämellinen ihminen. Hän jaksoi opastaa kokematonta laulajaa. Hän oli myös väsymätön yökukkuja. (Muistelija 11.)

Sole Kallioniemi toi myös lapsensa Klemetti-Opistoon orkesterikurssille. Näistä Lajos Garamista tuli sittemmin vuodesta 1967 vuoteen 2007 Klemetti-Opiston pitkäaikaisin opettaja.

Kuusisto, Ilkka (1933–)

Monet klemettiläiset muistavat Ilkka Kuusiston mukavan letkeänä ja huumorintajuksena opettajana. hänet mainitsi erikseen 16 muistelijaa.

Silloisia Klemetti-Opiston opettajia muistellessa tulee mieleen Ilkka Kuusisto. Hän opetti meitä kuoronjohdon alkeissa. Erittäin miellyttävä opettaja. (Muistelija 16.)

Kuusisto, Taneli (1905–1988)

Taneli Kuusisto oli Klemetti-Opistossa pidetty ja arvostettu luennoija vuodesta 1956 lähes joka kesä.

Lehtinen, Matti (1922–)

Matti Lehtinen opetti Klemetti-Opistossa vuosina 1958–1962. Hän esiintyi myös usein Klemetti-Opiston konserteissa ja muissa tilaisuuksissa (ks.luku

5.3.) Opiskelijat muistelevat hänen olleen erinomainen opettaja (muistelija 25) ja jopa idoli:

Maalaispojan muistissa on vieläkin oppitunti, jonka senaikainen idolimme Matti Lehtinen piti Oriveden Opiston rehtorin, silloisen opetusministeri Heikki Hosian ylellisessä salissa. Talo kun oli täyteen ”buukattu”. (Muistelija 37.)

Pari kertaa, kun muussa ohjelmassamme sattui olemaan sopiva tauko, saimme tilaisuuden seurata heidän (Matti Lehtisen ja Jorma Huttusen) työskentelyään. Näistä käynneistä on on mieleeni painunut, kuinka Matti Lehtinen komealla baritonillaan havainnollisti, miten Karl Collanin miehekäs laulu Hurtti ukko, Paavo Cajanderin suomentamana, esitetään. (Muistelija 15.)

Linnala, Taru

Taru Linnalan opetukseen liittyy kenties dramaattisin muistelus. Muistelijan keuhkot olivat huonossa kunnossa monien keuhkopussintulehdusten vuoksi. Jopa sydän oli siirtynyt pois paikaltaan. Äänikin oli madaltunut basson tasolle:

Mutta siellähän oli Jolanda di Maria Petris ja Taru Linnala, jotka ottivat minut sitte ihan suojelukseensa ja alkoivat muokata palleahengitystä. Ja käytiin kovaa kamppailua. Siellä oli muuten toinenkin semmonen vajaahengitteinen – – Sitten me kaks oltiin siellä enemmän kuin kukaan muu ja ulkona ja joskus sisällä. Ja kyllähän se alko sitte, niinku paperipussi, rypistetty paperipussi, mimun keuhkoni oieta sieltä ja ääni ja hengitys alko virtaamaan ja sen jälkeen mun ei oo tarvinnu huolehtia hengityksestä. (Muistelija 20.)

di Maria Petris, Jolanda (1916–1987)

Jolanda di Maria Petris tuli Klemetti-Opiston opettajaksi vuonna 1956 ja toimi tehtävässä koko Vainion kauden ajan. Petris oli suosittu opettaja, jonka eteläinen temperamentti ja pedagogin taidot tekivät voimakkaan vaikutuksen oppilaisiin. Jolanda di Maria Petrisiä muistetaan kymmenessä kirjoituksessa. Muisteluksia:

Aivan ihana opettaja oli se italialainen Jolanda di Maria Petris kuten kaikki jokaista erikseen mainitsematta (Muistelija 5.)

Jolanda di Maria Petris ensimmäinen näkemäni suuri diiva. (Muistelija 18.)

Oman laulajaurani katson myös saaneeni alkunsa Klemetti-Opiston kurssien ansiosta. jatkoin yksinlauluopintoja Jolanda di Maria Petrisin johdolla talvisin ja hänen kehoituksestaan osallistuin Turussa 1964 Klemetti-opiston valtakunnallisiin yksinlaulukilpailuihin hyvällä menestyksellä. (Muistelija 29.)

Pojjärvi, L. Arvi P. (1900–1986)

Monet klemettiläiset muistavat L. Arvi P. Poijärven säkenöivänä luennoijana ja sytyttävänä kuoronjohtajana ja opettajana. Erikseen maininta Poijärvestä oli 18 muisteluksessa:

Arvo Poijärvi ohjasi laulun ”Nuotiolla istutaan”. En koskaan unohda sitä paatosta ja silmien paloa, miten hän laulun harjoitti. (Muistelija 7.)

Aivan erityisesti on mieleeni jäänyt L. Arvi P. Poijärven huippuhienot luennot, joita hän havainnollisti mielestäni konserttipianistin tasoisesti. (Muistelija 14.)

Niinpä lähtikin sekakuoron eka harjoitus L. Arvi P. Poijärven johdolla alkuun sel-laisella voimalla, että ensikertalaiselle nousi tippa linssiin ja ilon nyhykytys nyki rinnassa. Se oli niin Suurta! Sellainen ei unohdu koskaan. (Virta venhettä vie taisi olla se kappale.) (Muistelija 15.)

L. Arvi P. Poijärvi opetti puhdasta kuorosointia tehokkaasti, laulettiin suoralla ää-nellä: termejä ”puhdas karvalankamato, kurkkukiero”. (Muistelija 21.)

Raitio, s. Parviainen, Seija-Sisko (1931–)

Seija-Sisko Parviainen oli ensimmäinen klemettiläinen, joka varsin nopeasti siirtyi Klemetti-Opiston opiskelijasta opettajaksi ja konserttiesiintyjäksi. Hän opiskeli Klemetti-Opistossa kuoronjohtoa vuosina 1953–1954 ja kertoo näistä ajoista:

Opiskelua siivitti suuri ilo ja ennen kaikkea käsittämätön helppous kuoron johta-misessa. ”Se oli varmaan suurin lahjani Klemetti-Opistosta, sillä jouduin sittemmin kanttorin virassani todella hyödyntämään tätä taitoa.”

Opettajat olivat innostavia (Arvo Vainio ym:t) ja oppilaiden keskinäinen yhteys riemastuttavaa. Myös monet musiikin teorian asiat tulivat uudella tavalla selviksi – kiitos Jouko Tolosen – muistaakseni loistavasta opetuksesta. Koin todella suuren vapautumisen kaikessa musiikkiin liittyvässä ja tulin innolla seuraavana kesänä jat-kokurssin opiskelijaksi.

Segerstam, Leif (1944–)

Toinen esimerkki Klemetti-Opistossa opiskelijasta opettajaksi siirtyneestä henkilöstä on Leif Segerstam, joka tuli ensi kertaa vuonna 1960 orkesterikurs-sille viulunsoittajaksi ja vuosina 1961–1962 myös apuopettajaksi. Nuorison musiikkileirin sinfoniaorkesterin kapellimestarina hän toimi vuosina 1965–1967. Hänen monipuoliset taitonsa herättivät huomiota: hän oli myös taitava nokkahuilun soittaja. Monissa muisteluksissa on kuvauksia hänen taidoistaan ja persoonastaan:

Muistan Okko Kamun, Marjatta Meritähden, Hannele ja Leif Segerstamin ilakoinnin pihanurmikolla. Ihastelin Leifin virtuoosisia jazzjammauksia nokkahuilulla Ilkka Kuusiston kanssa. Mutta en ihailut sitä piittaamatonta tapaa saapua asuinpaikkaan aamuyöstä ovia paukutellen ja meluten. Se nuoruus! (Muistelija 7.)

Hajanaisia muistoja ajasta, vahvistimien puutteesta jne. Eräessä konsertissa Leif Segerstam korvasi cembalolla kitaran (Muistelija 11.)

Sonninen, Ahti (1914–1984)

Ahti Sonninen oli Klemetti-Opiston keskeisiä opettajia opiston perustamisesta lähtien vuoteen 1967. Sonninen oli varsin pidetty opettaja Klemetti-Opistossa. Hänet mainittiin seitsemässä kirjoituksessa. Muisteluksia:

Ahti Sonninen oli savolaisen leppoisa kurssin kuoron harjoitusmestari. Kukin vuorollaan sai harjoittaa kuoroa. Vähästä sai kurssilaisen epävarma mieli vahvistusta. Mieleen jäi ”Ahti-sedän” lausahdus erään harjoitustuokion jälkeen: ”Tämä K. onkin jo naseva poika kuoron edessä (Muistelija 13.)

Ahti Sonninen: erityinen puhtausekspertti. Tietoarkku, savolainen huumori. (Muistelija 26.)

Tolonen, Jouko (1912–1986)

Jouko Tolonen oli räiskyvä ja huumorintajuinen persoona. Hän ei ollut kovin hienotunteinen. Hän saattoi sanoa, kuten minun kohdallani kävi kesällä 1966, kun hän opetti kuoronjohtoa Klemetti-Opistossa: ”Neiti Evijärven johtamisiikkeit muistuttavat variksenpojan lentoonlähtöyrityksiä”.

Jouko Tolosta muistelevat monet. Hänen temperamenttinsa ja tokaisunsa muistetaan:

Tutustuimme myös maestrissimo Jouko Toloseen. Hänen pääaineensa Klemetti-Opistossa oli kuorolauluesitysten muotoilu ja nyansointi. Hänet oli jokin aika sitten nimetty Kansallisoopperan pääjohtajaksi. Mutta jos joku varomattomasti nimitti häntä ”pääjohtaja Toloseksi”, sai heti takaisin tokaisun: ”Minä olen maisteri Tolonen, enkä hyväksy itselleni muita titteleitä kuin sen, jonka olen itse itselleni hankkinut ja se on m-a-i-s-t-e-r-i, ettäs sen tiedätte.” Käytännön muotoilutaitoaan hän osoitti johtamalla laulamiamme englantilaisia 1500–1600-luvun madrigaaleja. Hänen bravuurinsa oli se, että hän antoi äänen, iski laulun alkuun jonka jälkeen hän jätti kuoron lähtien itse johonkin näkymättömiin. Trimmattu kuoro vei pitkän teoksen loppuun kaikkien sille opettujen tehosteiden kanssa matemaattisen tarkan rytmin pohjustamana. Eräessä loppukonsertissa esitimme Tolosen Kantelettaren sanoihin säveltämän, orkesterisäestöisen kantaatin ”Notku, nuori neitsykäinen” Oli elämys! (Muistelija 26.)

Operaatio Tolosen housut: Jouko Tolonen tarvitsi välttämättä uudet housut, eikä niitä kelpuutettu Orivedeltä, vaan ne piti käydä ostamassa Tampereelta. Mutta kun

aika oli tiukalla ja kuoroa olisi pitänyt harjoittaa tehokkaasti, tehtiin operaatio: tilattiin linja-auto, otettiin kuoro mukaan ja harjoitukset pidettiin matkalla! En tiedä, kuka maksoi lystin. (Muistelija 32.)

4.10 Kokoava yhteenveto

Klemetti-Opiston kurssitoiminnan laajuus on kenties yllättävä. Andersén toteaaakin, että

Sillähän oli kaikenlaista, sehän oli sekatarakauppa alusta alkaen. Vähän keikeltiin, että mihin voidaan mennä ja ja näinhän on luonnollista nyt jälkeinpäin – ja ymmärrän hyvin, että hän (Vainio) näki tässä myöskin tilaisuuden avata uusia uria, joita Sulasol ei ollut huomannut. (Andersén 2001.)

Klemetti-Opistolle oli ominaista, että se suhteellisen keveänä organisaationa pystyi nopeasti tarpeen mukaan perustamaan uusia kursseja. Kuten aikaisemmin on mainittu (esim. luku 4.1.5), Vainio saattoi varsin itsenäisesti toimien esitellä uudet kurssit jopa vasta sitten, kun seuraavan kesän kurssiohjelma oli painossa. Tarvittaessa kurssi järjestettiin hyvinkin lyhyellä varoitusajalla, kuten säveltapailun pikakurssin järjestäminen kesällä 1962.

Arvo Vainion panos Klemetti-Opistossa oli keskeinen. Hänen idearikkautensa, visiointikykynsä ja sinnikkyytensä sekä myös hyvä verkostonsa päätöksentekijöihin, kuten opetusministerinä toimineeseen Oriveden Opiston rehtoriin, Heikki Hosiaan, mahdollistivat Klemetti-Opiston toiminnan ja kehittymisen. Vaikeuksista ei toiminta kuitenkaan edennyt. Puute rahasta etenkin 1960-luvulla inflaation laukatessa sai Vainion jopa tekemään eropyynnön (JKPK 24.8.1962.) Näitä erouhkauksia Vainio esitti myöhemminkin esimerkiksi kirjeissään KVS:n toiminnanjohtaja Aarne Laurilalle (11.4.64; 19.4.64; 29.10.1964). Vainion liiketoiminnalle Klemetti-Opistosta oli sekä etua että haittaa. Nuotit tilattiin Vainion liikkeestä. Opiskelijat tilasivat myös pianoja ja hankkivat muita soittimia Vainiolta, mutta Klemetti-Opiston johtaminen vei jo ikääntyvän Vainion voimia, niin että liike jouduttiin lopettamaan.

Klemetti-Opistossa grundvigilaiset sivistymisen periaatteet toimivat käytännössä. Elävä sana, tasa-arvo, nuorten henkisten voimavarojen avautuminen ja kansanomaisuus toteutuivat Klemetti-Opistossa ihanteellisella tavalla.

Opettajien korkeatasoisuus on tullut esille jo monta kertaa. Korostan edelleen, että juuri tämä seikka oli keskeinen kurssien onnistumiselle. Opettajia muistellaan lähes kaikissa kirjoituksissa ja haastatteluissa nimiltä mainiten. Myös se, että saatiin laulaa hyvissä kuoroissa, on jäänyt lähtemättömästi monen mieleen. Internaattimuotoinen kurssitoiminta antoi mahdollisuuden lähes ympärivuorokautiseen yhdessäoloon ja yhteismusisointia saatettiin harjoittaa

aamutunneille asti. Sosiaalinen pääoma kasvoi yhteisöllisyyden myötä. Ystävyyssuhteita solmittiin. Jotkut johtivat jopa avioliittoon, mutta yllättävän vähän niitä kuitenkin solmittiin kurssilaisten kesken. Klemetiläinen-lehti raportoi solmituista liitoista. Vuosikertojen 1958–1961 numeroissa kerrotaan ”Klemetiläisten töpinöitä” -palstalla vain kahdeksasta klemetiläisten kesken solmitusta liitosta. Kalevi Hakasalon ja Marja-Leena Räsäsen häistä oli pitkä tarina Klemetiläinen-lehdessä. Häissä oli ollut joukko kurssitovereita, jotka esittivät Telemannin kantaatin vihkiäisissä ja tekivät luonnollisesti erilaisia jekkuja tuoreelle hääparille. (Klemetiläinen 2–3/1961, 20.)

Seuraava taulukko (Taulukko 1.) kuvaa Klemetti-Opiston kurssien aloittamisvuosia ja opiskelijamääriä. Se, että kurseille osallistuneiden määrä ylittää 4000 opiskelijaa, jotka tulivat eri puolilta Suomea pohjoisinta Lappia myöten, vaikutti epäilemättä hedelmällisesti koko Suomen musiikkikulttuurin kehittymiseen. Vuoteen 1963 asti kurssilaisten enemmistö oli kansakoulunopettajia, jotka opetustyössään ja paikkakuntansa kuoronjohtajina ja laulajina tekivät merkittävää työtä niin musiikkikasvattajina kuin taiteiljoinakin. Monet tulivat kursseille useina kesinä. Matrikkelikirjojen mukaan opiskelijoita oli kesinä 1953–1968 yhteensä 2320 henkilöä. (K-O:n arkisto, matrikkelikirjat I–VI.)

Tarkastellessani yksityiskohtaisia lukuja huomioni kiinnittyi erityisesti äänenkäytön kurssien opiskelijamäärien vähenemiseen pian yksinlaulukurssien aloittamisen jälkeen. Peruskurssille tuli opiskelijoita tasaiseen tahtiin eikä mitään varsinaista romahdusta tapahtunut. Sen sijaan jatkokurssi ei ollut yhtä vetovoimainen kuin kuoronjohdon jatkokurssi. Opiskelijaluetteloista voi päätellä, että vähänkin pitemmälle aikovat tai ehtineet laulajat siirtyivät yksinlaulukurseille. Tämä on ymmärrettävää, koska niillä sai yksilöllisempää ohjausta kuin laulajakurssilla. Kestoltaan ne olivat myös lyhyempiä. Kun äänenkäytön jatkokurssit kestivät kolmesta neljään viikkoa, yksinlaulukurssien kesto oli kaksi viikkoa. Äänenkäytön kurssilaisilla oli paljon kuoronharjoituksia ja säveltapailua ja äänenkäytön ohjaus tapahtui enimmäkseen ryhmissä.

Vuosittain Vainiolla oli kutakin kurssia varten opiskelijatavoitemäärät. Hakijoita oli vielä esimerkiksi vuonna 1962 lähes kaksinkertainen määrä hyväksytyihin verrattuna. Vuoden 1964 tilannetta olen kuvannut yksityiskohtaisesti luvussa 4.1.6, mutta otan vielä tähän tavoitetilanteen vuodelta 1961. Opinto-ohjelman perusteella kurssille oli tavoitteena valita 340 opiskelijaa. Tuona kesänä opiskelijoita oli kuitenkin 311. Selitys löytyy peruutuksista, joita tuonakin kesänä oli lähes kymmenen prosenttia (28 kpl). (K-O:n arkisto.)

Konsertteihin valmistautuminen koski kaikkia opiskelijoita. Kuoro- ja orkesteriteokset, joita harjoiteltiin, olivat vaativia ja harjoittamiseen käytettiin runsaasti aikaa. Muuan muistelija toteaaakin, että Klemetti-Opisto oli suuri lauleiri:

Yleisesti ottaen tuntui silloin kuin koko Klem.-opisto olisi ollut suurimuotoinen laululeiri. Joka puolella laulettiin, päivällä Suuren kuoron harj. illalla pikku ryhmissä sisätiloissa ja osin suviluonnon helmoissa. (Muistelija 24.)

Taulukko 1. Klemetti-Opiston kurssien opiskelijamäärät

	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	Yht.
Kuorojohton peruskurssi	43	29	37	39	45	40	34	30	40	26	27	19	28	15	21	21	494
Äänenkäytön peruskurssi	66	59	51	48	37	47	49	40	40	40	34	21	17	23	16	21	609
Kuorojohton jatkokurssi		23	17	15	21	20	18	25	14	18	13	6	12	15	15	17	249
Äänenkäytön jatkokurssi		29	25	22	11	14	6	12	11	18	16	7	6	4	5		186
Yksinlaulukurssi			7	24	33	45	52	46	48	32	45	44	63	56	68	52	615
Orkesterikurssi			47	49	34	37	20	28	21	19							255
Musiikinopettajien ped kurssi				12													12
Nuorison musolj. peruskurssi					17	28	30	29	35	17	13	11	20	14	8		222
Nuorison mus.obj.jatkokurssi										17	12	6	--	10	13		58
Tuntopettajakurssi																	28
Kamarkuoro							26	25	29	30	31	30	35	32	35	30	303
Nuorison musiikkileiri									48	63	76	84	90	86	114	68	629
Lausuntakurssi					15		18	16	15	13	13	13					103
Kantelekurssi								17	9	11	9	11	7				64
Pianokurssi											12	12	7	10	10		51
Kuunteluoppilaat							6	3	1								10
Kentraalibassokurssi										11	2						13
Säveltäjäkurssi/seminaari										10	--	14	17	15	25		101
Säveltäjäkurssin lapsiryhmä															19		19
Liikuntaleiri											15						15
Kirkkokuorolaulajakurssi													19	14	18		51
Kanttori-urkujen kurssi														13			13
Musiikin kuuntelukurssi													12	5	1		18
Klemetti-kuoro													27	62	3		92
A-kuoro												11					11
Opiskelijoita yhteensä	109	140	184	209	198	246	259	271	311	326	318	289	360	379	361	262	4221

5 Klemetti-Opiston oppilaskunta

Arvo Vainio oli suunnitellut alusta alkaen myös oppilaskuntatoiminnan. Heti ensimmäisenä kesänä muodostettiin kabinetti presidentteineen ja ”presidentiskoineen”. Oppilaskunnan tehtävänä oli illanviettojen järjestäminen. Jo tulopäivänä järjestettiin tutustumisillanvietto, johon kurssilaiset olivat kehittäneet ohjelmanumeroita, jopa kuorolaulua. Kesän mittaan miehet järjestivät maskuliini-illan ja naiset feminiini-illan. Tätä traditiota pidettiin yllä koko Vainion johtamiskauden ajan ja sen jälkeenkin. Jo ensimmäisen kurssin opiskelijat omaksuivat itselleen nimen ”Klemetiläiset” (Saikku 1958). Lentopallo oli tärkeä vapaa-ajan viettomuoto ja oppilaskunta järjesti eri kurssien välisiä kilpailuja.

Kuva 4. Harald Andersén ja kesän 1958 ”presidentska” Elvi Löfgren. Keskellä Einari Kropsu ja oikealla edellisen kesän presidentti Pekka Suomalainen.

Klemetiläiset-korporaatio ei ollut vain vuosittain vaihtuva opiskelijoiden joukko, vaan klemetiläisyys jatkui opiskelujen jälkeenkin. Saikku kirjoittaa Klemetti-Opiston 5-vuotishistoriikissa oppilaskuntaan kuuluvan yli kuusi sataa jäsentä. Oppilaskunta järjestäytyi rekisteröidyksi yhdistykseksi kesällä 1956 ja merkittiin yhdistysrekisteriin 13.12.1956. Yhdistyksen johtokunta oli

alkuvuosina laaja. Puheenjohtajan ja hallitukseen itseoikeutetusti kuuluvan Vainion lisäksi jäseniä oli 16. Yhdistyksen, joka merkittiin yhdistysrekisteriin nimellä ”Klemettiopistolaiset r.y.”, epävirallinen nimi oli alusta alkaen ”Klemettiläiset r.y.” ja nimitys virallistettiin jo vuonna 1958. Yhdistyksen pääasialliseksi tehtäväksi tulivat päätöskonserttien ja talvipäivien järjestäminen ja varojen keruu sekä Klemettiläinen-lehden julkaiseminen. Oppilaskunta oli vastuussa myös monista retkistä ja esimerkiksi Jyväskylän Musiikkikulttuuripäiviin osallistumisesta. On tärkeää erottaa kesäisin ”presidentin” ja hänen kabinetinsa johtama oppilaskunta, johon kaikki kunkin kesän opiskelijat kuuluivat sekä yhdistys, johon kuului jäseniä eri kesinä opiskelleita. He maksoivat vuosittain jäsenmaksun. Yhdistys piti vuosittain vuosikokouksen, sillä oli hallitus ja työvaliokunta sekä erilaisia toimikuntia. (Saikku 1958.)

5.1 Monenlaisia toimintamuotoja

Edellä mainittujen toimintamuotojen lisäksi oppilaskunta järjesti juhannusjuhlia ja teki kurssialbumin vuosittain. Rintamerkit ja oma lippu saatiin vuonna 1956, samana vuonna, kun liitettiin yhdistysrekisteriin. Klemettiläinen-lehti alkoi ilmestyä vuonna 1957.

5.1.1 Juhannusjuhlia

Koska opiskelijat viettivät myös juhannuksen opistolla, oli mahdollista järjestää juhannusjuhlia. Yhdessä paikallisen urheiluseuran, Oriveden Ponnistuksen kanssa oppilaskunta järjesti heti ensimmäisenä kesänä Oriveden keskustassa olevan Paltanmäen museoalueella juhannusjuhlan, jonka ohjelma oli todella runsas. Juhla kesti neljä tuntia. Soolonumerot, kvartettilaulut, kuorolaulut, runot ja puheet vuorottelivat. Esiintyjinä oli sekä opiskelijoita että opettajia. Opiskelijoista oli muodostettu torviseitsikko ja tanssiorkesteri. Torviseitsikon soittimet oli lainattu kylältä. Jopa tanhuesityksiä oli saatu harjoitetuksi ja tilaisuus päätettiin puoleentoista tunnin ”karkeloihin”. Klemetti-Opiston toimintakertomuksessa kuvattiin, että juhlille osallistui ”toista tuhatta ihmistä käsittävä yleisömäärä” (JKPK 25.10.1953 2 §, toimintakertomus). Toimintakertomuksessa kerrottiin myös, että ”Oppilaskunta luovutti puhtaan tulon, yli kolmekymmentä tuhatta markkaa opiston stipendirahastoon.” Juhannusjuhlaperinnettä jatkettiin sitten myöhemminkin.

Paltanmäki oli myös toisen kesän tapahtumapaikka. Juhannusjuhla oli arvokasohjelmainen sisältäen jopa pienoisoopperan, Gluckin *Kevään kuningatar*. (Saikku 1958.) Myöhemmin kesinä juhannusjuhlia järjestettiin muun muassa Kangasalan Haralanharjulla. Kesän 1957 Haralanharjun juhannusjuhlaohjelma oli myös arvokas. Sen aloitti sekakuoro laulamalla laulun *Mä oksalla ylim-*

mällä. Topeliuksen tiedetään sepittäneen runon vuonna 1853 tällä Kangasalan Suinulan kylän harjulla. Juhlapuheen piti Tampereen kaupunginvaltuuston puheenjohtaja, pastori Jaakko Hakala, Maria Heidi ja Jorma Huttunen esittivät yksinlauluja. Sekakuoron lisäksi esiintyivät naiskuoro ja mieskuoro. Ohjelmassa oli myös tanhuesitys, kanteleensoittoa ja lausuntaa. Ohjelma olikin tuolle ajalle tyyppillinen juhlaohjelma. (Vuoden 1957 kurssialbumi.)

Eräjärven urheilijat ry ja Klemetiläiset ry:n järjestivät juhannusjuhlat ensi kertaa yhdessä kesällä 1959. Rönnin tanssilavan alueella vietetystä juhlasta nimimerkki Tuija kirjoittaa pitkän kuvauksen. Juhlat alkoivat kello 20 ja jatkuivat aamukolmeen asti. Klemetiläiset esittivät monipuolisen ohjelman ulkoilmassa. Oli myös mahdollisuus tanssimiseen. Paikalle olikin kerääntynyt peräti 4000 juhlijaa, joista niin monet seurasivat klemetiläisten ohjelmaa, etteivät kaikki mahtuneet istumaan. Nimimerkki Tuijan mukaan ”näkyväisyys oli hyvä ja kovaääniset toimivat moitteettomasti”. (Syke, vuoden 1959 kurssialbumi, 43.)

5.1.2 Kurssialbumi

Vainion aloitteesta aloitettiin pitkälle 1980-luvulle jatkunut perinne vuosittaisen albumin tekemisestä. Albumin laati peruskurssilaisista koottu toimikunta. Valitettavasti vain vuosien 1953, 1956, 1957 ja 1959 kurssialbumit ovat säilyneet arkistossa. Ensimmäisen kirjan nimeksi tuli *Klemetti-Opiston Syke*, mutta vähitellen nimi lyheni pelkäksi Sykkeeksi ja lopulta nimi jäi kokonaan pois. Tähän kirjaan kerättiin erilaista materiaalia. Ensimmäisen vuoden Sykkeessä on runsaasti valokuvia, kuvauksia iltamista ja konserteista sekä lehtileikkeitä Klemetti-Opiston kesän tapahtumista. Päiväohjelmakin on liitetty kirjaan. Lentopallolle oli varattu aika arkisin lounaan jälkeen. Monipuolisesta materiaalista saa selkeän kuvan tapahtumista ja tunnelmista. (Klemetti-Opiston Syke 1953, kurssialbumi.)

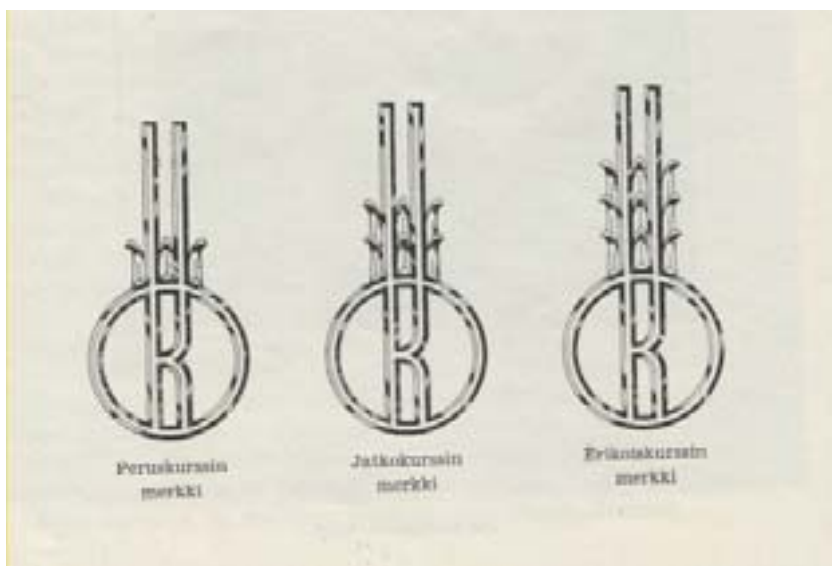
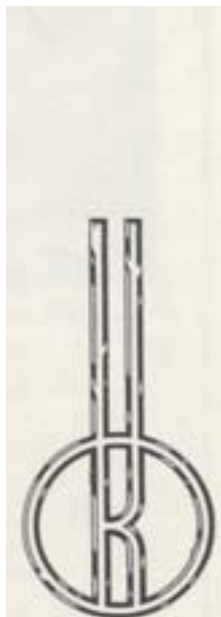
Vuoden 1956 albumiin oli kerätty opettajien lausahduksia ja opettajat sekä oppilaat esiteltiin runomuodossa. Kurssille osallistui taitava piirtäjä Anna Kosola, jonka kynästä syntyi loistavia muotokuvia kurssien opettajista ja opiskelijoista. Muutamat poiminnat opettajien lausahduksesta osoittavat, että huumori kukoisti. Esimerkiksi Ahti Sonnisen lausahdukset: ”Puhdas kvartti on henkinen rintaliivi”, ”Altot, ottakaa löysin lantein” tai ”Tenorit, teitte syntiä, lauloitte essän matalaksi” olisivat ehkä tämän päivän opiskelijan mielestä jo hieman arveluttavia. Hannu Heikkilän maanläheiset vertaukset huvittavat myös: ”Ottakaa sellainen kantakirjassa olevan ayshire-lehmän luonnonvarainen ääni”, ”Päkättäkää sitä jäätä kuin iso pessi”. Sallalaisille Heikkilä oli tokaissut, että ”Eikö siellä Sallan puolessa ole voiteluöljyä? Korvasta sisälle!” Opettajien iloisesta illasta 3.7.1956 on Ahti Sonnisen tervehdyspuhe liitetty kokonaisuudessaan albumiin, samoin kutsujuliste, jonka mukaan ohjelmassa

oli muun muassa kantaatti *Pärihunt kuoron kahleissa*. Albumiin oli liimattu myös 15 lehtileikettä, arvosteluja ja selostuksia toiminnasta. Oppilaskunta oli saanut kerätyksi myös kolmisenkymmentä maksettua mainosta orivesiläisiltä liikkeiltä tuloksen ollessa yli 40.000 markkaa, mikä nykyrahassa olisi yli 1000 euroa.

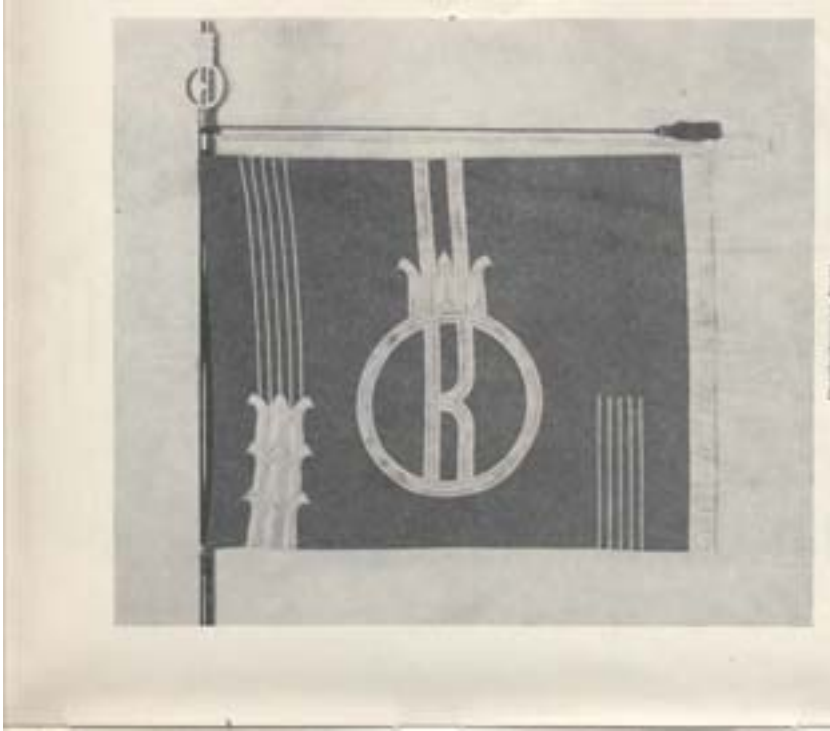
Jouko Tolosen lausahduksia oli kerätty vuoden 1957 albumiin, sellaisia kuin ”Diminuendo ei ole mikään lepokoti!”, ”Ei saa laskea mäkeä pylyllään!”, ”Tulkoon ääni vaikka niskasta ulos, mutta rytmin täytyy säilyä!”, ”Se menee nyt kuin lapamato!”, ”Olkaa armeijan marssikäskyn mukaisia!” ja ”Ei musiikkia ilman nyansseja. Ilman nyanssia on kuin tasapaksu makkara!”. Samaan albumiin on tallennettu yksinlaulunäytteiden arvostelijoiden lausahduksia, kuten ”Olisin halunnut nähdä myös hänen silmänsä”, ”Mitä on niskakaiku? Eihän niskasta mitään tule!”, ”Minä olen myyty herra N:n esityksen edessä!”, ”Joskus ei tiennyt, mitä olisi tehnyt, kun tuntui niin hyvältä”. Kaikista julkisista konserteista on myös tietoa, osasta ohjelmaa myöten. Albumista käy myös ilmi, että Vainion kotkalainen nuori lapsisolisti Harri Saukkonen oli mukana ensimmäistä kertaa. (Vuoden 1957 kurssialbumi.)

5.1.3 Rintamerkki ja lippu

Rintamerkit ja lippu olivat vielä 1950-luvulla tärkeitä yhteisöllisyyden symboleja. Oppilaskunnan rekisteröitymisvuonna 1956 saatiin rintamerkki ja oppilaskunnan lippu. Idea rintamerkistä oli Vainiolla olemassa jo ensimmäisestä kesästä alkaen. Merkin suunnitteli tamperelainen taiteilija Osmo Hietala. Hän suunnitteli oppilaskunnalle myös lipun ja sen ompeli hänen vaimonsa, tekstiilitaiteilija Annikki Hietala. (Saikku 1958.) Rintamerkin lehväkiehkuroiden määrästä kävi ilmi, mitä kurssseja opiskelija oli suorittanut. Lehvättömän merkin sai jokainen, joka oli opiskellut lyhyemmän tai pitemmän aja Klemetti-Opistossa millä tahansa kurssilla. Vielä 1960-luvun alussa useimmat opiskelijat hankkivat merkin. Sen sijaan jo vuonna 1966, jolloin olin ensi kertaa Klemetti-Opistossa, rintamerkkejä ei enää edes tarjottu ostettaviksi.

Kuva 5. Opistolaismerkit

Kuva 6. Oppilaskunnan lippu

Valo Saikku, joka oli usean vuoden ajan aktiivisesti mukana oppilaskunnan toiminnassa muun muassa sihteerinä ja Klemetiläinen-lehden toimitussihteerinä, kuvaa ensimmäistä kurssia:

Se loi perinteet, joita kannattaa vaalia. Se ryhtyi ponnekkaasti luomaan taloudellista pohjaa oppilaskunnan vastaiselle toiminnalle. Se otti riskin päättjäiskonserttien järjestämisestä ja ryhtyi tunnustelemaan keinoja niiden kannattavuudesta. (Saikku 1958.)

Saikku valittelee kirjoituksessaan orivesiläisten vähäistä kiinnostusta kesämatkailun kehittämistä, koska ”vieraanvaraisuudesta ja konserttavieraiden hyvinvoinnista on oppilaskunnan vaikea vastata” (Saikku 1958). Tämä seikka on ollut ongelma kautta koko Klemetti-Opiston toiminnan.

5.1.4 *Klemetiläinen-lehti*

Arvo Vainiolla oli alusta alkaen haaveena saada Klemetti-Opistolle oma lehti. Kun oppilaskunta järjestäytyi ja varsinkin, kun Klemetiläisen toimitussihteeriksi ryhtyi lehtialasta kiinnostunut Klemetiläiset ry:n sihteeri Valo Saikku, omasta lehdestä tuli totta. (Saikku 2004). Kaksi ensimmäistä Klemetiläinen-lehteä ilmestyivät syksyllä 1957 näytenunderoina, sisältäen lähinnä talvipäiviin 31.12.–4.1.1958 liittyvää tiedotusaineistoa. (Toisen numeron kansi, liite 15.) Vastaava toimittaja oli Vainio ja hän kirjoittikin usein vähintään pääkirjoituksen lehteen. Kolmantena toimituskunnassa oli Klemetiläiset ry:n puheenjohtaja Jalmari Aalto. Ensimmäisessä numerossa Vainio kuvaa laajasti Suomen musiikkikasvatuksen huonoa tilaa ja klemetiläisten merkitystä sen kohottajana. Lehden hän näkee sekä sivistävässä tehtävässä että yhteydenpitovälineenä. (Klemetiläinen 1/1957, 3.) Toimituskuntaa laajennettiin vuoden alusta kuusi-henkiseksi, kolmannelta numerosta lähtien kahdeksanhenkiseksi, ja siitä ryhdyttiin perimään tilausmaksu:

Klemetiläiset ry päätti talvipäivien yhteydessä pitämässään kokouksessa, että vuosikerrasta veloitetaan mk 400:-. Siirtokortin summa mk 400:- pyydetään ystävällisesti suorittamaan lähimpään postitoimipaikkaan. Lehden toimitus on arvioinut, että vähintään 400 klemetiläistä tilaa lehden ja ensi kesäkurseille pyrkijöistä saadaan 100 uutta tilaajaa. (Klemetiläinen 1/1958, 11.)

Tavoite tuntuu melko optimistiselta. Lehteen pyrittiin hankkimaan myös mainoksia, mutta tässä ei onnistuttu kovinkaan hyvin.

Ennen oman lehden syntyä lohjalaisen Antero Lintuniemen toimittama ja Suomen kirkkomuusikkojen kustannus Oy:n julkaisema *Kirkko ja Musiikki* – yleisavolteiteellinen kuukausijulkaisu – antoi runsaasti ja mielellään palstatilaa Klemetti-Opiston uutisille (ks. em. lehdet 7–8, 9–10 ja 12/1954). Samoin käytiin neuvotteluja Fazerin kustantaman Pienen musiikkilehden kanssa. Oma lehti oli kuitenkin se, joka varmimmin saavutti klemetiläiset. Klemetiläinen-lehti ilmestyi A4-kokoisena aikakauslehtimuotoisena vuodesta 1957 vuoden 1962 loppuun. Parhaimmillaan se ilmestyi kuutena numerona vuodessa. Yleensä viimeinen numero oli kaksoisnumero.

Lehden julkaiseminen keskeytyi taloudellisten ongelmien vuoksi vuoden 1962 lopussa, mutta herätettiin henkiin vielä seuraavana vuonna, vuoden 1963 lopussa lähetettynä tabloid-kokoisena tiedotuslehtenä. Laajoja artikkeleita ei enää ollut, mutta ahkerasti kerrottiin siitä, mitä muut lehdet olivat kirjoittaneet Klemetti-Opistosta, sen konserteista ja Talvipäivistä. Tavoitteena oli neljä kertaa ilmestyvä tiedotuslehti ja sellaisena lehti ilmestyi aina vuoden 1969 loppuun. Koko Vainion kauden ajan toimitussihteerinä oli Valo Saikku.

5.2 Oppilaskunta osallistuu päätöskonserttien järjestämiseen

Oppilaskunnan tehtäväksi tuli järjestää päätöskonsertit. Ensimmäinen tällainen konsertti oli Tampereen Tuomiokirkossa pidetty konsertti 30.6.1953. Sen onnistuminen oli Saikun mukaan Klemetti-Opiston tamperelaisopiskelijoiden ansiota. ”Tarmokkaan tamperelaisoimikunnan järjestämässä konsertissa Tampereen tuomiokirkossa oli helteisestä kesäajasta huolimatta väkeä runsaasti.” Tuotto oli erinomainen, 100 000 markkaa, (nykyrahassa yli 2200 euroa), ja se luovutettiin oppilaskunnan stipendirahastoon. (Saikku 1958.) Ohjelma oli kokonaan kotimainen: Klemettiä, Madetojaa, Pesosta, I. Hannikaista ja Linnalaa. Kaikki kuoromuodot esiintyivät, lisäksi oli soolonumeroita.

Kuva 7. Klemetiläiset Tampereen Tuomiokirkon edustalla kesällä 1953. Istumassa vasemmalla baskeripäinen Väinö Pesola, muut istumassa: Lyyli Raunio, Arvo Väinö ja Eino Linnala. Väinö Karttunen Pesolan vieressä ja Sulo Saarits Linnalan vieressä polviinsa nojaten.

Oppilaskunnan järjestämässä päättäjäiskonsertissa 3.7.1953 esitettiin lähinnä kotimaista maallista ohjelmaa. Esittäjinä olivat naiskuoro, mieskuoro, seka-kuoro ja suuri kuoro sekä Klemetti-Opiston opiskelijasolisteja. Haydnin *Keivät*-osan oratoriosta *Vuodenajat* solistit olivat ammattilaisia: Kyllikki Solantera, Sulo Saarits ja Väinö Karttunen.

5.2.1 Tampereen musiikkiviikkosuunnitelmia

Vainiolla oli haave saada Tampereelle jokakesäinen musiikkiviikko Helsingin Sibelius-viikon malliin. Viikon ohjelman muodostaisivat Klemetti-Opiston konsertit ja Tampereen kaupunginorkesterin konsertit sekä Oopperayhdistyksen esitykset. Aluksi edellä mainitut korporaatiot sekä Tampere-seura ja kaupungin johto suhtautuivat asiaan innostuneesti, mutta sen pitemmälle ei päästy. Kesällä 1954 Tampereella pidettiin kaksi kirkkokonserttia 3.7. ja 4.7. Saikku arvelee, että Aamulehden arvostelijan mielestä epäonnistunut konsertti oli yhtensä syynä idean kokoon kuivumiseen. (Saikku 1958.) Toki laatu kokonaisuudessaan oli vielä vaatimatonta. Jälkeenpäin ajatellen myös ohjelmiston vaativuus hirvittää. Olihan ohjelmassa muun muassa Bachin 11-osainen motetti *Jeesu aarteheni* ja Linnalan *Maria-kantaatti*. Arkistosta löytyy pari kirjettä ja korttia, jotka viittaisivat kirjoittajalla olleen muitakin syytä negatiivisiin arviointeihin kuin konsertin taso. Vainio kirjoittaa nimittäin Poijärvelle muun muassa:

Herra Vanha Kamreeri (*ilmeisesti Oiva Talvitie*) oli tietenkin vihainen, kun Uusi Suomi ennätti kirjoittaa konsertista jo ennen häntä. Sitten valitettava juttu siellä opistolla, kun hän saapui päättäjäisjuhlaan liian aikaisin ja en päässyt häntä heti vastaanottamaan, pilasi asiat. (AV:n kirje Poijärvelle 17.8.1954)

Aamulehden konserttiarvostelu on liitetty Klemetti-Opiston viisivuotishistoriikkiin ja se on todella teilaava lukuun ottamatta naiskuoron osuutta, jota arvostelija Oiva Talvitie kehuu osittain. Bachin motetin esityksen hän myös mitätöi ja arveli, että oli valittu tehtävä, johon kyvyt eivät riittäneet. Samasta esityksestä sen sijaan Uuden Suomen Olavi Nyberg totesi, että teos esitettiin todella ansiokkaasti. (US Vainion 1958, 93–94 mukaan.)

Oppilaskunta jatkoi tarmokkaasti rahankeräystä. Arkistosta löytyy yrityksille suunnattu kirje otsikolla: Arvoisa Musiikin ystävä! Tässä kirjeessä kuvataan Klemetti-Opistoa ja sen tekemää merkittävää työtä ja kerrotaan välineiden, erityisesti soitto-koneiden puutteesta. Tarkoituksena oli painaa päätöskonsertteja varten ohjelmalehtinen, jossa olisi runsaasti mainoksia. Kirje päättyy:

Koska julkaisun painosmäärä tulee olemaan huomattavan suuri ja sitä tullaan opiskelijain toimesta jakamaan eri puolilla maata pidettävissä musiikkitalaisuuksissa, on sillä myös tärkeä mainosarvo. Edellä esitetyn perusteella rohkenemme toivoa, että Te osallanne tahtoisitte olla auttamassa meitä soitto-koneiden hankinnassa Klemetti-Opistolle ja merkitsisitte johtamanne liikkeen ilmoituksen opisto-julkaisuumme.

Klemetti-Opiston Oppilaskunta. (K-O:n arkisto)

Ilmoitusten keräämisessä onnistuttiinkin hyvin, sillä saatiin peräti 47 ilmoitusta, joista kaksi VARATTU -tekstillä, mikä viittaa yksityisten ostamaan il-

moitustilaan. Ilmoitussivuja A 5-kokoisessa julkaisussa oli 16. Tiedossa ei ole, minkä verran jäätiin voiton puolelle. Merkille pantavaa on, että ilmoittajia oli muualtakin kuin Tampereelta. (Klemetti-Opisto 1953–1954.) Painettujen käsi-ohjelmien perinnettä jatkettiin vuosittain.

5.2.2 *Reviiriä laajennetaan kesällä 1955*

Kolmantena kesänä, 2.-3. heinäkuuta 1955 oppilaskunta järjesti konserttimatkan Forssaan ja Tammelaan suurin ennako-odotuksin. Matkaan lähdettiin neljällä linja-autolla. Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistys oli kutsunut Klemetti-Opiston väen Saaren kansanpuistoon viettämään säveljuhlaa. Lisäksi konsertoitiin Forssan kirkossa. Kirkkokonsertissa 2.7. yleisöä oli vähän, mikä tuotti pettymyksen. Vielä pahempaa oli tulossa. Seuraavaksi päiväksi odotettiin Saaren kansanpuistoon Säveljuhlaan tuhansia kuulijoita, mutta myrskysää pilasi juhlan. ”Sateesta huolimatta yleisöä oli pari sataa henkeä ja ohjelma suoritettiin tuulisessa säässä, sadekuurojen aina välillä huuhdellessa kylmässä värjöttäviä kuulijoita ja ohjelmansuorittajia”, kuten Saikku (1958) kuvaa.

Ensimmäinen päättäjäiskonsertti pidettiin 30.6. opiston salissa. Tässä konsertissa oli ensi kertaa orkesterikurssi mukana esittäen Sibeliuksen *Historiallisista kuvista I Festivo* -osan. Muutoin orkesterin osuus oli Maria Heidin esittämien Sibelius -laulujen ja suuren sekakuoron esittämän, Leevi Madetojan säveltämän, *Tuhanten rantain partahilla* -teoksen säestystehtävä. Esitykset johti Paavo Berglund.

Kaikilla kuoromuodoilla oli omat esityksensä. Peruskurssin kuoroa johti Jouko Tolonen, mieskuoroa Ahti Sonninen ja naiskuoroa Taru Linnala. Opiskelijoiden esittämiä soolonumeroita oli edellä mainittujen esitysten lisäksi. Tälle konsertille oli ominaista, että musiikki puhtaasti maallista kotimaista ohjelmistoa. Edellä mainittujen säveltäjien lisäksi oli teoksia Sonniselta, Klemetilä, Kuulalta, Palmgrenilta, Merikannolta Sibeliukselta ja Linnalalta. Peruskurssin kuoro esitti muun muassa Kuulan *Virta venhettä vie*, mieskuoro kajautti Sibeliuksen *Metsämiehen laulun*. Tämän päättäjäiskonsertin juhlavuutta ja arvokkuutta oli omiaan kohottamassa opetusministeri Kerttu Saalastin vierailu. Hänen puheensa oli ajan henkeen isänmaallinen ja ylevä. Tähän sopi mainiosti Klemetin *Oi kallis Suomenmaa* jonka esittivät suurkuoro ja orkesteri Berglundin johdolla. (Liite 19, DVD, 2. ja 3 video.)

Heinäkuun 1. päivänä pidetyn toisen päättäjäiskonsertin ohjelmisto oli puolestaan pelkästään kirkkomusiikkia. Ihmetyttää, että konsertti pidettiin opiston salissa eikä Oriveden kirkossa. Tämä konsertti huipentui Faurén *Requiemiin* ja Händelin *Halleluja-kuoroon Messias-oratoriosta*. Paavo Berglund johti suurta sekakuoroa ja orkesteria. Ohjelmisto oli laadittu epäilemättä Forssan konserttia ajatellen. Siellä esitettiin nimittäin sama ohjelma kuin päättäjäiskonsertisakin. Konsertti olikin hyvä kenraaliharjoitus. Pettymyksen Forssan konser-

tin vähäisestä kuulijamäärästä ymmärtää hyvin, koska panostus ja odotukset olivat epäilemättä suuret. Saaren kansanpuiston säveljuhlassa esitettiin suurin piirtein sama ohjelmisto kuin ensimmäisessä päätöskonsertissa. Oppilaiden sooloesityksiä ei ollut, mutta sen sijaan puhallinorkesterilla oli omaa ohjelmaa. Heitä johti Bruno Hyttinen. Juhlassa oli lisäksi Tammelan Kylänpoikien esittämä lyhennelmä Seitsemästä veljeksestä. Sen oli ohjannut Vivica Frenckell-Bandler. (Vainio 1958, 80–83.)

5.2.3 Kesällä 1956 elämyksiä Bachin parissa

Kesällä 1956 ei matkustettu minnekään. Päätäjäiskonsertit oli tyylikkäästi suunniteltu. Orkesterilla oli 7.7. oma konsertti, jossa esitettiin Haydnin *Pastorumpusinfonia* ja Mozartin *Pianokvartetti*. Berglund johti sinfonian. Pianokvartetin muodostivat Sole Kallioniemi-Garam, piano, Tuomas Haapanen viulu, Erik Karma, alttoviulu ja Jukka Hapuoja sello. Laulusolistit olivat saaneet oman matinean 8.7. Samana iltana oli kuorojen konsertti, jossa esitettiin ensi kertaa Jouko Tolosen kantaatti *Notku nuori neitsykäinen*. Tämä teos tuli olemaan ohjelmistossa useamman vuoden ajan. Konsertti huipentui Bachin kantaattiin *Christ lag in Todesbanden*, joka laulettiin suomeksi. Tämän teoksen harjoittelu ja esitys lienee ollut kuorolaisten kokemuksissa erityisen vaikuttava, koska useat muistelijat mainitsevat sen aivan erikseen. Eräs muistelija antaa havainnollisen kuvauksen sekä harjoitusvaiheesta että esityskokemuksesta:

Perusharjoituksen piti L. Arvi P. Kuoro jo jotenkin alkufuugan osasi pianon säestyksellä. Kun kuoron eteen astui ensimmäisen kerran 27-vuotias maestro Paavo Berglund ja antoi viheltäen h-sävelen ilmeni, ettemme osanneet alkuunkaan. Hetken kuluttua hän totesi: ”Tästä ei tule mitään”, totesi ja meni ulos potkimaan jalkapalloa. Lamaantunutta kuoroväkeä kävi rehtori Arvo lohduttamassa. ”Kun oikein hyvin harjoittelette lisää, maestro suostuu johtamaan”. Teos sitten harjoitettiin ja opittiinkin. Se oli ainakin minulle siihenastisen musiikkielämäni valtaisiksi kokemuksiksi. (Muistelija 14.)

Muutama mukana ollut on uskaltanut ottamaan teoksen myös oman kuoronsa ohjelmistoon, mitä on pidettävä erinomaisena suorituksena. Muistelija 26 kertoo esittäneensä tätä ja muitakin vastaavan vaikeustason Klemetti-Opistosta mukaan lähteneitä teoksia kuoronsa kanssa useilla paikkakunnilla. Myös Teuvo Tikka muistelee, miten teos oli häneen vaikuttanut ja miten hän Värsilän kirkkokuoron ja Joensuun orkesterin kanssa esitti teoksen useilla paikkakunnilla:

P: Jäikö sinulle joku niistä teoksista, joita esititte, jotenkin voimakkaasti mieleen?

T: No, tietysti Kristus kuolon kahleissa -kantaatti, jota esitettiin, jonka Berglund johti. Siellä pienen seutukunnan kirkkokuorolla ja Joensuun orkesterilla itse johdettuna, esitettiin Värtsilässä ja Joensuussa ja Tohmajärvellä. Se oli kyllä semmonen, jälestäpäin kun ajattelen, se oli semmonen, että nämä nykyiset saavutukset ei mene eelle. Tarkotan sitä, että musiikin maailmassa, kun tämmöinen joukko harjoittaa Bachin tämmösen kantaatin, niin, kyllä jälestä päin vähä iteki ihmettellee, että sitä on oikein jaksanu. (Tikka 2004.)

5.2.4 Jyväskylän musiikkikulttuuripäivät yhteistyökumpanina

Kesällä 1957 alkoi yhteistyö Jyväskylän musiikkikulttuuripäivien kanssa. Klemetti-Opiston konsertti 8.7. oli musiikkikulttuuripäivien avajaiskonsertti ja samalla Jyväskylän yliopiston uuden juhlasalin vihkiäiskonsertti. Konsertissa esitettiin madrigaaleja suuren sekakuoron voimin Jouko Tolosen johtamana, mikä vähän ihmetytti Turun Sanomien arvostelijaa, Päivö Saarilahtea. Hänen mielestään ei ole suositeltavaa laulaa madrigaaleja suurella kuorolla, vaikka hän kiittelikin esitysten puhtautta. (Klemetiläinen 1/1957, 7). Lisäksi ohjelmassa oli suurimuotoisia teoksia: Pergolesin *Stabat Mater*, osia Purcellin oopperasta *Dido ja Aeneas*. Orkesterina oli Helsingin kamariorkesteri ja johtajana Paavo Berglund. Konsertti huipentui peruskurssin kuoron esittämään Johann Nepomuk Davidin *Deutche Messeen*, jonka johti Harald Andersén. Arvostelut olivat kauttaaltaan kiittäviä, erityisesti *Deutche Messen* esitystä keuhuttiin ja Andersén, joka oli ensimmäistä kertaa kesällä 1957 Klemetti-Opistossa opettajana, sai viimeistään tämän esityksen ansiosta maanlaajuista mainetta. Joonas Kokkonen kirjoittaa Ilta-Sanomien arvostelussa muun muassa:

Klemetti-Opisto piti konsertin, josta lyhyimmiten sanoen tuli mieleen jäävä elämys kuulijoille. – – Oli muusikon mieltä sykhdyttävää kuunnella, miten tämä kuoro, eri puolilta maata, varmaan syrjäkyliltäkin – ”lehmisavujen ääreltä”, kuten muuan kuulija totesi – kokoontunut kuoro selvitti modernin a cappella-messun vaikeudet erinomaisen varmasti. Kuitenkin oli varsinaiseen harjoitustyöhön jäänyt aikaa vain pari viikkoa. Kunnia siis kuorolle, mutta kunnia myös loistavalle johtajalle. Harald Andersén on kuoronjohtajistamme ensimmäisiä, sen osoitti jälleen taiteellisessa elävyydessään ja teknillisessä varmuudessaan tämäkin esitys. – Vielä on syytä kiinnittää huomiota konsertin ohjelman valintaan: se totisesti avasi kurssilaisille näköaloja kuoromusiikin ohjelmistoon ”kitkat katkat”-tyyliä laveammalle. (Siteeraus Klemetiläinen 1/1957, 6.)

Yhteistyö Jyväskylän musiikkikulttuuripäivien kanssa jatkui vuosikautia. Jyväskylän kesässä on esiinnytty silloin tällöin vielä 1990-luvulla.

Kesällä 1958 päättäjäiskonsertteja oli neljä: kuoro- ja solistikonsertti 4.7., Orkesterikonsertti 5.7., Laulusolistien matinea 6.7., jotka pidettiin opiston juh-

lasalissa ja kirkkokonsertti Kangasalan kirkossa 6.7. Tämän jälkeen oli Jyväskylän musiikkikulttuuripäivien kaksi konserttia. Päättyjäiskonsertteja varten oli painettu erinomainen ohjelmalehtinen, joka sisälsi konserttiohjelmien lisäksi opettaja- ja opiskelijaluettelon sekä tietoa tulevan kesän opetusohjelmasta. Kangasalan kirkossa 6.7. pidetyn päättyjäiskonsertin kuoroteosten sanatkan oli painettu ohjelmalehtiseen. Tämän konsertin ohjelmisto oli erittäin vaativa. Kaikki kuoroteokset johti Harald Andersén. (K-O:n arkisto.)

Kaikkia edellä mainittuja konsertteja arvioitiin lehdistössä erittäin positiivisesti. Erityistä huomiota sai peruskurssin sekakuoron tulkinta Carissimin *Jefta* -oratoriosta, jonka Harald Andersén johti cembalon äärestä Kangasalan ja Jyväskylän Taulumäen kirkoissa. Basso continuossa olivat Jukka Hapuoja, sello ja Oiva Nummelin, kontrabasso.

Kahden nuorisomusiikki-illan yhteydessä, 2.7. ja 3.7. saatiin aikaan pieni skandaalikin. Saksalaiset Nuorison musiikinohjaajakurssin opettajat Werner ja Jutta Jahr ihmettelivät Nekalan lapsikuoron huutavaa esitystapaa sekä Keuruun yhteiskoulun kuoron ja orkesterin ohjelmistoa, valssit kun heidän mielestään ole sopivaa lastenmusiikkia eikä Haydnia saa sovittaa kouluorkesterille. Niinpä, kun Helsingin Sanomien toimittaja Maire Varhela raportoi heidän ajatuksiaan, syntyi melkoinen jälkipolemiikki. Samalla saatiin aikaan mittava keskustelu suomalaisen musiikkikasvatuksen tilasta ja kehittämistarpeista. (Klemetiläinen 3/1958, 5–6.)

5.2.5 Konserttimatkailua laajennetaan kesällä 1959

Vuonna 1959 konsertteja oli Oriveden lisäksi Keuruun kirkossa 28.6. ja Tampereen Tuomiokirkossa 4.7. Vainio oli tuonut jälleen kotkalaisen tähtioppilaansa, nuoren poikasopraanon, Harri Saukkosen esiintymään Keuruun konsertissa. Hän esiintyi myös Rönnin juhannusjuhlilla ja Klemetti-Opistossa äänitetyssä radio-ohjelmassa Sanan ja sävelen ilta. Keuruulla klemetiläiset esiintyivät myös karjalaisten Valkjärvi-juhlassa. (Syke, vuoden 1959 kurssialbumi, 41, 45, 50.)

Kuva 8. Suurkuoro Keuruulla karjalaisten juhlassa 1959

Päätöskonsertteja oli jälleen neljä, kuten edelliskesänäkin. Niiden lisäksi Klemetti-Opistossa järjestettiin runsaasti opettaja- ja oppilaskonsertteja. Lisäksi opistossa kävi taiteilijavieraita esiintymässä. Dokumenteista ei ilmene, missä määrin oppilaskunta osallistui näiden tilaisuuksien järjestämiseen. Oletettavasti päävastuu oli Vainiolla, mutta hänellä oli erinomainen kyky saada opiskelijat avukseen eri tilanteissa. Konserttien suunnittelu oli joka tapauksessa Vainion vastuulla.

5.3 ”Maaseudun musiikkipäivät”

Konserttisarja laajeni vuosi vuodelta. On vaikea erottaa, mikä konserttitoiminnasta oli oppilaskunnan toteuttamaa. Vainio oppilaskunnan hallituksen jäsenenä saattoi hyvinkin paljon työllistää oppilaskuntaa myös muiden kuin päätöskonserttien järjestämisessä. Hänellä itsellään oli silti vahva osuus kaikkien konserttien, myös päätöskonserttien järjestämisessä.

Nimitys Maaseudun musiikkipäivät otettiin käyttöön kesällä 1960. Nimitystä Klemetti-Opiston Oriveden Musiikkipäivät käytettiin konserttisarjasta kesällä 1959 (Klemettiläinen 2/1959, 16). Sitä ennen puhuttiin vain Klemetti-Opiston konserteista. Pääasiallisesti ensimmäiset Maaseudun Musiikkipäivät sijoituivat ajalle 25.6 – 3.7.1960, mutta Cantores Minores-kuoron konserttia 10.6. mainostettiin kuuluvaksi myös musiikkipäiviin. Vainion ajatuksena oli,

että maaseudulle voitaisiin saada aikaan mittavat ja monia paikkakuntia palvelevat musiikkijuhlat:

Mutta Arvolla oli todellakin tuommonen suuri pääotsikko ”Maaseudun musiikkipäivät”, että maaseutu täytyy saada mukaan myöskin, maaseudun yleisö täytyy saada mukaan nauttimaan musiikista kauniissa kesäisessä hehkeässä Suomessa. Luonnon vaikutuksella oli hänelle todellakin suuri merkitys. (Kankainen 2004.)

Cantores Minores -kuoroa johti tuohon aikaan Harald Andersén ja kuoro piti myös harjoitusleirinsä Orivedellä. Maaseudun musiikkipäivien konserttipaikkoina olivat Oriveden lisäksi Keuruu ja Kangasala.

Keuruulla 1. juhannuspäivänä 25.6.1960 pidetyssä suuressa suvjuhlassa klemettiläiset kuorot ja orkesteri esittivät monipuolisen ohjelman keuruulaisten esittämien ohjelmanumeroiden lisäksi. Juhla oli koonnut tuhatpäisen yleisön. Juhla järjestettiin Keuruun yhteiskoulun rakennusrahaston hyväksi. (Keuruun konserttien ohjelmat, liite 13.) Juhlaa järjestänyt Keuruun yhteiskoulun rehtori Jussi Rainio kirjoitti Klemettiläinen -lehteen no 4/1960 laajan kuvauksen tapahtumista. Kuvaus on poikkeuksellisen runollinen, joten muutama lainaus on paikallaan:

Sinivalkoisen Suomen lipun jäljessä sokea rivistö kansallispukuisia naisia rinnalla ryhdikkäitä miehiä. Keuruun Soittajapojat puhaltamassa tahtia. Klemetti-Opisto vaeltaa Keuruun 200-vuotiaan kirkkovanhuksen juurelta kansakoulun piha-aukealle tuhatpäisen keuruulaissyleisön saattamana.

Kirkkaat lasten äänet ja nuorekkaat vasKet ja Kilpisen ”Lippulaulun” vanhentumattomat sävelet. Katsheet poutaista taivasta ja hulmuavaa lippua kohden. Suomen Suven Juhla on juuri alkanut.

Keuruulaisista: Soittajapojat ja Erkki Haapamäki sekä kuuluttajan alkusanat.

Klemettiläisistä: miltei kaikki maamme kansallispuvut kansakoulun pääoven porstasanteella, ranskalaista paimenromantiikkaa Taru Linnalan sormenpäissä ja Opiston Naisten äänihuulissa. Pihamaa hiiren hiljaa – – Arvo Vainio liikuskelee levottomasti portilla. Näkyykö? L. Arvi P. Poijärvi ei ole vielä tullut ja juhlapuheen vuoro on käsissä!

20 sekuntia aikaa ja iso tummansininen auto vyöryy portista pihaan. Arvo Vainio vilkuttaa merkiksi ja kuuluttaja huokaa helpotuksesta. Matti Lehtinen jää Jouko Tolosen kanssa edelleen istumaan koulun portaikkoon: ei tarvinnutkaan muuttaa ohjelman järjestystä.

Mikä juhlapuhe! Yleisö ei ehdi ottaa tavallista lepoasentoaan ja miettii puheen aikana omia asioitaan. Nyt on o l t a v a mukana, vieläpä laulettava. L a u l e t t a v a juhlapuheessa! – – Orkesteri sijoittuu paikalleen. Yleisön keskuudessa kuiskaillaan ”Panula” – ”Ruma Elsa”. Kohahdus – aplodeja – ”Onko se noin nuori?” – hiljaj-

suus. Suuri Sibeliuksen valtaa juhlapaikan. ”Rakastavan” sävelrunoa keskittyy tajuamaan kansanmieskin. Miksei tajuaisi! (Klemetiläinen 4/1960, 8–9.)

Kirjoituksessa seuraa kuvaus keuruulaisten esittämästä historiallisesta kuvaelmasta, joka sisälsi niin Pilli-Hermannin klaneetinsoittoa kuin Martta-kuoroakin. Rainio jatkaa:

Taas yleisö kohahtaa: **Matti Lehtinen!** Hänet tunnetaan, häntä on tultu kuulemaan ja näkemään. Ja hän laulaa itsensä keuruulaisten sydämiin. – Kun Opiston Suuri Sekakuoro ja Jouko Tolonen hiljentävät juhlapaikan kuuntelemaan Sibeliusta ja Wegeliusta, tuntee kuulija, että oli onni elää tavallisuudesta poikkeava kesäjuhla. Oli tultu kesäjuhlaan, kuka Matti Lehtistä, kuka L. Arvi P. Poijärveä, kuka Pilli-Hermannia katsomaan, kuka ehkä vain ”kesäjuhlaan”. Mutta myönnettiin, että yli odotusten oli saatu taidetta ja nautintoa. Pieni ylpeyden hiven värähtää paikkakuntalaisten mielessä: Tällaista sentään Keuruulla.

Päiväjuhlan lisäksi Klemetti-Opisto piti kirkkokonsertin Keuruun kirkossa. Tästä Rainiolla on myös kuvaus:

Toisenlainen hiljentyminen toisenlaisen musiikin edessä toisenlaisessa ympäristössä: samat ihmiset, samat esiintyjät, sama suvinen juhannus – mutta nyt jumalanpalvelus!

Praetorius, Corelli ja Jolanda di Maria Petris, Händel ja Beethoven, Madetoja, Kuusisto, Inkeri Rantasalo ja Leena Siukonen, keskiajan suomalaiset Piae cantiones-sävelmät ja Jorma Panula ja Jouko Tolonen, koko Klemetti-Opiston orkestereineen, solisteineen, kuoroineen, monisatapainen keuruulaiskuulijakunta – kaikki yhdessä ja yhtäkaik sydämet herkistyneinä saman Ikuisen edessä, samaa Käsittämätöntä haupuilemassa, samaan saavuttamattomaan pyrkimässä. (Rainio Klemetiläinen -lehdessä no 4/1960, 8-9.)

Kangasalla käytiin jo kuudetta kertaa esiintymässä Pikonlinnan potilaille ja henkilökunnalle toisena juhannuspäivänä 26.6. Lisäksi Kangasalan kirkossa pidettiin opiston taiteilijoiden solistikonsertti samana iltana. Yleisöä oli parisataa henkeä. ”Tilaisuutta kunnioittivat läsnäolollaan maaherra ja rouva Tuominen.” Kangasalan kirkossa pidettiin vielä toinenkin konsertti, Klemetti-Opiston päätöskonsertti II 2.7. Klemetiläinen -lehdessä todennäköisesti Vainio kirjoittaa lisäksi:

Musiikkipäivien aikana järjestettiin 12 erilaista juhla- ja konserttitilaisuutta, joiden yhteinen yleisömäärä kohosi 3500:een henkeen. Niiden kahdeksan konsertin, joiden tuotto käytettiin musiikkipäivien kustannusten peittämiseksi, myytyjen pääsylippujen määrä kohosi kaiken kaikkiaan 1507:ään, joista suurimman määrän lunastivat kesän opiskelijat. Yleisömäärillä paremmin kuin saaduilla taloudellisilla eduillakaan ei siis kannata kerskua, mutta kaikkihan olikin vasta kokeilua. Huomionarvoisena seikkana mainittakoon kuitenkin, että konserteissa Orivedellä

oli yleisöä ilahduttavan runsaasti, eikä sitä enää edellisten vuosien tapaan käyty torvisoitolla kylältä keräilemässä. (Klemetiläinen 3/1960, 8.)

Vainio visioi myös tulevaisuutta samassa kirjoituksessaan. Hän kaipasi erityisesti tarpeeksi suurta konserttisalia, joka voisi toimia myös urheiluhallina. Hän arvelee myös, että tällaiselle hallille voidaan saada helpommin rahoitusta kuin konserttisalille:

Musiikkipäivien ajatusta emme voi haudata. Saadut kokemukset ovat rohkaisevia. Eikö Oriveden opistolle voisi rakentaa suunniteltua urheiluhallia, jota voitaisiin käyttää musiikkipäivien konserttitalina. Urheilupalatseja vartenhan jaetaan rahaa, ei konserttitaloja varten. Jos Orivedelle rakennettaisiin urheiluhalli, joka nielisi 1500 kuulijaa ja jos rakenteilla olevasta kirkosta tulee musiikkikirkko, kuten toivotaan, niin Orivedestä voisi tulla maaseudun musiikkipäivien kuuluisa keskus. Vai mitä arvelevat orivesiläiset? Kuluneena kesänä tehtiin ensimmäinen paikkakunnalta päin tullut aloite yhteistoiminnasta. (Klemetiläinen no 3/1960, 8.)

Kaksi muuta päättäjäiskonserttia pidettiin opiston salissa, ensimmäinen, orkesteri- ja oopperakonsertti oli perjantaina 1.7. ja kesä huipentui sunnuntaina 3.7. pidettyyn kolmanteen päättäjäiskonserttiin. Konsertissa esiintyivät Jorma Panula johtama orkesteri, kamarikuoro Harald Andersénin johdolla ja Jouko Tolosen johtama jatko- ja yksinlaulukurssin mieskuoro kantaesittämällä Bengt Johanssonin *12 raamatunlausetta 3-ääniselle mieskuorolle ja jousikvintetille*. Konsertin päätti orkesterin ja suurkuoron esittämä Sibeliuksen *Vapautettu kuningatar*. Jyväskylän musiikkikulttuuripäivillä Klemetti-Opistoa edusti vain kamarikuoro, joka teki lopullisen läpimurtonsa, kuten aikaisemmin on kuvattu.

5.3.1 Musiikkipäivät levittäytyvät yhä laajemmalle

Toiset Maaseudun Musiikkipäivät pidettiin 23.6.–9.7.1961 välisenä aikana. Konsertteja järjestettiin peräti 20. Konserttipaikkakuntina olivat Oriveden lisäksi Tampere, Jyväskylä, Juupajoki, Virrat, Keuruu, Mänttä ja Valkeakoski. Ilmeisesti ajankohta oli säiden puolesta todella huono ja eri paikkakuntien asukkaat jo niin tottuneita klemetiläisten esiintymisiin, ettei yleisöä saatu kunnolla liikkeelle kuin muutamiin tilaisuuksiin. Kaarle-kuninkaan metsästyksen kaksi esitystä toki olivat yleisömenestyksiä, mutta tuottivat silti pahan taloudellisen tappion. Kaiken kaikkiaan musiikkipäivien tappio oli yli puoli miljoonaa markkaa, nykyrahassa yli 10.000 euroa, ja välittömästi maksettavien laskujen loppusumma 250.000 markkaa (AV Hosiolle 31.7.1961, 8.2.1962.) Musiikkipäivillä oli ollut myös vierailuvia ryhmiä: Turun nuoriso-orkesteri ja lapsiballetti Rudolf Nienstedtin johdolla esiintyi Orivedellä ja Keuruulla. Helsingin Tuomiokirkon Kamariorkesteri, jota johti Paavo Berglund, esiintyi Ruoveden

ja Virtain kirkossa 25.6. Klemetti-Opiston omien kuorojen ja orkestereiden konserttien lisäksi oli opettajien solisti-iltoja. (Klemetiläinen 2-3/1961, 7–9.) Juupajoen Kallenaution intimikonsertista juhannusiltana on mainio kuvaus Klemetiläinen-lehdessä:

Kannel alkoi heleästi soida. Tellervo (Haikonen), hento tyttönen kansallispuvussaan kosketti pienillä sormillaan kevyesti kielistöä ja pirtin täytti sulosointuiset sävelaalot, jotka kilvan takan loimujen kanssa kisaailivat edestakaisin suvi-illan ohuessa hämärässä. ”Hiljaiset soinnut, kaukaisten aikain”. – – Matti (Lehtinen), maailman suurilla estradeilla esiintynyt taiteilija, konserttilavojen ja oopperanäyttämöiden valtiass, lauloi nyt vanhassa tuvassa jyrkävien hirsiseinien luodessa mainion akustisen taustan ilmeikkäälle äänelle. Kuinka erinomaisesti sopikaan esim. Hurtti-Ukko tähän ympäristöön. (Klemetiläinen 2-3/1961, 9.)

Kaarle-kuninkaan metsästys -oopperan valmistaminen ja esitykset olivat luku sinänsä. Puvut hankittiin Suomen Kansallisoopperasta ja Petroskoista. Solisteina olivat muun muassa Matti Lehtinen, Ritva Rajala, Irma Urrila, Matti Piipponen ja Harri Nikkonen. Kaarle-kuninkaan puheroolissa esiintyi Kaj Chydenius. Musiikin johti Nisse Rinkama ja ohjauksesta vastasi Yrjö Kostermaa, kuten yksinlaulukursseja käsittelevässä luvussa on kerrottu. Muitakin tuttuja nimiä oli solistien joukossa: Jukka Kuoppamäki, Pekka Salomaa, Aino Takala ja Tuula Nienstedt. Kuten toisaalla kuvataan kuorona toimivat yksinlaulukursilaiset. Nimimerkki LM kirjoittaa Keskisuomalaisessa Klemetiläinen -lehden mukaan esityksestä mm. seuraavasti:

Tämänkaltaisen suurimittaisen oopperateoksen esittäminen parhaimmin käytettävissä olevin voimin on maaseutuolosuhteet huomioonottaen rohkea yritys, niin rohkea, ettei sellaista tätä ennen ole maaseudulla toteutettu. Mutta yritys onnistui: ”Kaarle-kuninkaan metsästys” aitoa topeliaanista henkeä huokuvassa ympäristössä, suvisen luonnon ja kesäisen kirkkaan taivaan alla oli elämys niille tuhannelle katsojalle, jotka näissä kahdessa esityksessä olivat mukana. Esityksellä lienee paikkansa myös maamme musiikinhistoriassa ainakin siinä merkityksessä, että se on ensimmäinen pelkästään maaseudun täysimuotoinen ulkoilmaoopperaesitys. (Siteeraus Klemetiläinen 2-3/1961, 17.)

Esitysten päivämäärien löytäminen on ollut salapoliisin työtä. Arkistosta löytyi vihdoin kiertokirje yksinlaulukursilaisille, jossa Vainio ilmoittaa esityspäiviksi lauantain 1.7. ja sunnuntain 2.7. (Kiertokirje 24.5.1961).

Kuten aikaisemmin on todettu, Maaseudun musiikkipäivät eivät olleet pelkästään konserttisarja, vaan ajan hengen mukaisesti tarjottiin myös valistavia luentoja. Kesällä 1961 Sibelius-Akatemian rehtori Taneli Kuusisto linjasi Suomen ammatillisen musiikkikoulutuksen tulevaisuutta. Luentoja selostaessaan Klemetiläinen-lehdessä Vainio ei malta olla puuttumatta mieliaiheeseensa, koulujen musiikinopetuksen järjestämiseen sekä:

Koska saadaan musiikkiopistolaki ja milloin koittaa aika, jolloin musiikinharastukset maassamme saavat käytettäväkseen yleisiä varoja vaikka edes neljänneksen siitä, mitä ruumiinkulttuurin hyväksi maassamme vuosittain käytetään. (Klemetiläinen 2-3/1961, 6.)

Musiikkipäivien toinen luento pidettiin Tampereella suurkonsertin yhteydessä 4.7. YKK:n juhlasalissa. Luennon piti professori T. I. Wuorenrinne aiheesta ”Taiteen olemus”. Kolmannen luennon piti kapellimestari Jussi Jalas otsikolla ”Oopperan maailmasta”. Luento julkaistiin kokonaisuudessa Klemetiläinen lehdessä. (Klemetiläinen 2-3/1961, 11–14.)

5.3.2 Kesällä 1962 madalletaan profilia

Edelliskesän suuret taloudelliset tappiot ja maaseutupaikkakuntien vastahaikoisuus olla mukana järjestämässä Klemetti-Opiston konsertteja olivat syynä siihen, että kesän 1962 musiikkipäivien pitopaikkoja vähennettiin radikaalisti. Tästä on todisteena Vainion ja Keuruun yhteiskoulun rehtori Rainion välinen kirjeenvaihto. Sen mukaan Vainio tiedusteli Rainion kiinnostusta järjestää Keuruu-päivä toisena juhannuspäivänä. Rainio vastasi, että Keuruulla on keskisen Suomen kirkkolaulujuhlat toukokuussa, joten innostusta asiaan tuskin tällä kertaa on. Virrat oli Vainion mukaan kieltäytynyt jo aikaisemmin järjestämistä vastuusta. (AV 11.12.1961; JR 22.12.1961.) Myös Vainion muu kirjeenvaihto, mm. Paavo Suvannon kanssa viittaavat taloudellisiin syihin olla järjestämättä edellisen kesän kaltaisia musiikkipäiviä. (AV 12.10.1961; 22.11.1961.)

Maaseudun musiikkipäivät toteutettiin nyt huomattavasti matalammalla profiililla edelliskesiin verrattuna. Oopperaesitystä ei tehty. Silti yhdentoista virallisen konsertin esiintyjät ja esitykset olivat kotimaista huippuluokkaa. Kesällä 1962 valmistauduttiin jo seuraaviin, Helsingissä järjestettäviin talvipäiviin, jotka olivat samalla Klemetti-Opiston kymmenvuotisjuhlat. Konsertteja oli 11, joista kaksi Tampereen YKK:n juhlasalissa. Konserttitoiminta järjestettiin Klemetti-Opiston Tuki ry:n nimissä. Klemetiläinen-lehdessä todennäköisesti Vainio kirjoittaa:

Konserttitoiminta ei ole ollut ja tuskin koskaan tulee olemaankaan kesäkurssialueella kannattavaa. Kuluneena kesänä konserttien tuotto osoitti vähäistä voittoa, niin että voitiin maksaa jopa edellisen kesän ikäviä tappioita. Tämä kaikki kuitenkin esiintymispalkkioiden kustannuksella. (Klemetiläinen 3-4/1962, 8.)

Musiikkipäivien virallisten julkisten konserttien lisäksi saatiin seurata myös vierailuesityksiä. Joensuun Nuoriso-orkesterin konsertti Pentti Sistosen johdolla esiintyi 19.6., Suomen Kansallisooppera vieraili 21.6. esittäen Tšaikovskin *Joutsenlammen*.

Kesällä 1962 matkustettiin sunnuntaisin vilkkaasti ja esiinnyttiin eri foorumeilla. Tässä näyttää olevan muutos edellisestä verrattuna, jolloin oppitunteja oli ollut myös sunnuntaisin. (Päiväkirjat 1961, 1962.) Helluntaina 10.6. käytiin perinteisellä Kangasalan Pikonlinnan parantolan laulutervehdyksellä. Samalla matkalla poikettiin myös Vehoniemeen. Nuorison musiikinohjaajakurssin kuoro esiintyi Ilkka Kuusiston johdolla Klemetti-Opiston edustuskouros Valkeakoskella Sulasolin Tampereen piirin laulujuhilla 16.6.

Kuva 9. Nuorison musiikinohjaajakurssi Sulasolin Tampereen piirin laulujuhilla 1962

Samainen kuoro esiintyi myös juhannuspäivänä Kangasalan kunnan järjestämällä juhannusjuhilla 22.6. Jouko Tolosen johdolla. Esiintymismatkoilla tapahtui kommelluksia, kun tuon ajan bussit kiehuiivat helposti. Eräs haastateltava muistelee katsellessamme valokuvia noilta matkoilta:

Ja sitten kun oltiin toisella esiintymismatalla ja autot kärysi. Ne rupesi keittämään. Autot ei ollu mitenkään hyviä siihen aikaan. Ja kun sitten se lähti se kuski hakemaan apua niin sinne meni Jouko Tolosen takki niin siinä(kuvassa) on Jouko Tolonen ilman takkia ja hattua ja vain tupakat jäivät ja sitten tässä on "Jäähdytysveden keittäjät ry:n" sekakuoro. Ja käryvä auto yks, ja kun tuli toinen auto niin sekin vissiin kärysi. Ja meille tuli kuoronharjoitus, kun me laulettiin siellä tien varressa kun ne autot piiputti. (Anon. 3.)

Kuva 10. ”Jäähdytysveden keittäjät ry”

Tällaiset viivytykset tuskin muuten olisivat olleet harmillisia, mutta sattui niin, että samana iltapäivänä oli Klemetti-Opiston järjestämä Suomen suven juhla Juupajoella Kallenaution kestikievarissa. Tolosen oli määrä olla juhlapuhujana, ja kuoron piti esiintyä. Matkalaiset saapuivat, kun juhlat olivat jo lopussa. Vainio oli kehittänyt improvisoitua ohjelmaa, opistolaisten kuoroa, lausuntaa, pakinaa. Toki juhlat alkoivat hetkeksi uudelleen ja matkalaiset pääsivät esiintymään. (Klemettiläinen 3-4/1962, 6, 12.)

Myös jumalanpalvelukset kuuluivat asiaan. Musiikkipäivien juhla jumalanpalvelus 8.7.1962 jopa radioitiin valtakunnallisesti. Enää ei tosin menty kulkeena kirkkoon maakunnittain niin kuin 50-luvulla. Kaiken kaikkiaan kesää 1962 leimaa Klemetti-Opiston ja sen oppilaskunnan aktiivisuus. Virallisten konserttien lisäksi pidettiin 11 iltamusiikkia, aamuhartauksien yhteydessä oli musiikkia. Perinteiset iltamat kuuluivat myös ohjelmaan. Valo Saikku kirjoittaa Klemettiläisessä yksityiskohtaisen kuvauksen tapahtumista Kaija-Sisko Hyytiäisen pitämän tapahtumapöytäkirjan pohjalta. (Klemettiläinen 3-4/1962, 11–13.) Kansallispuvut olivat edelleen kunniaissa, vaikka jo 1950-luvun puolella Jouko Tolonen oli erään muistelijan mukaan halunnut ne pois. Muistelija kirjoittaa:

Kerrankin oli puhetta tulevista loppukonserteista. Sen kertainen suurkuoron johtajaksi määrätty, olisiko ollut Jouko Tolonen, viskasi suupielestään, että: ”ei kuorolaululla ja kansallispuvulla ole mitään yhteistä, kansallispuvut pois!” Ei tehonnut, Arvo Vainio oli aatteellisuuden kannalla. (Muistelija 16.)

Onneksi Tolonen oli muuttanut mielensä kesään 1962 mennessä. Päinvastoin hän erään haastateltavan mukaan tuona kesänä huomioi kauniit kansallispuvut: ”Onkos nyt helmet hyvin”. Luonnollisesti kansallispuvut sopivat erityisen hy-

vin kesän ohjelmistoon kuuluneeseen Tolosen säveltämään ja johtamaan kantaattiin *Notku nuori neitsykäinen*, jonka tekstit olivat Kantelettaresta.

Kuva 11. Te Deumin harjoitukset. Paavo Berglund johtaa.

Konserttisarjan kuuntelemiseen täytyi myös Klemetti-Opiston opiskelijoiden maksaa sisäänpääsylippu. Tarjolla oli koko konserttisarjan käsittävä sarjalippu, mutta sen lunasti oppilasluettelon mukaan vain kolmasosa kurssilaisista, mikä onkin ymmärrettävää, kun eräät kurssit olivat jo loppuneet ennen Musiikkipäiviä ja toisaalta nuorisoleiriläiset eivät ilmeisesti tuohonkaan aikaan olleet kiinnostuneita laulumusiikista, jota konsertit etupäässä sisälsivät. Edelleen Musiikkipäivien yhteydessä pidettiin yleisöluentoja. Luennoijina olivat Aatto Sonninen, joka puhui äänielinten rakenteesta ja toiminnasta, Taneli Kuusisto, aiheena Musiikkielämämme nykyhetken tarkastelua, Jussi Jalas aiheesta Musiikin lausekkeen esitysilmie ja Felix Krohn otsikolla Moderni musiikki. (Klemettiläinen 3-4/1962.) (Tampereen konserttien ohjelmat, liite 13)

5.3.3 *Negro spiritualeja kesällä 1963*

Yksinlaulukurssien yhteydessä luvussa 4.3 on kuvattu epäonnista oopperaesitystä. Muutoin kesällä 1963 oli korkeatasoisia konsertteja. Todennäköisesti Portmanin ansiosta oli saatu ”neekerikapellimestari” Jester Hairston johtamaan Negro spiritual-kuoroa, johon monet eri kurssien opiskelijat innokkaasti osallistuivat. Konsertti oli musiikkipäivien avaus ja pidettiin 11.6. Korkeatasoisia solistivieraita olivat 23.6. Kim Borg ja Erik Werba, joiden ohjelmisto

– kansanlauluja – tuotti monille kuulijoille kuitenkin pettymyksen. Oriveden kirkossa 27.6. Erkki Rautio esitti Bachin *Soolosellosarjat d-molli ja c-molli* ja Inkeri Rantasalo Ilkka Kuusiston säestyksellä Bachin aarioita. Nuoriso-orkesterin Tampereen YKK:n juhlasalissa 4.7. pitämästä konsertista on kerrottu luvussa 4.4.4. Klemetiläinen kirjoittaa konsertista:

Ulf Söderblom osoitti jälleen kerran olevansa maamme nuoriso-orkesterispecialisti. Hänen ja orkesterin opettajien kesken vallitsi aivan erinomainen yhteistyöhenki ja hänen ja soittavan nuorison kesken taas sellainen työnilo, jonka kuuli ja joka suuresti ilahdutti. (Klemetiläinen 1/1963, 2.)

Klemetti-Opiston työskentelyohjelmassa olivat edelleen suuri sekakuoro, kamarikuoro, mieskuoro ja naiskuoro. Nämä kuorot esiintyivät useaan otteeseen: kuorokonsertissa Tampereen YKK:n salissa 5.7., kirkkokonsertissa Oriveden kirkossa 6.7. ja päätöskonsertissa opiston salissa 7.7. Kuoroja johtivat Harald Andersén ja Jouko Tolonen. Kuoroesitysten lomassa esiintyi mm. Aino Rounioja ja jousikvartetti, jonka kesällä 1963 muodostivat Pekka Kari, Roy Asplund, Arno Salmela ja Erkki Rautio. Myös B-orkesteri pääsi esiintymään Pentti Sistosen johdolla päätöskonsertissa. Klemetiläinen-lehden kirjoittaja Vainio harmittelee useaan otteeseen Oriveden kirkon vaikeaa akustiikkaa erityisesti lehteriltä esitetyissä teoksissa. (Klemetiläinen 1/1963, 2.)

Erilaisia konsertteja ja tilaisuuksia järjestettiin painetun konserttiesitteen mukaan 21. Vapaamuotoisempia tilaisuuksia oppilaskunta järjesti entisten kesien malliin: oli iltamusiikkeja, joissa kuultiin sekä opettajien että opiskelijoiden esityksiä, lausunta- ja kantelekurssien päätöstilaisuudet, retkiä Ruovedelle ja Kangasalle. Juhannusaattoa vietettiin tietysti yhdessä, tällä kertaa opiston tiloissa sateisen sään vuoksi. Kirjoittaja summaa kesän tilaisuuksien annin: ”Kaiken kaikkiaan viime kesän kurssien yhteydessä pidetyistä vapaa-ajan tilaisuuksista koostui aito oppimisen halun ja tiiviin työskentelyn muodostama antoisa ja hyvä työ- ja taidonnäyte” (Klemetiläinen 2/1963, 2).

5.3.4 Suurimuotoisia teoksia kesällä 1964

Konserttiohjelma oli laaja ja korkeatasoinen kesällä 1964 opiskelijakadosta huolimatta. Ehkäpä opettajilla olikin tästä syystä enemmän aikaa keskittyä konsertteihin. Vierailevia taiteilijoita oli vain yksi, Usko Viitanen, joka piti Jouko Tolosen kanssa duoillan 23.6. Muissa solistikonserteissa esiintyivät kesän taiteilija-opettajat Jukka Hapuoja ja Sole Kallioniemi 9.6., Erkki Rautio ja Stephen Portman 21.6, Ilkka Kuusisto, Kerttu Metsälä-Ignatius ja Jouko Ignatius 27.6., Jouko Ignatius ja Timo Mikkilä 30.6. Luonnollisesti oli myös opiskelijoiden solisti-iltoja sekä kamarimusiikki-iltoja, joiden kokoonpanot oli muodostettu oppilaista ja opettajista..

Kangasalan kirkkokonsertin 4.7. ohjelma oli laaja, alkaen Ilkka Kuusiston esittämästä omasta *Fantasiastaan* uruille, jatkuen Klemetti-Opiston Kamari-kuoron esityksillä Hasslerista Distleriin. Myös peruskurssi kunnostautui laulamalla Mozartin *Te Deumin*. Kuoroesitysten välissä Fabian Dahlström soitti nokkahuilulla Veracinin *Sonaatin*. Loppunumerona oli Lisztin ”*Nyt Herraa kiittääkää*”. Opiston jousiyhtye avusti *Te Deumissa*. Lisztin teoksessa oli mukana urut ja patarummut. Kaikki kuoroteokset johti Harald Andersén. (Klemetiläinen 3/1964, 4.)

Kesällä 1964 konsertit saatiin ainakin hyvin kuntoon, jopa niin, että konsertteja Klemetiläinen-lehteen arvostellut Matti Ranta kirjoittaa Kangasalan konsertista:

Mikä valtava ohjelma ja suunnaton taiteellinen nousu kohti järjestyttävää loppunousua ja kun se tuli: Lisztin koraalin muodossa, tuntui kuin kuulijoiden olisi pitänyt nousta seisomaan, kuten ulkomaisissa konserteissa usein tapahtuu. Varmaan Klemetti-Opiston tähänastisten konserttien huipentuma saavutettiin tässä tilaisuudessa. (Klemetiläinen no 3/1964, 4.)

Suurteoksiin panostettiin kesällä 1964 muutoinkin. Päättyjäiskonsertissa 5.7. esitettiin Beethovenin *Fantasia c-molli* pianolle kuorolle ja orkesterille, kuten on mainittu luvussa 4.4.4. Musiikkileirin sinfoniaorkesteri, 54 soittajaa 40 eri paikkakunnalta piti konsertin myös YKK:n salissa Tampereella 3.7. Klemetti-Opiston jousikvartetille, jossa soittivat Ulf Hästbacka ja Okko Kamu, viulu, Mauri Pietikäinen, alttoviulu ja Jarmo Vainio, sello ennustetaan pääsyä mannermaiselle huipulle, mikäli olosuhteet olisivat suotuisat. (Klemetiläinen 3/1964, 4.) Maaseudun musiikkipäivistä ei enää puhuttu, esiintymispaikkakunnatkin olivat supistuneet kolmeen. Oriveden lisäksi esiinnyttiin siis vain Kangasalla ja Tampereella. Julkisia konsertteja oli yhteensä 12, minkä lisäksi oli luonnollisesti erilaisia iltamusiikkeja ja yleisluentoja. Luentoja pitivät Antero Karttunen, Joonas Kokkonen, Taneli Kuusisto ja Aatto Sonninen. (Konserttisivite, liite 14.)

5.3.5 Leif Segerstam pääosassa kesällä 1965

Kesän 1965 konserttisarja oli jälleen korkeatasoinen. Siitä pitivät huolen kesän kurssilla opettaneet tuon ajan eturivin taiteilijat. Kuvaan tämän kesän konsertit yksityiskohtaisesti, jotta lukija saa tarkemman kuvan, mitä tarkoitan korkeatasoisella konserttisarjalla. Sarjan avasi Tulindberg-kvartetti 9.6. Ohjelma käsitti Crusellin *Klarinettikvartetton*, klarinetistina Tapio Lötjönen, Segerstamin 2. *jousikvartetton*, Mozartin *Jousikvartetton d-molli* ja ylimääräisenä Mozartin *Divertimenton D-duuri*. Tulindberg-kvartetilla oli toinenkin konsertti 24.6. Tässä konsertissa soitettiin Sibeliuksen *Voces intimae* ja Šostakovitšin *Jousikvartetto no 8*. Aino Rounioja esitti 12.6. hengellistä musiikkia Oriveden kirkossa,

Mozartia, Buxtehudea ja Stradellaa avustajinaan Hannele Angervo-Segerstam, viulu, Marja Kantola-Noras, sello ja Ilkka Kuusisto, cembalo. Osan lauluista Ilkka Kuusisto säesti uruilla. Lied-konserteista vastasivat Matti Tuloisela Stephen Portmanin säestyksellä laulamalla Schubertin laulusarjan *Swanengesang* ja 10 laulua käsittävän Wolf-osaston 23.6. Inkeri Rantasalo, säestäjänään Pentti Koskimies esitti Madetojan ja Kuulan laulujen lisäksi mm. Puccinin ooppera-aiorioita 28.6. Arto Noraksella oli oma konsertti Pentti Koskimiehen kanssa 29.6. J.S. Bachin *Soolosellosarjan no 3* lisäksi Noras soitti Šostakovitšin *Sonaatin op 40* ja Locatellin *sonaatin* sekä Tšaikovksin *Rokokoo-muunnelmat*. Puhallinmusiikkia esittivät Asser Sipilä, oboe, Leif Segerstam, nokkahuilu, Mauno Nelimarkka, käyrätorvi, Tapio Lötjönen, klarinetti ja Markku Peltonen, fagotti Leif Segerstamin, Stephen Portmanin ja Ilkka Kuusiston toimiessa säestäjinä 25.6. (Klemetiläinen 2/1965.)

Vierailevana kuorona esiintyi EOL, Eteläsuomalaisen osakunnan laulajat 13.6., Ilkka Kuusiston johdolla. Suomalainen ohjelmisto huipentui Einojuhani Rautavaaran *Ludus verbalis* -puhekuoroteokseen. Klemetti-Opiston Kamarikuorolla oli kaksi konserttia. Opiston salissa pidetyssä konsertissa 16.6. esitettiin madrigaaleja sekä suomalaista kansallisromanttista ohjelmistoa, muun muassa laaja osasto Sibeliusta. Tampereella YKK:n juhlasalissa 19.6. pidetyssä konsertissa esitettiin Kokkosen *Missa a cappella*, Eero Sipilän *Super flumina Babylonis* sekä Mozartin *Requiem*, jossa avusti opiston orkesteri, laulusolisteinä olivat Taru Valjakka, Margot Ehnström, Viking Smeds ja Matti Tuloisela. Kamarikuoron toinen konsertti oli opiston salissa 16.6.,

Leif Segerstamilla oli oma sävellyskonsertti 15.6., jossa oli *Kolme laulusarjaa sopraanolle*. Ne esitti hänen sisarensa Marianne Segerstam. *Jousikvarteton* esitti Tulindberg-kvartetti ja naiskuoroteoksen kamarikuoron naislaulajat solistina Taru Valjakka. Lisäksi oli pianoteoksia ja sooloviuluteos. Segerstam itse soitti, johti ja säesti. Keskisuomalaisen nimimerkki L.M. kirjoittaa konsertista:

Leif Segerstamin kohdalla ei ole kysymys ainoastaan sävelteoksista, hän myös itse monipuolisena muusikkolahjakkuutena tulkitsee joko kapellimestarina, kuoronjohtajana, pianosolistina, viulusolistina tai säestäjänä. Kun synnynnäiseen lahjakkuuteen liittyy korkein mahdollinen musiikinopiskelu, on Leif Segerstamissa meillä lupaava jatkaja suomalaiselle musiikkiperinteelle. Jousikvartetto osoittautui niin eläväksi teokseksi, että voimme odottaa Segerstamilta vieläkin laajempia sinfonia teoksia. Toivottavasti häneltä jää Kansallisoopperan kapellimestarin vaativan työn ohella aikaa myös luovaan musiikkituotantonsa. (Siteeraus Klemetiläinen 2/1965, 3.)

Laulusolistien iltoja oli kaksi 18. ja 27.6., ensimmäisestä arvostelija Matti Ranta poimii mm. Jorma Hynnisen ja Kari Wileniuksen kärkikaartiin kuuluvina.

Nuorison musiikkileirin orkesteri esiintyi Tampereen yhteiskunnallisen korkeakoulun juhlasalissa 1.7. Ohjelmassa oli. Beethoven *Egmont-alkusoitto*, J.S. Bachin *Konsertto viululle ja orkesterille E-duuri*. Viulusolistina oli Hannele Segerstam. Lisäksi soitettiin Sibeliuksen *II Sinfonian Allegretto- ja Finale* -osat sekä *Finlandia* Leif Segerstamin johdolla. (Nuoriso-Orkesterin konsertin käsiohjelma 1965.)

Päättäjäiskonserteissa esiintyivät luonnollisesti Klemetti-Opiston kuorat Harald Andersénin ja Ilkka Kuusiston johdolla. Ensimmäisen päättäjäiskonsertin ohjelma oli kirkkomusiikkia ja se esitettiin Kangasalan kirkossa 2.7. Toinen päättäjäiskonsertti oli opiston salissa ja siinä esiintyi kuorojen lisäksi nuoriso-orkesteri esittäen ainakin Finlandian (muistelija 9). Arkistosta ei ole löytynyt käsiohjelmia näistä konserteista eikä Klemetiläinen -lehdessä no 3/1965 ole lupauksista huolimatta selostusta näistä konserteista. Mikäli ennakkotiedot pitävät paikkansa, konserteissa esiintyivät kaikki eri kuoromuodot kenties mieskuoroa lukuun ottamatta, jonka ohjelmassa oli serenadeja ja sitsilauluja. (Klemetiläinen 1/1965, 2.) Suuren kuoron ohjelmana oli Jouko Tolosen kantaatti *Ylistäkää Jumalaa* solistille (Matti Tuloisela), kuorolle ja uruille (Matti Miettinen). Se esiintyi epäilemättä kirkkokonsertissa ja oletettavasti johtajana oli Harald Andersén. Mitä muut kuorat esittivät, jää arvailujen varaan. Toisena johtajana oli Ilkka Kuusisto. Peruskurssin ja säveltäjäseminaarin kuorolle oli kaavailtu *Sibeliuksen Promootiokantaattia vuodelta 1897* ja Bachin *Motetta no 8*. Luultavasti tämä kuoro esitti ainakin Sibeliusta Oriveden konsertissa Harald Andersénin johdolla. Jos on uskomista painettuun konserttiesitteeseen, jälkimmäisessä konsertissa esiintyi lisäksi naiskuoro Jouko Tolosen johdolla. (Konserttiohjelma ”Klemetti-opiston musiikkipäivät 1965”, liite 14.)

Todellisia urakoijia näyttävät siis kesällä 1965 olleen Leif Segerstamin lisäksi Ilkka Kuusisto ja Harald Andersén. Vastaus siihen, miksi uskallan väittää kesän konserttisarjaa korkeatasoiseksi, näkyy esittäjäkaartista ja teoksista sekä useista lehtiarvosteluista, mutta myös muisteluksista. (Muistelijat 7 ja 9.)

5.3.6 *Kuorovieraita Virosta kesällä 1966*

Kesällä 1966 konserttiohjelmat olivat jälleen vaativia ja onnistuivat erinomaisesti. Musiikkipäivien konsertteja oli kolmen viikon aikana yhteensä 18. Esiintymispaikkoja oli taas kertaalleen lisätty. Nyt esiinnyttiin Oriveden ja Tampereen lisäksi Kangasalla, Ruoveden Kalelassa ja Jämsässä. Musiikkileiriläisjoukko jaettiin jälleen kahteen ryhmään, sinfoniaorkesteriin eli A-orkesteriin, jota johti Leif Segerstam ja B-orkesteriin, jota johti Kari Tikka. B-orkesterin toisena harjoittajana oli Timo Liinamaa. Seppo Nummi kuvailee nuorten kapellimestareiden työskentelyä:

On erittäin hauska seurata nuoren Segerstamin ja nuoren Tikkan erinomaista yhteistyötä lähes samanikäisen soittajiston kanssa. Taito ja hallinta luovat heille ainutlaatuisen, toverillisen auktoriteetin. (Nummi, US 28.6.1966.)

Tampereen Yliopiston juhlasalissa 30.6. pidetyssä konsertissa sinfoniaorkesteri esitti Tšaikovskin *V sinfonian* ja Mozartin *Pianokonserton* ja Segerstamin *Ekvilibristicum*-teoksen. Viimeksi mainittu oli kantaesitys. Pianokonserton solistina soitti Hannu Bister. Tulindberg-kvartetti esiintyi 12.6., tällä kertaa kokoonpanossa Leif ja Hannele Segerstam, Mauri Pietikäinen ja Jarmo Vainio. Solistikonsertteja oli useita. Niitä pitivät sekä opettajat että opiskelijat. Laulajista Nummi poimii erityisesti esille Yrjö Nykäsen, joka on hänelle uusi tuttavuus. (US 28.6.1966.)

Klemetti-Opiston Kamarikuoro esitti Tampereen yliopiston juhlasalissa 16.6. Amerikan-matkan ohjelmaa, josta heti nousi esille Bengt Johanssonin ”*Acr Caarin hauta*” (Liite 19, DVD, 5. video.). Vainio kuvaa Nummelle Klemetti-Opiston suhtautumista uuteen musiikkiin, minkä Nummi raportoi artikkelissaan Uudessa Suomessa:

Segerstam on kirjoittanut nuoriso-orkesterillemme uuden kappaleen, jossa viljellään myös jazz-sävyjä, aleatoriikkaa ja muita hyvinkin uusia tyylikeinoja, joista osa jää ehkä jo minun ikäpolvelleeni vieraaksi. Tämä on kuitenkin mielestäni vain hyvä: suhde uuteen musiikkiin ei ole koskaan muodostunut näiden seinien sisällä ongelmaksi. Harald Andersén alkoi kymmenisen vuotta sitten kamarikuorotyössään heittää oikein sähiseväisiä annoksia vettä kiukaalle. (US 28.6.1966.)

Tärkeä tapahtuma kesällä 1966 oli virolaisen Tiedeakatemian Naiskuoron (Teaduste akademia naiskoor) vierailu Tampereella, Ruovedellä ja Orivedellä. Tampereen Yliopiston juhlasalissa kuoro esiintyi 22.6. Arvo Ratasseppin johdolla. Oriveden konsertissa 23.6. olivat vieraiden ohella esiintyjinä myös Oriveden mieslaulajat ja Klemetti-Opiston suuri sekakuoro. Vieraiden mukana oli myös professori Gustav Ernesaks, joka luennoi muun muassa Orivedellä. Ruoveden Kalelan konsertti oli juhannuspäivänä 25.6.

Professori Lore Fischerillä ja Taru Valjakalla oli omat lied-iltansa 8.6. ja 13.6. Nuorison musiikkileirin opettajien ohella esiintyi tuon vuoden nuori taiteilija, huilisti Ilpo Mansnerus 27.6. Tapio Jalas, huilu, Kari Tikka, oboe ja T. Ilmari Haapalainen, urut esiintyivät 19.6. Ruoveden Kalelassa. Jämsän kirkkokonsertissa 10.6. esiintyi tenori Viking Smeds sellisti Jukka Hapuoja ja urkuri Seija-Sisko Raition kanssa. Kuorojen I päättäjäiskonsertissa Kangasalan kirkossa 1.7. esitettiin monipuolinen ohjelmisto, mm. Bachin kantaatti *Actus Tragicus* ja Bossin kantaatti *Veisatkaa Herralle uusi virsi*. Päättäjäiskonsertti II:ssa 2.7. esiintyivät suuri sekakuoro Harald Andersénin johdolla, Lala Lustre-Strömmer säestäjänään Leif Segerstam ja sinfoniaorkesteri Segersta-

min johdolla. (Klemetti-Opiston musiikkipäivät 1966, konserttiesite; konserttien käsiohjelmat.)

Kuka oli Timo Liinamaa, jonka nimi kahtena kesänä 1966 ja 1967 näkyi päiväkirjoissa B-orkesterin harjoittajana? Hän oli orivesiläinen koulunjohtaja, joka johti myös Oriveden orkesteriyhdistyksen orkesteria ja teki hyviä helppoja sovituksia orkesterille. (Kankainen, puhelin keskustelu 2005.).

5.3.7 *Itsenäisyyden juhluvuoden laulujuhlat 1967*

Klemetiläinen-lehden huhtikuun numerossa seuraavan kesän konserttisarja otsikoitiin edelleen nimellä Klemetti-Opiston musiikkipäivät 1967. (Klemetiläinen 2/1967, 4.) Musiikkipäivien ohjelmaan oli sisällytetty useita luentoja, kuten aikaisempinakin kesinä. L. Arvi P. Poijärven aiheena oli Musiikin osuus yleissivistyksen kehityksessä. Seppo Nummi luennoi suomalaisesta yksinlaulusta ja Jouko Tolonen Heikki Klemetin liittymisestä musiikin historian tutkimukseen vuosisadan vaihteen uudistusvirtauksessa. Bengt Johansson esitteli *Requiem*-teostaan. Harald Andersénin luennon aiheesta ei ole tietoa. Taneli Kuusiston esitelmän aiheena oli ”Suomalaisen musiikin kehitysvaiheet maamme itsenäisyyden aikana”. Konsertteja oli 17. Lukuun sisältyvät Suomen Laulujuhlien kaksi konserttia. Eräänä kesän huipennuksena koettiin Eestin Kuoronjohtajien sekakuoron konsertti 12.6. Kuorolla oli virolaiseen tapaan useita johtajia, tällä kertaa peräti neljä: Gustav Ernesaks, Jüri Vareste, Arvo Ratassepp ja Kuno Areng, eli tuon ajan Viron keskeisimmät kuoromaestrot. Suunnitelmissa oli myös Tampereen Tuomiokirkon kamarikuoron ja Radion Kamariorkesterin konsertit (Klemetiläinen 2/1967), mutta ne eivät toteutuneet. Sen sijaan saatiin kuulla Tapiolan Yhteiskoulun kuoroa ja soitinyhtyettä Erkki Pohjolan johdolla 9.6. Tämä olikin luontevaa, koska tapiolalaiset esiintyivät myös Laulujuhlilla samoin kuin virolaiset. (Klemetiläinen 3-4/1967.)

Itsenäisyyden juhluvuoden Laulujuhlat Tampereella 9.–11.6. oli suuri tapahtuma. Klemetiläinen-lehden mukaan Laulujuhlisiin osallistui noin 525 kuoroa, noin 50 soittokuntaa ja orkesteria, yhteensä noin 12000 laulajaa ja soittajaa sekä 3000 tanhuajaa. (Kuorojen lukumäärässä täytyy olla virhe, koska toisaalla lehdessä kuorojen lukumääräksi ilmoitetaan 224 kuoroa.) Merkille pantavaa on, että kuorojen johtajissa oli 63 klemetiläistä johtajaa. Juhlan järjestäjinä olivat kaikki maamme musiikkiliitot sekä Suomen Nuorisoon Liitto ja Klemetti-Opisto. Suomen Yleisradio ja Mainos-TV välittivät tapahtumia valtakunnallisesti. (Klemetiläinen 3 – 4/1967, 1, 5.)

Klemetti-Opiston ja Arvo Vainion osuus Laulujuhlien suunnittelussa ja toteuttamisessa oli merkittävä. Klemetti-Opisto esiintyi myös menestyksekkäästi juhlilla. Nuorisoorkesterilla oli omat ohjelmanumeronsa Nuorisokonsertissa: Sibeliuksen *Finlandia* yhdessä Voionmaan opiston nuorisoorkesterin kanssa ja Leif Segerstamin kaksi teosta, jotka Klemetti-Opisto oli tilannut. *Ekvilib-*

risticum oli kantaesitetty jo kesällä 1966, mutta *Nuorisohymni* oli kantaesitys. Tekstin oli tehnyt Sauvo Puhtila. Kuoroina olivat Helsingin Tyttönormaalilyseon kuoro ja Tapiolan yhteiskoulun kuoro. Yhden ennakkotiedon mukaan oli määrä olla myös Tampereen poikakuoron, toisen mukaan kolmantena kuorona olisi ollut Klemetti-Opiston suuri sekakuoro. Orkesteri oli säestämässä myös Tampereen poikakuoron *merimieslaulusikermää*, jonka oli sovittanut Väinö Hannikainen. Teokset johti Segerstam. Klemetiläinen-lehdessä mainitaan erikseen, että konsertin järjestää Klemetti-Opiston Nuorison musiikkileiri. (mm. Klemetiläinen 2/1967, 4.) Tuntuu tosin kovin epätodennäköiseltä, että leiri tämän olisi järjestänyt. Ehkäpä kaiken takana oli taas Väinö mahdollisesti leirin johtajan, Pauli Helkiön avustamana. Jään pohtimaan, miksi Nuorisohymnin kohdalla oli monenlaista ennakkoinformaatiota. Yhtenä syynä saattaisi olla yhteisharjoitusten järjestämisiongelmat. Toinen mahdollinen selitys voisi olla tilanahtaus Tampereen yliopiston juhlasalissa, kolmas ainakin Klemetti-Opiston suuren kuoron osalta lyhyt harjoitusaika, olihan konsertti jo 10.6. ja toisaalta eivät suuren kuoron laulajat olisi oikein sopineetkaan Nuorisokonsertin imagoon.

Kamarikuorolla oli juhlien yhteydessä oma konsertti. Suomalaisen kansallisromanttisen ohjelmiston lisäksi esitettiin kaksi laajaa, modernia teosta: Joonas Kokkosen *Laudatio Domini* ja Bengt Johanssonin *Triptych*. Seppo Nummi ylistää kuoroa ja sen johtajaa:

Anderséniläinen äänenmuodostus ei suinkaan hylkää kalskahtavan fortin tavoitetta. Koko dynaaminen skaala on voitava hallita – ja se hallitaan. Ei kuitenkaan koskaan puhtauden tai soinnin täyskulttuurin kustannuksella – – Harald Andersénin ilmaisun virtuoosisuus, kyky nähdä isomorfiat, koki Triptychin esityksen yhteydessä triumfin, joka tuskin olisi ollut näissä mitoissa mahdollinen ilman toteutuksesta huolehtineen laulukunnan korkeaa älykkyydosamäärää: kamari-klemetiläiset todella tietävät mitä tahtovat. (Seppo Nummi, Uusi Suomi, siteeraus Klemetiläinen 3–4/1967, 3.)

Suurkonserttien lisäksi Klemetti-Opiston musiikkipäivillä oli lähinnä opiston omien opettajien konsertteja, esiintyjinä Hannele Angervo-Segerstam, Leif Segerstam, Lore Fischer, Rudolf Nel, Ilpo Mansnerus, Liisa Pohjola, Suhonenkvartetti, Aino Rounioja, Oiva Ruhanen ja Sirkka Penttilä-Ganszaue. Tämän lisäksi oli luonnollisesti oppilaskonsertteja ja -matineoita. Konsertit pidettiin etupäässä Orivedellä. Ensimmäinen päätöskonsertti oli kuitenkin perinteen mukaan Kangasalan kirkossa 30.6.

5.3.8 Kesän 1968 konsertit

Kesän 1968 konserttisarja oli monipuolinen. Vierailukonsertteja oli kaksi: Liisa Pohjolan pianokonsertti 6.6. ja Matti Vihtosen johtaman Tampereen Tuomi-

kirkon nuorten kamarikuoron konsertti Oriveden kirkossa 9.6. Konsertteja oli yhteensä kolmetoista. Opettajakonsertteja oli useita, niissä esiintyivät muun muassa Lajos Garam, Taru Valjakka ja Matti Tuloisela. Petrisin oppilaat pitivät kaksi konserttia, joista toisessa esitettiin kolmas näytös Puccinin *Bohème*-oopperasta, kuten aikaisemmin on mainittu. Konsertit painoutuivat kuitenkin soitinmusiikkiin.

Oriveden lisäksi Klemetti-Opiston eri kokoonpanot vierailivat eri paikkakunnilla. Konsertteja pidettiin Ruoveden Kalelassa, jossa esiintyi Suhonenkvartetti, Serlachiuksen Taidegalleriassa Mäntässä, esiintyjinä Ilpo Mansnerus, huilu, Hnnu Bister, cembalo, Veli-Pekka Bister, sello ja Erkki Hämäläinen, viulu. Lisäksi esiinnyttiin Keuruun vanhassa kirkossa, Tampereella ja Kangasalan kirkossa. Tampereen yliopistosta oli muodostunut sinfoniakonsertin vakituinen konserttipaikka. Kapellimestareina olivat Kari Tikka, Okko Kamu ja Jarmo Vainio Keuruun kirkossa esiintyi nuorisoleirin kamariorkesteri ja Kangasalan kirkko, jossa pidettiin toinen päätöskonserteista, oli suuren kuoron esiintymisestradi. Kangasalan konsertissa 29.6. esitettiin neljä laajaa kuoroteosta, joissa oli myös urkusäestys. Tunderin kantaatissa *Jumala ompe linnamme* oli mukana myös jousiyhtye. Muut teokset olivat Lisztin *Ristin tie* ja Hambraeksen *Preludium – Kyrie – Sanctus*. Klemetiläinen-lehdestä löytyy ainoastaan tämän konsertin arvostelut. Ne olivat jälleen kiittäviä. Solisteina esiintyivät Taru Valjakka ja Matti Tuloisela. Taru Valjakalla oli myös oma soolonomero, Mozartin *Exultate, jubilate*. (Klemetiläinen 3/1968, 4)

5.3.9 Konserttitoiminta opiskelijoiden kokemana

Konsertit oli tärkeä osa Klemetti-Opiston toimintaa. Niiden avulla saatiin esille tehdyn työn tuloksia opiston ulkopuoliselle yleisölle. Toisaalta niiden merkitys kurssilaisille niin kuulijoina kuin esittäjinäkin oli ainutlaatuinen. Lukuisat opettajakonsertit ja taiteilijavierailut antoivat eri puolilta Suomea tulleille kurssilaisille mahdollisuuden kuulla korkeatasoisia esityksiä ”livenä”, mikä on yhteisenä kokemuksena aivan muuta kuin radion tai äänitteiden kautta saadut elämykset. Konserttitilanteethan ovat luonteeltaan sellaisia, että ne vastaavat yksilöllisiin kokemuksiin, mutta niillä on yhteisöllinen ja kulttuurinen ulottuvuus. (Vrt. Mielityinen 2000.) Näitä kokemuksia monet kurssilaiset tuovat esille muisteluksissaan:

Hieno kokemus oli tuona kesänä laulaa Klemetti-Opiston kuorossa hyvien laulajien kanssa maan parhaiden kuoronjohtajien ohjauksessa sekä kuunnella sen ajan tunteutujen säveltäjien ja muiden musiikin huipputaiteijien esityksiä. (Muistelija 15.)

Kulttuurielämykset Raahen kaupungissa olivat vähäiset kuten myös kotipaikkakunnallakin, niinpä tässäkin mielessä viikot Orivedellä olivat hyvin monessa mielessä avartavia. Sai kuulla korkeatasoisia esityksiä, saada uusia musikaalisia tuttavuuksia, laulaa kuoroissa, joista jälkepäin on vain voinut unelmoida jne, jne. Sai mita-

ta omia vaatimattomia taitojaan toisten tasoon ja oppia siitäkin jotakin. (Muistelija 23.)

Suurkuoro esiintyi ulkoilmajuhlissa. Laulu Vuokselle kaikui – mahtavasti – voimakkaasti – ja sai aikaan karjalaisten kyyneltulvan. Ikävä kosketti. Ei koskaan ole ollut tunnelma niin korkealla, kuin suuren sekakuoron esityksessä, kun yhdessä nais- ja mieskuorojen kanssa saimme tulkita Suomen laulun ja Laulun Vuokselle. Tuon hetken värisyttävän tunnelman muistan vieläkin vuosikymmenistä huolimatta. (Muistelija 32.)

Ne lukuisat suuretkin teokset, joita kurssin aikana harjoittelimme ja eri konserteissa esitimme, olivat hyvin mieleenpainuvia samoin kuin istuminen eri kuoromuotojen ja orkesterien konserteissa ovat jättäneet haikeita muistoja ja pysyvän kiintymyksen monenlaiseen musiikkiin, mutta erityisesti kuoromusiikkiin. (Muistelija 36.)

5.4 Talvipäivät ja kilpailut

Oppilaskunnan tehtäväksi tuli järjestää konsertteja myös talvikaudella. Näin syntyivät talvipäivät, joiden yhteydessä ruvettiin järjestämään myös laulukilpailuja ja kerran myös trumpettikilpailut. Suunnitelma konsertin järjestämisestä talvella 1954 Helsinkiin oli esillä heti ensimmäisenä kurssikesänä (Kurssialbumi Syke 1953). Merkillepantavaa on, että alkuvaiheen talvipäivillä (Turussa 1954, Kotkassa ja Karhulassa 1956 ja Helsingissä 1956) ohjelmisto pysyi pääosin samana, jolloin eri vuosina mukana olleet voivat osallistua konsertteihin. Käännettä tähän käytäntöön yritettiin talvelle 1959, mutta epäonnistuttiin ja talvipäivät jäivät pitämättä, joten palattiin osittain vanhaan käytäntöön.

5.4.1 Ensimmäiset talvipäivät Turussa 1954

Helsingin-konsertin järjestelyt olivat jo pitkällä, mutta suunnitelmat muuttuivat ja ensi esiintyminen talvikaudella tapahtui Turussa kansakoulunopettajien kulttuuripäivien yhteydessä. Syksyllä 1953 kuolleen Heikki Klemetin muistoksi järjestetyssä konsertissa oli pääasiassa Klemetin omia sävellyksiä. Kaiken kaikkiaan ohjelma oli vaativa ja mukana oli myös Turun kaupungin-orkesteri Leevi Madetojan *Marian murhe* -teoksen ja Eino Linnalan *Maria* -kantaatin esityksissä. Konserttiin osallistui oletettavasti suurin osa edellisen kesän klemetiläisistä. Lehtiarvostelussa (Helsingin Sanomat 4.1.54) todettiin, että sekakuoro oli 80 hengen vahvuinen. Miten näille kansakoulunopettajien kulttuuripäiville päästiin mukaan? Näyttäisi siltä, että idea lähti liikkeelle klemetiläisten kirjeestä Vainiolle 11.10.1953.

Raisio 11.10. -53 klo 19.10

Hyvä Johtajamme.

Sattui onnellisesti. Kolme kalliin Klemetti-Opiston pientä laulajaa osui samaan huoneeseen. Puhelimme. Heräsi ajatus: 1) opettajien kulttuuripäivät ovat tänä talvena Turussa, jonne runsas joukko laulajiakin mielellään osallistuisi 2) Helsinki saa paljon musiikkia. Aina ja erikoisesti joulun aikaan. – Olisiko tyhmää laulaa pääkaupunkiin aiottu konsertti Turussa?

Terveisemme Leena Oksanen, Iris Pentti ja Aini Kytölä (K-O:n arkisto.)

12.10.1953 tuli myös kirje Onni Kauppilalta, joka oli järjestämässä harjoitustiloja Helsingin konserttia varten. Kirjeensä jälkikirjoituksessa hän mainitsi, että konsertti sopisi kulttuuripäivien yhteyteen ja voitaisiin sijoittaa Turun uuteen konserttisaliin.

Pääosin Opettajien kulttuuripäivien konsertti oli varsin onnistunut ja Klemetti-Opisto sai mainetta ja tuli kansakouluväen tietoisuuteen, mutta Turun konserttiin liittyi pieni skandaalikin. Kun Sulo Saarits ei voinutkaan olla solistina *Maria*-kantaatissa, otettiin solistiksi Jouko Pesola. Esityksessä tapahtui solistilta paha kömmähdys, koska hän ei ollut riittävästi harjoitellut, ei ollut esimerkiksi edellisen illan harjoituksessa mukana. Kantaatin johtaja Väinö Pesola purki mieltään Vainiolle kirjeessään. Hän kirjoittaa muun muassa:

Kun Turun Sos.dem. lehti (ja) Turun Päivälehti kirjoittaa Linnalan Marian esityksestä perin kierosti, jättäen Jouko P:n nimen mainitsematta ja heittäen täten varjon esityksen epäonnistumisesta yksinomaan minun niskaan, olen tällä hetkellä sangen ”kylmä” koko Klemetti-opistossa tulevaisuudessa suunniteltua toimintaani kohtaan. Pidän siis epävarmana sitä, että ensi kesänä olen hommissanne mukana.

Terveisin, tuus Pesola. (Pesola 14.1.1954.)

Väinö Pesolan tuohtumus ilmeisesti laantui, koska hän kirjoitti muutamaa päivää myöhemmin aivan toiseen sävyyn. Ilmeisesti Vainio oli onnistunut kirjeessään lepyttämään Pesolan. Seuraavana kesänä Pesola johti *Maria*-kantaatin lisäksi Bachin suuren 11-osaisen motetin *Jeesu aarteheni*.

5.4.2 Talvipäivät Kotkassa ja Karhulassa 1956

Vainiolla oli haaveena saada oppilaskunta järjestämään myös talvipäivät tammiukuussa 1955. Pöytäkirjoissa on tätä koskevia pykäläitä, muun muassa menoarvioesitys talviluentopäivien järjestämiseksi. (JKPK 6.3.1954, 8. §, 26.5.1954, 6. ja 7. §.) Näitä talvipäiviä ei kuitenkaan järjestetty. Ilmeisesti rahoitusta ei saatu. Klemetti-Opiston omien talvipäivien järjestäminen onnistui vasta tammiukuussa 1956. Talvipäivät pidettiin Kotkassa ja Karhulassa ja voidaan arvioida, että Arvo Vainio itse oli voimakkaalla panoksella mukana järjestelyissä. Myös kiertokirjeet olivat ilmiselvästi Vainion käsialaa. Esimerkiksi talvipäivien osanottajille lähetetty kiertokirje on Vainion kirjoittama. Kirje päättyy

virkkeisiin: ”Tervetuloa Kotkaan. Tuokaa paljon hyvää tuulta tullessanne ja oikea klemetiläinen laulajamieli.” Allekirjoituksena on: Tervehtien Kotkan ja Karhulan 16 klemetiläistä. psta. Arvo Vainio. Ilmoittautumiset lähetettiin osoitteella Arvo Vainio, Kotka. (Kiertokirje 27/12 -55.)

Talvipäiville osallistui ohjelmalehtisen mukaan 86 osanottajaa, vaikkakin johtokunnan pöytäkirjassa 13.1.1956 mainitaan, että osallistujia oli 58 oppilasta. Konsertteja oli kolme: Laulusolistien konsertti 5.1. Kotkan lyseossa, Kirkkomusiikki-ilta Kymin kirkossa 6.1. ja kirkkokonsertti Kotkan kirkossa 7.1. Kotkan kirkkokonsertissa suurempana teoksena esitettiin jälleen Linnalan *Maria*-kantaatti, tällä kertaa Ahti Sonnisen johdolla. Muutoin kuorojen osuudet konserteissa olivat suhteellisen vaatimattomat. (Kotkan musiikkipäivien ohjelmalehtinen 1956.)

5.4.3 Helsingin talvipäivät 1958

Suomen Kansankoulunopettajain Liitto tilasi Helsingissä 2.-3.1.1958 järjestettävälle Kulttuuripäivilleen Klemetti-Opistolta kirkkokonsertin ja osuuden päättäjäisiinsä. Klemetiläisten omien talvipäivien järjestelyistä huolehtivat helsinkiläiset klemetiläiset, erityisesti Klemetiläiset ry:n sihteeri Valo Saikku:

P: Oliko sitten Helsingin klemetiläiset järjestämässä sitä, että Klemetti-Opiston kuorot esiintyivät opettajien talvipäivillä, vai

V: Kyllä. Mää sen järjestin Opettajien liiton kanssa. Antti Henttosen kanssa sovittiin. (Saikku 2004.)

Saikun ja muiden helsinkiläisten lisäksi Vainio joutui kuitenkin itsekin hommiin. SKL oli ilmeisesti paljoksunut konserttien kustannusarviota, koska Vainio kirjoittaa SKL:n järjestösihteerille Meeri Päivänsalolle:

Kuulin herra Saikulta, että ilmoittamani kustannuslaskelma oli liian korkea. Epäilin sitä itsekin. Toivottavasti saamme kamariorkesterin kanssa aikaan sopimuksen, että pudottaisi jonkin verran vaatimustaan. (AV 17.9.1957.)

Ongelmia lienee aiheuttanut erityisesti suunniteltu Eino Linnalan *Maria*-kantaatin esitys. Alun perin se piti esittää kuorojen, solistien, urkujen ja Helsingin kamariorkesterin voimin Paavo Berglundin johtaessa, mutta lopulta päädyttiin sen esittämiseen pelkästään urkujen kanssa, johtajana Nils-Erik Fougstedt. Ongelman syntyessä oli ensin pyydetty tehtävään Ahti Sonnista, mutta hän ei suostunut. Mahtoiko hän pelätä, että kuorot eivät selviäisi, koska ne koottiin ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuoden kurssien osallistujista. Tilanteesta on sekä virallista että epävirallista tietoa: Klemetiläinen-lehden mukaan (Kle-

mettiläinen 2/1957, 10) Sonninen oli vedonnut sävellyskiireisiinsä, mutta Valo Saikun mukaan:

Tässäkin kävi näin, että kun tiedettiin, että se nyt ei niin kauheen hyvin se kuoro (osaa) ainakaan sillon. Sitten, kun mä yritin saada Ahti Sonnista, että hän johtas siellä sen. Mutta hän sano, että kiitos kunniaista vaan, mutta hän ei halua. Ja joku muikin sitten (kieltäytyi) näistä. Mutta sitten rupes tuleen vähän paniikki, että kuka sit johtas siellä. En muista, mistä se oli sitten, mutta sanottiin, että Fougstedt, Fuga. Mää soitin sitten Fougstedtille ja, Fougstedthan oli semmonen monipuolinen ja se ei pitäny siitä puhtaudesta niin väliä. Hän suostu sitten. (Saikku 2004.)

Klemetiläiset kokoontuivat Talvipäivilleen 31.12.1957–4.1.1958. Esityksiä harjoitettiin tiiviisti 2–3 päivää, kirkkokonsertti oli 2.1. tuloksena hämmästyttävä taiteellinen voitto. Klemetti-Opiston kuorot pitivät toisenkin konsertin, Konservatorion (Sibelius-Akatemian) konserttisalissa 4.1.58 omien Talvipäiviensä päätteeksi. Arvostelut konserteista olivat kiittäviä. Kuoroja oli yhteensä viisi. Talvipäiville saapujat olivat voineet ilmoittautua, mihin kuoron osallistuvat. Huippuesityksenä Konservatorion konsertissa oli Paavo Berglundin johtaman Helsingin kamariorkesterin ja Klemetti-Opiston laulajakurssilaisista kootun kuoron esittämänä kohtauksia Purcellin *Dido ja Aeneas* -oopperasta Esityksestä kirjoitti mm. Uuden Suomen Heikki Aaltoila:

Kaikkein korkeimmilleen nousi vokaalimusiikin sanoma ja esitys suuren englantilaisen klassikon Henry Purcellin (1659–95) kohtauksissa oopperasta *Dido ja Aeneas*. Solisteina loistivat Jolanda di Maria Petris ja Irma Saarisalo sekä Harras Hursti, mutta tuntui kuin sekakuorokin mm. helisevän kirkkaine, vaivattomine sopraanoineen olisi ollut solisteista koottu. Paavo Berglund johti tämän teoksen täyte-läiseen kymppiin. (US 3.1.58, siteeraus Klemetiläinen 1/1958, 8.)

Jälleen Suomen Kansakoulunopettajain Liitto oli siis edistämässä Klemetti-Opiston tunnetuksi tulemistä, olihan kansakoulunopettajia kokoontunut Kulttuuripäivilleen sankoin joukoin eri puolilta Suomea. Myös kriitikot olivat lähteneet liikkeelle, vaikka Johanneksen kirkon kirkkokonsertti ei ollut edes ns. julkinen konsertti, jota olisi mainostettu päivälehdissä. Edellä siteeratun Aaltoilan lisäksi Helsingin Sanomat, Iltasanomat, Suomen Sosialidemokraatti, Päivän Sanomat, Hufvudstadsbladet, Nya Pressen ja Maakansa arvioivat konserttia. Arvostelut olivat erittäin myönteisiä. Ainoa kielteinen seikka, johon lähinnä Iltasanomien Helvi Leiviskä kiinnitti huomiota, oli laulaja-aineen epätasaisuus. (Klemetiläinen 1/1958, 9.)

Oppilaskunnan sihteeri Valo Saikku kirjoitti samaan lehteen pitkän, eloisan kuvauksen päivistä, samoin nimimerkki Rep. Lehdessä oli myös selostus talvipäivien kehityksestä. Sen mukaan Helsingissä osallistujia oli 150 klemetiläistä, mitä on pidettävä erinomaisena saavutuksena. Tämän päivän näkökulmas-

ta tuntuu uskomattomalta, miten talvipäivien osanottajat sietivät olosuhteita: viisi päivää majoituttiin Taivallahden koululla, ilmeisesti lattiamajoituksessa keskellä talvea. Kirjoituksessaan nimimerkki Rep. Myös väläyttää tulevan valiokueron eli kamarikuoron perustamisajatusta (Klemetiläinen 1/1959, 10).

Suuraavia talvipäiviä suunniteltiin jälleen kansakoulunopettajien kulttuuripäivien yhteyteen Helsinkiin tammikuulle 1959. Jotakin oli kuitenkin tapahtunut, kun laulajia ilmoittautui vain 40. Tämä ”jotakin” oli mahdollisesti konserttiohjelmiston valinta. Oli nimittäin päätetty, että konserttiohjelmiana esitetään edelliskesän ohjelmisto, jolloin aikaisempien kurssien osallistujat olisivat olleet vain yleisönä. Toisaalta olisi luullut, että suuresta joukosta kesällä 1958 (171 kuoro- ja yksinlaulukurssilaista) olisi hyvinkin saatu kootuksi riittävät esiintyjävoimat. Ilmoittautuneiden vähyyden ymmärtää, kun katsoo ohjelmistoa. Se oli erittäin vaativa ja pelkästään Harald Andersénin johtama: eri kurssien kuorojen oli määrä esittää Mozartin pieni *C-duurimessu*, Micheelsenin *Singet dem Herrn*, Praetoriuksen *Koraalimotetti* sekä Carissimin oratorio *Jefta*. Muuan ”vanha” purnaakin Klemetiläinen -lehdessä no 4/1958:

Klemetiläiset ry:lle

Sain juuri kirjeenne talvipäivistä. Olen pahoillani, sillä se osoitti, että jotain on perin vinossa. Ohjelmassa ei mitään kotimaista. Aivan tahditonta on mielestäni se, ettei ole mitään Klemettiä ohjelmassa. Eikö voisi ajatella, että jokaisessa konsertissa olisi edes cantioita. – – Kun me tulemme yhteen, niin halumme on laulaa, vaikka ”henkeä toisimmekin” – – Miltä tuntuisi isänmaallinen juhla, jos siellä vain kuoro laulaisi ”Jumala omi linnamme” ja ”Maamme” yleisön vaietessa. Varmasti samalta kuin klemetiläisten talvipäivillä, jossa kuutoset laulaisivat ja kaikki muut olisivat hauskaa järjestävänä yleisönä. (Klemetiläinen 4/1958, 2.)

Kirjoittaja sai heti vastineen nimimerkiltä Segno da Capo:

Klemetti-opiston nimissä esiintyvältä kuorolta vaaditaan jo paljon enemmän kuin niiltä lukemattomilta ”kuorosilta”, jotka kiipeävät konserttilavalle taas ensi kevään konserttitulvan mukana. Emme saa kriitikoita hurmiotilaan, vaikka laulamme kuinka selkäpiitä väristävästi ”Maamme”-laulun tai ”Oi kallis Suomenmaa”. Niin kunniaakkaasti kuin ne täyttävätkin paikkansa omalla kohdallaan. Klemetti-opiston elämässä on tultu siihen vaiheeseen, että sen on kyettävä eroittamaan toisistaan käsitteet konsertti ja laulajaiset. Tarkoituksemmehan on toimia musiikkikulttuurimme elvyttämiseksi ja edistämiseksi. Ei paikallaan polkien. (Klemetiläinen 4/1958, 2.)

Tällä kertaa oltiin ilmeisesti liian hyväuskoisia sen suhteen, että klemetiläishenki on ja pysyy. Oli myös selvästi havaittavissa puhtaan amatöörihenkisen ja taiteellisesti kunnianhimoisen joukon vastakkainasettelu. (Tämä sama ilmiö tulee vastaan vielä tänäkin päivänä. Muutama vuosi sitten muuan vanhempi opettajahenkilö purnasi samasta asiasta Klemetti-Opiston kuoronjohtokurssi-

en ohjelmiston suhteen.) Klemetiläiset ry:n hallituksessa istui tuohon aikaan nimenomaan useita taiteellisella kunnianhimolla varustettuja henkilöitä, mm. Lauri Siimes ja Reijo Norio. On sitä paitsi aika todennäköistä, ettei vuosittainen tapahtuma samalla kaavalla ja vapaaehtoisvoimin toimi. Olisi mielenkiintoista tietää, millainen Klemetiläiset ry:n kutsukirje oli, oliko sen sävyssä jotakin vastenmielistä tai liian vaativaa. On myös luonnollista, että kun joululomasta menee useita päiviä eikä Helsinkiin matkustaminen ja siellä oleskelu ole ilmaista, näin voi käydä. Jälki-ilmoittautuneita tippui vielä kaksitoista, mutta kun miehiä ilmoittautui ainoastaan kolmetoista, ei tietenkään konserttia voitu pitää. Klemetiläisiä kuitenkin oli kansakoulunopettajien Kulttuuripäivillä 35 osallistujaa eri puolilta Suomea ja he viettivät yhteisen illan kahvila Primulassa:

Mieliala oli hieman ankea kun talvipäivistä ei tullut mitään. Iltaa vietettiin silti viihtyisästi kahvin, laulun ja keskustelun kera. Mukana oli myös johtaja Vainio. (Klemetiläinen 5-6/1958, 11.)

5.4.4 Martti Talvela yksinlaulukilpailun voittajana Vaasassa 1960

Oli ehkä Vaasan onni, että talvipäivissä oli vietetty välivuosi. Klemetiläiset ry:n pöytäkirjojen ja juuri tuon vuoden Vainion kirjeenvaihdon puuttumisen vuoksi ei voida päätellä, kuka keksi idean yksinlaulukilpailun järjestämisestä. Vaasan talvipäiviä alettiin ainakin muodollisesti suunnitella vasta oppilaskunnan uuden johtokunnan valinnan jälkeen heinäkuussa 1959. Joka tapauksessa Vaasaan lähetettiin mahdollisimman arvovaltainen parivaljakko, pääjohtaja Jouko Tolonen ja johtaja Arvo Vainio neuvottelemaan vaasalaisten musiikkitahtojen kanssa yhteisten musiikkikulttuuripäivien järjestämisestä. Neuvotteluja käytiin kokonainen päivä ja tuloksena oli päätös järjestää Vaasan musiikkikulttuuri- ja Klemetti-Opiston talvipäivät tammikuun 3.–6. päivinä. (Klemetiläinen n. 4/1959, 4.) Toisaalla lehdessä oli näyttävä kokosivun ilmoitus kilpailusta kilpailuohjelmiseen. Kilpailussa järjestettiin ensin karsinta, sitten alkukilpailu ja loppukilpailu, edelliset aloituspäivänä 3.1. ja loppukilpailu päätöspäivänä 6.1. Arkistojen mukaan kilpailuun ilmoittautui ainakin 36 laulajaa. Viimeiset ilmoittautumiset oli allekirjoitettu 31.12.1959! Nykypäivänä tuntuisi mahdolltomalta järjestää suur tapahtumia tuollaisella aikataululla, mutta niinpä vain onnistuneet päivät ja etenkin kilpailu toivat Klemetti-Opistolle jälleen mainetta. Kilpailun voitti porvoolainen kansakoulunopettaja Martti Talvela. Kovin vaatimattomalta Talvela vaikutti kilpailun päätyttyä. Kun häneltä kysyttiin:

”Milloin huomasit Sinulla olevan tavallista huomattavampia mahdollisuuksia laulun alalla?

Vastaus oli:

”En oikeastaan ole sitä vieläkään huomannut.”(Klemetiläinen no 1/1960, 5.)

Naisten sarjan voitti Tuulikki Tunkkari, joka on luonut Saksassa merkittävän uran laulajana. Tuulikki Tunkkari oli Jolanda di Maria Petrisin oppilas ja oli yksinlaulukurssilla kesällä 1959. Samalla hän lauloi myös kamarikuorossa ja oli kuoron riveissä vielä seuraavanakin kesänä.

Talvipäivillä oli tärkeä yhteyden tunnetta kohottava merkitys. Konserttiesiintymisten ja laulukilpailun seuraamisen lisäksi pidettiin luonnollisesti myös karonkka. Muuan Vaasassa mukana ollut muistelee:

Talvipäivät olivat omiaan lujittamaan yhteyden tunnetta. Vaasaan matkalla oltaessa joku klemettiläinen Varkaudesta tullessa arvioi, että joku laulaja on varmaan kilpailun kärjessä. Niin kuin olikin, tuo laulaja oli Martti Talvela. Olipa upeaa olla todistamassa mestarin syntyä, hyvinhän Tuulikki Tunkkarikin selviytyi. Joensuussa ja Lappeenrannassa ei sitten vastaavaa tapahtunutkaan. (Muistelija 10.)

Tuohon aikaan naispuolisia laulajia kutsuttiin laulajattariksi! Päivien konserttiohjelmasta vastasivat paikalliset kuorot, Vaasan ooppera ja Klemetti-Opiston sekakuoro. Oman konsertin piti Klemetti-Opiston Kamarikuoro, jonka ohjelmisto oli kesällä harjoitettu ja mm. Jyväskylän musiikkikulttuuripäivillä esitetty vaativa ja monipuolinen kokonaisuus *Piae cantiones* -lauluista Hugo Distleriin. Peruuntuneesta Helsingin talvipäivistä oli opittu se, että sekakuorolle ilmoitettiin etukäteen ohjelmisto, joka oli kansallisromanttista perusohjelmistoa, mm. Klemettiä, Palmgrenia, Sibeliusta ja lisäksi pari Tolosen kansanlaulusovitusta. Ne esitettiin Juhlamatineassa, joka pidettiin loppukilpailun päätteeksi Vaasan kaupungintalossa. (Liite 19, DVD, 4. video)

Vaasassa kuultiin myös Jouko Tolosen esitelmä USA:n musiikkielämästä, joka kokonaisuudessaan ilmestyi Klemettiläinen -lehdessä (Klemettiläinen 1/1960, 6–7.) Päivien aikana oli myös keskustelutilaisuus, jonka alusti Joonas Kokkonen. Hän kosketteli silloin ajankohtaista hajasijoittamisaihetta. Koko alustus julkaistiin Klemettiläinen -lehdessä. (Klemettiläinen 2/1960, 4–6.) Kokkonen tuo esille kunnalliset musiikinjohtajat, musiikkikirjastot, musiikkikasvatustilat, jotka hän hahmottelee neliportaisiksi: musiikkikoulu, musiikkiopistot, konservatoriot ja musiikkikorkeakoulu. Viimeksi mainittuja Suomi tarvitsisi hänen mukaansa yhden, konservatorioita 2–3 ja musiikkiopistoja noin 20. Luvut ovat kovin varovaisia, mutta rakenne toteutui myöhemmin 1960- ja 1970-luvuilla. Ensimmäinen lainsäädäntö musiikkioppilaitosten valtionavusta saatiin 1968 (laki 147/68, asetus 206/1968). Asetusta 206/1968 muutettiin asetuksella 486/1977.

Vaasan talvipäivien linjoilla oltiin tulevaisuudessakin. Miltei kaikki tulevatkin talvipäivät saatiin toteutetuksi niin, että paikalliset tahot, kaupungit ja musiikkiyhteisöt osallistuivat päivien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Myös yksinlaulukilpailuja ja jopa trumpettikilpailu järjestettiin myöhempien talvipäivienkin yhteydessä.

5.4.5 Joensuun talvipäivät 1961

Seuraavana vuonna järjestettiin Joensuussa vastaavanlaiset päivät kuin Vaasassa. Päivien nimi oli Joensuun Musiikkikulttuuri- ja Klemetti-Opiston talvipäivät. Päivät pidettiin 3.–5.1.1961. Jälleen saatiin paikalliset klemettiläiset ja myös muu musiikkiväki innostuneesti ahkeroimaan päivien onnistumiseksi. Päivien suojelijaksi lupautui Joensuun kaupunginjohtaja Tauno Juntunen, joka toimi myös isäntänä joensuulaisen musiikkiväen ja klemettiläisten yhteisillä illallisilla.

Laulukilpailusta luovuttiin, koska samana talvena Suomen yleisradio järjesti vastaavat kilpailut. (Klemetiläinen no 4/1960, 2.) Klemettiläisten konsertteja oli kaksi. Avajaiskonsertti pidettiin Pielisensuun kirkossa tiistaina 3.1. Siellä esiintyivät Klemetti-Opiston sekakuoro ja kamarikuoro Harald Andersénin johtamana. Karjalan Maan arvostelija kuvaili kamarikuoron ja sekakuoron esittämää Schützlin kaksokuoroteosta *Musikalische Exequien* mielenkiintoista esitystapaa, kun kamarikuoro lauloi alttarilta ja sekakuoro urkuparvelta. (Karjalan Maa, Klemetiläinen 1/1961, 15, mukaan.) Konsertissa oli myös Taru Valjakan ja Ritva Luoman sooloesityksiä, kamarikuoron omaa ohjelmaa ja lopuksi vielä Telemannin *Psalmi 117* sekakuoron esittämänä. Esityksen johti Jouko Tolonen. Mukana oli myös Joensuun Orkesterin jousiyhtye ja Harald Andersénin urkuosuus. Joensuulaisten oma konsertti pidettiin 4.1. kauppaoppilaitoksella. Joensuun orkesteri oli mukana Sibeliuksen *Vapautetun kuningattaren* esityksessä päätöskonsertissa 5.1., kuoroina Klemetti-Opiston suuri sekakuoro ja kamarikuoro. Ohjelmisto suuren kuoron osalta oli muutoin lähinnä suomalaisia kansanlaulusovituksia. Kamarikuorolla ei ollut omaa konserttia, vaan oma osasto sekä Pielisensuun kirkossa pidetyssä konsertissa että päätöskonsertissa.

5.4.6 Lappeenrannan talvipäivät ja laulukilpailu 1962

Maine Klemetti-Opistosta hyvänä yhteistyötahona kiiri myös Lappeenrantaan. Tosin se ei ole ihmekään, koska siellä vaikutti Arvo Vainion hyvä ystävä, Lappeenrannan musiikkiopiston rehtori Pauli Helkiö. Helkiöstä tulikin sittemmin musiikkileirin johtaja moneksi vuodeksi kesästä 1962 alkaen. Jouko Tolonen puolestaan johti Lappeenrannan Musiikkiopiston kamarikuoroa ja Lappeenrannan Musiikkinystävien orkesteria. Lappeenranta toimi aloitteentekijänä ja seuraavat talvipäivät vietettiin nimellä ”Lappeenrannan musiikkikulttuuripäivät ja Klemettiopiston talvipäivät”. Tammikuun alku oli vakiintunut pitopäiviksi, tällä kertaa päivämäärillä 4.–7.1.1962. Nelipäiväisen tapahtuman konsertti- ja esitelmänti oli laaja. Sekä kamarikuoro että suuri sekakuoro esiintyivät ja Lappeenrantalaiset kuorot ja orkesterit esiintyivät yhdessä ja erikseen. Merkille pantavaa on, että mukana olivat Lappeenrannan merkittävimmät kuorot ja orkesterit. Edellä mainittujen lisäksi Lappeenrannan Työväenyhdistyksen Soitto-

kunta, Lappeenrannan Työväenyhdistyksen Sekakuoro, Lappeenrannan Opettajakuoro, Karjalan Laulu-Veikot ja Lappeenrannan Naislaulajat. Kulttuuripäivät päättyivät suurjuhlaan, jossa kaikki kuorot ja orkesterit Klemetti-Opiston Kamarikuoroa lukuun ottamatta esiintyivät juhlan huipentuessa suurkuoron ja Lappeenrannan Musiikinystävien Orkesterin yhteisesti esittämään Sibeliuksen teokseen *Vapautettu kuningatar*.

Yksinlaulukilpailut olivat myös ohjelmassa. Osanottajia oli jälleen runsaasti. Miesten sarjan voitti Antti Kaleva ja naisten sarjan Anna-Liisa Jussila. Yksinlaulukilpailun järjestäminen oli Arvo Vainion ehdotus. Hän kirjoitti pitkän kirjeen Pauli Helkiölle, jossa hän kirjoitti muun muassa:

Mikäli halutaan juhlien yhteydessä sensation tunnelmaa, voidaan järjestää yksinlaulukilpailut, kuten Vaasan juhlien yhteydessä oli ja joista muodostui siten todellinen sensatio. Tulihan silloin julkisuuteen laulajaläytö Martti Talvela. (AV Helkiölle 27.1.1961.)

Näistä kilpailuista muodostui perinne ja kilpailun järjestäminen siirtyi vähin erin kokonaan Lappeenrannan kaupungille. Viimeiset yhteiset talvipäivät laulukilpailuineen pidettiin Lappeenrannassa tammikuussa 1969, jolloin kilpailun miesten sarjan voitti Jorma Hynninen.

5.4.7 Kymmenvuotisjuhlat Helsingissä 1963

Seuraava ponnistus oli viettää 10-vuotisjuhlat Helsingissä tammikuussa 1963. Ajatus tuntuu jälkeensä ajatellen uhkarohkealta. Tavoitteena oli, että konserteissa esiintyisivät suurkuoro, kamarikuoro ja nuoriso-orkesteri. Loppujen lopuksi järjestettiin kolme konserttia. Nuoriso-orkesterilla oli oma konserttinsa 4.1.1963 Yliopiston juhlasalissa. Kapellimestarina toimi Ulf Söderblom ja solisteina Margit Rahkonen, piano ja Mikael Helasvuo, huilu. Päätapahtuma oli lauantaina 5.1. pidetty kuorokonsertti. Etukäteen mainostettiin, että laulajia on tulossa 130. Tähän lukuun miltei päästiinkin. Suuressa kuorossa oli 83 laulajaa ja kamarikuorossa 30. Nuoriso-orkesterivahvuudeksi odotettiin 65 soittajaa. Loppujen lopuksi mukana oli 56 soittajaa, mukana muutama leirin opettaja, joten tässäkin päästiin varsin lähelle tavoitetta. Ilkka Talvi näyttää olleen konserttimestari ja sellojen riveissä soitti muun muassa Seppo Kimanen. (Klemetiläinen 4/1962, 2; Klemetiläinen 5-6/1963, 2-3.)

Kuorokonsertissa orkesterina oli Radio-orkesteri. Suuri kuoro esitti Tolosen johtaessa sävellyksensä *Notku, nuori neitsykäinen*. Paavo Berglund johti Dvořákin *Te Deumin*. Solisteina esiintyivät Irma Urrila ja Harri Nikkosen tilalla Matti Lehtinen. Konsertissa oli lisäksi kamarikuoron Madetoja-osasto, johtajana Harald Andersén. Selitys siihen, ettei nuoriso-orkesteri avustanut kuorokonsertissa, löytynee siitä, että kesällä 1962 Tolosen teos oli esitetty pianosäestyksellä Tolosen itsensä johtaessa ja soittaessa. *Te Deumin* orkesterina

oli ollut Klemetti-Opiston orkesterikurssi, mahdollisesti vahvistettuna musiikkileiriläisillä.

Konserttien arvostelut olivat kiittäviä. Seuraavat siteeraukset on otettu Klemetiläinen-lehdestä 5–6/1963. Mielestäni lehden pitäisi olla 5–6/1962, vaikka se ilmestyikin vuoden 1963 puolella. Kansan Utisten nimimerkki ”aa” kirjoitti:

Illan pääteoksina oli kaksi suurimuotoista vokaalisävellystä, Jouko Tolosen kantaatti Notku, nuori neitsykäinen ja Antonin Dvorakin Te Deum. Kummassakin opiston suuri sekakuoro osoitti erinomaista esityksellistä valmiutta, ja voidaan vain valittaa, ettei kuoroa oikeastaan voi käyttää kuin pari kertaa vuodessa laulajien asuessa niin eri tahoilla Suomea; tällaisesta laulajamateriaalista saataisiin nopeasti maahamme todella edustava oratoriokuoro. (Kansan Uutiset 7.1.63, siteeraus Klemetiläinen 5-6/1963, 4.)

Kamarikuorosta, jonka oma konsertti oli Helsingin Tuomiokirkossa 6.1., Ylermi Kuula kirjoitti Kotimaa -lehdessä muun muassa seuraavaa:

Kuoron johtaja Harald Andersén toteutti menestyksellä ajatustaan kuoron äänenkäytön ja esitystavan soveltamisesta kulloinkin esitettävänä olevan sävellyksen ajan henkeen. Näin soi Heikki Klemetin ”Christus pro nobis passus est” romanttisen lämpimänä, kun taas G. P. da Palestrinan ”Stabat Mater” sai aineettoman tulkinnan. Uudesta musiikista tekee mieli erikoisesti mainita Joh. Nep. Davidin laaja ”Missa choralis”, jossa kuoron teknillisesti ja taiteellisesti korkea taso saavutti huippunsa. (Kotimaa, siteeraus Klemetiläinen 5-6/1963, 4.)

Laulajat ja soittajat tulivat todella kaukaakin, muun muassa kaksi laulajaa Kuusamosta ja Oulusta, yksi laulaja Nurmekselta. Nuoriso-orkesterilaisten suurin joukko tuli Joensuusta, 16 soittajaa, jotka Joensuussa vaikuttaneen kapellimestari ja musiikinopettaja Pentti Sistosen ohjaamana olivat löytäneet tiensä orkesterileirille edellisenä kesänä. Useat heistä olivat mukana jo ensimmäisellä leirillä kesällä 1961.

Hyvät kritiikit sai nuoriso-orkesterikin. Helsingin Sanomissa nimimerkki O.K kirjoittaa:

Jousiston työskentely sujui erinomaisen yhteissoiton merkeissä, ja myös puhallinryhmistä kuultiin täsmällisiä suorituksia. Varmaan tästä soittajistosta saadaan aikaan tarpeellista täydennystä orkestereihimme ja tietysti työllä on merkityksensä myös amatöörimaisena musiikinharjoittamisena. (Helsingin Sanomat, siteeraus Klemetiläinen 5-6/1963, 4.)

O. K. lienee Olavi Kauko. Hieman tässä kritiikissä on vähättelevä sävy. Ei tiennyt Kauko tuossa vaiheessa, kuinka moni tuleva huippumuusikko jo tuosakin kokoonpanossa soitti. Suopeampi oli nimimerkki ”aa”:n Kansan Utisten arvostelu:

Niinpä nyt kuullun konsertin hiominen ja esityskuntoon saaminen oli lähinnä tapahtunut jo viime kesänä kolmiviikkoisen leirin aikana Orivedellä. Tämä seikka huomioonotettuna voidaan orkesterin saavuttamaa tasoa pitää kerta kaikkiaan huipuluokkaa olevana. – Suuri ansio tästä tietenkin lankeaa taitavalle kapellimestarille Ulf Söderblomille, joka tuntui saavuttaneen täyden yhteisymmärryksen nuorten soittajien kanssa. (Kansan Uutiset, siteeraus Klemetiläinen 5-6/1963, 3.)

Nuoret soittajat pääsivät esiintymään myös televisioon ja heidän konserttinsa radioitiin. Miten laulajat ja soittajat mahtoivat kokea esiintymisen Suomen tuohon aikaan kenties arvokkaimmassa konserttitalissa? Eräs kuorolainen muistelee:

P: Mitenkäs se Helsingin konsertti, minkälaisia muistoja sinulla on siitä, siitä juhla-konsertista? Oliko tupa täynnä?

T: Kyllä minun mielestäni oli ja se oli hyvin noin vaikuttava ja sitten kun tultiin sieltä yliopiston juhlasalista kadulle, niin se tuntui, se oli siis valtava tunne, kun ne kaks suurteosta oli esitetty. niin kun se on aina siis konsertin jälkeen.

P: Se on kyllä kumma tuo kuoroesitys, iso juttu, kun se on onnistunut, se on enemmän kuin se teos.

T: ja enemmän vielä kuin sooloteos, että siinä on jotenkin tämä yhteishenki hyvin voimakas. Ja kyllä niitä jännitettiin kovasti, koska siis harrastelijat, ilmeisesti sillon myöskin tiedetään pelätä, mutta sitten se ilo ja tyydytys siitä niin on sitä. (Anon. 3)

Klemetti-Opiston 10-vuotisjuhlat pidettiin samaan aikaan kuin Suomen Musiikinopettajain Liiton talvipäivät. Tämä tiedettiin hyvissä ajoin, joten pystyttiin sovittelemaan päiväohjelmat niin, että voitiin osallistua myös SMOL:n talvipäivien esitelmä- ja demonstraatiotilaisuuksiin. Päästiin myös puolella hintaa oopperaan, jossa esitettiin Madetojan Pohjalaisia. Harald Andersénilla oli kahdena päivänä demonstraatioesityelmä harjoituskuoronaan EOL SMOL:on talvipäivillä. (Klemetiläinen 3-4/1962.)

Vastaavanlainen demonstraatio järjestetty ilmeisesti myös edellisvuonna, vuonna 1962 SMOL:on talvipäivillä, koska muuan muistelija kirjoittaa tällaisesta tapahtumasta. Tätä kirjoitusta olen siteerannut jo Klemetti-Opiston kamarikuoroa käsittelevässä luvussa, mutta otan tähän yhteyteen vielä pienen kohdan:

Kamarikuoro oli lähdössä Tanskaan ja demonstroi musiikinopettajien talvipäivillä laulua vibraton kanssa ja ilman. (Muistelija 11.)

Kuoron Tanskan matka toteutettiin 26.2.–2.3.1962, joten on mahdollista, että kuoro piti Helsingissä harjoitusleirin vuodenvaihteessa, jolloin musiikinopet-

tajien talvipäivät järjestettiin. Dokumentteja näiden päivien ohjelmasta enkä kamarikuoron harjoitusleiristä ole löytänyt.

5.4.8 Turun talvipäivillä 1964 trumpetti- ja yksinlaulukilpailut

Turun suuntaan viriteltiin mahdollisuuksia viettää samanlaiset kaupungin ja klemetiläisten yhteiset musiikkikulttuuripäivät kuin oli tehty Vaasassa, Joensuuissa ja Lappeenrannassa. 11.11.1963 päivätyn kiertokirjeen mukaan asia raukesi. Sen verran yhteistyötä Turun kaupungin kanssa oli tehty, että talvipäivien päätteeksi oli määrä esittää Sibeliuksen *Vapautettu kuningatar* yhdessä Turun kaupunginorkesterin ja turkulaisen Kulkuset -kuoron kanssa. Tästäkin jouduttiin luopumaan ilmeisesti vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Alun perin teos oli määrä esittää päiväjuhlassa, mutta syystä tai toisesta orkesterin konsertti alkoikin vasta klo 17 ja monilla alkoi koulu jo seuraavana päivänä. (Kiertokirje 18.11.1963.) Esitystä ei enää mainittu lehdistölle lähetetyssä 23.12. päivätyssä kirjeessä eikä tällaisesta ohjelmanumerosta liioin mainittu lehtiarvosteluissa, joissa orkesterin konsertti muutoin arvioitiin.

Klemetiläisten konsertteja oli kolme. Klemetti-Opiston kamarikuorolla oli konsertti Turun Akatemiatalossa 4.1. Pääteoksena oli Joonas Kokkosen *Missa a cappella*, jonka kuoro oli kantaesittänyt edellisessä Luterilaisen maailmanliiton konserttisarjassa. Nuoriso-orkesteri piti oman konsertin 5.1. Turun konserttitalossa Ulf Söderblomin johdolla ja esiintyi 6.1. pidetyssä päiväjuhlassa Pentti Sistosen johdolla. Juhlassa esiintyivät myös kilpailujen voittajat. Tämän jälkeen oli vielä Matti Lehtisen soolomatinea.

Kaupungin tuen puuttumisesta huolimatta klemetiläiset järjestivät mielenkiintoisen kilpailun. Kilpailuohjelma laajeni, kun laulukilpailun lisäksi järjestettiin trumpettikilpailu. Yksinlaulukilpailussa oli edelleen mies- ja naislaulajien sarjat. Laulukilpailuun osallistui ennätysmäärä laulajia, 51 henkilöä. Tason arvioi myös hyväksi Uuden Suomen nimetön arvostelija (Klemetiläinen 1/1964) ja loppukilpailuun valittiin kuusi miestä ja kuusi naista. Miesten sarjan voitti Caj Ehrstedt, naisten kilpailuun saatiin kaksi voittajaa, Vieno Roine ja klemetiläinen Maire Taalikainen. Myös trumpettikilpailussa ensimmäinen sija jaettiin. Voittajat olivat Klemetti-Opiston ”Kukko”, Hannu Sopanen ja Markku Kaukaniemi..

Ilkka Oramo arvioi Uudessa Suomessa talvipäiviä kokonaisuudessaan. Hän kirjoitti mm.:

Klemetti-Opiston talvipäivät ovat muodostuneet jo perinteeksi, jota ilman musiikkielämämme kokonaiskuvasta puuttuisi oleellinen tekijä. (US 8.1.1964, siteeraus Klemetiläinen 1/1964.)

Lisäksi Oramo korosti hyvänä puolena sitä, että talvipäiviä pidettiin eri puolilla Suomea. Samoin hän piti tärkeänä nuoriso-orkesterin valtakunnallisuutta. Hän löysi kuitenkin negatiiviseksi seikaksi sen, että organisointi ei ollut oikein onnistunut, minkä hän arveli johtuneen suuresta laulukilpailujen osanottajamäärästä. Hän valitteli myös yleisön vähäistä määrää eri konserteissa ja arveli, ettei kutsukortteja ollut lähetetty riittävästi kaupungin silmää tekeville. Ilmeisesti Klemetiläiset ry:n hallituksen lähettämä kiertokirje Turun seudun klemetiläisille ei ollut tuottanut kovin hyvää tulosta. Tässä kirjeessä vedottiin turkulaisiin tähän tapaan:

Vetoamme nyt Turun ja Turun seudun Klemetiläisiin ja toivomme kaikkien mukaantuloa yhteisen juhlamme järjestelyssä. Kaikilla paikkakunnilla, missä talvipäiviä on vietetty, klemetiläiset ovat innokkaasti olleet mukana järjestelyissä. (Kiertokirje 11.11.1963.)

Samassa kirjeessä kutsuttiin osallistumaan neuvottelutilaisuuteen 8.12.1963. Jälleen ihmyttää tuo myöhäinen ajankohta organisoinnissa. Konserttien lisäksi talvipäivien ohjelmassa oli Joonas Kokkosen ja Seppo Nummen esitelmät sekä, kuten lehdistötiedote mainitsee:

Huomiota herättävä keskustelutilaisuus pidetään konserttitalossa 5.1. aiheesta: ”Eri aikojen sivistyksellinen arvojärjestelmä ja musiikin osuus siinä”. Alustajana ja puheenjohtajana tilaisuudessa on fil.lis. Aarne Laurila ja keskustelijoina säveltäjät Ilkka Kuusisto ja Paavo Heininen, kirjailija Jouko Tyyri, toimittaja Kaj Chydenius, rehtori V. O. Veilahti ja mus.opettaja Toivo Koivukoski. (Lehdistötiedote 23.12.1963.)

Talvipäivillä pidetty Aarne Laurilan alustus on tallella Klemetti-Opiston arkistossa. Siinä on viisasta puhetta taiteen merkityksestä kaikille. Laurila nostaa esille taiteen mahdollisuudet iloon ja kevennykseen myös koulussa ja korostaa taiteen vastaanottamiseen opastamista. Laurila lopettaa nelisivuisen alustuksensa ajatuksiin, jotka ovat ajankohtaisia vielä tänäkin päivänä:

Nykyään sanotaan usein äänekkäimpien voittavan, ihmisten olevan ostettavissa ja myytävissä. Tosiaankin kuulosta siltä, että melua on aika paljon ja että vastaavasti hiljaisuutta pelätään. Ns. kulttuurityöntekijät huokaavat helposti masentuneina, että vain jokin urheilun kaltainen liike ja sekin vielä kaupallisimmassa muodossaan saa väkijoukkoja liikkeelle. Ajoittain taas tunnutaan arvostettavan hengen ilmiöistä vain tietoa – miten sinnikkäästi eri aineiden opettajat kampailevatkaan oman alansa puolesta lukusuunnitelmia kaavailtaessa. Juuri koulukeskustelujen perusteella tulee epäilleksi, onko taide läheskään oikealla kohdalla meidän arvoasteikossamme. Tavallinen suomalainenhan suhtautuu siihen kutakuinkin hyväntahtoisesti, vaikka suopeus ei ulottuisikaan henkilökohtaiseen harrastamiseen. Mutta sijoitettaessa taidetta lukujärjestyksiin se taholla jos toisellakin nähdään uutena rasituksena oppilaiden päässä ja selässä sen sijaan että oivallettaisiin siinä mahdollisuus iloon ja kevennykseen. Osa syystä langennee opetukselle: se on ollut näihin saakka ja

on osittain vieläkin oppilaan yksitoikkoista totuttamista itse laulamaan ja piirtämään, vaikka tällä ei olisi mitään taipumuksia näihin puuhiin, kun taas huomiotta on heitetty hänen opastamisensa ottamaan vastaan taiteita, joita hän joka tapauksessa tulee kohtaamaan radion musiikkina, asuinpaikkakuntansa arkkitehtuurina, kotinsa sisustuksena, viikonlopun elokuvina, kauppojen mainosjulisteina. Meillä ei osattane yleisesti arvostaa taiteen syvää kykyä avata ihminen hedelmällisellä tavalla, enempää kuin kasvatuksessa tietoja mättäessämme yleensäkin ehdimme panna huomiota tunteiden kauniiseen kasvuun. Taide nähdään liian usein pyhäpäivän asiaksi, ja kuitenkin meillä on oikeus ja hyviä toiveita odottaa siitä iloa karuimpaankin arkeemme. (K-O:n arkisto.)

5.4.9 Talvipäivien muutos harjoitusleiriksi

Klemetiläinen-lehden 3/1964 mukaan Sibeliuksen 100-vuotisjuhlavuoden oli määrä alkaa Etelä-Kymenlaaksosta. Kotkassa oli perustettu jo keuhällä 1964 Sibelius-juhlavuoden musiikkipäivien toimikunta ja Klemetti-Opiston talvipäivien oli määrä olla osana näitä musiikkipäiviä. Perustamiskokouksessa oli ollut mukana myös Sibelius-juhlavuoden valtakunnallisen päätoimikunnan puheenjohtaja, akateemikko Joonas Kokkonen. Musiikkipäivät suunniteltiin pidettäväksi Kotkassa, Haminassa ja Karhulassa 2.–6.1.1965. Klemetti-Opiston talvipäivät kilpailuineen; tällä kertaa olisi laulukilpailun lisäksi vuorossa sellokilpailu, oli määrä liittää tapahtumaan. Mutta jälleen rahan puute kaatoi hankkeen. Vain Haminan kaupunki ja Vehkalahden kunta olivat halukkaita tukemaan juhlien järjestämistä. Vainio kirjoittaa Klemetiläinen-lehdessä turhautuneena:

Turhaa työtä ja paljon yhteydenottoja suoritettiin. Hamina, Kymenlaakson kulttuurikeskus, olisi ollut valmis uhrauksiin musiikin juhlaviikon järjestämiseksi, muut paikkakunnat eivät. Siihen kaatui jälleen eräs hyvä yritys. Klemetti-Opiston talvipäiviä ei enää ajan lyhyiden vuoksi ennätetä muuallekaan järjestää. Samoin nuorison musiikkileiriä ei joululoman aikana pidetä. A.V. (Klemetiläinen 3/1964, 1.)

Sen verran kuitenkin suurista suunnitelmista jäi jäljelle, että Klemetti-Opiston Kamarikuoro piti harjoitusleirin ja kaksi konserttia, Kotkassa ja Haminassa 5.–6.1.1965. Kotkan konsertti pidettiin Haukkavuoren kansakoulun juhlasalissa ja Haminan konsertti RUK:n maneesissa. Harald Andersén johti, solisteina olivat Taru Valjakka ja Esko Bly, Kotkan oma poika. Ohjelmisto oli laaja sisältäen barokkimusiikista moderniin kotimaiseen kirkkomusiikkiin ja kansallisromanttiseen musiikkiin. Paria modernia maallista sävellystä oli myös mukana: Mátyás Seiberin *Kolme tyhjämpäiväistä laulua* ja William Schumanin *Prelude for voices*. Molemmissa konsertissa oli runsaasti kuulijoita. Konserttien paikallisia järjestäjiä kiitettiin kukin nimeltä mainiten. (Klemetiläinen 1/1965.)

5.4.10 Kouvolan – Kuusankosken ja Klemetti-Opiston musiikkipäivät 1966

Huomattavasti paremmin kävi seuraavaksi vuodeksi 3.–6.1.1966 suunniteltujen talvipäivien. Ohjelmalehtinen antaa heti kuvan siitä, että nyt oltiin vakavissaan liikkeellä. Vainio kirjoittaa Klemetiläisen-lehdessä, että juhlien henkisenä isänä on Lappeenrannan entinen kaupunginjohtaja, silloinen Kymenläänin maaherra Esko Peltonen. Hän oli mahdollistanut Lappeenrannan päivien onnistumisen. Hän lupautui myös näiden päivien suojelijaksi. Päätoimikunnan puheenjohtajaksi tuli Kouvolan kaupunginjohtaja Eino Brofelt. Muutoinkin päätoimikunnan jäsenet olivat molempien paikkakuntien vaikutusvaltaisia henkilöitä, muun muassa Kuusankosken kauppalanjohtaja ja pari kauppaneuvosta. Organisaatio oli kaikin tavoin kattavan tuntuinen. Järjestelytoimikunnassa, jossa oli peräti 17 henkilöä, vilahtelee useita klemetiläisnimiä. Lisäksi oli mainostoimikunta ja majoitus- ja muonitustoimikunta. Mainostoimikunta keräsi pelkästään käsiohjelmaan 16 sivun verran mainoksia. Tilaisuuksia oli yhdeksän. (Klemetiläinen 2/1965, 1.)

Nuoriso-orkesterilla ja Tulindberg-kvartetilla oli yhteinen konsertti 5.1. Klemetti-Opiston Kamarikuoro piti kaksi konserttia, Kouvolan Lyseossa 4.1. oli maallinen ohjelma, madrigaaleja ja suomalaista: Sibeliusta, Palmgrenia, Kuulaa ja Madetojaa. Kuusankosken kirkkokonsertissa 5.1. oli myös vaativa ohjelma, jonka huipensi Eero Sipilän *Super flumina Babylonis*. Kuoro ja johtajansa Harald Andersén sai lukuisissa arvosteluissa runsaasti kehuja. (Klemetiläinen 1-2/1966.) Kiittäviä arvosteluja sai myös nuoriso-orkesteri, jonka *Egmont*-alkusoiton ja *Finlandian* esityksistä pidettiin erityisesti. Seppo Heikinheimo kirjoitti Helsingin Sanomissa:

Finlandiaa ei meillä ole miesmuistiin kuultu näin sykähdyttävänä esityksenä. Tämä ei oikeastaan ollut yllätys, sillä olihan käytössä kaikki edellytykset: johtajana oli nuori ja mukaansatempaava kapellimestari, soittajina nuorisoa, jolle tämä musiikki oli vielä uutta ja raikasta eikä yksi leipätehtävä muiden joukossa, kuten ammattisoihtajien kohdalla on laita. (HS 8.1.1966, siteeraus Klemetiläinen 1–2/1966.)

Nuorten soittajien Finlandiassa lienee todella ollut jotain taianomaista, koska elämäkertaa-aineistossa eräs muistelija (no 9) muistaa *Finlandian* vielä 40 kuluttua yhtenä mieleen painuneimpana elämyksenä.

Musiikkijuhlissa Kuusankoskella 4.1. esiintyi nuoriso-orkesterin ja Tulindberg-kvartetin lisäksi Hilkka Norkamon johtama Sekakuoro Kaiku. Ajan tavan mukaan oli lisäksi puheita: Tervehdyspuheen piti kauppalanjohtaja Heikki Hykkäälä, maaherra toi tervehdyksensä ja Seppo Nummi piti juhlapuheen. Kouvolaassa pidetyssä pääjuhlassa 6.1. oli samantapainen ohjelma puheineen. Tervehdyspuheiden pitäjinä olivat kaupunginjohtaja ja maaherra. Juhlapuheen piti Joonas Kokkonen ja päätössanat lausui L. Arvi P. Poijärvi. Yksinlaulukilpailun voittajat esiintyivät. Juhla alkoi nuoriso-orkesterin soittamalla, Leif

Segerstamin johtamalla *Finlandialla*, kuorolaulua esittivät Sekakuoro Kaiku Norkamon johdolla ja Kouvola Mieskuoro klemetiläisen Pekka Suomalaisen johdolla. Juhlan päätti Beethovenin *Fantasia C-duuri* pianolle, sekakuorolle ja orkesterille. Orkesterin muodostivat Kouvolan ja Kuusankosken orkesterit. Lisäksi oli mukana nuoris-orkesterin soittaja, pianistina toimi Jouko Tolonen. Kuoron muodostivat Sekakuoro Kaiku, Kuusankosken kirkkokuoro ja klemetiläisten kuoro. Leif Segerstam johti teoksen. (Käsiohjelma.)

Päivien ohjelmaan kuului myös Turun päivien tapaan paneelikeskustelu, tai kuten tuohon aikaan sanottiin, korokekeskustelu, aiheesta ”Musiikkikasvatuksen kehittämistä koskevia ongelmia”. Alustuksen aiheesta piti – kukaan muukaan kuin Arvo Vainio. Seppo Heikinheimo referoi keskustelua, jossa olivat mukana Vainion lisäksi L. Arvi P. Poijärvi puheenjohtajana ja keskustelijoina Paavo Helistö Yleisradiosta, Olavi Pesonen kouluhallituksesta sekä itseään edustaneet Seppo Nummi, Sinikka Paloheimo, Erkki Pohjola ja Paavo Ruuhijärvi. Muutamia poimintoja on mielestäni hyvä nostaa esille Heikinheimon kiteytyksestä. Pohjolan mielestä urkuharmoni joutaa roviolle. Vainion mielestä kaikki on saatava mukaan, myös epämusikaaliset, johon Helistö heittää, että epämusikaalisten rauhaa ei pitäis häiritä, jolloin Nummi huudahtaa: Kyllä pitää! Ilmeisesti siis keskustelu oli varsin värikäs, mutta Heikinheimon mukaan lopputulokseksi ei saatu mitään ratkaisevaa. (HS 8.1.1966, siteeraus Klemetiläinen 1–2/1966.)

Päivien yhteydessä alettiin harjoitella jo Bachin *H-mollimessua*, joka oli määrä esittää seuraavana vuonna Klemetti-Opiston 15-vuotisjuhlassa (Klemetiläinen no 2/1965). Luvussa 5.6. kerron tarkemmin tästä projektista. Laulukilpailussa miesten sarjan voitti Matti Nikunen. Naisten sarjassa ei jaettu lainkaan ensimmäistä ja toista palkintoa, kolmannen palkinnon sai Leena Jokela. Heikinheimo mainitsee edellä mainitussa kirjoituksessaan, että laulukilpailut olivat yllätyksettömät. Yhdeksästätoista lehtikirjoituksesta oli Klemetiläinen -lehteen 1-2/1966 poimittu vain neljästä lehdestä maininnat laulukilpailusta. Maaseudun tulevaisuudessa 8.1.1966 Jouko Pesola toteaa, että miesten taso oli hyvä ja että heidän joukossaan oli useita, joista ”tullaan paljonkin puhumaan”.

5.4.11 *Peruutusten vuodet 1967–1968*

Vuonna 1967 oli määrä pitää talvipäivät Kokkolassa. Arkistossa on niukasti dokumentteja järjestelyjen vaiheista. Musiikkileiriläisille lähetettiin kuitenkin kiertokirje, jossa kerrottiin talvileirin peruuntumisesta (Kiertokirje 11.11.1966). Taloudelliset ongelmat olivat päällimmäinen syy, mutta myös viisipäiväiseen työviikkoon siirtyminen oli aiheuttanut sen, että joululoma oli lyhentynyt. Kirjeessä kerrotaan, että suunnitelmissa on talvipäivät vuonna 1968 Helsingissä. Näitäkään ei pidetty, mutta musiikkileiriläisille järjestettiin talvileiri Vamma-

laan. Talvileirin yhtenä tavoitteena oli harjoitella suunniteltua Viron konsertti-
matkaa varten, kuten aikaisemmin olen kertonut luvussa 4.4.6..

5.5 Talouden vakauttamisyrityksiä

Aiemmin olen jo kuvannut klemetiläisten tarmoa kerätä rahaa ilmoituksilla ja juhannusjuhlilla. Rahan kokoon saaminen oli tavoitteena päätöskonserttien järjestämisesäkin, mutta niiden kulut olivat yleensä niin suuret, että usein jää-
ttiin miinuksen puolelle, jolloin apua piti pyytää Oriveden Opistolta ja Kansan-
valistusseuralta. Klemetti-Opiston johtokunta esittikin, että Klemetiläiset ry
perustaisi tarvittavat toimikunnat, joiden tehtävänä oli Klemetti-Opiston tuki-
säätiön perustaminen (JKPK 4.2.58, 6. §).

5.5.1 Säätiön perustamishaaveita ja rahan keräystä

Säätiöajatus oli alkanut yhä voimakkaammin kiehtoa Vainion mieltä. Ensimmäiseksi hän näyttää kirjoittaneen ajatuksestaan jo keväällä 1955 Armi Klemettille (AV 9.4.55) ja Ahti Sonniselälle (AV 12.4.55.) Sonnisen kirjeeseen Vainio oli listannut ideoitaan. Säätiön avulla saataisiin 1) julkaistuksi kurssikirjoja, 2) kehitetyksi Klemetti-Opistosta laajemmassa mielessä laulumusiikin ja kuorolaulun korkeakoulu (pikkudiplomi ja iso diplomi sekä laulaja- että johtajalinjalla), 3) järjestetyksi talvikursseja joululomalla vuorotellen eri maakuntakaupungeissa, 4) stipendejä lahjakkaiden opiskelijoiden ulkomaisiin opintoihin, 5) valmennetuksi kansakoulunopettajia apukantoreiksi, 6) valmennetuksi kansakoulunopettajia sivu- tai päätoimisiksi maaseudun musiikin johtajiksi. Tällaisten vakanssien perustaminen pitäisi Vainion mukaan ajaa eduskunnassa läpi.

Ensimmäisen kerran rahan keräyksestä ja tukisäätiön perustamisesta kerrottiin Klemetiläinen -lehdessä no 2/1958. Arvo Vainio kirjoitti laajan, vetoavan artikkelin. Vainio ei myöskään säästellyt sanojaan ottaessaan kantaa yhteiskunnallisiin asioihin:

Tänä sosiaalisuuden savijalkoja kasvattavana aikana, jolloin yleisiä varoja mätkitään milloin minkinlaisiin ”sosiaalisiiin” tarkoituksiin, katsotaan musiikin viljelyn olevan niin pelkistettyä ihanteellisuutta, ettei siihen lainkaan rahaa tarvita. Musiikki tarjoaa kyllä meille suomalaisille erittäin ajankohtaisen sosiaalisen ihanteen: ”Missä lauletaan, siihen majasi laita, pahat ihmiset eivät laula”, mutta sekään ei vielä merkitse sitä, ettei musiikkielämä kehittyäkseen tarvitse varoja. (Klemetiläinen 2/1958, 5.)

Keräys organisoitiin paikallisten, noin 30 keräyspäällikölle lähetetyn ohjeiston avulla. Keräyslupa oli tulossa ja ministeriö oli myötämielinen niin keräyshankkeeseen kuin tukisäätiön perustamiseenkin. Tukisäätiön johtoon saatiin lupau-

tumaan tuohon aikaan monissa musiikkiorganisaatioissa vaikuttanut metsäneuvos Ilmari Kalkkinen. (Klemetiläinen 2/1958, 5.)

Klemetiläiset olivat varsin tottuneita keräämään rahaa. Edellä mainitussa Klemetiläisen numerossa kiitettiin klemetiläisiä viisivuotisjulkaisua varten tehdystä rahankeräyksestä. Ilmoituksia ei tässä viisivuotishistoriikissa ollut, mutta kirjan lopussa oli luettelo 112 yrityksestä ja yksityisestä henkilöstä, jotka olivat tukeneet kirjaa lahjoituksin. (Klemetiläinen 2/1958, 13.) Erilaiset kansalaiskeräykset olivat aikanaan tärkeä tapa saada rahoitusta kulttuurille, ajatellaanpa vain Suomen Kulttuurirahastoa, jonka alkupääoma kerättiin kansalaiskeräyksellä ennen talvisotaa.

Arvo Vainio luo henkeä Klemetiläisen pääkirjoituksessa. Hän päättää kirjoituksensa seuraavasti:

Kuuden vuoden aikana pidetyllä kahdellakymmenelläkahdella musiikkikurssilla on opiskellut yhteensä 1.070 johtajaa, laulajaa ja soittajaa. Kurssitoimintaa voidaan yhä laajentaa ja opetusta tehostaa, niin että kymmenen vuoden kuluttua saattaa olla tuhansia klemetiläisiä aktiivisessa musiikkityössä eri puolilla armasta isänmaamme. Varoja tarvitaan. Keräyksessä ei ole siis kerjäämisestä kysymys. Jokainen kerääjä on ikään kuin kulttuurilähetti ja voi esittää reilusti listansa. Kansamme rakastaa laulua ja soittoa. Se tahtoo myös antaa tukensa sille. Se toivoo hartaasti, että laulun ja soiton harrastus maassamme kasvaisi ja voimistuisi, niin että Suomi todella j o s k u s voisi olla laulun laaja kotimaa. (Klemetiläinen 3/1958, 3.)

Keräyspäälliköitä oli loppujen lopuksi kaksikymmentäkaksi. Vainio toimi itse keräyksen johtajana ja hänellä oli apunaan keräystoimikunta, joka näyttää olevan osittain sama kuin Klemetiläiset ry:n johtokunta. Keräys toteutettiin kahdessa vaiheessa listakeräyksenä. Keräysajat olivat 15.10.–30.11.1958 ja 15.1.–28.2.59. (Klemetiläinen 3/1958, 13.)

Klemetiläinen-lehdessä no5-6/58 oli vetoamus, jossa 25 suomalaista vaikuttajaa olivat allekirjoittajina: muun muassa Martti Hela, Lennart Heljas, Ilmari Kalkkinen, Taneli Kuusisto, L. Arvi P. Poijärvi ja T. I. Vuorenrinne. Tekstistä päätellen voi arvioida, että Poijärven sormet ovat olleet pelissä formuloinnissa. Kirjoituksessa kerrotaan Klemetti-Opiston toiminnasta ja merkityksestä Vetoamus päättyy näin:

Luottaen siihen, että Suomen kansa tahtoo antaa tukensa niille pyrkimyksille, joiden avulla perusteellista soiton ja laulun viljelyä maassamme tahdotaan kehittää, vetoamme kaikkiin musiikin ystäviin. Klemetti-Opistolla on kulttuurissamme erittäin tärkeä sarka viljeltävänään. (Klemetiläinen no 5-6/1958.)

Kovin hyvin keräys ei joka paikassa onnistunut päätellen siitä, että Vainio joutui Klemetiläinen-lehden numerossa 1/1959 patistelemaan kerääjiä lähettämään listansa keräyspäällikoille. Samalla Vainio kiittää tarmokkaita kerää-

jiä. (Klemetiläinen no 1/1959.) Seuraavissa lehden numeroissa oli lyhyitä väliaikatietoja keräyksen etenemisestä ja Klemetiläisen vuoden viimeisessä numerossa olikin sitten yksityiskohtainen selostus keräystuloksista. Listakeräyksen lisäksi klemetiläiset järjestivät kuorokonsertteja useilla paikkakunnilla. Paras keräysalue oli Pohjois-Suomi Mauno Astalan toimiessa keräyspäällikkönä. Astala keräsi itse puolet Pohjois-Suomen tuloksesta, joka oli yli viidennes (272.560 markkaa) koko maan lopputuloksesta. Kokonaistulos oli 1.256.897 markkaa brutto, mikä nykyrahassa olisi yli 27.400 euroa (Tilastokeskus, rahanarvonkerroin). Keräyskulut olivat 195.881 markkaa. Kokonaistulosta on pidettävä kyllä erinomaisena, vaikka kirjoituksessa moititaan erityisesti suuria paikkakuntia huonosta tuloksesta. (Klemetiläinen no 5–6/1959, 15.)

5.5.2 *Klemetti-Opiston Tuki ry*

Vainion ideapajasta lähti kiertokirje lähes 70 klemetiläiselle, jossa kehoitettiin kerhojen perustamiseen. Kirje oli pitkä ja seikkaperäinen, kuten Vainiolle oli ominaista. Yhdeksi kerhojen tehtäväksi Vainio kaavaili rahan keräämistä. (Kiertokirje 3.9.1960.) Kirjeessä kuvattiin lisäksi laajasti tukisäätiön perustamiseen liittyviä kiemuroita. Saman asian kertoo Klemetiläinen lyhyemmin:

Klemetiläisten pari vuotta sitten suorittaman valtakunnallisen keräyksen tavoitteena oli peruspääoman kokoaminen perustettavaa tukisäätiötä varten. Säätiön perustamisesta on nyt kuitenkin luovuttu. Sen sijaan on tänä syksynä suunniteltu perustettavaksi kannatusyhdistys ”Klemetti-Opiston Tuki ry”. Ennen yhdistyksen perustamistoimenpiteitä on kuitenkin tarkoitus tunnustella, missä määrin klemetiläiset eri puolilla maata olisivat kiinnostuneita ”Klemetiläiskerhojen” toiminnan aloittamisesta. Tarkoitusta varten on n. kuudellekymmenelle klemetiläiselle lähetetty kiertokirje, jossa heitä kehoitetaan aloitteen tekoon asiassa. Jos suunniteltu klemetiläisten aatteellinen rintama saadaan muodostetuksi, toivotaan siitä apua kannatusyhdistyksen toiminnan organisoimiseksi. Klemetiläiset! Rientäkää siis kerhon perustavaan kokoukseen kutsun saatuanne. (Klemetiläinen 3/1960, 22.)

Kerhoidea oli esitetty jo aikaisemmin, valtakunnallisen listakeräyksen suunnittelun yhteydessä. Klemetiläinen -lehdessä 1/1958 nimimerkki S:es, todennäköisesti Lauri Siimes, kehotti perustamaan kerhoja eri paikkakunnille samaan tapaan kuin oli tehty Tampereella. Kerhojen tehtävänä oli Siimeksen mukaan varojen keruu erilaisin tempauksin. Kirjoituksessa ideoitii myös muita toimintaideoita: pienoisooppera, nokkahuiluyhtye, musiikkiin tutustuminen äänentoistolaitteiden avulla ja Oriveden kesäisten konserttiohjelmien harjoittelemisen ennakolta. (Klemetiläinen 1/1958, 5.)

Keskisuomalaisilla oli oma pieni kuoro, joka piti konsertteja:

Kun -58 koottiin rahaa Kl.-Opiston tukisäätiötä varten, oli meillä Keski-Suomen klemetiläisillä oma pieni kuoro, jota johti Korhosen Topi. Pidimme konsertteja

mm. Keuruun, Multian (Kalevi Hakasalo oli siellä) ja Joutsan kirkoissa. Keski-Suomen Opistossa olivat opettajina kanttori Aaro Kentala ja klemettiläinen Anni, kaunisääninen laulajatar. Kimmo Hakasalo oli urkurina. (Muistelija 11.)

Toisen muistelijan mukaan esiintymispaikkakunnat olivat Joutsa, Jyväskylä, Suolahti, Keuruu ja Multia. Laulajia oli ollut yhteensä 14. (Muistelija 14.) Vaikka tulokset rahallisesti eivät olleet välttämättä kovin ihmeelliset, on tämä episodi ollut varmasti todella tärkeä, koska sitä muisteltiin elävästi ja yksityiskohtaisesti kahdessa muisteluksessa.

Myös Turun seudulla oli samanlaista aktiviteettia:

Turun seudulla oli vähitellen niin monta ”klemettiläistä”, että perustimme pienen kuoron, jota johti kapteeni Väinö Pekanheimo. Teimme ohjelman mm. Turun Radioon (Muistelija 27).

Helsingissä Valo Saikku kokosi klemettiläisiä yhteen. Hänen mukaansa Helsingin seudulla asui 58 klemettiläistä. (Klemettiläinen 1/1957,5.)

Kovin suurta vastakaikua kerhoidea ei silti saanut Vainion vetoomuksen jälkeen. Parikymmentä klemettiläistä vastasi Vainiolle, useimmiten hyvin epäilevin äänenpainoin. Todettiin, ettei lähiseudulla ole riittävästi klemettiläisiä. Toinen keskeinen perustelu epäilyihin oli se, että klemettiläiset ovat muutenkin paikkakunnillaan niin aktiivisia, ettei aikaa kerta kaikkiaan ole. (K-O:n arkisto.)

Klemetti-Opiston tukisäätiö rekisteröitiin yhdistysmuotoiseksi, ei säätiöksi, virallisesti keväällä 1961. Johtokunnan pöytäkirjan viides pykälä on kirjattu näin:

Puheenjohtaja ilmoitti, että Klemetti-Opiston Tuki ry on perustettu. Lähemmät toimenpiteet jäävät syyskaudelle. Asia merkittiin ilahduttavana seikkana pöytäkirjaan. (JKPK 23.5.1961, 5. §.)

Lokakuun johtokunnan kokouksessa tuotiin esille kannatusyhdistyksen ensimmäinen merkittävä saavutus: Yhdistys oli saanut Jenny ja Antti Wihurin rahastosta 500.000 markan apurahan. Yhdistyksen hoitoon siirtyivät myös Klemettiläiset ry:n valtakunnallisen keräyksen varat. (JKPK 23.10.1961, 6. §.) Yhdistys toimi alussa vireästi. Ensimmäinen vuosikokous pidettiin 23.3.1962 Helsingissä. Epävirallisestihan oli toimittu jo vuodesta 1958 lähtien, niin kuin aiemmin on kuvattu. Jälleen kerran kiinnittää huomiota, että Vainio on vahvala henkilökohtaisella panoksella mukana yhdistyksen toiminnassa. Klemettiläisen selostuksessa vuosikokouksesta todetaan, että Arvo Vainio valittiin yhdistyksen toiminnanjohtajaksi vuosiksi 1962 – 1963. Hän toimi myös hallituksen sihteerinä. Ilmari Kalkkinen jatkoi edelleen puheenjohtajana. Hallituksen

jäseninä oli kulttuuri- ja talouselämän vaikuttajia, kuten L. Arvi P. Poijärvi, pankinjohtaja T. I. Konttinen, toimitusjohtaja Sampsa Mantere ja lakitieteen lisensiaatti Heikki Borenus. (Klemetiläinen no 2/1962, 9.)

Uusi keräys pantiin alulle syksyllä 1962. Vainio kirjoittaa 1.10.1962 päivätyn kirjeen 17 henkilölle eri puolilta Suomea, näistä useimmat edellisen keräyksen keräyspäälliköitä. Aluksi Vainio viittaa kirjoitukseen Klemetiläisen-lehdessä no 2 1962. Tässä kirjoituksessa Tuki ry:n hallituksen jäsenten allekirjoituksella vahvistettuna kuvattiin Klemetti-Opiston toimintaa ja merkitystä sekä vapaaehtoisten lahjoitusten tarvetta. On mielenkiintoista, että Vainio omin päin on organisoimassa uutta toimielintä, edustajistoa. Hän kirjoittaa:

Kun allekirjoittaneen pyrkimyksenä koko opiston toiminnan ajan on ollut muodostaa eräänlainen neuvoa antava maakuntien edustajisto, joka samalla toimisi kenttäorganisaation johtolimenä varojen keräyksessä, olen ajatellut, että tällainen suunnitelma nyt toteutettaisiin. Hyvät ystävät! Olen viime vuosina usean kerran pyrkinyt irtautumaan minulle ylivoimaiseksi käyneestä aatteellisesta työstä, mutta joka kerta olen epäonnistunut, johtuen siitä, ettei sopivaa työnjatkajaa ole ilmaantunut. Nyt Tuki ry:n toiminnan alettua olen päättänyt jatkaa edelleen, jos saan teidän tukenne, Teidän joiden nimet on jakeluluettelossa. Pyydän teiltä jokaiselta henkilökohtaisen suostumuksen, mikäli sellaisen haluatte antaa. Edustajisto tulee toimimaan siis Tuki ry:n kenttäorganisaation johtolimenä. Tämän aloitteen teen Tuki ry:n toiminnan johtajan ominaisuudessa. (AV 1.10.1962.)

Kirjeessä mainitaan lisäksi, että tavoitteena on 10 miljoonan markan pääoma. Kun Tuki ry:n arkisto ei ole käytettävissä, on mahdotonta arvioida, oliko kyseessä yhdistyksen hallituksen vai ainoastaan Vainion optimisimi keräyksen tuotoksi. Valtioneuvostolta oli saatu lupa keräyksen suorittamiseen vuoden loppuun mennessä. Keräyslupaa anottiin pidennettäväksi vielä seuraavalle vuodelle. Suunnitelmana oli kerätä varoja neljällä eri tavalla: 1. keräys teollisuus- ja liikelaitoksilta, 2. listakeräys liikkeiltä, yhteisöiltä ja yksityisiltä, 3. Tuki ry:n jäsenkeräys, 4. arpajaiset syksyllä 1963. Kirjeessä on yksityiskohtaiset ohjeet, miten esimerkiksi suurliikkeitä lähestytään. (Em kirje.)

Vainio irtisanoutui Tuki ry:n toiminnanjohtajan toimesta 17.4.1963 ilmeisesti Tuki ry:n kokouksessa esitettyjen epäluottamuksen osoitusten vuoksi ja hänen tilalleen tuli toiminnanjohtajaksi ekonomi Arvo Mustonen Kansallisosakepankista. Katkeruuttaan Tuki r.y:tä kohtaan Vainio purkaa kirjeessään Poijärvelle. Mahdollisesti tilinpäätös oli huonosti laadittu tilapäisten tilinpitäjien ammattitaidottomuuden vuoksi ja Vainio joutui selvittämään tilejä jo ennen kokousta. Vainio kirjoittaa:

Tuki ry:n kokous käsitti epäluottamuksen osoituksia, joista vedän vain yhden johtopäätöksen: eroan heti toiminnanjohtajan tehtävästä. Katson, ettei minua voida vetää arvovaltaisen kokouksen ojennettavaksi kuin koulupoikaa tai liikkeen konttoristia. (AV Poijärvelle 19.4.1963.)

Yksi syy saattoi olla se, että työmäärä Klemetti-Opistossa ylitti Vainion voimat. Hosia kirjoittakin Vainiolle jo joulukuussa 1962. Tässä vaiheessa Hosia oli siirtynyt takaisin Oriveden Opiston rehtoriksi opetusministerikautensa jälkeen. Hän kirjoittaa:

Olen ihmetelty, että sinä jaksat kantaa murhetta ikään kuin kolmesta eri asiaryhmästä, itse Klemetti-Opistosta, entisten oppilaitten yhdistyksestä sekä muun kuin valtion tuesta vastaavasta elimestä Tuki ry:stä. Sehän on jokseenkin sama kuin minä kantaisin harteillani sekä opiston, toveriliiton kuin myös koko Kansanvalistusseuran toiminnan painoa. (HH 13.12.1962.)

Tuki ry oli siis anonut keräyslupaa vuodelle 1963. Arpajaiskeräys Suurarpa ry:n kautta saatiin järjestymään keväällä 1964. Samoihin arpajaisiin oli osallistunut myös Virkamiesliitto ry ja Kotiteollisuusjärjestöjen Keskusliitto ry. Tuotosta Tuki ry:n osuudeksi tuli Vainion saamien ennakkotietojen mukaan 5750 mk. (AV Mustoselle 23.11.64) Vainio kuvaa lähteneensä organisoimaan arpajaistoimintaa, ”koska näytti siltä kuin arpajaisia ei laisinkaan taholtamme hoidettaisi” (AV Mustoselle 24.3.1965). Tässä Vainion kirjeessä ekonomi Mustoselle on jotenkin katkera sävy. Tuki ry:n hallituksen varapuheenjohtaja, pankinjohtaja Konttinen oli kirjeen mukaan kehottanut Vainiota olemaan sekaantumatta Tuki ry:n asioihin. Niinpä hän kirjeen ohessa lähetti Mustoselle myös Tuki ry:n hänellä olleet paperit. (Em. kirje.)

Jälkeenpäin ajatellen koko Tuki ry:n toiminnan mahdollisuudet toimia sillä teholla kuin Vainio oli odottanut, olivat epärealistisia. Aika oli muuttunut. Kiinnostus varojen keräämiseen oli huono jo klemettiläisillä itsellään. Kuinka ulkopuoliset, vaikkakin keskeisillä rahanjakopaikoilla toimivat tahot olisivat voineet jakaa tarmoaan tähän? Vainio valottaa visiotaan Tuki ry:n tehtävistä kirjeessään Mustoselle:

Kun vuosia sitten ryhdyin ajamaan kannatusyhdistyksen perustamishanketta, minä tuloksena syntyi Tuki ry, tarkoituksenani oli saada kannatusyhdistyksen piiriin hallinnollinen elin hoitamaan niitä opiston työmuotoja, joita ei voida sijoittaa Oriveden opiston budjettiin. (AV Mustoselle 24.3.1965.)

Suurin rahoitusongelma oli Nuorison musiikkileirin järjestämisessä. Leiri sai tosin erillisavustusta Opetusministeriöltä, mutta tämä tuki ei alkuunkaan riittänyt, vaan esimerkiksi vuonna 1964 vaje oli 3500 markkaa, joka oli budjetoitu saatavaksi Tuki ry:ltä. Kiinnostavaa olisi tietää, miksi Tuki ry ei tätä avustusta antanut. Oliko Vainio jälleen liian optimistinen vai oliko niin, kuten Vainio kirjeessään Oriveden Opiston uudelle johtajalle Paavo Suvannolle kirjoitti:

Valitan, ettei Tuki ry:lle oltu valmistettu lainkaan budjettiin oettusa(?) apuraha-asiaa. Kuvittelin, että asia olisi edennyt toht. Poijärven kautta sinne. (AV Suvannolle 24.11.64.)

Ilmeisesti pankinjohtaja Konttisen ja Vainion välit eivät olleet kehuttavat, koska Vainio pyysi Mustosen kautta välittää toivomuksen Konttiselle, että KOP tulisi avuksi hätätilanteessa. (AV 23.11.64.) Syksy 1964 oli Vainiolle kaiken kaikkiaan vaikea. Hän oli joutunut auto-onnettomuuteen syyskuussa ja toipui hitaasti saamistaan vammoista. (Mm. kirjeet Aarne Laurilalle 4.11.1964 ja L. Arvi P. Poijärvelle 14.10.1964). Tappiollisen kesän jälkeen Klemetti-Opisto oli todellisessa taloudellisessa ahdingossa ja Vainio oli jopa valmis eroamaan. Kun hän ei voinut osallistua Klemetti-Opiston johtokunnan kokoukseen, kokous käsitteli tulevan kesän talousarviota ja poisti monia kohtia. Tästä kokouksesta raportoi Kansanvalistusseuran toiminnanjohtaja Aarne Laurila. (AL Vainiolle 28.10.1964.)

Kesän 1965 saatiin sitten Tuki ry:ltä päätös 2000 markan avustuksesta musiikkileirin järjestämiseen. Tämä ilmenee Vainion ja Poijärven allekirjoituksilla varustetusta kiitoskirjeestä Klemetti-Opiston Tuki ry:lle (kirje 4.6.1965.) Samana vuonna Klemetti-Opisto sai apurahoja lisäksi Wihurin rahastolta: 4000 markkaa kamarikuorolle ja 6000 markkaa musiikkileirille (JKPK 28.4.1965). Kirjeenvaihdosta alkaa kuulua Vainion vanheneminen. Keväisessä kiitoskirjeessä oli annettu Oriveden opiston tilinumero maksua varten. Kuitenkin Vainion Mustoselle lähettämästä kirjeestä voisi päätellä, ettei maksua ollut tullut, koska hän kirjoittaa (ehkä muistamatta 4.6.65 päivätyyn kirjeen sisältöä) keväällä 1966 Mustoselle:

Jälleen pyydän, että Tuki ry:n postisiirtotilille maksettava Klemetti-Opiston Nuorison musiikkileirin edellisen vuoden maksamatta jäänyt mk 2000:- siirretäisiin sieltä edelleen Klemetti-Opiston Nuorison Musiikkileirin tilille Kotkan KOP:ssa.(AV 4.4.1966, alleviivaus alkuperäinen.)

Tämä kirje on muutenkin omituinen. Oliko Vainio tarkistanut asiaa lainkaan Oriveden Opistolta, ei selviä kirjeenvaihdosta sen kummemmin Kansanvalistusseuran toiminnanjohtaja Laurilalle kuin Oriveden Opiston johtaja Paavo Suvannolle lähetetyistä kirjeistä.

Vainion kirjeenvaihdosta käy ilmi, että Opetusministeriön Nuorison musiikkitoimikunnalle lähetetyt avustusanomukset hoidettiin Tuki ry:n allekirjoituksilla. Anomuspaperit teki Vainio. Tuki ry lopetti toimintansa keväällä 1967 ja avustuksen anominen siirtyi Kansanvalistusseuralle. (JKPK 17.10.1967, 6.§.) Näin tulee ymmärrettäväksi se, että Nuorison musiikkileirin valtionapuanomukset tehdään edelleen Kansanvalistusseuran eikä Oriveden Opiston nimissä. Aikanaan tätä ihmettelin kovasti. Pohdittavaksi jää, vaikuttiko Tuki ry:n toiminta passivoittavasti Klemetiläiset ry:n toimintaan vai oliko niin kuin oletan, että yhteiskunnallinen murros, aatteellisuuden katoaminen ja Suomen epävakaa talous vaikuttivat myös tähän toimintaan.

Klemetti-Opiston Kamarikuoro ry sai keräyslupan Sisäasiainministeriöltä 14.4.66 listakeräyksen järjestämiseksi. Klemetiläinen -lehdessä oli vetoomus keräyslistojen tilaamiseksi:

Niitä klemetiläisiä – ja varmasti niitä on monta –, jotka haluavat tilata keräyslistan ja **ryhtyä paikkakunnallaan** keräystyöhön kuoron konsertti- ja edustusmatkan avustamiseksi, kehoitetaan viipymättä tilaamaan keräyslista. (Klemetiläinen 3/1966, 1.)

Teksti vaikuttaa Vainion kirjoittamalta. Vaikkakaan ei varsinaisena toimijana, Vainio oli tämänkin keräyksen vauhdittajana samoin kuin pari vuotta aikaisemmin. Tällöin hän tuskaillessaan Klemetti-Opiston kamarikuoron passiivisuutta Amerikan-matkan suunnittelussa toteaa, ettei voi lähteä matkan järjestäjäksi, mutta rahan keruuseen ”tietenkin menen mukaan (AV Laurilalle 4.11.64). Tuki ry ei enää tässä vaiheessa toiminut uuden keräyksen toteuttajana. Sen sijaan se vielä hoiti Nuorison musiikkileirin valtionapuanomuksen (AV Mustoselle 13.4.1966.) Ilmeisesti listakeräys tuotti huonosti, koska sen tulosta en ole löytänyt Klemetti-Opiston arkistosta tai Klemetiläinen-lehdistä.

Viimeisiä yrityksiä kerätä varoja vanhoilla ideoilla lienee ollut kamarikuorolaisten yritys kerätä kuoron kassaan rahaa tarjoamalla ohjelmaa yritysten pikkujouluihin syksyllä 1967. Pieni lauluryhmä harjoitteli innokkaasti madrigaaleja, elokuvasävelmiä ja joululauluja. Ainoa esitys, joka saatiin toteutetuksi, oli lääketehdas Orionin pikkujoulu. Sitäkään ”keikkaa” ei olisi varmaan saatu, ellei Pirkko Ahonen (Lecorre) olisi ollut kyseisen yrityksen avaintehävässä, mikä se sitten olikin. Helsingin Sanomien tilausagentteina toimittiin myös samoihin aikoihin. Tuskinpa siitäkään monta markkaa kertyi. Koska muistan edelleen yli 40 vuoden takaa varsin hyvin Orionin esitykset, sen täytyi olla kuitenkin elämys ainakin meille laulajille.

5.6 Klemetiläiset haluavat laulaa

Klemetiläishenkeä eivät rahankeruukampanjat nostattaneet enää 1960-luvulla. Sen sijaan Klemetiläiset halusivat laulaa. Klemetiläiset ry:n silloisen puheenjohtajan Tapio Koivukosken aloitteesta perustettiin sekakuoro. Kuoron perustamisidea syntyi jo vuonna 1964. Armi Klemetin luona kävi lähetystö, joka pyysi saada käyttää nimeä Klemetti-Kuoro. Kunnianhimoisena tavoitteena oli harjoittaa ja esittää Bachin *h-molli-messu*. Kuoron johtajaksi valittiin Jouko Tolonen. Tolonen oli jo harjoittanut ja esittänyt Lappeenrannan musiikkiopiston kamarikuoron kanssa osia teoksesta. (Klemetiläinen 2/30.11.1968.) Klemetti-Kuoron ensimmäiset harjoitukset pidettiin Kouvolan – Kuusankosken talvipäivien yhteydessä tammikuussa 1966. Seuraavana kesänä pidettiin

taas harjoitukset Klemetti-Opistossa. Mukana oli 27 laulajaa. Kesällä 1967 oli mukana 47 laulajaa. Näiden kesäleirien lisäksi kokoonnuttiin talvikaudella, muun muassa Lappeenrannan talvipäivillä 1969, mutta myös ihan erikseen harjoittamaan teosta varsinkin ennen esitystä, joka tapahtui Lappeenrannassa syyskuun 28. päivänä 1969 liittyen Lappeenrannan Musiikkiopiston 10-vuotisjuhlatapahtumiin. (Klemetiläinen 4/28.11.1969.) Toinen esitys oli Helsingissä Johanneksen kirkossa 13.3.1970 (muistelija 3).

Alusta alkaen ajatuksena oli Lappeenrannan musiikkiopiston kamarikuoron ja Klemetti-Kuoron yhteisesitys. Arvo Vainio kirjoittaa Klemetiläinen-lehdessä myös haaveesta saada aikaan suurkuorotoimintaa vähän samaan tapaan kuin aikanaan laulujuhlia valmisteltaessa:

Tällä esityksellä voisi kenties olla sellainen ennakoiva merkitys, että Klemetti-Opistossa voitaisiin tältä pohjalta lähteä kehittämään suurkuorotoimintaa, jossa aktiiviset klemetiläiset aloittaisivat maakunnittain suurten kuoroteosten harjoittamisen sopimalla yhteisistä tavoitteista. Tällöin voisi toteutua Klemetin aloite kuoroteosten harjoittamisesta maakunnissa ja esittämisestä kuoromaestrojen johdolla laulu- ja muissa kansallisissa juhlissa. (Klemetiläinen 2–30.11.1968, 3.)

Johtokunnan pöytäkirjassa Klemetti-Kuoro mainitaan ensimmäisen kerran siinä yhteydessä, kun kuvataan Tampereella pidettäviä Suomen itsenäisyyden juhluvuoden laulu- ja soittojuhlia kesällä 1967.

Klemetiläiset ry:n toimesta on aloitettu Bachin H-mollimessun harjoitukset Klemetti-Opiston konsertteihin Helsingissä talvipäivillä 1968. Mikäli harjoitukset saadaan tehokkaasti käyntiin ja rahoitus järjestetyksi, tultaisiin teos esittämään ehkä myös laulujuhlien konserttisarjassa. (JKPK elok.1966, 2.§. Tarkka päivämäärä puuttuu.)

Arvo Vainio laulu- ja soittojuhlien laulujaoksen jäsenenä olisi varmaan pystynyt järjestämään esityksen juhlien ohjelmaan, mutta kovin utopistiselta tuntuu ajatus, että teos olisi valmistunut, olivathan juhlat jo 10.–11.6.1967. Klemetti-Opisto kyllä esiintyi menestyksekkäästi juhlilla.

6 Klemetti-Opisto vaikuttajana

Klemetti-Opistolla oli monenlaisia konkreettisia vaikutuksia. Sen lisäksi, että Klemetti-Opistosta monet ammensivat oppia omaan arkityöhönsä, se oli myös mallina erilaisille musiikkitapahtumille. Suomessa oli vielä 1950-luvulle tultaessa varsin vähän kesäisiä musiikkikursseja ja -juhlia. Klemetiläiset perustivat sittemmin useita eri musiikkileireja ja muita musiikkitapahtumia.

Tärkeää oli myös Klemetti-Opiston piirissä harjoitettu julkaisu- ja toiminta. Kansainvälinen toiminta oli vielä jokseenkin vähäistä, mutta merkille pantavaa on vilkas vuorovaikutus Neuvosto-Viron kanssa. Klemetti-Opiston Kamarikuoron konserttimatkoja on jo kuvattu kamarikuoroa koskevassa luvussa 4.2.

Epäilemättä Klemetti-Opisto lisäsi myös opiskelijoiden sosiaalista pää-omaa. Kuten aikaisemmin olen todennut, Markku T. Hyypä on tutkijaryhmi- neen tehnyt laajoja tutkimuksia yhteisöllisyyden, jota käsitettä hän käyttää synonyymisesti sosiaalisen pääoman kanssa, merkityksestä terveyteen ja hyvään elämään. Yhdeksi, kenties tärkeimmäksi selittäväksi tekijäksi hän on löytänyt kuorolaulun ja muun kulttuuriharrastustoiminnan. (Hyypä 2002; 2005.) Pää- tellen monien muistelijoiden korkeasta iästä ja selkeästä järjenjuoksusta vielä korkeassa iässä, voisi hyvinkin ajatella, että monen kohdalla juuri kuorolaulu on pitkän iän salaisuus. Vuonna 1927 syntynyt muistelija kirjoittaa:

Kiitos kirjeestänne. Se tosiaan palautti monta muistoa Klemetti-Opiston ajoilta. Siitähän on kauan – kauan. Nyt olen eläkkeellä oleva opettaja. Vielä, Jumalalle kiitos, kohtalaisen täysissä sielun ja ruumiin voimissa. – – Taide-elämyksinä taas kuoromusiikki on ollut minulle tärkeä. Olenhan ollut paikkakunnalla olevissa kuoroissa mukana (en johtajana) sekä naiskuorossa että kamarikuorossa. Yksinlaulua olen harrastanut jonkin verran. (Muistelija 17.)

Vuonna 1928 syntynyt miespuolinen, erittäin pitkän ja menestyksekkään kuoronjohtaja- ja opettajauran tehnyt muistelija päättää laajan, kuusisivuisen muisteluksensa seuraavasti:

Klemetti-opistossa saamani koulutus on tehnyt minulle mahdolliseksi saada itse musiikkielämyksiä ja opettanut vuorostani innostamaan lukuisia kuorolaulun ja muunkin musiikin parissa askartelijoita viihtymään harrastuksensa parissa. (Muistelija 26.)

6.1 Klemetti-Opisto muiden musiikkitapahtumien mallina

Kenties eniten Klemetti-Opisto vaikutus on nähtävissä Martin Wegelius-instituutin toiminnassa. Tämän Klemetti-Opiston ruotsinkielisen vastineen perus-

tamisidean toi esille Enzo Forsblom vuonna 1956. Hän oli Harald Andersénin hengenheimolainen vuosikymmenien ajalta ja kollega Sibelius-Akatemiasta. Forsblomin ja Andersénin lisäksi kolmantena puuhämiehenä oli Egil Cederlöf, hänkin Sibelius-Akatemian opettaja. Forsblom oli ruotsinkielisen kanttori-urkuriyhdistyksen (Finlands svenska kantor-organistförening) puheenjohtaja ja Sulasolia vastaavan ruotsinkielisen laulu- ja musiikkiliiton (Finlands svenska sång- och musikförbund FSSMF) sihteeri. Näiden kahden järjestön lisäksi hankkeeseen tulivat mukaan ruotsinkielinen mieskuoroliitto (Finlands svenska manssångarförbund FSM) ja kirkkolaululiitto (Finlands svenska kyrkosångsförbund FSKF). Järjestöt perustivat säätiön musiikki-instituutin ylläpitäjäksi. Säätiön nimeksi tuli Stiftelsen för Martin Wegelius-institutet. Aivan helposti ei Wegelius-instituutinkaan perustaminen tapahtunut, vaan erityisesti FSSMF:n taholta oltiin epäileviä. Liiton kunniapuheenjohtaja Otto Andersson katsoi, ettei ollut tarpeen perustaa uutta kuoro-opistoa peläten luultavasti liiton järjestämien kurssien kuihtumista. (von Bonsdorff & Djupsjöbacka 2006, 18; Blomqvist 2003; Partanen 2003b.) Anderssonin mieli kuitenkin muuttui täysin, kun Harald Andersén ehdotti, että instituuttia nimettäisiin Anderssonin suuresti arvostaman opettajan, Martin Wegeliuksen mukaan.

Harald Andersén kertoo tilanteen laukeamisesta hänen keksittyään, että nimeksi voitaisiin panna Wegelius-instituutti, jolloin FSSMF:n kunniapuheenjohtaja Otto Andersson innostui:

Jos ajattelen Wegelius-opiston syntymistä vuonna 57, siinä oli ihan samat syyt, että meillähän oli Finlands Svenska sång- och musikförbund, joka järjesti viikonloppukursseja ja sitten puhuttiin jonkun säveltäjän kanssa, joskus Carlssonin joskus siten Fougstedtin kanssa, jotka tekivät sävellyksen sitä viikonloppukurssia varten ja niitähän sitä harjoiteltiin siellä ja saatiin aina ohjelmistoa lisää ja samalla vähän kuoronjohtoa, mutta me nuoret, Cederlöf ja minä, olimme sitä mieltä, että eihän tästä tule mitään, että kyllähän meidän täytyy saada kunnon opisto – kuoro-opisto ja orkesteriopisto ja – – meillähän oli kovat riidat silloin tämän Sång och musikförbundin kanssa, koska ne katsoi ne ehkä aavistivat jollain tavoin, että tää on vaarallinen porukka, voi saada jotain aikaiseksi ja heidän käy huonosti ja nehän vastusti sitten ja sittenhän kävi vielä niin, että ne järjestivät tuota tilaisuuden vanhan Royalin kabinettiin – – Runeberg- salissa istuttiin ja siinä oli Otto Andersson mukana muun muassa. Hänhän oli kunniapuheenjohtaja ja Eklundit ja Olssonit ja kaikki muut. Ja me nuoret sitten koetimme selittää, miten tarpeellinen tällainen opisto nyt olis ja ne pudisti päätänsä, että eihän tämä oo tarpeellista – – Ja minä keksin sen, yhtäkkiä, että Martin Wegeliushan on ollut Otto Anderssonin opettaja ja hän arvosti tätä suuresti. Ja minä sanoin, että tästä vois tulla Wegelius-opisto ja Andersson rupes itkemään ja teki sinunkaupat samalla ja nämä muut, jotka edustivat liittoa, niin niillä ei ollu mitään sanomista vaan päätettiin, että se perustetaan. (Andersén 2001.)

Martin Wegelius-instituutilla (MWI) oli myös yhteisiä opettajia Klemetti-Opiston kanssa, joten varmaan myös erilaiset käytännöt siirtyivät heidän kauttaan MWI:iin. Näitä yhteisiä opettajia olivat Harald Andersénin lisäksi muun muassa jo mainittu Egil Cederlöf ja Fabian Dahlström. Aluksi keskityttiin Klemetti-Opiston tapaan johtajien, laulajien ja instrumentalistien kouluttamiseen. Tämä oli kirjattu myös säätiön perustamisasiakirjaan (von Bonsdorff & Djupsjöbacka 2006, 21). Poiketen Klemetti-Opistosta suunnattiin koulutusta alusta alkaen kuoronjohdon lisäksi myös kirkkomusiikkiaineisiin, mutta varsin pian myös koulumusiikki tuli mukaan opetusohjelmaan. Ensimmäisellä, Porvoon kansanopistossa järjestetyllä kurssilla opetettavina aineina oli teoriaa, musiikin historiaa, kuoropedagogiikkaa, äänenmuodostusta sekä urkujen ja nokkahuilun soittoa. Jousisoittimet ja orkesteri tulivat ohjelmaan seuraavana kesänä. Samoin kuin Klemetti-Opistossa kurssilaisista valtaosa oli alkuvuosina kansakoulunopettajia. Kansakoulunopettajille järjestettiin kouluhallituksen hyväksymiä musiikin erikoistumiskursseja samaan tapaan kuin Klemetti-Opistossa vuosina 1972–1973. (von Bonsdorff & Djupsjöbacka 2006, 25, 28, 85.) Vuonna 1959 opetus oli järjestetty viideksi linjaksi: kuorolaulu-, orkesteri-, koulumusiikki-, kirkkomusiikki- ja musiikinjohtajalinjoiksi. Varakanttori ja musiikinjohtajatutkintoja alettiin järjestää vuonna 1965. (von Bonsdorff & Djupsjöbacka 2006, 32.)

Martin Wegelius-Instituutin ja Klemetti-Opiston erilaista taustayhteisötoimintaa vertaillen tulee mieleeni jälleen kysymys yhteisöllisyydestä. Samaa aikaan, kun suomenkieliset musiikkiyhteisöt hylkivät Klemetti-Opistoa, ruotsinkieliset yhteisöt ottivat oman opistonsa siipiensä suojaan aivan konkreettisesti. Lähtökohtakin oli tosin erilainen, koska Oriveden Opisto otti alusta alkaen Klemetti-Opiston mukaan omaan toimintaansa, kun taas Wegelius-Instituutin kurssit järjestettiin alkuvuosina useilla eri paikkakunnilla, mutta epäilemättä esimerkiksi Sulasolin ja Klemetti-Opiston yhteistyö ei olisi ollut pahitteeksi. Myöhemmin, Jukka Kankaisen toimiessa Klemetti-Opiston johtajana ja Sulasolin toiminnanjohtajana yhteistyötä oli hyvinkin runsaasti.

Klemetti-Opiston musiikkipäivistä sai kenties virikkeitä erityisesti Jyväskylän musiikkikulttuuripäivät. Yhteydet Jyväskylään olivat kiinteät Seppo Nummen ansiosta, joka vaikutti sekä Klemetti-Opistossa että Jyväskylän musiikkikulttuuripäivillä. Jyväskylän musiikkikulttuuripäivät, jotka järjestettiin ensi kertaa vuonna 1956, sisälsivät konserttien lisäksi luentosarjoja eri aiheista, muun muassa musiikkipedagogiikasta sekä varsinaisia pedagogisia kurssejakin. Klemetti-Opiston kuorot ja orkesterit olivat vakiovieraita Jyväskylässä.

On ilmiselvää, että Klemetti-Opiston toimintamalli oli esikuvana monelle muullekin kesätapahtumalle. Seppo Kimanen vastaa kyselyyni:

Tietoisella tasolla en ajatellut Kuhmon malliksi Klemettiopistoa, koska sen koin enemmänkin orkesteritapahtumaksi kuin kamarimusiikkijutuksi. Kuitenkin tietyt

asiat seurasivat sieltä Kuhmoon. Esimerkiksi Oriveden musiikilliset illanvietot, joissa opettajat hulluttelivat, oli varmasti esikuvana iltamille ja ”Kamarimusiikin huumaa” – konserteille. Pysin antamaan myös normaaliyleisölle mahdollisuuden osallistua muusikoiden sisäpiirihuumoriin, josta olin saanut esimakua Klemettiopistosta. Ylipäätään se, että Klemettiopistossa alkeellisissa majoitustiloissa yövyttiin ja luotiin ystävyysuhteita, joista on ollut iloa koko elämäksi, vaikutti tietysti positiivisesti haluun tehdä jotain samankaltaista. Terveisin Seppo Kimanen. (Sähköpostiviesti 2004.)

Erkki Eskelinen puolestaan kertoo Klemetti-Opiston esimerkin vaikuttaneen Juuan musiikkileiriin, jota hän oli perustamassa 1969. Myös Lieksan Vaskiviikko konsertteineen ja mestarikurseineen sai ainakin välillisesti vaikutteita Orivedeltä, vaikka Kuhmon kamarimusiikki on ollut läheisempi esikuva. (Eskelinen 2004.)

Hannu Sopenan perusti Imatralle Big Band -festivaalin. Epäilemättä Klemetti-Opisto oli mallina tällekin festivaalille, olihan Sopenan kuutena kesänä Klemetti-Opistossa, ensin kantele- ja orkesterikursseilla, sitten musiikkileirillä. Limingan musiikkileirin perusti Heikki Sarvela, hänkin monivuotinen klemetiläinen. Limingan leiristä otettiin sitten mallia Tervolan musiikkileirille – Termusalle (muistelija 21), eli lumipalloeefekti toimi tehokkaasti.

Limingan leirin synnystä on olemassa ristiriitaista tietoa. Toisesta vuodesta Limingan leirillä mukana ollut Seppo Härkönen kirjoittaa:

Musiikkileiri syntyi Liminkaan täyttämään paikallista koulutustarvetta. Pidän varsin mahdollisena, jopa todennäköisenä, että Heikki (Sarvela) oli saanut mallia Orivedeltä osallistuessaan teidän kursseillenne. Taitavan ja innostavana organisaattorina hän sovelsi idean Limingan olosuhteisiin sopivaksi. Heikki seurasi valppaasti oman alansa kehitystä, ja ei ainoastaan pysynyt joukon mukana, vaan halusi olla kehityksen kärkijoukoissa. (Sähköpostiviesti 2004.)

Esa Pääkkönen, Limingan leirin pitkäaikainen talouspäällikkö (25 vuoden ajan) on sitä mieltä, että Klemetti-Opistolla ei ole mitään tekemistä Limingan leirin syntymisen kanssa.

Leirin aloittamisella ei ollut mitään kytköstä Klemettiopistoon eikä mihinkään muuhunkaan yhteisöön, lukuun ottamatta tietenkin Heikin käymiä Klemettiopiston kursseja ja sieltä mahdollisesti heränneitä ideoita.” (Sähköpostiviesti 2004.)

Heikki Sarvelan kanssa samalla kurssilla ollut kirjoittaja muistaa kuitenkin, kuinka

V. 1962 koulumusiikkikurssilla oli oppilastoverina Heikki Sarvela Limingasta Oulun eteläpuolelta. Palasimme autollani Orivedeltä pohjoiseen, auto täynnä klemetiläisiä ja keskustelimme kurssikesän annista ja merkityksestä. Totesimme, että tällaista kesäkurssitoimintaa tarvitaan pohjoisessa Oulun seudullakin. Niinpä

Sarvela perusti Limingan musiikkikoulun eri kesä- ja kurssitapahtumineen ja johti, organisoii, ideoi toimintoja monet vuodet. Kunnes MS-sairaus vei miehen nurmen alle. Mutta toiminta jatkuu siellä – – Hänen klemetiläisyytensä johti upeaan toimintaan! (Muistelija 44.)

Klemetti-Opiston ja Limingan leirien toiminta antoivat virikkeitä myös Lapis-
sa, Tervolassa toteutetulle musiikkilerille:

Oman paikkani musiikkielämään toi Klemettiopiston ainoa käynti myös sysäyksen. – – Peruskouluun siirryttäessä huomasimme Lapin musiikkiopetuksen olevan Kemin ja Rovaniemen musiikkiopistojen varassa. Saimme Tervolan kunnan suostumaan maksusitoumukseen Kemin kaupungille 15 oppilaspaiikasta. Ikäluokissa oli silloin 150 lasta. Pääsykokeeseen ilmoittautui 100 halukasta ja testeissä hyväksyttiin 90. – – Seuraava vaihe olisikin saada kesäleiritoiminta käyntiin myös Lapin läänissä. Meitä oli 5 hengen tiimi, tutustuimme Heikki Sarvelan Limingan leirin rakenteeseen ja tavoitteisiin. Sehän tähtäsi korkeatasoiseen loppukonserttiin – – Laajimmillaan leiri oli 155 lapsen jousi-puhallin-piano-teoria-säveltäpailu ja kuvataidetapahtuma. (Muistelija 21.)

Lappeenrannasta tuli yksi klemetiläisyyden linnake. Pauli Helkiö, joka oli usean vuoden ajan musiikkileirin johtajana, oli myös Lappeenrannan musiikkiopiston rehtori. Jouko Tolonen johti Lappeenrannan kamarikuoroa ja toimi Orkesteriyhdistyksen orkesterin kapellimestarina. Lappeenrannan kesäyliopistossa opiskeltiin myös musiikin teoreettisia aineita Sibelius-Akatemian vaatimusten mukaan (Teuvo Tikka 2004). Opettajat siellä olivat samoja kuin Klemetti-Opistossa:

Pauli Helkiön ja Arvo Vainion ansiosta valtakunnalliset laulukilpailut siirtyivät Lappeenrantaan. Mainittakoon, että klemetiläisyys näkyi hyvin voimakkaasti Pauli Helkiön ansiosta. Perustettiin Lappeenrannan kamarikuoro ja sen johtajana toimi Jouko Tolonen samoin kuin Lappeenrannan Orkesteriyhdistyksen orkesterinkin kapellimestarina. Kaksi kertaa esitettiin Bachin H-mollimessu Tolosen johdolla. Musiikkiopistossa kävivät Jouko ja Timo Tolonen, Jukka Hapuoja, Lauri Ojala, kaikki Klemetti-Opiston opettajia. Lisäksi Pauli Helkiön ansiosta Lappeenrannan kesäyliopiston opettajina olivat Taneli Kuusisto, Veikko Helasvuo, Harald Andersen, Toloset ja Erik Tavaststjerna. (Muistelija 8.)

Yksi innokkaimmista ja aikaansaavimmista klemetiläisistä oli epäilemättä kemiläinen Mauno Astala, jonka nimi vilahtaa tuon tuostakin elämäkerroissa (mm. vastaajat 11, 12, 14, 21, 35). Hän innosti monia lähtemään Klemetti-Opistoon. Hän perusti myös vuonna 1961 Seita-kuoron, jonka laulajat olivat eri puolilta Lappia. Hetan musiikkipäivät kehittyivät Seita-kuoron pääsiäisleiristä.

Klemettiopiston kamarikuoroon kuului Kemiläinen opettaja Mauno Astala. Hänen ja tuttavapariskuntani Anna-Maria ja Paavo Heikkilän kanssa päätimme kerran opiston kahviossa istuessamme, että Lapin lääniin on saatava myös korkeatasoinen kuoro. Näin lausuttiin Seita-kuoron syntysanat. Kuljin mukana lähes kymmenen vuotta – Seita-kuorossa olin mukana perustamassa myös Hetan musiikkipäiviä ja myöskin mukana perheenkin kanssa useita kertoja. Seitakuoro ja Hetan pääsi-äismusiikkitapahtuma toimivat edelleen nuorempien voimien varassa. (Muistelija 21.)

Joutsenon taidekesä haki mallia Klemetti-Opistosta keskustelemalla Oriveden Opiston silloisen rehtorin Paavo Suvannon kanssa. Joutsenon taidekesä on ollut toiminnassa vuodesta 1976. Taidekesä markkinoi kurssejaan mainoslauseella: Tasokasta taide- ja kulttuuriopetusta internaattiympäristössä. (Lipponen 2004.)

Kiteellä Teuvo Tikka perusti vuonna 1980 kuoroviikon, jonka oli määrä vastata Lieksan Vaskiviikkoa. Tikka kertoo:

Ajatuksenani oli, että Kiteen kuoroviikosta olisi kehittynyt Lieksan vaskiviikkoa vastaava tapahtuma maakunnan eteläosaan. Ehkä siitä olisi tullutkin, jos minulla olisi ollut Erkki Eskelisen taitoa ja kestävyyttä, näkemystä minulla ehkä oli tarpeeksi. (Tikka 2004.)

Kuoroviikko jäi yhteen kertaan, mutta siellä oli korkeatasoinen ohjelma ja vierana muun muassa Jubilate -kuoro Helsingistä. (Tikka 2000, 124.)

Monet muutkin klemetiläiset kuin Tikka perustivat kuoroja kotipaikkakunnilleen ja ottivat Klemetti-Opiston kuoro-ohjelmistoa kuorolleen, kuten aikaisemmin on mainittu. Jukka Kankainen kertoo Cantio-kuoron perustamisesta Vaalaan. Hän oli johtanut Säräisniemen kirkkokuoroa, jossa Klemetti-Opistossa saamansa innostuksen myötä otti ohjelmistoon *Piae Cantiones* -koelman lauluja. Tästä tuli nimi Cantio-kuorolle, jota Kankaisen jälkeen johti klemetiläinen Veikko Pyykkö. Jukka Kankainen kertoo:

Niin sitten, kun vuonna 61 pääsin mukaan kamarikuoroon, niin alko tietysti herätä semmonen ajatus, että totta kai Vaalaan täytyy saada myöskin kamarikuoro. Ja niin sinne sitten eri kuorojen parhaimmistoa kutsuin ja kun olin johtamassa myös paikallista mieskuoroa ja tunsin Vaalan kirkkokuoron parhaimmiston ja tietysti tunsin oman Säräisniemen kirkkokuoron. (Kankainen 2004.)

6.2 Julkaisutoiminta

Oppilaskuntaa käsittelevässä luvussa 5.4 on selvitetty Klemetiläinen-lehden julkaisemista. Lehden lisäksi Arvo Vainiolla oli aloitteentekijänä myös muulle julkaisutoiminnalle. Oikeastaan ensimmäisenä julkaisuna voitaisiin pitää

Tampereen-konserttia varten painettu konserttiohjelma kesällä 1954, jossa oli tietoa Klemetti-Opistosta ohjelmatietojen lisäksi. Sittenkin päättäjäiskonserteista painettiin vuosittain käsiohjelma, jossa usein oli myös tietoa Klemetti-Opistosta sekä mainoksia. Omakustanteiset julkaisujen lisäksi Klemetti-Opisto solmi julkaisusopimuksia Otavan kanssa, jossa L. Arvi P. Poijärvi oli tietosanakirjaosaston päällikkönä.

Kuorolaulun käsikirjan suunnitelma esiteltiin johtokunnan kokouksessa (JKPK 28.5.1956 6. §.) Kirjan julkaisi Otava ja se ilmestyi vuonna 1958, nimi-öhdelle oli painettu ”Klemetti-Opiston julkaisuja I”. Kirja oli koko Vainion toimikauden ajan käytössä Klemetti-Opistossa. Kirjaa käytettiin myös Sibelius-Akatemiassa (oma muistitieto). Kirjan toimituskuntaan kuuluivat Vainion lisäksi Martti Hela, Olavi Korte, Auvo Sarmanto ja Ahti Sonninen. Kirjoittajina oli eri aiheista 30 asiantuntijaa. Kirjan sisällysluettelo on liitteenä 5. Jotain hämminkiä kirjan ilmestymiseen liittyi, koska siitä oli jäänyt painamatta neljä tärkeää lukua. Täydennysliite painettiin samana vuonna nimikkeellä ”Klemetti-Opiston julkaisuja II”.

Samoihin aikoihin Vainio ryhtyi myös viisivuotishistoriikin laadintaan. Kirja ilmestyi nimellä Klemetti-Opisto 1953–1957 vuonna 1958. Tämä kirja oli Klemetti-Opiston omakustanne. Sen rahoittamiseen oli saatu runsaasti tukea eri puolilta Suomea. Klemetiläiset toimivat tämän rahankeräyksen toteuttajina, kuten oppilaskuntaa käsittelevässä luvussa todetaan. Oliko kirja ilmestynyt jo ennen Kuorolaulun käsikirjan lisäosan ilmestymistä, koska siinäkin on nimiöhdellä ”Klemetti-Opiston julkaisuja 2”?

Vainion ja Poijärven yhteistyönä ilmestyi Otavalta myös Laulukerho V, uutta ohjelmistoa sekakuoroille 1959. Tämä kirja oli Klemetti-Opistossa ahkerassa käytössä, kuten aiemmin on mainittu.

Ensimmäinen suomenkielinen Kodály-menetelmään perustuvan oppikirjan tekijöinä olivat myös klemetiläiset József Péter, Arvo Vainio, Tapio Koivukoski, Tauno Vänttinen ja Paavo Kiiski. Tämän oppimateriaalin julkaisi Otava vuonna 1968. Se käsitti varsinaisen lauluston metodiohjeineen, opettajan oppaan ja oppilaan työvihkon. So-la-so-mi -nimen saanut oppimateriaali olikin pitkään käytössä varsinkin musiikkiluokilla. Materiaalin syntysanat lienee lausuttu jo kesällä 1965 tai viimeistään seuraavalla talvikaudella. Aivan kitkatomasti työn alku ei sujunut. Péterin tehtävänä oli kirjoittaa metodiset ohjeet, mutta Arvo Vainiolle lähettämässään kirjeessä hän valittelee, ettei voi ryhtyä työhön ennen kuin suomalainen laulumateriaali on hänen käytössään. Hän epäilee, että suomalaisilla kollegoilla ei ollut oikein riittävästi halua ryhtyä työhön. Hän arvelee myös, että työnjako ei suomalaisten kesken ollut riittävästi selvillä. (JP Vainiolle 23.4.1966.) Lauluston valitseminen olikin melkoinen tehtävä, koska haluttiin löytää runsaasta suomalaisesta kansanlaulustosta menetelmään sopivia lauluja. Lähteinä käytettiin Suomalaisen kirjallisuuden

seuran kokoamia teoksia *Suomalaisia kansan sävelmiä II ja IV*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran äänitearkistoa ja virsikirjaa. Silti jouduttiin turvautumaan myös unkarilaisiin sävelmiin, joihin tehtiin suomalaiset sanat tai joita oli käytetty aikaisemmin Klemetti-Opiston säveltapailuseminaareissa suomennettuina. (Péter ym. 1968, 3–4.) Laulujen valikointityöstä suuren osan Péter teki yhdessä Eero Hakkaraisen kanssa talvikaudella 1966–1967 Hakkaraisen opiskellessa Unkarissa (JP Vainiolle 24.11.1966).

6.3 Uusien ideoiden esiintuoja

Monessa yhteydessä on jo käynyt ilmi Klemetti-Opiston merkitys uusien ideoiden esiintuojana ja levittäjänä. Tällaisia, nykyään itsestäänselvyytenä pidettäviä kamarikuoroja ei juurikaan ollut paria helsinkiläistä kuoroa lukuun ottamatta. Klemetti-Opiston kautta sekä kamarikuorokokoonpano että uusi laulutapa levisivät tehokkaasti.

Erittäin merkittävää on ollut myös uusien musiikkikasvatusmenetelmien tehokas ja perusteellinen opetus. Kun Orff-pedagogiikasta ei aluksi oltu kenties perillä, haettiin siihen apua ulkomailta. Kesällä 1958 olivat Nuorison musiikinohjaajakurssilla opettajina saksalaiset Jutta ja Werner Jahr tuomassa ”oikeaoppista” orffilaisuutta. Ei ilmene, oliko heillä liikunta mukana. Myöhemmin, 1960-luvulla Erkki Pohjola ja Inkeri Simola opettivat omia sovelluksiaan Orffista. Inkeri Simola toi opetuksessaan musiikkiliikunnan keskiöön myös Dalcroze-menetelmästä saamistaan ideoilla.

Sen verran tehokkaasti koulusoittimia mainostettiin, että soitininnostus olisi kenties levinnyt muutakin kautta suomalaiseen koululaitokseen. Sen sijaan Kodály-menetelmä tuskin olisi saanut samanlaista jalansijaa erityisesti musiikkiluokkatoiminnassa ilman Klemetti-Opiston vaikutusta. Sata opettajaa kävi erityisen säveltapailuseminaarin Péterin ohjauksessa. Lisäksi Kodály-metodi oli säveltapailumenetelmänä Péterin aloitettua opetuksensa vuonna 1961 eri kurssilla. Jo aiemmin Inkeri Keravuori käytti solmisaationimiä, mutta ei kuitenkaan edennyt Kodály-menetelmän mukaan. Klemetti-Opiston järjestämät Unkarin-matkat antoivat varmasti myös uskoa tämän säveltapailujärjestelmän tehokkuuteen ja sitä kautta intoa lapsi- ja nuorisokuorojen perustamiseen musiikkiluokille.

6.4 Mediajulkisuutta

Lehdistö, sekä päivälehdet että aikakauslehdet olivat kiinnostuneita Klemetti-Opiston toiminnasta. Konserttiarvosteluja oli runsaasti, kuten aikaisemmin on

käynyt ilmi. Tapahtumia, kuten talvipäiviä seurattiin tarkasti. Esimerkiksi Lappeenrannan talvipäivistä tammikuussa 1962 Klemetti-Opiston arkistosta löytyy yli 30 uutista ja arvostelua. Paikallislehtien lisäksi ainakin Hufvudstadsbladet, Uusi Suomi ja Maaseudun tulevaisuus olivat paikalla. (K-O:n arkisto.)

Laajoja kuvauksia Klemetti-Opiston toiminnasta tehtiin myös. Esittelen tässä muutamia niistä. Opettajain lehden no 32/8.8.1959 (liite 17) lisäksi kesän 1960 toiminnasta oli artikkeli Hufvudstadsbladetissa. Artikkelin kirjoittaja oli nimimerkki Ehr., Otto Ehrström, joka vieraili Klemetti-Opistossa. (HBL no 182/9.7.1960.) Seppo Nummi, joka kirjoitti paljon uutisia ja arvosteluja Klemetti-Opistosta Uuteen Suomeen, oli saanut laajan artikkelin Kauppalehteen. Hän päättää artikkelinsa Jolanda di Maria Petrisin huudahdukseen: ”Klemetti-Opisto on äänten kultakaivos” ja toteaa: ”Pitää paikkansa.” (Kauppalehti no 185/1960, 6–7.)

Erityisen vilkkaasti oltiin liikkeellä kesällä 1962. Pirkka-lehden elokuun 1962 numerossa oli laaja artikkeli. Samana kesänä Turun Sanomat lähetti toimittajansa Jimi Martinkarin viettämään useita päiviä Klemetti-Opistossa ja tekemään artikkelisarjan Klemetti-Opiston toiminnasta ja tavoitteista. Artikkelisarjan otsikko on ”Musiikkiakatemia Orivedellä”. Arkistosta löytyy sarjan toinen artikkeli. Jimi Martinkari kirjoittaa kauniisti:

Kun Klemetti-Opisto nyt on lähtemässä toiselle vuosikymmentaipaleelle, on sille syytä toivoa kaikkea menestystä. Se tulee varmasti vielä paljon rikastuttamaan Suomen musiikkielämää. Mutta samalla se on osoitus siitä kunnioituksesta ja arvonnosta, mitä Suomessa tunnetaan Heikki Klemettiä sekä hänen suurta elämäntyötään kohtaan. (Turun Sanomat, lehtileike K-O:n arkistossa, päiväämätön.)

Klemetti-Opisto tarvitsi julkisuutta. Takana oli taloudellisesti tappiollinen vuosi 1961. PR-toimintaa haluttiin lisätä kutsumalla lehdistöä seuraamaan Klemetti-Opiston toimintaa. Kesä oli myös eräällä tavalla juhlakesä, koska meillä oli opiston kymmenes toimintakausi ja oltiin myös valmistautumassa seuraavan talven 10-vuotisjuhliin. Useat lehdet tekivätkin laajoja reportaaseja Klemetti-Opistosta juuri kesällä 1962. Olettamustani lehdistön kutsumisesta tukee se, että samalla päivämäärällä, 22.6.1962 oli julkaistu useita artikkeleita eri lehdissä. Aamulehti otsikoi artikkelin ”Työtä Klemetti-Opistossa” kuvituksena opettajien työskentelyä. Kuviin olivat päässeet Pentti Sistonen, Inkeri Rantasalo ja József Péter. Artikkelin kirjoittajasta ei ole tietoa. Samalla päivämäärällä Kotimaa kirjoittaa otsikolla ”Klemetti-opisto — soiva kesäyliopisto” kirjoittajana usein muulloinkin opistossa vierailut toimittaja Pentti Ritolahti. Keskisuomalainen otsikoi Sirkka Ripsaluoman kirjoittaman artikkelin nimellä ”Oriveden kesäkonservatorio”. Artikkelin ingressissä toimittaja peräänkuuluttaa lisärahoitusta Klemetti-Opistolle:

Kesäinen opisto kehittyi ja laajenee niin tavatonta vauhtia, että se tarvitsee mensenaatin tuoksensa, ellei valtiovalta pian huomaa, että myös musiikkikasvatus on kansakunnan kehitykselle välttämätöntä kulttuurityötä. (Keskisuomalainen no 166/22.6.1962, 13–14.)

Epäilemättä toimittaja oli kuunnellut herkällä korvalla Vainion hätähuutoa rahoitusongelmista. Artikkelin on kaikin puolin näyttävä. Kuvitusta on peräti kuuden kuvan verran.

”Kuukausi Klemetti-Opistossa Orivedellä” -otsikosta päätellen nimimerkki Kola oli viettänyt pitkän tovin Orivedellä kesällä 1965 ja kirjoittaa kokemuksistaan Vaasa-lehden viikkoliitteeseen koko sivun artikkelin Klemetti-Opiston toiminnasta. Kirjoittaja kertoo lähettäneensä lapsensa musiikkileirille. Hän kertoo kuulleensa sattumalta kursseista ja ihmettelee, ettei kursseja tunneta tarpeeksi varsinkaan Etelä-Pohjanmaalla. Samaan hengenvetoon hän kuitenkin toteaa, että hakijoita riittää. Hän tuo myös esille käsityksen, joka on tullut vastaan myös itselleni: monet eivät uskalla tulla kursseille peläten omien taitojensa riittämättömyyttä. (Vaasa, viikkoliite 11.9.1965.)

Suomen Kuvalehden toimittaja Kirsti Sarmanto otsikoi artikkelinsa ”Näin mullistetaan musiikinopetusta Suomessa”. Sarmanto keskittyy artikkelissaan nimenomaan Kodály-menetelmän tai unkarilaisen musiikinopetusjärjestelmän, jota käsitteä hän käyttää, esittelyyn ja opetukseen Klemetti-Opistossa. Hän uskoo sen kohentavan suomalaisen musiikkikasvatuksen sekavaa ja metoditonta tilaa. Hän päättää artikkelinsa näin:

Kesäisen Suomen sydämessä tehdään tärkeää ja määrätietoista työtä musiikkimme kohottamiseksi siitä aallonpohjasta, johon se on muualla tapahtuneeseen kehitykseen verrattuna jäänyt. Klemettiläiset ja heidän myyräntyönsä ovat epäilyksettä myönteisimpiä ilmiöitä, mitä nykyhetken Suomen musiikillisessa kokonaiskuvassa on osoitettavana. (Suomen Kuvalehti no 27/3.7.1965. Artikkelin kokonaisuudessaan, liite 18.)

Katso-lehdessä on Seppo Nummen puffi Klemetti-Opistosta. Artikkelin esittelee todennäköisesti tiistaina 25.9.1962 klo 19.45 Klemetti-Opistosta tulevaa radio-ohjelmaa. Artikkelissa Nummi harmittelee, että Klemetti-Opiston konserttitarjonta hautautuu pieneen Oriveden kirkonkylään. Hän kirjoittaa:

On sääli, että tällainen ohjelmakokonaisuus hautautuu pieneen Oriveden kirkonkylään, jonka asujamisto ei riitä upeiden konserttien kansoittamiseen. Monet eivät pidäkään Oriveden opistoa ideaalisena sijoituspaikkana opistolle, jonka sivutuote konserttitoiminta riittäisi kohottamaan jonkun kesäkaupungeistamme koko maan huomion polttopisteeseen ja muodostamaan vaarallisen kilpailija Jyväskylälle, Turulle, Savonlinnalle ja Sibeliuksen viikolle. Ehkäpä joskus saamme musiikillisen kurssikeskuksen jonkin kauniin kylpyläkaupungin liepeille. Vasta sellainen tarjoai-

si Klemetti-Opistolle sen ansaitsemat ulkonaiset toimintaedellytykset. (Katso-lehti 23.9.–29.9.1962.)

Klemetti-Opisto oli esillä Yleisradiossa sekä radion että television puolella useaan otteeseen. Monet konsertit nauhoitettiin ja esitettiin radiossa, vaikkakaan niitä ei tehty kantanauhoiksi, joten on ollut mahdotonta kartoittaa kaikkea Klemetti-Opiston radioon tuottamaa ohjelmatarjontaa. Kamarikuoron yhteydessä on kerrottu sen ensimmäisestä radiossa lähetetystä konsertista Ritarihuoneelta tammikuussa 1960 (luku 4.2.3) ja Nuorison orkesterikurssin konsertin taltioinnista sekä esiintymisestä televisiossa (luku 5.3.6.) Radion hartausohjelmiin osallistuttiin myös. Sanan ja sävelen ilta nauhoitettiin Klemetti-Opistossa 27.6.1959. Ohjelmassa vuorottelivat kuorolaulut ja luenta. (kurssialbumi 1959). Tässä ohjelmassa esiintyi myös aikaisemmin useaan kertaan mainittu poikasopraano Harri Saukkonen. Jumalanpalveluslähetys tuli ainakin kerran Oriveden kirkosta, kesällä 1962 klemettiläisten hoitaessa musiikkiosuuden.

Suomen Säveljuhla Tampereella kesällä 1967 sai luonnollisesti liikkeelle lehdistön, radion ja television, kuten aiemmin on kerrottu (ks. myös Klemettiläinen 3 – 4/1967, 1, 5). Yleisradio ja Mainos-TV osallistuivat myös konserttien muihin kustannuksiin esiintymispalkkioiden lisäksi. Joitakin rahoitusotkuja kuitenkin ilmeisesti syntyi, koska Vainio vetosi Mainos-TV:n johtajaan Pentti Hanskiin kirjeessään, jotta tämä hoitelisi epäselviä asioita. (Mm. kirjeet Pentti Hanskille 31.10.1966, 14.9.1967 ja 3.11.1967.)

Muutammat klemettiläiset olivat ahkeria valokuvaajia ja lehtiartikkeleiden kirjoittajia. Tässäkin kunnostautui erityisesti kemiläinen Mauno Astala. Hän kirjoitti muun muassa laajan artikkelin kamarikuoron Amerikan matkasta (4.1.1967.). Hänen pääfooruminsa oli Pohjolan Sanomat. Toinen, useaan eri lehteen kirjoittanut Matti Ranta kirjoitti säännöllisesti Keskisuomalaiseen. Myös hän valokuvasi ahkerasti ja myi kuviaan niin Klemetti-Opiston käyttöön kuin kurssilaisillekin (Rannan ja Vainion kirjeenvaihto, esim. Ranta AV.Ile 3.12.1962.)

6.5 Musiikin harrastus sukupolvien ketjussa

Vanhempien merkitystä lasten harrastusten ja suuntautumisen kehittymiseen on tutkittu laajasti etenkin Britanniassa, mutta viime aikoina myös Suomessa. (Ks. esim. Hirvonen 2003; Maijala 2003; Ruokonen 2005; Tuovila 2003;). Tämän tosiasian tuo esille muistelija, joka muistuttaa, että musiikkikasvatuksen vaikuttavuus ulottuu sukupolvelta toiselle. Samalla hän kuvaa havaintoiaan musiikkikasvatuksen kysynnästä vuosien mittaan. Klemetti-Opisto oli epäilemättä vauhdittamassa tätä kysyntää:

On ollut mielenkiintoista nähdä valtava muutos musiikkikasvatuksen kysynnässä vuosikymmenien saatossa. Itse olen jo sivussa kaikesta tästä. Musiikkiopistopaikat ovat kuitenkin täynnä joka vuosi ja tyttäreni kuljettaa kuutta lastaan viikottain K:ssa oppia saamassa jousisoittimissa. Musiikkikasvatukseen näyttää vaativan useamman sukupolven työn. Itse sain ensimmäiset opetustunnit vasta 18-vuotiaana. (Muistelija 21.)

Toinen muistelija kertoo esimerkin perheestään, jossa omasta pojasta on tullut ammattimuusikko ja pohtii, miten hänestä ja vaimostaan on tullut oopperan ystäviä. Muistelijan kirjoituksesta kokonaisuudessaan heijastuu Klemetti-Opiston tärkeä osuus oman musiikin harrastuksen herättäjänä ja ylläpitäjänä:

Kallenaution pihassa näimme vaimoni kanssa elämämme ensimmäisen oopperan, Paciuksen Kaarle-kuninkaan metsästyksen. – – Liekö juuri tämä elämys saanut meistä oopperan ystäviä. Varmasti tähän on vaikuttanut myös se että meillä on ollut vuosikausia Savonlinnassa vapaa kortteeri. Jussi poikamme kuuluu oopperaorkesterin sellosektioon. (Muistelija 13.)

Kolmannen muistelijan kahdesta lapsesta on tullut viulu- ja sellopedagogeja (Muistelija 35.) Monet, kuten tämäkin muistelija, olivat tulleet Orivedelle koko perheen voimin ja lapset pääsivät nauttimaan musiikista ja ”Klemetin hengestä” pienestä pitäen.

Tiedossani on edellä mainittujen lisäksi monia muitakin perheitä, joissa vanhemmat ovat Klemetti-Opistossa saamiensa oppien innostamana harrastaneet musiikkia ja vieneet myös lapsensa musiikin harrastuksen pariin. Useista lapsista on tullut ammattimuusikoita.

Oma lukunsa ovat tietysti muusikkosuvut kuten Kuusiston suku. Mielenkiintoisella tavalla kolmen polven elämään on liittynyt myös Klemetti-Opisto. Taneli Kuusisto kävi vuosikaudet luennoimassa Klemetti-Opistossa. Hänen pojastaan Ilkasta tuli pitkäaikainen opettaja ja lopulta Klemetti-Opiston johtaja vuosiksi 1969–1972. Ilkka Kuusiston Pekka-poika ilmaantui sitten aikanaan Klemetti-Opistoon sinfoniaorkesterin solistiksi ja lopulta viulunsoiton opettajaksi musiikkileirille eli Nuorison orkesterikurssille. Casi Edelman ja Jukka Hapuoja olivat aluksi opiskelijoina ja sittemmin myös opettajina Klemetti-Opistossa. Myös heidän suvussaan on muusikkoja jo kolmannessa polvessa.

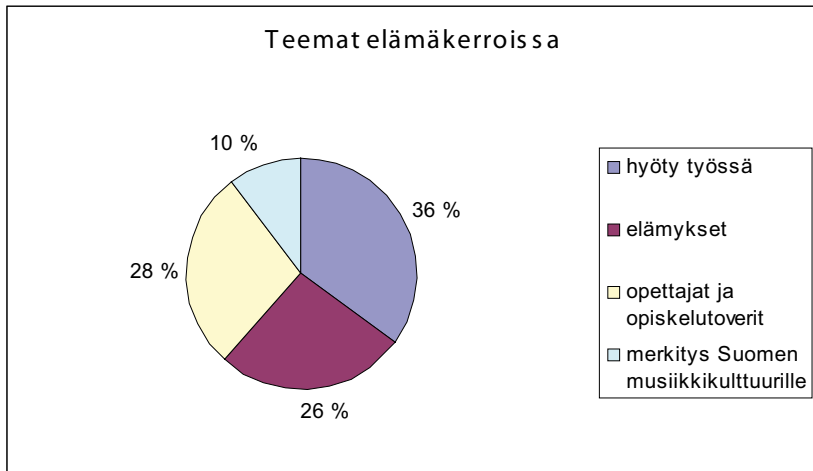
Yksi tapaus vanhempien merkityksestä lasten musiikin harrastukseen löytyy omasta lähipiiristäni. Raudaskylän yhteiskoulussa Arvi Kytömäeltä musiikkikipinän saaneen ja Klemetti-Opistossa kuoronjohtolinjalla opiskelleen kansakoulunopettajaveljeni perheessä on musisoitu aina. Varmaan osittain tästä seurauksena perheen kolmesta lapsesta yhdestä tuli ammattimuusikko, kahdella muulla musisointi on säilynyt harrastuksena läpi vuosikymmenten.

Kuva 12. Naiskuoro ja Jouko Tolonen Tampereen YKK:n juhlasalissa kesällä 1962

6.6 Muisteluksien analyysiä

Pitäydyin tässä tutkimuksessa Klemetti-Opiston toiminnan tiheään kuvaukseen ja tein johtopäätöksiä toiminnan sisällöistä ja vaikuttavuudesta elävöittäen tekstiäni opiskelijoiden kokemuksilla. Opiskelijoiden muistelukset ovat kuitenkin siinä määrin arvokas aineisto, että ne vaativat ehdottomasti tulla myös tarkasti tutkituiksi. Tämä onkin hyvä jatkotutkimuksen aihe. Vaikka tämän tutkimuksen tarkoituksena ei siis ollut tehdä kokemuksista fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta, opiskelijoiden kertomukset houkuttivat tekemään myös analyysiä ja luokittelemaan sisältöjä jo tähän tutkimukseen. Sisällön analyysin avulla nostin käsitteelliselle tasolle kertomuksista nousseita aiheita ja teemoittelin kirjoitukset neljään pääteemaan: hyödyllisyys, elämyksellisyys, yhteisöllisyys ja kulttuurisuus. Teemojen alaluokkia oli yhteensä 108, joista hyödyllisyysteeman (hyöty työssä) osuudeksi tuli 36 prosenttia, elämyksellisyysteemaan (elämykset) kuului 26 prosenttia, yhteisöllisyysteeman (opettajat ja opiskelutoverit) osuus oli 28 prosenttia. Kulttuurisuus (merkitys Suomen musiikkikulttuurille), jota käsitettä käytän Klemetti-Opiston merkityksen arvioinneista, sai vain 10 prosentin osuuden. Ehkäpä vastaajat vaatimattomuuttaan jättivät tämän osuuden arvioimatta.

Kuvio 1. Teemat elämäkerroissa.

7 Yhteenvedo ja pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille historian tutkimuksen kontekstissä Klemetti-Opistoa osana suomalaisen musiikkikasvatuksen historiaa ja kulttuurihistoriaa aikana, jolloin oltiin toipumassa viime sotien aiheuttamasta henkisestä ja taloudellisesta ahdingosta. Jälleenrakennuksen aloittaminen vei oman aikansa tilanteessa, jossa suomalainen yhteiskunta oli päässyt taloudellisesti jaloilleen; sotakorvaukset saatiin päätökseen vuonna 1952, jolloin myös kulttuurinen kehittyminen alkoi vauhdittua ja alettiin katsoa toiveikkaina tulevaisuuteen.

Pohdittaessa Klemetti-Opiston vaikuttavuutta ja merkittävyyttä Suomen musiikkikulttuurin kehitymisessä 1950- ja 1960-luvuilla moni seikka nousee voimakkaasti esille. Klemetti-Opiston alkuperäinen tehtävä oli kohottaa kuorokulttuurimme tasoa. Siinä onnistuttiin jo alkuvuosikymmenillä sekä määrällisesti että laadullisesti. Kuoronjohdon ja äänenkäytön peruskurssin kävi vuosina 1953–1968 yhteensä 1102 opiskelijaa. Heistä jatkokurssin suoritti vielä 435 opiskelijaa. Opiskelijat olivat laajasti eri puolilta Suomea, joten heidän panoksensa kuorokulttuurin kehittämiseen ulottui miltei koko maahan. He pyrkivät omissa kuoroissaan uudenlaiseen, keveämpään laulutapaan etenkin sen jälkeen, kun Harald Andersén oli tullut opettajaksi Klemetti-Opistoon. On merkillepantavaa, että äänenkäyttöön kiinnitettiin kaikilla kursseilla huomiota. Ryhmittäin toteutettavia äänenmuodostustunteja kutsuttiin nimellä ”äänenuokkaus”. Tässä piilee tekijä, joka nopeasti kohotti kursseilla muodostettujen kuorojen kvaliteettia, mihin arvostelijat usein kiinnittivät huomiota.

Yksinlaulukursseilla oli myös paljon opiskelijoita: 615 opiskelijaa opiskeli näillä kursseilla. On tosin huomattava, että lukuun sisältyvät kursseilla useaan kertaan opiskelleet. Yksinlaulukurssilaiset antoivat oman panoksensa Klemetti-Opistossa ja omilla paikkakunnillaan musiikkikulttuurin kehittämisessä sekä solisteina että kuorolaulajina. Useista tuli kansainvälisiä tähtiä, kuten luvussa 4.3 kerrotaan.

Kuorokulttuurin kehittämisen ohella musiikkikasvatuksen uudet menetelmät levisivät Klemetti-Opiston kautta. Nuorison musiikinohjaajakursseilla ja säveltäpäiluseminaareissa opiskeli 334 henkilöä, jotka olivat suurimmaksi osaksi kansakoulunopettajia. Orff-pedagogiikkaa esiteltiin ensiksi musiikinopettajille tarkoitettulla pedagogisella kurssilla. Orff-soittimistoon saatiin tuntuma myös Nuorison musiikinohjaajakursseilla. Tosin on todennäköistä, että alkuvuosina varsinainen Orff-Schulwerk-idea, jossa improvisoinnilla ja liikunnalla on keskeinen sija, ei ollut vielä selkeytynyt, vaan nämä elementit tulivat mukaan vasta, kun Erkki Pohjola toi omia sovelluksiaan kurssille kestävästi 1964 alkaen.

Muitakin metodeja tuotiin esille. Nuorison musiikinohjaajakurssien viulunsoiton ryhmäopetusmenetelmä oli yksi näistä. Se oli nimeltään Collins-Moraweck-menetelmä, jota Pentti Sistonen ja Otto Poutiainen käyttivät opetuksessaan. En ole esitellyt sitä tarkemmin yksinkertaisesti siitä syystä, että menetelmän perusidea ei tule esille arkistomateriaalista. Menetelmä mainitaan Klemetti-Opiston työjaoston kokouspöytäkirjan liitteessä. (K-O:n työjaosto 18.1.1968.)

Olen tarkoituksellisesti kuvannut tarkasti pyrkimyksiä saada Klemetti-Opiston Nuorison musiikinohjaajakurssit pätevöittämissä koulutukseksi kansakoulunopettajille. Tässä onnistuttiin sitkeän työn tuloksena, joka vei aikaa toistakymmentä vuotta. Pyrkimykset järjestää jopa musiikin aineenopettajaksi valmistavaa koulutusta eivät lopulta onnistuneet, mutta jo se, että kurssista saatiin kehitetyksi kansakoulunopettajien musiikin erikoistumiskurssi, oli suuri saavutus. Luokanopettajien lisäkoulutuksen järjestäminen, joka antaa muodollisen pätevyyden koko peruskouluun, onkin huomattavasti myöhemmän kehityksen tulos 1980-luvulta, jolloin Jyväskylän yliopistossa oli mahdollisuus tehdä myös musiikkikasvatuksen aineopinnot sekä muutamat kokeiluluontoiset koulutusohjelmat Sibelius-Akatemiassa.

Unkarilaisen menetelmän eli Kodály-menetelmän levittäjänä Klemetti-Opistolla on ollut keskeinen merkitys etenkin musiikkiluokkien säveltapailun opetuksessa. Unkarilainen professori József Péter koulutti säveltapailuseminaareissa myös oman työnsä jatkajia, kuten Paavo Kiiskin, Eero Hakkaraisen ja Tauno Vánttisen. 1960-luvulla aloitetun musiikkiluokkatoiminnan opetusmetodin Kodály-menetelmä soveltui erinomaisesti eräänlaiseksi toiminnalliseksi kivijalaksi. Musiikkiluokilla kuoro toiminta oli keskeistä, ja säveltapailun taito siihen olennaisesti kuuluva tekijä.

Keskeinen tekijä kurssien vaikuttavuudessa olivat luonnollisesti tuon ajan parhaat pedagogit ja taiteilijat. Jos kotimaasta ei löytynyt opettajaa, se hankittiin ulkomailta. Näin tehtiin Nuorison musiikinohjaajakurssien nokkahuilunsoiton opettajien kohdalla alkuvuosina. Myös Nuorison musiikkileirillä oli ulkomaisia opettajia, tosin tuohon aikaan vielä harvakseltaan.

Vaikka muistelijat eivät kovin usein uskaltaneet arvioida Klemetti-Opiston vaikuttavuutta suomalaiselle musiikkikulttuurille, heidän kertomuksensa omasta toiminnastaan omilla paikkakunnillaan riittää jo vakuuttamaan sen. Kurssilaiset perustivat kuoroja, joihin he toivat kursseilta saamiensa oppeja ja ohjelmistoja. Kerhotoimintaan, jota oli runsaasti kansakouluissa, saatiin runsaasti virikkeitä ja näin saatiin nuorisoa innostumaan monipuolisesti musiikin harrastamisesta. Vainion tavoitteet siis onnistuivat monella taholla ja tasolla.

Virolaisten kuorojen ja kuoronjohtajien osuus esimerkkeinä suomalaisille kuoronjohtajille oli varmasti myös merkittävä. Ensimmäisenä vieraili Gustav Ernesaks kesällä 1964 mieskuoron harjoittajana ja johtajana. Kesällä 1966

vierailijana oli Eestin Tiedeakatemian naiskuoro, johtajanaan Arvo Ratassepp. Kesällä 1967 Eestin kuoronjohtajien sekakuoro piti konsertin Klemetti-Opistossa ja Suomen Säveljuhlassa Tampereella. Nämä erinomaiset kuorot antoivat innoitusta suomalaisille. Itselleni on jäänyt erittäin voimakkaana kokemuksesta Eestin Tiedeakatemian naiskuoron altot, jotka syvyydessään ja pehmeudessaan olivat jotain aivan ennenkuulematonta.

Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri toivat korkeatasoisen opetuksen ja mahdollisuuden soittaa sinfoniaorkesterissa eri puolilta maata tulevalle nuorisolle aikana, jolloin tällaisia mahdollisuuksia oli vain harvoilla paikkakunnilla. Kurssit olivat riittävän pitkäkestoisia, jotta omia taitoja saatiin viedyksi pitkin harppauksin eteenpäin. Orkesterien taitavat kapellimestarit saivat nuoret ylittämään itsensä konserttiesityksissä. Monista soittajista on tullut ammattimuusikkoja. Vielä senkin jälkeen, kun musiikkioppilaitosverkosto oli alkanut kehittyä 1960-luvulla, musiikkileiristä tuli soittajille tärkeä kesälukukausi, jolloin saatettiin edistyä paremmin kuin koko talvikaudella.

Pohdinnan arvoista on, miksi kansakoulunopettajat niin suurin joukoin tulivat Klemetti-Opiston kursseille. Olihan varsinkin 4-5-vuotuisissa seminaareissa musiikinopetusta paljon, joten olisi voinut kuvitella, että opiskeluaikana saaduilla taidoilla olisi hyvin tullut toimeen. Musiikki on kuitenkin alue, jossa opittavaa on vaikka läpi elämän. Kuoronjohtotaitoa tarvittiin muutenkin kuin koulutyössä. Uudet menetelmät kiinnostivat.

Monissa muisteluksissa tuodaan esille Klemetti-Opistossa vallinnut hyvä henki. Paitsi yhteiset harjoitukset ja konsertit, myös sisäoppilaitoksen ympärivuorokautinen yhdessäolo lisäsivät yhteisöllisyyttä. Elinikäisiä ystävyysuhteita solmittiin. Kenties romanssejakin kehittyi, mutta yllättävän vähän ainakin aineiston valossa solmittiin avioliittoja kurssilaisten kesken. Musiikki oli kaikille yhteinen rakkaus ja intohimon kohde.

Olen miettinyt, mikä sai taiteilija-opettajat tulemaan vuodesta toiseen Klemetti-Opistoon. Yhtenä syynä olivat varmaankin juuri innostuneet ja opinhaluiset opiskelijat. Opiston alkukesän erityisen rehevä ja kaunis ympäristö omenapuineen ja sireenintuoksuineen saattoi olla yksi tekijä. Palkkaakin he saivat, tosin varsin vaatimatonta. Kuitenkin tuntuu, että tärkein tekijä oli yhteisöllisyyden ja toveruuden henki sekä mahdollisuudet myös esiintyä erityisen vastaanottavalle yleisölle.

Yhteiskunnalliset muutokset 1960-luvulla näkyivät myös Klemetti-Opistossa. Kansakoulunopettajien osuus opiskelijoina romahti 1960-luvun puoleenväliin mennessä. Epävarmuus tulevaisuudesta peruskoulu-uudistuksen myötä, syrjäkylien autioituminen, tarve kenties opiskella peruskoulussa tärkeämmäksi koettuja aineita, kuten kieliä, veivät opettajat muualle opiskelemaan. Myös Kuikan toteama opettajaprofiilin muutos kutsumusopettajasta virkamiesopet-

tajaksi lienee osaltaan vaikuttanut ilmapiirin muutokseen. Klemetti-Opistosta tulikin entistä enemmän musiikinopiskelijoiden ”kesäyliopisto”.

Tutkittaessa itselle läheistä aihetta on aina vaarana liiallinen subjektiivisuus. Uskotaan, että kohteella, jota tutkitaan, on laaja merkitys. Tässä tutkimuksessa vaarana voisi siis olla Klemetti-Opiston osuuden ylikorostaminen suomalaisen musiikkikulttuurin kehityksessä. Kuitenkin monet seikat, kuten oman aikansa keskeisten musiikkipersoonien panos opetustoiminnassa, laaja ja korkeatasoinen konserttitarjonta ja parhaan mahdollisen soitonopetuksen tarjoaminen nuorisolle musiikkioppilaitosverkoston ollessa vielä kehittymätön, puoltavat korostamaan Klemetti-Opiston merkitystä suomalaisen musiikkikulttuurin kehityksessä 1950- ja 1960-luvuilla. Tutkijana minulle kävi itse asiassa niin päin, että mitä enemmän tutkin aineistoja: esimerkiksi oppilasta ja opettajaluetteloa ja esitettyä ohjelmistoa, sitä vakuuttuneemmaksi tulin Klemetti-Opiston merkityksestä sen alkuvuosikymmenillä.

Muistelukset sisälsivät pääosin myönteisiä kokemuksia. Tämä on tyypillistä muistitiedolle. Tunne- ja aistielämykset vahvistavat muiston todellisena kokemista, vaikka muisteluaineistoja vähätellään usein epäluotettavina. (Ks. esim. Korkiakangas 2005.) Pohdinnan arvoista olisi tietenkin miettiä, millaisia muistoja on niillä 200 henkilöllä, jotka eivät vastanneet muistelupyynnöni. Oliko samanlaisia pettymyksiä kuin sillä muistelijalla, jonka esitys arvioitiin huonommaksi kuin hän itse kuvitteli sen olleen? Palaute kesän 1967 kurseista antoi viitteitä ainakin siitä, etteivät kurssit kaikin osin olleet ajan tasalla.

Huomioni kiinnittyi siihen, että kaikki muistelijat olivat eläkkeellä. Kirjeitä lähetin kuitenkin myös työssä oleville. Ehkäpä nämä nuoremmat opettajat, jotka kävivät kurseilla 1960-luvulla, eivät kokeneet Klemetti-Opistoa yhtä myönteisenä kuin vanhempi ikäpolvi. Itse asiassa vuonna 1935 tai aikaisemmin syntyneitä muistelijoista oli 40, kun muisteluksien määrä oli 50. Eräs mahdollinen syy työssä olevien muisteluksien puuttumiselle on epäilemättä se, että eläkkeellä on aikaa muistella, kun taas koulutyö vie kaiken ajan ja monesti myös voimat.

Kanttori-urkureita tai kirkkomusiikin opiskelijoita oli Klemetti-Opiston kurseilla huomattavan vähän (Oppilasluettelot ja matrikkelit). Millaisia syitä tähän mahtaisi löytyä? Harald Andersén oli kirkkomusiikin opiskelijoille huomattavasti ankarampi kuin meille koulumuusikoille. Pelkäsivätkö kirkkomusiikin opiskelijat tulla kokonaiseksi kuukaudeksi Haraldin kurin alle? Yhden tällaisen vihjeen olen saanut eräältä kanttorilta, joka oli mukana Klemetti-Opiston 50-vuotisjuhlakuorossa kesällä 2003. Hän ei ollut aikanaan käynyt Klemetti-Opistoa, mutta Verdin *Requiem* juhlakuoron ja -orkesterin esittämänä houkutti mukaan. Hän ilmaisi selkeäsanaisesti inhonsa Harald Andersénia kohtaan. Eräs syy kanttoreiden vähäiseen osallistumiseen voi olla myös se, että he eivät saaneet kesälomaa järjestetyksi kesäkuulle. Monin paikoin rippikoulut

pidettiin juuri alkukesästä. Tästä on ainakin itselläni havainto omasta lapsuudestani Kaavin kirkkoherran tyttärenä. Sen sijaan kansakoulunopettajilla oli pitkät kesälomat ja kuten jo luvun kolme alussa totesin suuri tarve kehittää itseään jatkuvasti. Lasten ja nuorten ohjaaminen vaikeaksi koetussa musiikin-opetuksessa sekä se, että opettajat toimivat kyläkuorojen johtajina, aiheuttivat epäilemättä opiskelutarpeen. Mieleen tulee kolmaskin seikka, joka olisi voinut estää kanttorien osallistumista: antoiko itsetunto myöten huomata, että moni amatööri onkin taitavampi kuin ammattimuusikko?

Tänä päivänä, kun kesäkurssi- ja -konserttitarjontaa on miltei joka paikakunnalla, Klemetti-Opiston merkitys ei tietenkään ole yhtä keskeinen kuin aikoinaan. Sen peruskonsepti on pysynyt jokseenkin samanlaisena kuoro-, orkesteri- ja musiikkikasvatuskursseineen, eikä sen vetovoimakaan ole hiipunut.

Monet konsertit nauhoitettiin. Klemetti-Opiston arkistossa on lähinnä 1950-luvun nauhoitteita. Tutkimuksen loppuvaiheessa olen kuunnellut niistä suurimman osan. Olen entistä vakuuttuneempi esitysten korkeasta tasosta. Yleisradio teki myös ohjelmia konserteista. Se selittää säveltäjä Bengt Johanssonin oleskelun Orivedellä. Hän kun oli myös Yleisradion ääniteknikko. Äänitteiden avulla mielestäni tutkimukseni uskottavuus ja luotettavuus paranivat selkeästi entisestään. (DVD-videokooste on liitteenä 19.)

Henkilökohtaisesti voin yhtyä niihin muistelijoihin, jotka ovat todenneet Klemetti-Opiston muuttaneen heidän elämänsä suunnan. Klemetti-Opiston kuoronjohton kurssilla kesällä 1966 tutustuin paremmin Harald Anderseniin, joka tosin oli ollut opettajani jo Sibelius-Akatemiassa. Hän kutsui sitten minut Klemetti-Opiston Kamarikuoroon 1967 ja heti seuraavana syksynä Sibelius-Akatemian kamarikuoro Cantemukseen. Pari vuotta myöhemmin sain kutsun Radion Kamarikuoroon. Viimeistään tässä vaiheessa identiteettini ammattimaisena kuorolaulajana kehittyi. Näiden kuorojen myötä pääsin esittämään vaativia teoksia ja nykymusiikin ymmärrys lisääntyi oleellisesti. Muutaman välivuoden jälkeen; olin jäänyt pois Klemetti-Opiston Kamarikuorosta ja Radion Kamarikuorosta muiden tehtävien ja äänen menetyksen vuoksi, sain kutsun – jälleen asialla oli Harald Andersén – Klemetti-Opiston sivutoimiseksi johtajaksi syksyllä 1984. Tarkoituksena oli, että toimin johtajana seuraavan vuoden, mutta johtajakauteni päättyi vasta vuonna 2003. Silloin totesin, että mikäli aion tehdä tutkimuksen Klemetti-Opiston historiasta, on jotakin jätettävä pois. Samalla toivoin, että uudet uudet ihmiset jatkaisivat ja kehittäisivät Klemetti-Opistoa. Näin on tapahtunutkin. Nyt, vuonna 2009 vietetään Oriveden Opiston satavuotisjuhlia ja Klemetti-Opiston Kamarikuoron viisikymmenvuotisjuhlia. Tähän kohtaan oman tutkimukseni valmistuminen osuu erikoisen hyvin.

Lähteet ja kirjallisuus

ARKISTOLÄHTEET

Klemetti-Opiston arkisto: sijainti Oriveden opisto

Pöytäkirjat:

Pöytäkirja Klemetti-Opiston perustamiskokouksesta (K-O:n PK 10.2.1952)
Pöytäkirja Klemetti-Opiston väliaikaisen hallituksen työvaliokunnan kokouksesta 8.12.1952 (K-O:n PK 8.12.1952.)
Klemetti-Opiston johtokunnan pöytäkirjat JKPK 1.2.1953 liitteineen; JKPK 25.10.1953, 2 §, toimintakertomus; JKPK 25.10.1953. 5 §; JKPK 6.3.1954, 6. §; JKPK 26.5.1954, 6. ja 7. §; JKPK 31.3.1955; JKPK 13.1.1956; JKPK 13.1.1956, liite; JKPK 4.2.58, 2. §; JKPK 4.2.58, 6. §; JKPK 15.10.1959, 5 §; JKPK 8.3.1960, liite; JKPK 25.1.1961, 3. §; JKPK 23.5.1961 2. §; JKPK 23.5.1961, 5. §; JKPK 23.10.1961, 6.§; JKPK 23.10.1961, 3. §; JKPK 24.8.1962 6. §; JKPK 24.8.62, liiteosa; JKPK 28.10.1963, 3. §; JKPK 28.4.1965, 4. §; JKPK 6.5.1966 2. §; JKPK 14.9.67, § 2; JKPK 17.10.1967, 6.§; JKPK 17.10.1967, liite; JKPK 2.2.1968, 2. ja 3. §; K-O:n työjaosto 18.1.1968.

Päiväkirjat 1953–1968:

Oppilasluettelot 1953–1968
Matrikelikirjat 1953–1968
Matrikelikortit 1953–1968
Opinto-ohjelmat 1953–1968
Todistusjäljennökset 1954–1967

Lausunnot ja viralliset kirjeet:

Kouluhallituksen kirje Oriveden Opiston johtokunnalle (KH:n kirje 22.4.1968)
Kouluhallituksen kirje Oriveden Opiston johtokunnalle 8.8.1969 (KH:n kirje 8.8.1969)
Olavi Pesosen lausunto 12.12.1967
Oriveden Opiston kirje kouluhallitukselle (OO:n johtokunnan kirje 8.2.1968)
Selvitys Kouluhallitukselle 4.10.1961

Kiertokirjeet:

Kiertokirje 27.12.1955
Kiertokirje 3.9.1960
Kiertokirje 24.5.1961
Kiertokirje 11.11.1963
Kiertokirje 18.11.1963.
Kiertokirje 11.11.1966
Kiertokirje 9.12.1967
Kiertokirje 4.4.1968

Kurssialbumit:

Klemetti-Opiston Syke 1953, kurssialbumi
Vuoden 1956 kurssialbumi
Vuoden 1957 kurssialbumi
Syke, vuoden 1959 kurssialbumi

Arvo Vainion kirjeenvaihto**Lähetetyt:**

Harald Andersénille 20.2.1960
Paavo Berglundille 25.2.1963, 2.12.1964
Eero Bisterille 27.1.55
Helena Haavistolle 24.2.1968
Pentti Hanskille 31.10.1966, 14.9.1967 ja 3.11.1967
Pauli Helkiölle 27.1.1961
Jaakko Hirvikankaalle 23.11.1967, 15.1.1968.
Heikki Hosialle 9.2.1955, 29.6.1961, 31.7.1961,
Karhulan verotoimistolle 29.3.1967
Kauli Kallioniemelle 21.3.1964
Ulla Katajavuorelle 5.3.1960, 13.3.1960
Armi Klemetille 5.2.1955, 9.4.1955, 16.9.1957
AV ja LAPP Klemetti-Opiston tuki ry:lle 4.6.1965
Kouluhallitukselle, selvitys 4.10.1961
Taneli Kuusistolle 2.12.1958
Heikki Lahtiselle 18.4.68
Aarne Laurilalle 11.4.64; 19.4.64; 29.10.1964; 4.11.64; 29.8.1968
Timo Mikkilälle 16.2.1962
Arvo Mustoselle 23.11.64, 24.3.1965, 4.4.1966, 13.4.1966
L Arvi P. Poijärvelle 17.8.1954, 9.7.1959, 14.10.1964
Otto Poutiaiselle 24.1.1968
Meeri Päivänsalolle 17.9.1957
Jussi Rainiolle 11.12.1961
Onni Soinille, suosituskirje 31.12.1958
Ahti Sonnille 12.4.55, 22.7.1955
Paavo Suvannolle 12.10.1961, 22.11.1961, 24.11.1964
Heikki Teittiselle 18.2.1955
Eino Voutilaiselle 27.1.55

Vastaanotetut:

Béla Ágosto 10.5.1961
Aune Eskola 6.5.1961
Veikko Helasvuo 22.1.1956,
Heikki Hosia 20.7.1960, 26.7.1960, 13.2.1962
Kosti Huuhka 13.8.1960
Onni Kauppila 12.10.1953

Yrjö Kostermaa 6.3.1961
Taneli Kuusisto 12.2.1957, 13.12.1958
Aarne Laurila 28.10.1964
Eino Linnala 6.5.54
Timo Mikkilä 19.2.1962
Leena Oksanen, Iris Pentti ja Aini Kytölä 11.10.1953
Väinö Pesola 14.1.1954
József Péter 23.4.1966, 24.11.1966
Aatos Pihlajamäki 9.5.1958
Otto Poutiainen 25.1.1968
Jussi Rainio 22.12.1961
Matti Ranta 3.12.1962
Suomen Laulunopettajain Yhdistys 5.2.1956
Raoul Viies 15.4.1968
Eino (Ennu) Voutilainen 24.4.1957, 1.3.1958

Kirjallisuus

- Aalto, R. (1968). *Valtakunnallinen nuorisotutkimus. Kansakoulujen nuorisotyö*. Helsinki: Valtion nuorisotyölautakunnan julkaisu no 25.
- Aikuisokoulutuskomitean mietintö 1971:29.
- Alasuutari, P. (2001). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Aro, M., & Närhinsalo, T. (1978). Kuusisto, Ilkka. Teoksessa T. Kaurinkoski, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietietosanakirja 3*. Keuruu: Otava, 589.
- Aro, M. (1978). di Maria Petris, Jolanda. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietietosanakirja 4*. Keuruu: Otava, 186.
- Arvola, T. (1997). *Kinkerivirrestä rautalankaan: musiikin harrastusta Anjalassa, Sipolassa ja Anjalankoskella*. Anjalankoski: Arvola.
- Asetus 376/1934: *Asetus kansakoulun järjestysmuodosta*.
- Asetus 580/1950: *Asetus kansanopistojen valtionavusta annetun lain soveltamisesta*.
- Asetus 321/58: *Kansakouluasetus*.
- Asetus 206/1968: *Asetus musiikkioppilaitosten valtionavusta*.
- Asp, E. (1968). Uudistuva opettaja. *Kasvatus* 1968.
- Bauman, Z. (1997). *Sosiologinen ajattelu*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Von Bonsdorff, L., & Djupsjöbacka, T. (2006). *Musik i ingenmansland*. Martin Wegelius-institutet 1956–2006. Vasa: Stiftelsen för Martin Wegelius-institutet.
- Blomqvist, G. (2003). ”Långsiktigt arbete till förmån för amatörmusiken.” Kyrko- och karlasången samt amatörpedagogik. Teoksessa M. Kilpiö (toim.), *Harald Andersén. Tuttu ja tuntematon/Känd och okänd*. Vantaa; Kansanvalistusseura, 56–60.
- Cohen, L., & Manion, L. (1982). *Research Methods in Education*. London: Croom Helm.
- Conway, M.A. (1995). *Flashbulb memories*. Hove: Lawrence Erlbaum Associates.

- Dahlhaus, C. (1999). *Foundations of music history*. 7.painos. Cambridge University Press.
- Dahlström, F. (1982). *Sibelius-Akatemia 1882–1982*. Helsinki: Sibelius-Akatemian julkaisuja 1.
- Dahlström, F. (2007). Söderblom, Ulf <http://artikkelihaku.kansallisbiografia.fi/artikkeli/1525/>
- Denzin, N.K. (1989). *Interpretive Biography*. London: Sage Publications.
- Elomaa, H. (2001). Mikrohistoria johtolankojen jäljillä. Teoksessa K. Immonen & M. Leskelä-Kärki (toim.), *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Helsinki: SKS, 59–74.
- Englund, E. (1976). Berglund, Paavo. Teoksessa T. Kaurinkoski, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanankirja I*. Keuruu: Otava, 360.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2001). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Fingerroos, O., & Haanpää, R. (2006). Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus*. Helsinki: SKS. 25–48.
- Finnäs, L. (1995). *Musikalisk bildning för vuxet folk*. Vasa: Österbottens högskola – Pedagogiska institutionen. Pedagogiska rapporter Nr 8/1995.
- Ginzburg, C. (2007). *Juusto ja madot. 1500-luvun myllärin maailmankuva*. Suom. Aulikki Vuola. Helsinki: Gaudeamus.
- Haapakoski, M. (2002). Berglund, Paavo. Teoksessa M. Haapakoski, A. Heino, M. Hutunnen, H.-I. Lampila & K. Maasalo (toim.), *Suomen musiikin historia. Esittävä säveltaide*. Helsinki: WSOY, 23–25.
- Haarala, R., Lehtinen, M., Grönros, E.-J., Kolehmainen, T., Nissinen, I., Eronen, R., & Suorsa, M. (toim.) (1996). *Suomen kielen perusanakirja*. 4. painos. Helsinki: Edita.
- Halila, A. (1950). *Suomen kansakoululaitoksen historia IV. Oppivelvollisuuskoulun alkuvaiheet (1921–1939)*. Porvoo: WSOY.
- Heiniö, M. (1992). Kontekstualisoiminen taidemusiikin tutkimuksessa. Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen seura. *Musiikki 1/1992*.
- Hela, M. (1953). Nuottilaulun ja musiikkiopin opettamisesta varsinkin kansakoulun keskiluokilla. Teoksessa J. Väänänen (toim.), *Suomen laulunopettajain yhdistyksen vuosikirja 1953. Sånglärarföreningens i Finland Årbsbok II*. Helsinki: SLY:n julkaisuja, 3–14.
- Helsti, H. (2005). Hedelmällisen tiedon jäljillä – teemakirjoitukset tutkimuksen lähteinä. Teoksessa P. Korhikangas, P. Olsson & H. Ruotsala (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*. Saarijärvi: Ethnos ry. (Gummerus) 149–159.
- Hildén, S. (1984). Klemetti-Opiston Kamarikuoron ohjelmiston kehitys. Teoksessa J. Kankainen (toim.), *1959–1984 Klemetti-Opiston Kamarikuoro*. Helsinki: Offset Oy, 1–15.
- Hinkkanen, A. (1969). *Kansakoululainsäädäntö*. Viides, uudistettu painos. Helsinki: Valistus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2001). *Tutki ja kirjoita*. 6.–7. painos. Helsinki: Tammi.

- Hirvonen, A. (2003). *Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi. Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina*. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Oulun yliopisto. Oulu: Oulu University Press.
- Hurri, M. (1982). *Suomen Työväen Musiikkiliitto 60 vuotta*. Tampere: STM.
- Huttunen, V. (1985). *Kansankunnan historia 3. osa. 2. painos*. Porvoo: WSOY.
- Hyyppä, M.T. (2005). *Me-hengen mahti*. Keuruu: PS-kustannus.
- Hyyppä, M.T. (2002). *Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Inkilä, A. (1960). *Kansanvalistusseura Suomen vapaassa sivistystyössä*. Keuruu: Ota-va.
- Johansson, B. (1979). Kamarikuoro säveltäjän instrumenttina. Teoksessa R. Pajamo (toim.), *Chorus et psalmus*. Helsinki: Sibelius-Akatemia, 151–160.
- Juntunen, M.-L. (1999). *Dalcroze-rytmiikka – kehollisuutta korostava ja muusikkoutta kehittävä musiikkikasvatuksen lähestymistapa*. Musiikkikasvatuksen lisensiaatintutkimus. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Juntunen, M.-L. (2004). *Embodiment in Dalcroze eurhythmics*. Acta Universitatis Oulensis, Serie E. Scientiae rerum socialium; 73. Oulu: Oulun yliopisto.
- Jytilä, H.-M. (2007). Orff-aatteen alku Suomessa – Inkeri Simola-Isakssonin muistoja Salzburgin kansainväliseltä kesäkurssilta vuodelta 1964. Teoksessa T. Kekäläinen, H.-M. Jytilä, M. Kaikkonen, S. Perkiö & J. Siukonen (toim.), *Rytmiseminaareja 20 vuotta. JaSeSoi – musiikkikasvatussyhdistys ry*, Helsinki: JaSeSoi, 29–33.
- Kalela, K. (2006). Muistitiedon näkökulma historiaan. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus*. Helsinki: SKS, 25–48.
- Kalela, J. (2002). *Historiantutkimus ja historia. 2. painos*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kalela, J. (1972). *Historian tutkimusprosessi. Metodinen opas oman ajan historian tutkijoille*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallioniemi, K. (1969). *Klemetti-Opiston Kamarikuoro 1959–1969*. Helsinki: Paino-vaalimiste.
- Kankainen, J. (toim.) (1984). *Klemetti-Opiston Kamarikuoro 1959–1984*. Helsinki: Offset Oy.
- Karttunen, M.O. (1979a). Kansanopetusosaston jäsenet. Teoksessa U. Somerkivi, G. Cavonius, & M.O. Karttunen. *Kouluhallitus Skolstyrelsen 1869–1969*. Vantaa: Kouluhallitus Skolstyrelsen, 165–177.
- Karttunen, M. O. (1979b). *Suomen kansanopisto 1889–1979*. Forssa: Suomen Kansanopistoyhdistys.
- Kauppila, E.A. (2007). *Ihmisen tapa oppia*. Juva: PS-kustannus.
- Kauppila, J. (1996). Koulutus elämänkulun rakentajana. Teoksessa A. Antikainen & H. Huotelin (toim.), *Oppiminen ja elämänhistoria*. Jyväskylä: Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja.
- Keravuori, I. (1955). Klemetti-Opisto. Teoksessa J. Väänänen (toim.), *Suomen Laulunopettajain yhdistyksen vuosikirja 1955. Sånglärafröreningens i Finland Årsbok IV*. Helsinki: Slyn julkaisuja, 27–29.

- Kilpiö, M. (2003). Elämäntarinani/Min levnadsbana. ”Olin päättänyt jatkaa omalla linjallani riippumatta siitä mitä sanottiin”. Teoksessa M. Kilpiö (toim.), *Harald Andersén Tuttu ja tuntematon/ Känd och okänd*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 11–25.
- Kilpiö, M. (2009). Kamarikuorot suomalaisessa kuoromaailmassa. Teoksessa J. Niemi (toim.), *Näin unta kesästä kerran. Klemetti-Opiston Kamarikuoro 1959–2009*. Helsinki: KVS, 9–11.
- Kirkinen, H. (1997). Historiatieteiden näkökulma. Teoksessa V. A. Niskanen (toim.), *Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissä. Opiskelijan opas*. 3. painos. Helsinki: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja kehittämiskeskus 170–188.
- Klemetti, A. (1958). Hyvä kuorolaulu Heikki Klemetin mukaan. Teoksessa M. Hela, A. Sonninen, O. Korte, A. Väinö & A. Sarmanto. *Kuorolaulun käsikirja*. Helsinki: Otava, 16–21.
- Knuutila, S. (1988). Massakulttuurin mairinnousu. Teoksessa A. Avikainen & I. Hete-mäki (toim.), *Suomen historia VIII osa*. Espoo: Weiling+Göös, 278–315.
- Koivisto, V. (1970). *Kansakoululaitoksen kerho- ja nuorisotyötä tekevät opettajat*. Kouluhallituksen suunnittelutoimiston tutkimuksia ja selvityksiä B 25. Helsinki: Kouluhallituksen suunnittelutoimisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Kokkonen, J. (1979). Hommage à Harald Andersén. Teoksessa R. Pajamo (toim.), *Chorus et psalmus*. Helsinki: Sibelius-Akatemia, 181–185.
- Komiteanmietintö (1952). *Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö II*. 1952. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö (1960). *Seminaarilainsäädännön uudistamiskomitean mietintö 1960: 7*. Kansakoulunopettajaseminaarin opetussuunnitelmat. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö (1981):20. *Koulu yhteisö- ja kerhotoimikunnan mietintö 1981*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Korhonen, A. (2001). Mentaliteetti ja kulttuurihistoria. Teoksessa K. Immonen & M. Leskelä-Kärki (toim.), *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Helsinki: SKS, 40–58.
- Korkiakangas, P. (2005). Muistoista tulkintaan – muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. Teoksessa P. Korkiakangas, P. Olsson & H. Ruotsala (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*. Saarijärvi: Ethnos ry. (Gummerus), 129–147.
- Korkiakangas, P. (1996). *Muistoista rakentuva lapsuus: agraarinen perintö lapsuuden, työnteon ja leikkien muistelussa*. The childhood of memory: the agrarian ethos In recollection of childhood work and play. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Koskimies, A-L. (1977). Helasvuo, Veikko. Teoksessa T. Kaurinkoski, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja II*. Keuruu: Otava, 580.
- Koskimies, A-L., & Marvia, E. (1978). Kuusisto, Taneli. Teoksessa T. Kaurinkoski, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja III*. Keuruu: Otava, 589–590.
- Krohn, E. (1955). *Esteettisen kulttuurin ja kasvatuksen peruskysymyksiä*. Helsinki: WSOY.

- Kuikka, M.T. (1985). Suomalainen kulttuuri yläkansakouluseminaarien harrastustoiminnassa 1920- ja 1930-luvulla. Teoksessa M.T. Kuikka, J. Kauranne, E. Merimaa & U. Somerkivi (toim.), *Koulu ja kulttuuri. Koulu ja menneisyys XXIII*. Keuruu: Suomen kouluhistoriallinen seura, 80–106.
- Kuikka, M.T. (1991). *Johdatus kasvatuksen historian tutkimukseen*. Helsinki: Otava.
- Kuikka, M.T. (1993). Opettajakuvan muuttuminen 1940-luvulta 1990-luvulle. Teoksessa M.T. Kuikka, S. Gladh, J. Kauranne & A. Lappalainen (toim.), *Koulu ja menneisyys*. Helsinki: Suomen kouluhistoriallinen seura, 104–121.
- Kung Karls jakt (2007). *Suomen Kansallisoopperan käsiohjelma*.
- Kurkela, V. (1986). Musiikillisen kansanvalistuksen arvohistoria: rakenne, muutos ja muuttumattomuus. Teoksessa E. Tarasti (toim.), *Suomalainen musiikkikulttuuri: rakenne ja historia*. Suomen Akatemian musiikintutkijoiden symposium Jyväskylässä 1.–3.7.1985. Helsinki: Helsingin yliopiston musiikkitieteen laitoksen julkaisuja 5, 53–68.
- Kuusisto, T. (1979). Harald Andersén. Elämänvaiheita ja henkilökuvan piirteitä. Teoksessa R. Pajamo (toim.), *Chorus et psalmus*. Helsinki: Sibelius-Akatemia, 23–31.
- Laitakari, M.-L. (1988). *Suomenkielisten kansakoulunopettajaseminaarien musiikinopetus vuosina 1863–1925*. Lisensiaatintyö: Jyväskylän yliopisto, Musiikkitieteen laitos.
- Laki 147/1968: *Laki musiikkioppilaitosten valtionavusta, asetus 206/1968*. Asetusta 206/1968 muutettiin asetuksella 486/1977.
- Laki 361/1950: *Laki kansanopistojen valtionavusta*.
- Lampila, H.-I. (2002). Lehtinen, Matti. Teoksessa M. Haapakoski, A. Heino, M. Huttunen, H.-I. Lampila & K. Maasalo (toim.), *Suomen musiikin historia. Esittävä säveltaide*. Helsinki: WSOY, 127–130..
- Laurila, J. (1998). *Jyväskylän musiikkiopisto ja konservatorio 1948–1969*. Lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto, Humanistinen tiedekunta. Musiikkitieteen laitos.
- Lecorre, P. (1984). Klemetti-Opiston Kamarikuoron Amerikanmatka. Teoksessa J. Kankainen (toim.), *1959–1984 Klemetti-Opiston Kamarikuoro*. Helsinki: Offset Oy, 52–56.
- Leimu, P. (2005). Kyselyt. Teoksessa P. Korhakangas, P. Olsson & H. Ruotsala (toim.), *Polkua etnologian menetelmiin*. Saarijärvi: Ethnos ry. (Gummerus), 77–88.
- Leimu, T., Saressalo, L., & Leimu, P. (1979). *Etnologian sanasto*. Toinen, uudistettu Painos. Turun yliopiston kansatieteen laitoksen toimituksia 1. Turku: Turun Yliopiston kansatieteen laitos.
- Lindgren, M. (2005). *Leif Segerstam Nyt!* Jyväskylä: Gummerus.
- Linnankivi, M., Tenkku, L., & Urho, E. (1981). *Musiikin didaktiikka*. Jyväskylä: Gummerus.
- Lommi, H., & Silvo, E. (2003). *Kotkalaisii Arvon poikii. Kotkan lyseon kuoropoikien ja kuoropoikien seniorien historia 1937–2002*. Hamina: Kotkan kirjapaino.
- Majjala, P.P. (2003). *Muusikon matka huipulle. Soittamisen eksperttisyys huippusoittajan itsensä kokemana*. Studia musica 20. Sibelius-Akatemia. Helsinki: PB-Printing Oy.

- Marjomäki, V. (2005). Moniarvoisen yhteiskunnan sivistysliike. Teoksessa S. Virtanen & V. Marjomäki (toim.), *Kansanopistokirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 13–27.
- Marvia, A. (1979). Rautavaara, Mariaheidi. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja 5*. Keuruu: Otava, 14.
- Marvia, A. (1978). Lehtinen, Matti. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja 4*. Keuruu: Otava, 35.
- Marvia, A., & Virtamo, K. (1979). Sonninen, Ahti. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja 5*. Keuruu: Otava, 298–299.
- Marvia, E. (1978). Poijärvi, L. Arvi P. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja 4*. Keuruu: Otava, 608.
- Marvia, E. (1978). Raitio (Parviainen), Seija-Sisko. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja 4*. Keuruu: Otava, 665.
- Marvia, E. (1977). Hela, Martti. Teoksessa T. Kaurinkoski, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietosanakirja II*. Keuruu: Otava, 579.
- Mielityinen, M. (2000). Onko kauneus vain katsojan silmissä? Subjektiiivisuus ja kulttuurisuus esteettisen sivistystutkimuksen haasteena. Teoksessa P. Siljander, *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 89–108.
- Mikkelsen, A. (1999). Popular enlightenment—preserved in museums or still on duty? In S. Tosse, P. Falkencrone, A. Puurula & B. Bergstedt (eds.), *Challenges and development. Adult education research in Nordic countries*. Trondheim: Tapir Academic Press, 135–147.
- Niemi, J. (toim.) (2009). *Näin unta kesästä kerran*. Klemetti-Opiston Kamarikuoro 1959–2009.
- Nurmi, V. (1996). *Opettajankoulutusta Raumalla sata vuotta*. Turku Turun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:176.
- Oittinen, R. (1966). Koulujärjestelmän kehittyminen. Teoksessa A. Valtasaari, A. Henttonen, L. Järvi & V. Nurmi (toim.), *Kansakoulu 1866–1966*. Helsinki: Otava.
- Oksanen, A. (1959). *Oriveden opisto 1909–1959. 50 vuotta kansanopistotyötä*. Orivesi: Oriveden opisto.
- Pajamo, R. (1982). *Sulasol 50 vuotta: Juhlakirja*. Helsinki: Sulasol, Suomen laulajain ja soittajain liitto.
- Pajamo, R., & Tuppurainen, E. (2004). *Suomen musiikin historia. Kirkkomusiikki*. Helsinki: WSOY.
- Pantzar, E. (2007). Aikuiskasvatuksen toimintakentät. Teoksessa K. Collin & S. Paloniemi (toim.), *Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttänä*. Juva: PS-kustannus, 17–54.
- Pantzar, E. (1993). Paluu elinikäisen oppimisen peruskysymyksiin. Teoksessa P. Remes (toim.), *Aikuisen positiivinen koulutusvalinta: työssä vai koulussa oppiminen*. Jyväskylän yliopisto Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 78.

- Partanen, P. (1995). Orff-pedagogiikan ensiaskelita Suomessa. *JaSeSoi Journal 1995*, 18–23.
- Partanen, P. (2003a). Hän ei ollutkaan Harald Hirmuinen. Teoksessa M. Kilpiö (toim.), *Harald Andersén. Tuttu ja tuntematon/Känd och okänd*. Vantaa; Kansanvalistusseura, 83–92.
- Partanen, P. (2003b). Keskustelua Klemetti-Opistosta ja sen liepeiltä. Teoksessa M. Kilpiö (toim.), *Harald Andersén. Tuttu ja tuntematon/Känd och okänd*. Vantaa; Kansanvalistusseura, 103–113.
- Peltonen, M. (2006). Mikrohistorian lajit. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus*. Helsinki: SKS. 145–174.
- Péter, J., Vainio, A., Koivukoski, T., Vänttinen, T., & Kiiski, P. 1968. *So-la-so-mi. Laulutaito I*. Helsinki: Otava.
- Pihkala, E. (1988). Taloudellinen kasvu ja yhteistuntamurros. Teoksessa A. Avikainen & I. Hetemäki (toim.), *Suomen historia VIII osa*. Espoo: Weiling+Göös, 240–277.
- Pojärvi, L.A.P., & Vainio, A. (1959). *Laulukerho V*. Helsinki: Otava.
- Rantala, J. (1997). *Sopimaton lasten kasvattajaksi! Opettajiin kohdistuneet poliittiset puhdistuspyrkimykset Suomessa 1944–1948*. Helsinki: Suomen historiallinen seura. Bibliotheca historica 26.
- Rautiainen, K-H. (2003). *Laulutunnin ulkoinen ja sisäinen rakenne*. Joensuu: Sibelius-Akatemia, Studia musica 19.
- Renvall, P. (1983). *Nykyajan historiantutkimus*. Juva: WSOY.
- Rinne, R. (1989). *Mistä opettajat tulevat? Suomalaisen kansanopettajiston yhteiskunnallinen tausta sekä kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma 1800-luvun puolivälissä 1980-luvun lopulle*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:135.
- Ritaluoto, A. (1996). *Soikoon musiikki laadukkaasti – Suomen musiikkioppilaitosten liitto 40 vuotta*. Helsinki: Suomen musiikkioppilaitosten liitto.
- Ruokonen, I. (2005). *Estonian and Finnish children in their learning environments*. Research Report 260. Helsinki: University of Helsinki.
- Saikka, V. (1958). Oppilaskunta – Klemetiläiset r.y. Teoksessa A.Vainio (toim.), *Klemetti-Opisto 1953–1957*. Klemetti-Opiston julkaisuja 2. Lappeenranta: Klemetti-Opisto, 43–54.
- Sallila, P. (2004). 130 vuotta sivistystyötä. [http://www.kansanvalistusseura.fi/?action=juttu&ID=16&valittu=\(luettu 20.3.08\)](http://www.kansanvalistusseura.fi/?action=juttu&ID=16&valittu=(luettu 20.3.08))
- Sarjala, J. (2002). *Miten tutkia musiikin historiaa*. Helsinki: SKS. Tietolipas 188.
- Savikko J. (2006). *Musiikkielämä opinsaunassa: Kotkan seudun musiikkiopisto 60 vuotta*. Kotka: Kotkan seudun musiikkiopisto.
- Setälä, E.N. (1915). *Kansatieteistä ja sen tehtävästä*. – Suomalais-ugrilaisen seuran Aikakauskirja XXIX, 2–22.
- Siljander, P. (1982). *N.F.S. Grundtvigin sivistysidea ja kansanopiston kasvatustavoitteet*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia.
- Siljander, P. (2002). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. Keuruu: Otava.
- Sillanpää, A.-M. (1981). *Solmisaatio I*. Helsinki: Fazer.
- Sillanpää, A.-M. (1982). *Solmisaatio II*. Helsinki: Fazer.
- Sillanpää, A.-M. (1989). *Solmisaatio III*. Helsinki: Fazer.

- Simola, H. (1995). *Paljon vartijat. Suomalainen kansanopettaja valtiollisessa kouludiskurssissa 1860-luvulta 1990-luvulle*. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitos. Tutkimuksia 137.
- Siukonen, W. (1929). *Laulun opetusoppi*. Helsinki: Otava.
- Smeds, K. (1984). I 1884–1917. Autonomian ajan kansalliset sivistysjuhlat. Teoksessa K. Smeds & T. Mäkinen. *Kaiu, kaiu laulum!*. Keuruu: Otava.
- Somerkivi, U. (1979). Kouluhallitus ja yhtenäiskoulusuunnitelman kehittyminen. Teoksessa U. Somerkivi, G. Cavonius & M.O. Karttunen. *Kouluhallitus, Skolstyrelsen, 1869–1969*. Vantaa: Kunnallispaino, 94–123.
- Syväoja, H. (2004). *Kansakoulu – suomalaisten kasvattaja. Perussivistystä koko kansalle 1866–1977*. Juva: PS-kustannus.
- Szönyi, E. (1973). *Kodály's Principles in Practice*. Transl. L. Weissman. Budapest: Corvina Press.
- Tarkka, P. (1988). Taistelut kulttuurista. Teoksessa P. Avikainen & I. Hetemäki, *Suomen historia VIII osa*. Espoo: Weiling+Göös, 316–358.
- Tolvas, I. (1979). Tolonen, Jouko. Teoksessa T. Kaurinkoski, E. Leskinen, M. Nieminen & K. Virtamo (toim.), *Otavan iso musiikkietietosanakirja 5*. Keuruu: Otava, 469-470.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2006). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, V. (2002). Grundtvig ei rantautunut Ruotsiin. *Kansanopisto-folkhögskolan 1/2002*, 26–27.
- Tuomisto, J. (1988). Aikuiskasvatuksen arvolähtökohtien tarkastelua. *Aikuiskasvatus 1/88*. 19–28.
- Tuovila, A. (2003). *"Mä soitan ihan omasta ilosta!" Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta*. Studia musica 18. Sibelius-Akatemia. Helsinki: PB-Printing Oy.
- Törnudd, A. (1913). *Kansakoulun lauluoppi*. Porvoo: WSOY.
- Urho, E. (1957). Orffin oppeihin tutustumassa. Teoksessa J. Väänänen (toim.), *Suomen Laulunopettajain yhdistyksen vuosikirja 1957 Sångläraryöreningens i Finland Årsbok VI*. Helsinki: SLY:n julkaisuja, 5–12.
- Vainio, A. (toim.) (1958a). *Klemetti-Opisto 1953–1957*. Lappeenranta: Klemetti-Opisto.
- Vainio, A. (1956). Koulun musiikinopetuksen tulevaisuus. Teoksessa J. Väänänen (toim.), *Suomen laulunopettajain yhdistyksen vuosikirja 1956 Sångläraryöreningens i Finland Årsbok V*. Helsinki: SLY:n julkaisuja, 30–33.
- Vainio, A., & Poijärvi, L.A.P. (1959). *Laulukerho V*. Helsinki: Otava.
- Vainio, K. (1952). Suomen koululaulun historiikkia. Teoksessa J. Väänänen, (toim.), *Suomen Laulunopettajain yhdistyksen vuosikirja 1952. Sångläraryöreningens i Finland Årsbok I*. Helsinki: SLY:n julkaisuja, 6–19.
- Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Väänänen, J. (1959). *Suomen Laulunopettajain yhdistys 1909–1958. Suomen Laulunopettajain yhdistyksen vuosikirja, juhla-julkaisu. Sångläraryöreningens i Finland årsbok, festpublikation*. Helsinki: SLY:n julkaisuja VII–VIII, 3–70.
- Wiksten, E. (1977). *Sirkuskatu 3*. Helsinki: Kansanvalta.

Muut painetut lähteet

Oriveden Opisto kesällä 1931-esite
Oriveden opisto kesällä 1936 ja 1938-esitteet
Klemetti-Opiston esite 1957
Klemetti-Opiston tiedotuslehti 1964
Klemetti-Opiston tiedotuslehti 1965

Klemetiläinen-lehdet:

Klemetiläinen 1/1957
Klemetiläinen 2/1957
Klemetiläinen 1/1958
Klemetiläinen 2/1958
Klemetiläinen 3/1958
Klemetiläinen 5–6/58
Klemetiläinen 1/1959
Klemetiläinen 2/1959
Klemetiläinen 4/1959
Klemetiläinen 5–6/1959
Klemetiläinen 1/1960
Klemetiläinen 3/1960
Klemetiläinen 4/1960
Klemetiläinen 1/1961
Klemetiläinen 2–3/1961
Klemetiläinen 2/1962
Klemetiläinen 3–4/1962
Klemetiläinen 1/1963
Klemetiläinen 2/1963
Klemetiläinen 1/1964
Klemetiläinen 3/1964
Klemetiläinen 1/1965
Klemetiläinen 2/1965
Klemetiläinen 3/1965
Klemetiläinen 1–2/1966
Klemetiläinen 2/15.4.1967
Klemetiläinen 3–4/ 27.11.1967
Klemetiläinen 1 1968
Klemetiläinen 2 /30.11.1968
Klemetiläinen 3/21.12.1968
Klemetiläienen no 4 /28.11.1968

Muut lehdet:

Aamulehti 1953, päivämäärä ei tiedossa
Aamulehti 1.7.1969
Etelä-Suomen sanomat 5.12.1944
Helsingin Sanomat 4.1.54
Helsingin Sanomat 194/1960; 9.8.1963
Hufvudstadsbladet 182/9.7.1960
Kansakoulun lehti 1908 no 13–14
Kansakoulun lehti 1912, no 9–10 ja 11–14
Kansakoulun lehti 1912 no 18
Katso-lehti 23.9.–29.9.1962
Kauppalehti no 185/1960, 6–7
Keskisuomalainen no 166/22.6.1962, 13–14
Kotimaa 22.6.1962
Kirkko ja musiikki, lehdet 7–8, 9–10 ja 12/1954
Laulumies 4/1959
Laulumies 1/1964
Laulumies 1/2006
Opettajain lehti 1910 n:o 24
Opettajain lehti 1911, no 12 ja 44
Opettajain lehti 1912 no 16 ja 18
Opettajain lehti 1914 no 45
Opettajain lehti 1914 no 45
Opettajain lehti 1919 no 30
Opettajain lehti 1959 no 32
Pirkka, elokuu 1962
Pieni musiikkilehti 1/1961
Suomen Kuvalehti no 27/3.7.1965, 36–37
Suomen Sosialidemokraatti no 54/1962, 9.8.1963
Turun Sanomat kesäkuu 1962, lehtileike päivämätön
Uusi Suomi (US 28.6.1966)
Vaasa, viikkoliite 11.9.1965

Vuosikertomukset:

KVS:n vuosikertomus 1953
KVS:n vuosikertomus 1956
KVS:n vuosikertomukset 1960–1964
KVS:n vuosikirja 1965
SKL:n kertomus 1951

Konserttiohjelmat:

Klemetti-Opisto 1953–1954

Kotkan musiikkipäivien ohjelmalehtinen 1956

Klemetti-Opiston musiikkipäivien konsertit 1963

Kotkan–Kouvolan musiikkipäivät ja Klemetti-Opiston talvipäivät 1966, ohjelmalehtinen

Konserttiohjelma ”Klemetti-Opiston musiikkipäivät 1965”.

Klemetti-Opiston nuorisoorkesterin konsertti 1.7.1965

Klemetti-Opiston kamarikuoron konsertti 19.6.1965

Klemetti-Opiston musiikkipäivät 1966, konserttiesite

Imatran Seurakunnan Kamarikuoron konserttiohjelma 1990

Suulliset lähteet:**Teemahaastattelut:**

Anon. 1, 25.3.2004

Anon 2, 26.3.2004

Anon 3, 10.10.2003

Harald Andersén, 9.5.2001

Erkki Eskelinen, 6.5.2004

Onerva Helin, 2006

Jukka Kankainen 28.4.2004

Paavo Kiiski, 15.5.2001

Ilkka Kuusisto 24.4.2002

Erkki Pohjola, 23.1.2001

Inkeri Simola-Isaksson, 29.3.2001

Valo Saikku, 2.–3.3.2004

Teuvo Tikka, 18.2.2004

Puhelinkeskustelut:

Heikki Halme 6.11.2008

Jaakko Hannula 15.9.2005

Aarre Hemming 1.11.2005

Jukka Kankainen 8.11.2005, 19.10.2008

Jorma Kilappa 31.10.05

Juhani Laurila 1.11.2005

Kirsi Lipponen 15.4.2004

Tuulikki Orrenmaa 2.10.2008

Ylermi Poijärvi 31.7.2001

Tuija Seppänen 2.10.2008

Liisa Steinby 16.2.2001

Eija Toivio 27.11.2000

Muut keskustelut:

Reijo Pajamo, 4.6.07

Sähköpostiviestit Pirkko Partaselle:

Seppo Kimanen 7.11.2004

Seppo Härkönen 16.4.2004

Esa Pääkkönen 15.4.2004

Liite 1. Kesälle 1954 hyväksytyt kurssivatimukset (JKPK 25.10.1953, 6.§)

Peruskurssi:

Musiikinteoria:	Perustiedot edellytetään osattaviksi (esim. Felix Krohnin Musiikkioppi, Roihan Musiikkioppi tai joku muu alkeismusiikkioppi). Luennot.
Musiikkipsykologia:	Luennot. Oppikirja Eino Roiha: Johdatus musiikkipsykologiaan.
Kuoronjohtamisen opetusoppi:	Luennot. Oppikirjat: Heikki Klemetti: Kuorolaulun opas, N-E Fougstedt: Kuoronjohtajan opas.
Musiikin historia:	Luennot. Oppikirja: Veikko Helasvuo: Musiikin historia, Toivo Haapanen: Suomen säveltaide.
Kuorolaulun puhtausoppi:	Luennot. Oppikirjat samat kuin kuoronjohtamisen opetusopissa.

Äänenkäyttöä

Puheessa ja laulussa:	Heikki Klemetin samanniminen kirja ja luennot
Säveltapailu:	Osallistuminen käytännöllisiin harjoituksiin.
Äänenkäyttö:	Osallistuminen käytännöllisiin harjoituksiin.
Kuoro-ohjelmisto:	Kunakin vuonna erikseen määrätty.

Jatkokurssi:

Musiikin teoria:	Eino Linnala: Yleinen musiikkioppi 1, luvut 6–9, 10 luku paitsi kohta 3, luvut 12–16 sekä luvusta 18 loppuun. Luennot ja käytännölliset harjoitukset. Tutkinto.
Musiikkipsykologia ja tyylioppi:	Eino Roiha: Johdatus Musiikkipsykologiaan. Luennot. Tutkinto.
Musiikin historia:	Veikko Helasvuo: Musiikin historia, Toivo Haapanen: Suomen säveltaide. Luennot. Tutkinto.
Kuoronjohtamisen opetusoppi:	Peruskurssin oppikirjat. Luennot. Osallistuminen käytännöllisiin harjoituksiin. Kuoronjohtajakokelaan on lisäksi suoritettava sääestyksettömän kuorolaulun johtamisnäyte.
Kuorolaulun puhtausoppi:	Heikki Klemetin Kuorolaulun opas ja N-E Fougstedtin Kuoronjohtajan opas sekä luennot ja osallistuminen käytännöllisiin. Tutkinto.
Äänenkäyttö:	Osallistuminen käytännöllisiin harjoituksiin. Luennot. Osia kirjasta Äänenkäyttö puheessa ja laulussa. Tutkinto laulussa tai lausunnassa. (!)
Säveltapailu:	Osallistuminen käytännöllisiin harjoituksiin. Tutkinto.
Kuoro-ohjelmisto:	Erikseen määrätty.

Liite 2. Kesälle 1956 hyväksytyt I erikoiskurssin kurssivaatimukset

Lyhyempi kurssi, minkä suorittaminen voi tapahtua 5 vuoden aikana sen jälkeen kun asianomainen on suorittanut jatkokurssin

I. Kuoronjohtajalinja.

1. Musiikinteoria, kirjallinen tutkinto. Linnala: Yleinen musiikkioppi I, Soinnutuksen perusteet, Kenraalibasso.
2. Musiikkipsykologia, kirjallinen tutkinto. Roiha: Johdatus musiikkipsykologiaan.
3. Musiikinhistoria, kirjallinen tutkinto. Haapanen: Suomen säveltaide Helasvuo: Musiikinhistoria, Kuorolaulun kehitysvaiheet
4. Annetun kuorolaulutehtävän analysointi
 - a) muotorakenne
 - b) puhtaus
 - c) muotoilu
5. Säveltapailututkinto, erikseen määrätty
6. Kuoronjohtamisnäyte
 - a) Tunnetun polyfonisen kuorolaulun johtaminen
 - b) annetun tehtävän harjoittaminen
7. Pianonsoitto (viulunsoitto) erikseen määrätty
8. Kirjallinen tutkielma, erikseen määrätty

II. Laulajalinja

Kohdat 1, 2 ja 3 samat kuin johtajalinjalla

4. Annetun yksinlaulun analysointitehtävä
5. Säveltapailututkinto, erikseen määrätty
6. 25 yksinlaulutehtävää, erikseen määrätty
7. Kirjallinen tutkielma, erikseen sovittu. (JKPK 28.5.1956 7. §.)

Liite 3. Kesälle 1961 hyväksytyt kurssivaatimukset

A. Viisivuotinen kuoronjohtaja- ja laulajakoulutus

a. Peruskoulutus

1. E n s i m m ä i s e l l e k u r s s i l l e, kuukauden pituiselle valmennuskurssille, valitaan opiskelijat hakemusten perusteella. Hakemuksiin liittyy kyselykaavake, josta ilmenee pyrkijän musiikilliset edellytykset ja pohjakoulutus. Hakuaika: helmikuu. Valmennuskurssilla opiskelijat perehdytetään kurssivaatimusten mukaisesti teoreettisiin aineisiin, sekä suoritetaan orientoiva harjoittelu. Valmennuskurssin suorittaneen tulee välittömästi kesäkurssin jälkeen aloittaa teoreettisten aineiden opiskelu kurssitutkintoja varten. Opiskelijan on jatkettava talvikautena jossakin kurossa käytännöllistä harjoittelua. Henkilökohtaista laulunopiskelua voi kukin jatkaa kotiseudullaan opiston hyväksymien laulunopettajien johdolla. Vuoden kuluttua opiskelijat palaavat.
2. T o i s e l l e k u r s s i l l e, joka myös on kuukauden pituinen. Tällöin suoritetaan teoreettisten aineiden kertaus ja käytännöllinen harjoittelu. Tällä kurssilla on suoritettava kurssitutkinnot ja näytteet. Peruskoulutuksessa hyväksytyille annetaan opiston peruskoulutusta koskeva todistus.

b. Jatkokoulutus:

Peruskoulutuksen suorittaneet kuoronjohtajat voivat ryhtyä suorittamaan jatkokoulutusta koskevia kurssitutkintoja. Valmentautuminen kuoronjohtajien tutkintoihin tapahtuu itseopiskellen tai kirjeopiston opetuskirjējärjestelmää käyttäen, sekä myös yksityisopetuksen avulla ja kesäkurssien luentoja seuraten. Käytännöllinen harjoittelu jatkuu jälleen kuorotoiminnan yhteydessä kunkin kotipaikkakunnalla ja kesäkurssien jatko-opiskelua koskevilla lyhyemmillä kertauskurssilla. Jatkokoulutuksen kurssitutkintoja voi asianomainen opiskelija suorittaa joko kesäkurssien yhteydessä tai kirjeopiston kautta, tai sopimuksen mukaan. Käytännölliset näytteet on suoritettava kesäkurssilla, samoin kuin tutkielmaa koskeva seminaariharjoittelu. Jatkokoulutuksen kurssitutkinnot ja näytteet on suoritettava kahden vuoden kuluessa peruskoulutusta koskevan todistuksen saamisesta. Viidentenä vuonna on jatkokoulutukseen osallistuvan suoritettava jatkokoulutusta koskevan todistuksen saamista varten vaadittavat loppukurssit. Tällöin tutkitaan hänen edellytyksensä kuoronjohtajatehtävissä. Viidentenä vuonna kuoronjohtajalinjan opiskelijoilla on tilaisuus suorittaa myöskin opiston musiikinohjaajatodistuksen saamiseen vaadittavat tutkinnot ja näytteet.

L a u l a j a l i n j a n opiskelijat valmentautuvat niinkään kurssitutkintoihin itseopiskellen, kirjeopiston opetuskirjeitä hyväkseen käyttäen ja palaten kesäkurssille kuuntelemaan luentosarjat, osallistumaan käytännölliseen harjoitteluun, suorittamaan tutkintoja, sekä talvisin jatkaen laulunopiskelua oman laulunopettajan johdolla. Jatkokoulutuksen hyväksyttävästi suorittaneet kuoronjohtajat saavat päästötodistuksen, koskeimmilla arvosanoilla suorittaneet opiston diplomikirjan kera.

KURSSIVAATIMUKSET

Perusvalmennuskurssit (ensimmäinen ja toinen kurssi).

Kuoronjohtajalinja	Laulajalinja
Musiikinteoria:	
Linnala: Musiikinteoria I, II, kesäkurssien luennot ja harjoitukset	samoin
Kuorolaulun käsikirja liitteineen: siv. 1-46, 66-84-94, Liite kokonaan	samoin
Musiikinhistoria:	
Veikko Helasvuo: Musiikinhistoria	samoin
Toivo Haapanen: Suomen Säveltaide Kesäkurssien luentosarjat	
Musiikkipsykologia:	
Eino Roiha: Johdatus musiikkipsykologiaan	samoin
Kirjan alusta 10 siv ja lopusta 40 siv.	
Säveltapailu I ja II kurssi	samoin
Kuoroäänenuodostuksen peruskurssi	Äänenmuodostus, solistinen lauluohjelmisto erikseen määrätty
Pianonsoitto: erikseen määrätty	samoin
Kuorolauluohjelmisto: erikseen määrätty	samoin

Jatko-koulutus

Kuoronjohtajalinja	Laulajalinja
Musiikinteoria:	
Kenraalibasso, Wegelius – Linnala: Kenraali-Basso,	
Linnala: Soinnituksen perusteet	
Soinnutus, sovittaminen ja soitintaminen erikseen määrätty	
Musiikinhistoria ja –estetiikka: Kesäkurssien luentosarjat, sekä erikoisteos tai teoksia sopimuksen mukaan.	samoin
Musiikkipsykologia:	
Eino Roiha: Johdatus musiikkipsykologiaan (kokonaan)	
Säveltapailu, kurssi III	samoin
Kuoroäänenuodostuksen jatkokurssi	Äänenmuodostus, solistinen lauluohjelmisto erikseen määrätty
Pianonsoitto: erikseen määrätty	samoin
Analyysitehtävä: a cappella, sekä säestyksellisiä	Analyysitehtävä: yksinlaulu
Muoto- ja sointurakenne, puhtausanalyysi, esityksellinen analyysi	Muotorakenne, puhtaus esityksellinen analyysi
Kirjallinen tutkielma: erikseen määrätty	samoin
K u o r o n j o h t o t e h t ä v ä :	L a u l u n ä y t e :
a. vapaavalintaisen polyfonisen kuoroteoksen johtaminen,	a. vapaavalintaiset ja
annetun primavistatehtävän harjoittaminen	
b. vapaavalintaisen orkesterisäestyksellisen kuoroteoksen johtaminen	b. määrätty tehtävät

B: Viisivuotinen nuorison musiikinohjaajakoulutus

a. Peruskoulutus

1. **E n s i m m ä i s e l l e k u r s s i l l e**: kolmen viikon pituiselle valmennuskurssille hyväksytään opiskelijat hakemusten perusteella. Hakuaika: helmikuu.

Valmennuskurssilla opiskelijat perehtyvät kurssivaatimusten edellyttämiin teoreettisiin aineisiin ja aloittavat harjoittelun käytännöllisissä aineissa.

Valmennuskurssin suorittaneiden tulee kesäkurssin päätyttyä ryhtyä valmistautumaan kurssitutkintoihin. He voivat käyttää heitä varten suunniteltuja kirjeopiston opetuskirjeitä. Käytännöllisiä harjoituksia on valmennuskurssilla saatujen kokemusten perusteella jatkettava koulu- ja nuorisomusiikkikerhoissa. Vuoden kuluttua opiskelijat palaavat

2. **T o i s e l l e k u r s s i l l e**, joka niinkään on kolmen viikon pituinen. Tällä kurssilla suoritetaan teoreettisten aineiden kertaus, sekä käytännöllinen harjoittelu. Suoritetaan myös peruskoulutusta koskeva johtamisharjoittelu nuorison musiikkileirillä. Kurssin aikana suoritetaan vaaditut tutkinnot ja näytteet.

Peruskoulutuksesta selviytyneille annetaan Klemetti-Opiston nuorison musiikinohjaajan peruskoulutusta koskeva todistus.

b. Jatkokoulutus

Peruskoulutuksen suorittanut henkilö voi edelleen kolmen vuoden aikana siitä, kun on saanut todistuksen, suorittaa jatkovalmennusta koskevat kurssitutkinnot, sekä opetus- ja johtamisnäytteet.

Teoreettiset aineet on mahdollista opiskella itseopiskelun tietä, tai kirjeopiston opetusjärjestelmää käyttäen. Käytännöllisten aineiden harjoittelua voidaan jatkaa edelleen koulujen ja nuorisojärjestöjen nuorison musiikkikerhossa, nuorisokuoroissa ja -orkestereissa kukin kotipaikkakunnallaan.

Tutkintovaatimuksia voi käydä suorittamassa kesäkurssien aikana järjestettävillä kertauskurseilla. Johtamis- ja opettamisharjoittelua on jokaisen jatkovalmennuskurssilla olevan suoritettava nuorison musiikkileirillä vähintään viikon ajan kunakin kolmena jatkovalmennuskeskenä.

Kolmantena jatkovalmennuskeskenä suoritetaan yleiskertaus, lopputulokset ja näytteet (opettamisessa ja johtamisessa).

Jatkovalmennuksesta selviytynyt saa Klemetti-Opiston nuorison musiikinohjaajan päästötodistuksen, korkeimmilla arvosanoilla suorittanut opiston diplomin kera.

NUORISON MUSIIKINOHJAAJKURSSIN KURSSIVAATIMUKSET

1. Musiikinteoria: Eino Linnala: Teoria I ja II, Kuorolaulun käsikirja liitteinen.
2. Musiikinhistoria: Veikko Helasvuo: Musiikinhistoria, Toivo Haapanen: Suomen Säveltaide, luennot.
3. Musiikkipsykologiaan ja –sosiologian luennot.
4. Säveltäminen I ja II.
5. Pianonsoitto /erikseen määrätty).
6. Nokkahuilusoitto (erikseen määrätty).
7. Koulusoittimet ja niiden soitto (erikseen määrätty).
8. Soitinyhtyeet (erikseen määrätty).
9. Kuoroäänenuodostus, peruskurssi.
10. Jonkin orkjesterisoittimen (vapaavalintainen) soitto (erikseen määrätty).
11. Ohjelmiston selvittely
12. Johtamisharjoittelu ja -näyte.

NUORISON MUSIIKINOHJAAJAN JATKOVALMENNUS
Soitinlinja

- 1 Musiikinteoria:
Wegelius – Linnala: Kenraalibasso
a soinnutus: Linnala: Soinnutuksen perusteet:
b sovittaminen
c soitintaminen
- 2 Musiikinhistoria: Luentosarjat, erikoisteos mukaan
- 3 Säveltapailu, kurssi III
- 4 Laulumusiikin perusteet, luentosarja
- 5 Pianonsoitto (erikseen määrätty)
- 6 Nokkahuilunsoitto (erikseen määrätty)
- 7 Jonkin orkesterisoittimen (vaapaavalintainen) soitto
- 8 Orkesterisoitto
- 9 Ohjelmistonvalmennus
- 10 Orkesterin johtaminen
Johtamisnäyte

Kuorolinja

- Wegelius – Linnala: Kenraalibasso
Sovittaminen
- samoin
- samoin
- Kuoroäänenmuodostuksen jatkokurssi
- samoin
- Kuoro-ohjelmisto (erikseen määrätty)
- Erikseen määrätty
- samoin
- Kuoron johtaminen
- samoin

(JKPK 25.1.1961)

Liite 4. Musiikin tuntiopettajien kurssi kansakoulunopettajille v. 1968–1969

Opetusohjelma

I Musiikkitietous

- Musiikin historia. Kuunneltuun musiikkiin nivelyvä musiikin historian ja muoto-opin kurssi.

Tentti toisena kesänä tai harjoitteluaikana.

1. kesä	2. kesä
2 t. (40 t.)	2 t. (40 t.)

1. Jansson-Rabe: Musiken genom tiderna I-III tai Ranta: Musiikin historia I-II
2. Kuusisto: Musiikkimme eilispäivää (I luku "Suomen sävellystaide ja II luku "Jean Sibelius")
3. A.O.Väisänen: ?
4. Uusinta musiikkia luentoina.

- Musiikin teoria. Tentti kuten edellä.

1. kesä	2. kesä
1 t. (20 t.)	1 t. (20 t.)

Tentti kuten edellä.

1. Linnala. Musiikin teorian oppijakso I-II
2. Kenraalibasson alkeet
3. Melodian yksinkertainen soinnuttaminen soinnutustehtävinä

II Laulutaito

- Säveltapailu, äänenmuodostus 2 vk.	1. kesä	2. kesä
2 vk. unkaril.menetelmä	1 t. (20 t.)	1 t. (20 t.)
- Kuoron johtaminen	1 t. (20 t.)	1 t. (20 t.)

III Soittotaito

- Pianonsoitto, 2 x 1/2 t. viikossa yksityisopetusta kurssilaisille, joiden pianonsoittotaito ei täytä asetettavia vaatimuksia. Harjoitteluvuorot varattava!
- Jousisoittimet, 1 tunti päivittäin ryhmissä
- Nokkahuilunsoitto 1-2 viikon kurssi
- Orff-soittimisto 1-2 viikon kurssi 3 tai 6 tuntia
- Liikunta 1-2 viikon kurssi

IV Opetustaito

- Luentoja opetusmenetelmistä.

Tunteja yhteensä 400, joista harj.tunteja (ryhmä-?) 348 luentoja 56. (JKPK 2.2.1968, liite.)

Liite 5. Kuorolaulun käsikirjan sisällysluettelo

Alkulause, *toimituskunta*

Muuisesta yleissivistyksestä, *Matti Rautio*

Kuorolaulun kehitysvaiheita, *Veikko Helasvuo*

Hyvä kuorolaulu Heikki Klemetin mukaan, *Armi Klemetti*

Kuoronjohtajan tiedoista ja taidoista, *Jouko Tolonen*

Kuoron harjoittamisen opetusoppia, *L. Arvi P. Poijärvi*

Rytmistä, *Matti Rautio*

Musiikin pienoismuodoista, *Joonas Kokkonen*

Kuorolaulun puhtaudesta, *Jouko Tolonen*

Äänielinten rakenteesta ja toiminnasta, *Aatto Sonninen*

Ääntäminen kuorolaulussa, *Martti Hela*

Säestykselliset kuoroteokset, *Nils-Erik Fougstedt*

Ohjelmiston valinta, *Ahti Sonninen*

Kirkkokonserttien ohjelmat, *Taneli Kuusisto*

Kuorohengestä ja -kurista, *Väinö Lunnasvaara*

Miten harjoitan naiskuoroa, *Taru Linnala*

Miten harjoitan mieskuoroa, *Ossi Elokas*

Miten harjoitan sekakuoroa, *Hilkka Norkamo*

Osaammeko säveltapailua? *Inkeri Keravuori*

Äänenkäytöllisiä ohjeita:

Jolanda di Maria Petris'in ohjeita

Maria Heidin ohjeita

Jorma Huttusen ohjeita

Musiikkikirjastojen merkityksestä, *Seppo Nummi*

Klemetti-Opisto, *Arvo Vainio*

Klemetti-Opiston kurssivaatimukset

Klemettiopistolaiset ry, *Jalmari Aalto*

Täydennysliitteessä

Latinankielisten kuorolaulujen ääntämisestä, *Aarno Maliniemi*

Lyöntiteknikasta, *Jouko Tolonen*

Puhtauden harjoittaminen, *Ahti Sonninen*

Äänten harjoittamisen tekniikkaa, *Martti Hela*

Liite **ttajaluettelo Ope-196953**

Aalto, Jalmari	1955–1967	opettavat aineet ja kurssit eri aineita eri kursseilla, pääasiassa kuoronjohtoa
Ahonen, Tuomo	1962	käyrätorvi, Nuorison musiikkileiri
Alestalo, Raija	1959–1960	säestykset eri kursseilla
Andersén, Harald	1957–1968-	kuoronjohdon ja teorian opetus, kuorosten johtaminen
Angervo, Ari	1968	viulu, Nuorison musiikkileiri
Asplund, Roy	1963	viulu + eri aiheita, Nuorison musiikinohjaajakurssi ja Nuorison musiikkileiri
Anttila, Kalevi	1961	kuorosten harjoittaminen
Berglund, Paavo	1955–1957, 1959, 1961–1962	kapellimestari, Orkesterikurssi
Bergman, Jorma	1957	viulu, Orkesterikurssi
Bergroth, Rolf	1963	piano, Pianokurssi
Bister, Hannu	1967	piano, Nuorison musiikkileiri
Bister, Veli-Pekka	1968	sello, Nuorison musiikkileiri
Borenius, Aune	1959–1960, 1963	kuoroäänten harjoittaminen
Carlson-Nuotio, Greta	1957	säestykset eri kursseilla
Cederlöf, Egil	1964, 1968	nokkahuilu, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Chydenius, Kaj	1961	kuoron johtamisharjoituksia
Dahlström, Fabian	1962–1964, 1966	nokkahuilu, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Edelmann, Casi(mir)	1956–1957	nokkahuilu, Orff-soittimet, Nuorison mus. ohjaajakurssi
Eskola, Aune	1959–1960	lausunta, lausuntakurssi
Fagerlund, Martin	1968–	musiikin teoria ja säveltapailu
Fischer, Lore	1966–1967	yksinlaulu
Garam, Lajos sr.	1962–1963	tulkkaus
Garam, Lajos jr.	1967–1968 –	viulu, Nuorison musiikkileiri
Haapalainen, T. Ilmari	1962, 1965–1967	eri aineita, mm. teoria ja säveltap. Kuorosten harj.
Haapanen, Tuomas	1956, 1962	viulu, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Haipus, Eino	1959	kapellimestari, oopperan harj. ja johtaminen
Hairston, Jester	1963	Negro Spirituals-kuoron johtaminen
Hakasalo, Kalevi	1958–1963	kuoroäänten harjoittaminen
Hakasalo, Kimmo	1959–1965	korrepetiittori, laulukurssien säestykset, kuoroharj.
Hakkarainen, Eero	1965, 1968	säveltapailu, Säveltapailuseminaari

Hapuoja, Jukka	1954–1967	sello, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Harmaala, Eero	1968 –	yksinlaulu
Heidi, Maria (Rautavaara)	1955–1959	yksinlaulu
Heikkilä, Hannu	1956	yksinlaulu
Heikkilä, Kerstin	1956	säestykset
Heino, Maija-Liisa	1961–1964	piano, Nuorion musiikinohjaajakurssi, säestykset
Hela, Martti	1955–1960	luentoja, johtamisharjoituksia
Helasvuo, Veikko	1953–1968	luennot, musiikin historia, johtamisharjoituksia
Helkiö, Pauli	1964–1968	Nuorison musiikkileirin johtaminen
Hietala, Osmo	1959	Näytetunti Nekalan lapsikuoron kanssa
Hirvonen, Eija	1962	viulu, Nuorison musiikkileiri
Holva, Leo	1959–1961	eri aineita, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Huttunen, Jorma	1957–1959	yksinlaulu
Hymander, Hjördis	1957–1968	säestykset
Hyttinen, Bruno	1955–1956	Puolustusvoimain soitto-oppilaiden valvonta
Hästbacka, Ulf	1962–1964	viulu, Nuorison musiikkileiri
Ignatius, Jouko	1964	viulu, Nuorison musiikkileiri
Indermühle, Heidi	1964–1966	huilu, Nuorison musiikkileiri
Jaatinen, Reima	1965–1966	trumpetti, Nuorison musiikkileiri
Jahr, Jutta	1958	eri aineita, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Jahr, Werner	1958	eri aineita, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Jalas, Jussi	1961–1963	luentoja eri aiheista
Jalas, Tapio	1966	huilu, Nuorison musiikkileiri
Johansson, Bengt	1961–1963	luentoja musiikinhistoriasta
Junttu, Ture	1961–1964	lausunta, Lausuntakurssi
Jylhä, Pentti	1961–1968	lyömäsoittimet, Nuorison musiikkileiri
Kallio, Arto	1967	viulu, Nuorison musiikkileiri
Kallioniemi, Sole	1954–1967	säestykset
Kamu, Okko	1964–1965, 1968	viulu, orkesterin johtaminen, Nuorison musiikkileiri
Karanko, Outi	1964	tulkkaukset
Karma, Erik	1956	viulu, Orkesterikurssi
Karttunen, Antero	1964	luennot
Karttunen, Väinö	1953–1959	yksinlaulu, myös kuorojen harjoittaminen ja kuoronjohdon opetus
Kataja, Lassi	1968	musiikin historia

Katajavuori, Ulla	1960–1965	kantele, Kantelekurssi
Katrama, Jorma	1961	kontrabasso, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Keravuori, Inkeri	1953–1960	säveltäpailu
Kiiski, Paavo	1967–1968	säveltäpailu, Sävektäpailuseminaari
Koivukoski, Tapio	1962, 1965	johtamisnäytt. harj. B-ork.viuluääni- en harj. Nuorison musiikkileiri
Kokkonen, Joonas	1957–1958, 1964, 1968	luentoja eri aiheista
Korhonen, Sohvi	1968	piano, Nuorison musiikinohjaaja- kurssi
Korteniemi, Kalevi	1966	viulu, Nuorison musiikkileiri
Koskimies, Pentti	1965	säestykset
Kostermaa, Yrjö	1961, 1963, 1968	oopperoiden ohjaus
Krohn, Felix	1962	luentoja
Kropsu, Einari	1957	kuorojen johtaminen eri tilaisuuksis- sa
Kulku, Pertti	1968	trumpetti, Nuorison musiikkileiri
Kuoppamäki, Matti	1967	kontrabasso, Nuorison musiikkileiri
Kurki, Seppo	1962	viulu, Nuorison musiikkileiri
Kuusisto, Ilkka	1960–1968 –	eri aineita, pääasiassa kuoronjohdon opetus
Kuusisto, Taneli	1956–1964, 1966–1968	luentoja eri aiheista
Kytömäki, Arvi	1961	eri aineita, pianoryhmät, Nuorison musiikinohjaaja-kurssi, säestykset
Lahtinen, Lauri	1961	yksinlaulu
Lammentausta, Reino	1956–1957, 1959–1964	eri aineita, Nuorison mus.ohjaaja- kurssi
Lampinen, Olavi	1963–1966	pasuuna, Nuorison musiikkileiri
Larjovaara, Sinikka	1964–1966	tulkkaus
Lehtinen, Matti	1958–1962	yksinlaulu
Liinamaa, T.	1966–1967	B-orkesterin harjoittaminen, Nuori- son musiikkileiri
Linnala, Eino	1954–1956	musiikin teoria
Linnala, Taru	1955–1957, 1959–1963	yksinlaulu, naiskuorojen johtaminen
Lunnasvaara, Väinö	1953–1954	luentoja
Lötjönen, Tapio	1962–1968	klarineti, Nuorison musiikkileiri
Malkki, Osmo	1959	alttoviulu, Orkesterikurssi
Mansnerus, Ilpo	1968	huilu, Nuorison musiikkileiri
Metsälä-Ignatius, Kerttu	1964	yksinlaulu
Mikkilä, Timo	1964–1965	piano, Pianokurssi
Mäkinen, Timo	1961	luentoja
Nelimarkka, Mauno	1966	käyrätorvi, Nuorison musiikkileiri
Nel, Rudolf	1967	Fischerin kurssin säestykset
Noras, Arto	1965	sello, Nuorison musiikkileiri

Norkamo, Hilikka	1956	kuoronjohdon opetus
Nummelin, Oiva	1956–1963, 1965–1968	kontrabasso, Orkesterikurssi ja Nuorison mus.leiri
Nummi, Seppo	1956–1960, 1962, 1964, 1966–1967	luentoja eri aiheista, laulustudio
Ojala, Lauri	1961–1964, 1966–1967	trumpetti, Nuorison musiikkileiri
Paakkunainen, Maj-Lis	1965–1966	säestykset
Pajamies, Kyllikki	1959–1960	yksinlaulu
Pajanne, Martti	1960–1961	viulu, alttoviulu, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Panula, Jorma	1960	Orkesterikurssin kapellimestari
Parviainen, Seija-Sisko, (Raitio)	1954–1959	säveltapailu, säestykset
Penttilä, Sirkka	1966–1967	säestykset
Pelto, Pentti	1961–1962, 1966–1967	eri aineita
Peltonen, Markku	1966	fagotti, Nuorison musiikkileiri
Pesola, Väinö	1953–1954	kuoronjohdon opetus, kuorojen johtaminen
Pesonen, Olavi	1960–1962	luentoja
Péter, József	1961–1968	säveltapailu, eri kurssit, Säveltapailuseminaari
Pétris, Jolanda di Maria	1956–1968	yksinlaulu
Pietikäinen, Mauri	1964–1966	alttoviulu, Nuorison musiikkileiri
Piipponen, Matti	1960–1963	viulu, Orkesterikurssi, oopperan ohjaus
Pirilä, Raili	1960	eri aineita, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Pohjola, Erkki	1961–1968	koulusoittimet ja viulu, luentoja, Nuorison musiikinohjaajakurssi, Orkesterikurssi
Pohjola, Paavo	1958–1959	viulu, Orkesterikurssi
Pojjärvi L. Arvi P.	1953–1968	luentoja eri aiheista, kuoronjohdon opetus, kuorojen johtaminen
Pojjärvi, Ylermi	1968	viulu, Nuorison musiikkileiri
Portman, Stephen	1963–1965	säestykset, pianokurssin opetus, Nuorison musiikkileirin kamarimusiikkiyhtyeet ja orkesteri
Poutiainen, Otto	1963–1968	viulunsoiton ja nokkahuilun ryhmäopetus, Nuorison musiikinohjaajakurssin johtaminen
Pullinen, Vili	1960–1961	sello, Orkesterikurssi
Rantasalo, Inkeri	1960–1968	yksinlaulu
Raubsch, Edgar	1961	luento
Raunio, Lyyli	1953–1954	kuoronjohdon opetus, kuorojen johtaminen
Rautio, Erkki	1963–1964	sello, Nuorison musiikkileiri

Rautio, Matti	1957–1959, 1962–1963, 1965	luennot, Nuoriosn musiikinohjaajurs- si
Rautio, Paavo	1957–1958	viulu, Orkesterikurssin kapellimesta- ri 1958
Rauttenbacher, Josef	1967–1968	huilu, Nuorison musiikkileiri, säes- tykset
Reimaa, Enok	1953	yksinlaulu, luentoja
Rinkama, Nisse	1961	oopperan kapellimestari
Roiha, Eino	1953–1955	luennot, lähinnä musiikkipsykologi- asta
Rounioja, Aino	1954, 1963, 1965–1967	yksinlaulu
Ruhanen, Oiva	1964–1967	yksinlaulu
Ruottinen, Olli	1961–1963, 1965, 1968	huilu, Orkesterikurssi, Nuorison mus.ohjaajkurssi, Nuorison musiik- kileiri
Räty, Risto	1968	pasuuna, Nuorison musiikkileiri
Saarinen, Mirjam	1968	yksinlaulu
Saarits, Sulo	1953–1955	yksinlaulu
Salmela, Aarno	1962–1963, 1966–1967	alttoviulu, Orkesterikurssi ja Nuori- son musiikkileiri
Salonen, Lahja	1958	lausunta, Lausuntakurssi
Salonen, Pentti	1964–1965	viulu, Nuorison musiikkileiri
Schnurbein, Sibylle, von	1959–1960	nokkahuilu, Nuorison musiikinohjaa- jakurssi
Segerstam, Hannele	1965–1967	viulu, Nuorison musiikkileiri
Segerstam, Leif	1961–1962, 1965–1967	viulu, Nuorison musiikkileirin kapel- limestari
Sikl, Alois	1968	luento
Simola, Inkeri	1968 –	musiikkiliikunta, Nuorison musiiki- nohjaajakurssi
Sipilä, Asser	1961–1967	oboe, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Sistonen, Pentti	1963–1964, 1967–1968	viulu, Nuorison musiikinohjaajakurs- si
Siukonen, Leena	1960–1961	viulu, Nuorison musiikkileiri
Sonninen, Aatto	1957–1960, 1962–1963	luennot äänifysiologiasta
Sonninen, Ahti	1953–1967	eri aineita eri kursseilla, mm. kuor- onjohdon opetusta, kuorojen johta- minen
Sopanen, Hannu	1964, 1967	trumpetti, Nuorison musiikkileiri
Suihko, Tauno	1957	kuoronjohdon ohjaus
Suominen, Rakel	1956	eri aineita, Nuorison musiikinohjaa- jakurssi
Söderblom, Ulf	1961–1964	Nuorison musiikkileirin kapellimes- tari
Teittinen, Heikki	1953–1954	yksinlaulu

Tepponen, Juhani	1968	viulu, Nuorison musiikkileiri
Tikka, Kari	1966	Nuorison musiikkileirin kapellimestari
Tolonen, Jouko	1955–1968	eri aineita, kuorojen johtaminen
Tolonen, Timo	1964–1966	teoria-aineita eri kursseilla
Tuloisela, Matti	1965–1968 –	yksinlaulu
Tuominen, Teppo	1962–1963	sello, Nuorison musiikkileiri ja Nuorison mus,ohj.k.
Tuomisaari, Dora	1960–1961	nokkahuilu, Nuorison musiikinohjaajakurssi
Vainio, Arvo	1953–1968	äänenkäyttö, Klemetti-Opiston johtaja
Vainio, Jarmo	1962–1968	sello, Nuorison musiikkileiri
Vainio, Riitta	1963	Liikuntaleiri
Valjakka, Taru	1968	yksinlaulu
Valve, Marketta	1960–1962	säestykset
Viljava, Aarne	1961–1963	fagotti, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Vogt, Karlheinz	1961	viulu, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikkileiri
Voutilainen, Ennu	1955–1958	viulu, Orkesterikurssi ja Nuorison musiikinohjaajakurssi
Vänttinen, Tauno	1961, 1965–1968	säveltapailu, eri kurssit
Wahrman, Asta	1968	viulu, Nuorison musiikkileiri
Wuorenrinne T. I.	1961	luentoja

Liite 7. Opettajaluonnehdintoja

Andersén, Harald (1919–2001), diplomiekonomi (1939), kanttori-urkuri (1946), teologian tohtori h.c. (Åbo Akademi 1974), Valtion säveltaidepalkinto (1976), professorin arvonimi (1978).

Työura: Ennen kuin sai kutsun Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin opettajan virkaan vuonna 1956, toimi kahdeksan vuotta Kruununhaan ruotsalaisen kansakoulun johtajana ja kaupallisen linjan opettajana. (Pajamo & Tuppurainen 2004, 461–471.) Toimi myös kanttori-urkurina Töölön seurakunnassa ja vuodesta 1956 Meilahden, sittemmin Tuomaan seurakunnassa (Kuusisto 1979, 25). Kuoroura alkoi jo ennen sotia, vuonna 1939 jolloin hän lyhyen aikaa johti Töölön seurakunnan kirkkokuoroa. Jatkosodan aikana Andersénilla oli 40-henkinen mieskuoro, ”Konnun laulajat”, joka kiersi Itä-Karjalan ja Aunuksen alueella. (Kilpiö 2003; Kuusisto 1979.) Ruotsinkielisten mieskuorojen Frihetsbröderna (1946–1949) ja Svenska Sångare (1949–1959) johtajan tehtävien lisäksi Andersén perusti vuonna 1953 Chorus Sanctae Ceciliae -sekakuoron, jonka runkona olivat Töölön seurakunnan uudelleen perustetun kuoron jäsenet. Tavoitteena oli esittää muutakin kuin kirkkomusiikkia. (Kilpiö 2003.) Lyhyen aikaa, 1959–1960 kauden Andersén johti Cantores Minoresta apujohtajanaan Ilkka Kuusisto (Partanen 2003a). Kamarikuoro Cantemuksen johtajana Andersén oli sen perustamisesta, vuodesta 1958 lähtien vuoteen 1977. Cantemuksesta tuli Sibelius-Akatemian kamarikuoro vuonna 1960. Klemetti-Opiston Kamarikuoron Andersén perusti vuonna 1959 ja Radion Kamarikuoron vuonna 1962. Molemmat kuorot hän jätti vuonna 1981 siirtyessään eläkkeelle..

Klemetti-Opiston opettajaksi Andersén kutsuttiin vuonna 1957. Siellä hän toimi eläkkeelle siirtymiseensä asti, vuoteen 1981. Klemetti-Opistossa Andersén piti luentoja eri aiheista, opetti kuoronjohtoa ja johti kamarikuoron lisäksi eri kurskien opiskelijoista koottujen kuorojen esittämiä suurteoksia, mm. Davidin ”Deutsche Messen” ja Carissien oratorion ”Jefta”. Klemetti-Opiston toimintaperiaatteiden mukaisen ruotsinkielisen Wegelius-instituutin perustamisessa Andersénilla oli keskeinen asema (Partanen 2003b). Tämän instituution johtokunnassa hän toimi kuolemaansa saakka (Andersén 2001; v. Bonsdorff & Djupsjöbacka 2006, 186).

Andersén oli kuorotoimintansa lisäksi keskeinen Suomen luterilaisen kirkon liturgian ja virsi-sävelmistön uudistaja. Hän toimi myös yhdessä Taneli Kuusiston kanssa Pohjoismaisen koraalikomitean jäsenenä 1940-luvun lopulla (Partanen 2003a). Erilaisia yhteiskunnallisissa tehtävissä hän oli muun muassa Opetusministeriön alaisten Valtion Säveltaidetoimikunnan ja Taiteen keskustoitikunnan jäsenenä, erilaisissa komiteoissa ja ruotsinkielisissä kuoroliitoissa. (Kuusisto 1979)

Berglund, Paavo (1929–), kapellimestari. Alun perin viulisti, toimi mm. radio-orkesterin konserttimestarina. Kapellimestariopintoja Wienissä 1951–1955 välisenä aikana, Yhdysvalloissa 1960. Työura: Kapellimestaridebyytti 1952, jolloin perusti myös Helsingin kamariorkesterin. Berglund on Suomen kansainvälisesti menestyneimpiä kapellimestareita, mm. Bornemouthin sinfoniaorkesterin taiteellinen johtaja vuodesta 1972 vuoteen 1979. Radion sinfoniaorkesterin ylikapellimestari 1962–1972, Helsingin kaupungin ylikapellimestari 1975–79. Tukholman filharmonisen orkesterin kapellimestari 1987–1991, Tanskan kuninkaallisen orkesterin ylikapellimestari 1993–1997. Johti Akateemista Laulua 1959–1961. Valtion säveltaidepalkinto 1972. Sibelius-Akatemian kunniatohdori 1997. Runsaasti kapellimestarivierailuja eri puolilla maailmaa. Runsaasti levytyksiä. (Englund 1976, Haapakoski 2002.) Klemetti-Opiston orkesterikurssin kapellimestarina vuosina 1955–1957, 1959, 1961–1962.

Heidi, Maria (Mariaheidi Rautavaara) (1927–), laulajatar ja laulupedagogi. Opiskeli lähinnä Ruotsissa, Ranskassa ja Italiassa Suomen lisäksi. Ensikonsertti Helsingissä 1947, kilpailuvoittoa: Belgian kansainvälinen kilpailu 1949, Geneve 1956. (Marvia, A. 1979.) Klemetti-Opistossa hän opetti laulua vuosina 1955–1959.

Hela, Martti (1890–1965). Musiikkipedagogi ja säveltäjä. Hela opiskeli monipuolisesti Suomessa ja ulkomailla. Urkuriksi hän valmistui Helsingin lukkari-urkurikoulusta 1912 ja opiskeli Helsingin

yliopistossa, jossa väitteli filosofian tohtoriksi vuonna 1932. Pääasiallisen elämäntyönsä Hela suoritti eri seminaarien (Rauma, Kajaani, Heinola, Helsinki) musiikin ja kasvatustieteen opettajana ja johtajana. Hänen viimeisin virkansa Helsingin väliaikaisen opettajakorkeakoulun johtajana sijoittuu ajalle 1947–1954. Klemetti-Opiston johtokunnan varapuheenjohtajana hän toimi kuolemaansa saakka. Hela toimi myös monissa muissa luottamustehtävissä, kuten Suomen Musiikinopettajain Liiton puheenjohtajana vuosina 1948–1956. Professorin arvonimen hän sai vuonna 1954. (Marvia, E. 1977.)

Helasvuo, Veikko (1916–1993). Filosofian maisteri Helsingin yliopistosta 1943, minkä lisäksi opiskeli pianon- ja urkujen soittoa. Sibelius-Akatemian musiikin historian opettajana hän toimi 1944–1948 ja lehtorina 1948–1959, vararehtorina 1959–1971, rehtorina 1971–1981. Helasvuo toimi keskeisissä musiikkialan järjestöissä.

Kallioniemi, Sole (1909–1995), pianotaiteilija. Suoritti Helsingin Konservatorion diplomoin vuonna 1933. Vuonna 1932 pitämänsä ensikonsertin jälkeen esiintyi etenkin kamarimusiikkina ja säestäjänä. Klemetti-Opistossa hän toimi eri laulunopettajien korrepetiittorina vuodesta 1954 vuoteen 1967.

Kuusisto, Ilkka (1933–), kirkkomusiikko, kapellimestari, kuoronjohtaja ja säveltäjä. Ilkka Kuusisto valmistui Sibelius-Akatemiasta kanttori-urkuriksi vuonna 1954 ja musiikinopettajaksi 1958 ja täydensi opintojaan USA:ssa 1958–1959 ja Wienissä 1961. Kuusiston monipuolinen ura on ollut urkurin toimen ohella Yleisradion apulaismusiikkipäällikön virka, Kansallisoopperan kuoronjohtajan ja Helsingin kaupunginteatterin kapellimestarin tehtävät ja Suomen Kansallisoopperan pääjohtajan virka vuosina xx. Kuusisto on johtanut lukuisia kuoroja EOL:sta Radion sinfoniakuoron. Klemetti-Opiston opettajakuntaan Kuusisto liittyi vuonna 1960 ja hänestä tuli Klemetti-Opiston johtaja Vainion jälkeen, jossa toimessa hän oli vuodet 1969–1972. (Aro & Närhinsalo 1978.)

Kuusisto, Taneli (1905–1988), säveltäjä, pianisti ja urkutaiteilija. Kuusisto suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon Helsingin yliopistossa 1928 ja kanttori-urkurin tutkinnon Helsingin kirkkomusiikkiopistossa 1931 opiskellen samanaikaisesti Helsingin Konservatoriossa urkujen ja pianonsoittoa sekä sävellystä, josta teki diplomoin vuonna 1935. Tämän jälkeen hän täydensi opintojaan mm. Leipziginissä. Ensikonsertit säveltäjänä ja pianistina vuonna 1933, urkurina 1935, useita sävellyskonserteja eri puolilla Suomea. Toimi urkurina Töölön seurakunnassa 1943–1963, Yleisradion apulaismusiikkipäällikkönä 1936–1939 ja 1940–1941 sekä Suomalaisen oopperan kuoronjohtajana 1942–1946. Merkittävän elämäntyön Kuusisto teki Sibelius-Akatemiassa, jossa toimi opettajana (1948–1955) ja kirkkomusiikkiosaston johtajana (1955–1957), vararehtorina (1956–1959) ja rehtorina (1959–1971). Kuusisto kehitti yhdessä Harald Andersénin kanssa suomalaista ja pohjoismaista liturgiaa. Lisäksi Kuusisto toimi monissa merkittävässä luottamustehtävissä. Professorin arvonimen Kuusisto sai vuonna 1959 ja Helsingin yliopiston kunniatohtorin arvonimen vuonna 1967. (Koskimies & E. Marvia.)

Lehtinen, Matti (1922–) oopperalaulaja ja laulupedagogi. Lehtinen opiskeli Sibelius-Akatemiassa 1945–1949 sekä Tukholmassa ja Wienissä. Ensikonsertin hän piti 1948 Helsingissä. Kansallisoopperassa hän esiintyi ensi kertaa 1949, minkä jälkeen hänet kiinnitettiin oopperaan. Oopperakiinnitys Kölniin oli vuosina 1952–1955, minkä jälkeen hän palasi Suomen Kansallisoopperaan. Sibelius-Akatemian yksinlaulun professorina hän toimi vuosina 1963–1987. Matti Lehtinen oli Suomen johtavia baritoneja ja hänen ohjelmistonsa ulottui keskeisistä oopperaroleista (Taika-huilun Papageno, Don Giovannin nimiosa ja Leporello, Merikannon Juha jne) suomalaisiin nyky-säveltäjiin. (A. Marvia 1978; Lampila 2002.)

Linnala, Taru, laulajatar ja kuoronjohtaja. Linnala opiskeli Helsingin konservatorion lisäksi Saksassa. Ensikonsertin hän piti Helsingissä vuonna 1934. Sibelius-Akatemian laulunopettajana hän

toimi vuosina 1946–1974, josta lehtorina vuodesta 1966. (Otava IV 1978, 81.) Klemetti-Opistossa Linnalla toimi laulunopettajana ja naiskuoron johtajana vuosina 1955–1957 ja 1959–1963.

di Maria Petris, Jolanda (1916–1987), italialaissyntyinen laulajatar. Opiskeli mm. Bolognassa ja Parmassa, josta lauludiplomi. Oli kiinnitettynä Rooman oopperaan ja esiintyi eri puolilla Eurooppaa sekä Pohjois- ja Etelä-Amerikkaa. Sibelius-Akatemian laulun lehtoriksi hänet kiinnitettiin vuonna 1960. (Aro 1978.)

Pojjärvi, L. Arvi P. (1900–1986), koulu- ja kuoromies. Valmistui filosofian tohtoriksi 1932 Helsingin yliopistosta. Toimi Helsingin normaalilyseon luonnonhistorian ja maantiedon lehtorina 1930–1936, 1946–1959 ja yliopettajana 1959–1967. Kouluhallituksessa 1936–1942 kouluneuvoksena ja 1942–1945 pääjohtajana, jolloin syrjäytettiin poliittisista syistä liian oikeistolaisena. Kustannusosakeyhtiö Otavan johtokunnan jäsen 1942–1969, tietokirjaosaston johtaja 1945–1967. Musiikinharrastukset: pianonsoiton opintoja yksityisesti ja Helsingin musiikkiopistossa, kuoroharrastus alkoi YL:n ja Suomen laulun piirissä. Kehittyi taitavaksi kuoromieheksi ja johti useita ylioppilaskuoroja, toimi Mieskuoro Finlandian varajohtajana 1937–1939. Poijärvi hoiti useita luottamustoimia, mm. Suomen Kansallisoopperan hallituksen puheenjohtaja 1953–1970. Klemetti-Opiston syntyy Poijärvellä oli ratkaiseva vaikutus erityisesti yhteiskuntasuhteittensa vuoksi. (E. Marvia 1978.) Poijärvi toimi Klemetti-Opistossa opettajana ja luennoijana ja hallituksen puheenjohtajana 1953–1973. Professorin arvonimen hän sai vuonna 1965

Raitio, s. Parviainen, Seija-Sisko (1931–), urkutaiteilija ja pedagogi. Suoritti kanttoriurkuritutkinnon tutkinnon 1952, musiikinopettajan tutkinnon 1953 ja urkudiplomin 1954. Ensikonsertti 1954, opintoja Saksassa, konserteja kotimaan lisäksi Tanskassa, Saksassa, Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Kulosaaren yhteiskoulun musiikinopettaja 1953–1957, Paavalin seurakunnan kanttori 1955–1962, Sibelius-Akatemian urkujensoiton ja liturgisen soiton opettaja 1957–1962, säveltäpäilyn lehtori alkaen vuodesta 1961. (Marvia 1978, Huom. Lähteessä on väärä syntymäaika, 1939.) Klemetti-Opiston säveltäpäilyn opettajana, säestäjänä ja urkusolistina 1954–1959.

Segerstam, Leif (1944–) kapellimestari ja säveltäjä. Monipuolinen muusikkous ilmeni jo varhain ja hän suoritti Sibelius-Akatemian diplomit viulunsoitossa ja orkesterinjohtossa vuonna 1963. Samana vuonna hän voitti Mai Lind -pianokilpailun. Lisäksi suoritti orkesterinjohton diplomoin ja jatkodiplomin New Yorkin Juilliard Schoolissa 1963–1965. Segerstam on toiminut kapellimestarina muun muassa Suomen Kansallisoopperassa, Tukholman kuninkaallisessa oopperassa, Itävallan radion sinfoniaorkesterin johtajana, Radion sinfoniaorkesterin ylikapellimestarina 1977–1987 sekä Sibelius-Akatemian orkesterinjohton professorina vuodesta 1997. Vuosina 1995–2001 hän toimi Tukholman kuninkaallisen oopperan musiikinjohtajana ja Helsingin Kaupunginorkesterin ylikapellimestarina vuodesta 1995. Vierailevana kapellimestarina hän on esiintynyt eri puolilla maailmaa. Pohjoismaiden neuvoston musiikkipalkinnon hän sai vuonna 1999. Segerstamin sävellystuotanto on laaja sisältäen muun muassa 200 sinfoniaa. Sävellystyyliliään hän nimittää ”vapaa-pulsatiiviseksi”. (Ks. Lindgren 2005.)

Sonninen, Ahti (1914–1984), säveltäjä. Sonninen valmistui kansakoulunopettajaksi 1936 ja opiskeli sävellystä yksityisesti ja Sibelius-Akatemiassa, minkä lisäksi hän teki useita opintomatkoja ulkomaille. Kansakoulunopettajan tehtävissä hän oli vuosina 1936–1943. Sodan aikana hän toimi Aunuksen radion musiikkipäällikkönä 1943–1944 ja johti sodan jälkeen useita kuoroja. Sibelius-Akatemian koulumusiikkiosaston opettajaksi hän tuli 1957 ja toimi sen lehtorina 1959–1977 sekä Itä-Helsingin musiikkiopiston rehtorina vuosina 1965–1984. Sonninen on tuottelliaimpia säveltäjäjämme, tunnetuin teos lienee hänen läpimurtoteoksensa baletti ”Pessi ja Illusia”. Professorin arvonimen hän sai 1974. (A. Marvia & Virtamo 1979.)

Söderblom, Ulf (1930–), kapellimestari. Söderblom on opiskellut mm. Wienin musiikkiakatemiassa. Suomen Kansallisoopperan kapellimestariksi hän tuli vuonna 1957 ja ylikapellimestariksi vuosina 1973–1993. Savonlinnan Oopperajuhlien kapellimestarina hän on toiminut vuodesta 1967 sekä molempien taiteellisena johtajana. Söderblom on johtanut myös mm. Akateemista Laulua vuosina 1974–1986. FSSF:n taiteellisena johtajana hän on toiminut vuosina 1966–1991. Hän on levyttänyt useita oopperoita ja orkesteriteoksia. Professorin arvonimen hän sai vuonna 1991. (Dahlsröm 2007.)

Tolonen, Jouko (1912–1986), musiikintutkija ja säveltäjä. Tolonen suoritti 1939 filosofian kandidaatin tutkinnon, 1954 lisensiaatin tutkinnon ja väitteli tohtoriksi vuonna 1969 Helsingin yliopistossa. Hän toimi Suomen yleisradion musiikkipäällikkönä 1946–1955 ja Suomen Kansallisoopperan pääjohtajana 1955–1960. Musiikinteoria oli hänen pääopetusaineensa niin Sibelius-Akatemiassa (1960–1966) kuin Turun yliopistossakin (1966–1977). Hän oli myös erinomainen pianisti ja oli opiskellut muun muassa Ernst Lingon oppilaana. Sävellystä ja kapellimestarin taitoja hän opiskeli muun muassa Leevi Madetojan ja Jussi Jalaksen johdolla. (Tolvas 1979.) Hän ei kuitenkaan Sibelius-Akatemian oppilasmatrikkelin mukaan ole ollut opiskelijana Sibelius-Akatemiassa (ks. Dahlström). Sävellyksistään hän toi kantaattinsa *Notku nuori neitsykäinen* Klemetti-Opiston ohjelmistoon ja sitä esitettiin useaan kertaan eri konserteissa.

Liite 8. Kirje klemetiläisille

Espoossa 29.2.2004

Hyvä klemetiläinen (kerran klemetiläinen, aina klemetiläinen)!

Viime keväänä lähetin useille teistä kirjeen, jossa kerroin Klemetti-Opiston 50-vuotisjuhlinnasta. Juhlat onnistuivat hienosti ja Verdin Requiemin esitys oli unohtumaton elämys. Lavalla oli yhteensä noin 130 laulajaa ja soittajaa. Kerroin kirjeessäni myös perehtyneeni Klemetti-Opiston historiaan.

Nyt, kun olen jättänyt Klemetti-Opiston johtajan tehtävät, olen tutkimassa Klemetti-Opiston alkuvuosien eli rehtori Arvo Vainion ajan historiaa. Minulla on käytettävissäni tuon ajan Klemetti-Opiston arkistot, mutta mielelläni ottaisin vastaan myös kirjoitettuja muisteluksia siitä, mitä Klemetti-Opisto on merkinnyt juuri Teille. Työstäni on tarkoitus tulla samalla väitöskirjani. Toinen vaihtoehto hankkia tietoa olisi ollut kyselylomaketyyppinen menetelmä, mutta pidän paljon arvokkaampana tietoja, joista välittyy elämyksellisesti se, mitä Klemetti-Opisto on antanut. Niinpä toivonkin, että innostuisitte kirjoittamaan eräänlaisen elämäkertanne siltä osin kuin se liittyy Klemetti-Opistoon.

Yksityiskohtaisempia ajatuksiani ovat seuraavat kysymykset: Mitä Klemetti-Opisto on antanut opettajan ammattiin, mitä siellä saadut kokemukset ovat merkinneet taide-elämyksinä (estradin molemmin puolin) sekä mikä merkitys on ollut kurssien opettajilla ja opiskelutovereilla? Jos haluatte, voisitte myös arvioida Klemetti-Opiston merkitystä Suomen kuorokulttuurille ja musiikkikasvatukselle yleisemminkin. Monet kävivät Orivedellä vain yhtenä kesänä, muutamille Klemetti-Opistosta tuli vakituinen kurssipaikka. Olisin kiinnostunut tietämään myös miksi kurssi jäi kesken tai miksi tuli lähdeykse useaan otteeseen Orivedelle.

Olen lähettänyt tämän kirjeen monille Klemetti-Opiston kuoronjohdon ja äänenkäytön kursseja käyneille opettajille vuosilta 1953–1968, joiden osoitteet olen löytänyt Fonecta-palvelun kautta. Tästä syystä saattaa olla, että joissain tapauksissa kirje tavoittaa henkilön, joka ei ole ollut klemetiläinen. Pyydän Teiltä anteeksi aiheuttamaani vaivaa. Pistäkää kirje roskiin. Toisaalta moni klemetiläinen on jäänyt tavoittamatta, koska haun perusteella saattoi löytyä parhaimmillaan monta sataa samannimistä!

Vuoden 1959 albumissa oli hauska kuvaus siitä, millaisia opiskelijoita seitsemännellä peruskurssilla oli, mm. heidän keski-ikänsä ja jopa kengännumeronsa. Oli myös sellainen tieto, että vain n. 17 prosenttia naisista oli naimisissa, joten otantaani haittaa kovasti se, että monet naispuoliset opiskelijat ovat varmasti vaihtaneet siviilisäätystä kurssien jälkeen. Niinpä toivoisinkin, mikäli tiedätte ja edelleen mahdollisesti pidätte yhteyttä tällaisiin ”tapauksiin”, että välittäisitte tämän kirjeen sisältöä eteenpäin.

Vaivanpalkaksi arvotaan Markku Kilpiön toimittamia Harald Andersén – Tuttu ja tuntematon – känd och okänd –muistelukirjoja, joissa Klemetti-Opistokin on hyvin esillä sekä yksi Klemetti-Opiston Kamarikuoron kaksois- CD-levy, joista toinen on koottu pelkästään Harald Andersénin johtamista levytyksistä ja toinen sisältää kuoron myöhempien johtajien Kaj-Erik Gustafssonin, Paul Hillierin ja Matti Hyökin johtamia teoksia.

Käsittelen kirjoitukset nimettöminä. Toivon kuitenkin, että liittäisitte nimenne ja yhteystietonne kirjoitukseenne jo pelkästään arvonnän vuoksi.

Toivon saavani kirjoituksenne mahdollisimman pian ja viimeistään 30.4.2004 mennessä osoitteella:

Pirkko Partanen
Vaahterakuja 15
02940 Espoo
sähköpostitse
pirkko.partanen@helsinki.fi
puhelin työhön 09-191 29763
telefax 09-191 29768 tai 09 191 29769

Ystävällisesti tervehtien

Pirkko Partanen
musiikin didaktiikan assistentti
Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos (1.3.2004 alkaen Soveltavan kasvatustieteen laitos)

P.S. En pane mukaan palautuskuorta tai postimerkkiä, koska en halua mitenkään painostaa vastaan, mutta korvaan kyllä vastanneiden vaivat!
Sama

Liite 9. Klemetti-Opiston Kamarikuoron ohjelmisto 1959–1968

Harald Andersén	Jeesus, salli nimes sun (sov.)	1962	
	Tähti taivahinen kerran (sov.)	1962	
Johann Bach	Elo täällä on vain varjo	1961	
Johann Sebastian Bach	Lobet den Herm' alle Heuden (Ps. 117)	1962	
Erik Bergman	Akvarelli	1966	
Helmut Bornefeld	All Morgen ist ganz frisch und neu (Koraalikantaatti n:o 2)	1959	ek
Enrico Bossi	Westminster Abbey	1966	
Benjamin Britten	Festival Te Deum	1962	
Johann Nepomuk David	Missa de angelis	1962	
	Missa choralis	1962	
Hugo Distler	Ich wollt', dass ich daheime wär	1962	
	Singet dem Herr nein neues Lied	1959	
	Singet Frisch und wohlgemut	1964	
Johannes Driessler	Lyyrillinen sarja kuorolle ja huilulle	1960	
	7 kleine Chöre	1963	
Sten Ducander	Five Negro Spirituals (sov.)	1962	
Emil Genetz	Rauhan maa	1961	*75
Carlo Gesualdo	Itene o miei sospiri	1963	
Bengt Hambræus	Motetum Archangeli Michaelis	1968	
Hans Leo Hassler	Ach Fräulein zart	1963	
	Ad Dominum, cum tribularer, clamavi	1964	
	Feinslieb, du hast mich g'fangen	1961	
	Ihr Musici, frisch auf	1964	
	Tanzen und springen	1965	
Michael Haydn	Te Deum	1963	
Anton Heiller	Missa in nocte	1959	
Vagn Holmboe	Domine, libera animam meam op. 59b	1961	
Heinrich Isaac	Innsbruck, ich muss dich lassen	1960	
Bengt Johansson	Me	1965	
	The Tomb at Akra Caar	1966	
	Triptych	1967	
Heikki Klemetti	Adventtihymni	1962	
	Ave maris stella, Piae Cantiones (sov.)	1966	
	Christus pro nobis passus est	1961	
	Ilतालau	1966	
	In vernali tempore, Piae Cantiones (sov.)	1966	
	Jerusalem	1966	
	Muistatko koskaan minua	1972	*75
	Personent hodie, Piae Cantiones (sov.)	1962	
	Psallat scholarum, Piae Cantiones (sov.)	1962	
	Sinikellot	1965	*75
	Vanitatum vanitas, Piae Cantiones (sov.)	1962	
Alfred Koerppen	Missa pro Fidei Propagatione	1961	
Joonas Kokkonen	Laudatio Domini	1967	
	Missa a cappella	1963	ke63
Otto Kotilainen	Näin unta kesästä kerran	1965	*75
Ilmari Krohn	Kesäillalla (sov.)	1963	
Toivo Kuula	Auringon noustessa	1963	*68
	Karavaanikuoro	1961	*79
	Kun maan ja mantereen	1963	
	On Herran tempeliin tulla	1963	*68
	Rukous	1963	*79
	Siell' on kauan jo kukkineet omenapuut	1965	*68
	Sävel	1963	*68
	Virta venhettä vie	1972	*79
Taneli Kuusisto	Oi Herrani, Jeesukseni	1964	
	On maa op. 49/3	1966	
	Suvikuvia	1962	
	Sade		
	Poroporvari		
	Titaaja		
	Taivaaseen käy matkamme op. 45/2	1963	

Orlando di Lasso	Audite nova	1966		
	Echo	1966		
	Matona mia cara	1964		
	O la! o che bon eco!	1963		
	S'io ti vedess' una sol	1963		
Bernhard Lewkovitch	De profundis op.9	1959		
	Jubilate op.9	1959		
	Mariavise	1961		
	Messe op.10	1968		
Ingvar Lidholm	Laudi	1968		
Leevi Madetoja	De profundis	1960	*82	
	Ei mitään multa puutu	1960	*62	
	Erkki paimen	1962	*82	
	Jo lännen mailla ruskot leimuaa	19xx	*82	
	Kevätunta	1961	*82	
	Läksin minä kesäyönä käymään	1966		
	Oi Jeesus, kiitos nimellesi sun	1960	*62	
	Oma maa	1979	*82	
	Onnelliset	1961	*82	
	Sypressiportilla	1962		
	Tuolla ylhääll' asunnoissa	1960	*62	
	Vanha luostari	1962	*62	
	Jan Maegaard	150. Salme (Psalmi 150)	1961	
Luca Marenzio	Liquide perle Amora	1964		
Hans Friedrich Micheelsen	Tod und Leben	1968		
Claudio Monteverdi	Lasciate mi morire	1960		
Wolfgang Amadeus Mozart	Requiem	1965		
Hans Nielsen	Fuggi, fuggi o mio core	1964		
G. P. da Palestrina	Stabat Mater	1961		
Selim Palmgren	Kesäilta (sov.)	1964	*78	
	Poppelit	1961	*78	
	Suru	1964	*78	
	Yökehräjä	1964	*78	
	Francis Pilkington	Rest, sweet Nymphs	1963	
Michael Praetorius	Kas kirkas nyt kointähtönen	1959		
Josquin des Prez	El grillo	1961		
Henry Purcell	In these delightful, pleasant groves	1960		
Arvo Pärt	Solfedzo	1968		
Einojuhani Rautavaara	Herra on minun paimeneni op. 37a Ps. 23	1968		
	Syvydestä minä huudan sinua Ps. 130	1968		
Arvo Rääkkönen	Psalmi 86	1960	ke60	
Sulo Salonen	Ilta suolla (sov.)	1960		
	Ja sinä Betlehem	1962		
	Jumala on antava aamunkoiton	1964		
	Minä ilmoitan teille suuren ilon	1964		
	Missa a cappella op.27	1960		
	Oi sitä Jumalan rakkauden syvyyttä	1962		
	Polska (sov.)	1960		
	Syyslaulu (sov.)	1960		
	Älä pelkää, Maria	1962		
	Antonio Scandello	Ein Hennlein weiss	1960	
	William Schuman	Prelude for Voices	1964	
	Heinrich Schütz	Also hat Gott die Welt geliebt	1964	
		Musicalische Exequien op. 7	1960	
Leif Segerstam	Asplöv I höststorm	1965		
Mátyás Seiber	Three nonsense Songs (Kolme tyhjänpäiväistä laulua)	1964		
	There was an old lady of France			
	There was an old person of Cromer			
	There was an old man in a tree			
Ludwig Senfl	Ach, Elslein, liebes Elselein	1960		

Jean Sibelius	Drömmama (Haaveet)	1965	
	Finlandia-hymni	1965	
	Kuutamolla	1965	
	Miehet aukeiden, aavain	1965	
	Min' rastas raataa	1960	
	Rakastava	1965	
	Saarella palaa	1960	
	Soi kunniaksi luoja	1965	
	Sortunut ääni (mieskuoro)	1965	
	Sydämeni laulu	1965	
Eero Sipilä	Miserere	1966	
	Super flumina Babylonis	1964	
Georg Philipp Telemann	Psalmi 117	1960	
Ernst Toch	Geographical Fugue	1963	
Giaches de Wert	Un jour je m'en allai	1961	
Adrian Willaert	Madonn', io non lo so perche lo fai	1964	
Melchior Vulpius	Die beste Zeit	1960	
Negro spiritual	Sometimes I feel	1962	
Piae Cantiones 1582, 1625			
	Ad perennis vitae fontem	1959	*62
	Aetas Carmen (4- ja 2-ääniset)	1959	*62
	Cedit hiems eminus (4- ja 3-ääniset)	1959	*83
	Jesu dulcis memoria	1959	*62
	Jucundare jugiter (4- ja 3-ääniset)	1959	*83
	Puer natus in Betlehem (2- ja 4-ääniset)	1959	*62
Virsiä	Enkeli taivaan	1963	*63
	Jeesus armon soi	1963	*63
	Jo joudu mun sieluni heräämähän	1963	*63
	Koska valaisee kointähtönen	1963	*63
	Nyt seisahdun mä seimelles	1963	*63
	Oi armon lähde autuas	1963	*63
	Sinulle kiitos, Isä maan ja taivaan	1963	*63
	Tulemme, Jeesus, pienoises	1963	*63

Tähdellä merkityt vuosiluvut ovat teosten levytysvuosia

Ek = ensiesitys Suomessa

Ke = kantaesitys

Niemi 2009, 106–115.

Liite 10. Jatkokurssin palaute kesällä 1967

- Kurssilaisissa on jo muutaman kesäkurssin ajan herättänyt tyytymättömyyttä laitoksen eräänlainen määrätietoisin, hyvin johdetun opiskelun puute. Opisto elää vielä vanhan kansanvaalistus- harrastusidealismien pohjalta. Nykyajan yhteiskuntarakenne vaatii yhtenäisin arvosanasuorituksin edistyvän ihmisen opiskelua. Kilpailukelpoisuus todistuksin on toista kuin musiikin innostunut harrastus.
- Opiston organisaatio muokattakoon aivan uudelle pohjalle, jotta se vastaisi yhä laajentuvan laitoksen tehokasta, eteenpäin tähtäävää ja kehittyvää toimintaa. Käsittäksemme tulisi opistolla olla johtajan lisäksi organisaattorina toimiva kansliapäällikkö.
- Kurssien ohjelmat tulisi lyödä loppuun jo tammikuuhun mennessä, jolloin opettajat on mahdollista varata kesän ajaksi.
- Saakoot kunkin kurssin johtajaopettaja (tai kunkin kurssin opettaja itse) tehdä omat tarkat suunnitelmansa, jota he myös saavat noudattaa. Tällöin kurssille pyrkivät saavat hyvän, pitävän informaation siitä, mitä heiltä tullaan vaatimaan milläkin kurssilla (tutkintovaatimukset).
- Opettajien kokous viikottain suunnittelemaan seuraavan viikon lukujärjestyksen, jotta vältyttäisiin sekaannuksilta.
- Ryhdyttäköön pikaisesti järjestämään todistuksenanto-oikeutta, jotta kursseista olisi todellista hyötyä.
- Tehostettakoon opiston julkaistoimintaa päteviä ammattimiehiä käyttäen (esim. koulumusiikin kehittämiseksi).
- Useille kursseille tulisi saada lapsidemonstraatioryhmä.
- Toivotaan musiikkiliikuntaa
- Kaikille laulajille järjestettäköön tehokas äänenmuodostus, josta huolehtivat laulajakurssien opettajat.
- Niille oppilaille, jotka eivät pääse hakemalleen kurssille, tulisi taata mahdollisuus kurssin kuunteluun, joka johdettuna ja päiväohjelman puitteissa muodostuu tehokkaaksi ja virikkeitä antavaksi
- Jos opiston työjärjestys on selkeästi suunniteltu, se tukee opettajia ja antaa heille mahdollisuuden nostaa vaatimus- ja suoritustasoa.

Orivedellä 1.7.1967

Oppilaskunnan puolesta:

Antti Hietala	Sakari Ollila
Kansak.op.	Lehtori
Kemijärvi	Oulainen
Karvako	

Liite 11. Klemetti-Opiston Nuorison musiikinohjaajakurssin toivomusaloite kesällä 1967

KLEMETTI-OPISTON JOHTOKUNNALLE
Klemetti-Opiston johtajalle

Asia: NMO/12 toivomusaloite kurssin uudelleenjärjestämiseksi

Koska nuorison musiikinohjaajakurssi ei nykyisessä muodossaan vastaa nykyajan vaatimuksia ohjelmaltaan ja järjestelyltään, ehdotamme seuraavaa:

1. **Musiikinteorian** opetusta tehostetaan siten, että I vuosikurssilla suoritetaan nopean kertausjakson jälkeen Teoria I -tutkinto Sibelius-Akatemian vaatimusten mukaisesti. Tästä jatketaan välittömästi **kenraalibasson** kirjoitustehtävillä, joissa on myös mahdollisuus suorittaa tutkinto I-kurssin lopussa. II-kurssin aikana perehdytään **soinnutukseen** pääpiirteisiin, ja varataan mahdollisuus suorittaa myös kenraalibasson soittotehtävät. Teoria-aineisiin varataan molemmilla kursseilla vähintään 1 tunti päivässä.
2. **Säveltäpailussa** I-kurssilla kehitetään henkilökohtaista säveltapailutaitoa unkarilaisen menetelmän mukaan ja suoritetaan tässä tutkinto. II-kurssilla perehdytään em. säveltäpailumenetelmän opetusmetodiin ja suoritetaan myös opetusharjoittelua. Säveltäpailuun varataan molemmilla kursseilla 1 tunti päivässä.
3. **Soittoharjoittelua** jatketaan nykyisen käytännön mukaisesti siten, että I-kurssi perehtyy viulunsoiton alkeisiin kesäkurssin aikana. Omakohtaista harjoittelua jatketaan talven aikana I-kurssin lopulla annettujen tehtävien mukaan. Nämä tehtävät koostuvat seuraavana vuonna johtamisharjoittelussa käytettävästä ohjelmistosta. II-kurssin alussa suoritetaan tutkinto, esim. viulunsoiton **peruskurssi**. II kurssilla kehitetään edelleen henkilökohtaista taitoa soittimen käsittelyssä suorittaen samalla johtamisharjoittelua kurssin puitteissa.
4. **Johtamista** idosta annetaan kurssin lopulla näyte, joka arvostellaan. Soittaja johtamisharjoitteluun tulisi varata päivittäin 4-5 tuntia. Mikäli joku kurssilaisista on perehtynyt muiden soittimien käyttöön, tulisi hänelle varata tilaisuus henkilökohtaisen opetuksen saamiseen ja soittintutkinnon suorittamiseen.
5. **Musiikinhistoriassa** suoritetaan I- tai II-kurssin aikana tutkinto esim. Helasvuon ”Musiikin historian” mukaan.
6. Opetusjakso **koulusoittimien** käytöstä ja **lapsikuorojen** ohjauksesta tulisi kuulua myös kurssiin.
7. Jotta edellä mainituille tärkeiksi katsomillemme aineille riittäisi aikaa tarpeeksi, tulisi kuorolaulun osuuden jäädä mahdollisimman vähään, enintään 1 tunniksi päivässä.

Koska muut alan kurssit ja opistot järjestävät tutkintotilaisuuksia Sibelius-Akatemian vaatimusten mukaisesti, pidämme ehdottoman tärkeänä sitä, että I – teoriassa, kenraalibassossa sekä musiikin historiassa suoritettut tutkinnot saavat Sibelius-Akatemian hyväksymisen. Samoin tulisi järjestää tilaisuus eri soitinten kurssitutkintojen suorittamiseen Sibelius-Akatemian tutkintovaatimusten mukaisesti. Näin **tattaisiin** esim. se, että kansakoulunopettajan suorittama lisäkurssi Kle-

metti-Opiston nuorison musiikinhajaajakurssilla olisi pätevänä lisäansiona peruskoulun opettajanvirkoja järjestettäessä.

Klemetti-Opiston arvostetun aseman säilyttämiseksi maamme musiikkioppilaitosten joukossa on mielestämme välttämätöntä, että edellä esitetty huomioidaan ja t o d e l l a t o t e u t e t a n tulevia kursseja järjestettäessä.

Orivedellä 29.6.1967

12/nuorison musiikinhajaajakurssin puolesta neljä allekirjoittajaa

Pirkko Vahtokari
Jaska Takala

Martti Tynkkynen
Tauno Aalto

Liite 13. Klemetti-Opiston Kamarikuoron matkaesite vuonna 1966

Klemetti-Opiston Kamarikuoro edustus- matkalle Yhdysvaltoihin

Klemetti-Opiston Kamarikuoro on saanut The International Society for Music Education'n kutsun osapää edustamaan Suomea USA:ssa Internationalissa pidettävissä kansainvälisessä konferenssissa 18--24. 8. 1966.

Kuoro on eräs tunnetuimmista kuoroistamme. Se toimii meidän kuoroinstituutin, Klemetti-Opiston edustuskuorona. Kuoron johtaja on kuoro valitsijalajista erit. tahoilla Suomessa. Sen johtajana toimii Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosaston johtaja ja meidän huomattavin kuoropedagogi, dirigoitsi Harold Andersen. Nimekkäimmät solistit ovat professori Matti Lehtinen ja laulajat Taru Valtjakka.

Kuoron ohjelmassa käsitellään kuoromusiikkia ja lauluja klassillisesta musiikista alkaen modernin kuoromusiikkiin saakka. Suomalainen ohjelmaa on runsaasti edustattuna.

Kuoro konsertoi edellämainitun edustusohjelmansa ohella Detroitissa, Clevelandissa, Torontossa, Hennickissä, Marquetteissa ja esiintyy myöskin Washingtonissa.

Kuoron matkajärjestely on seuraava: Lähtö Helsinkiä 7. 8. klo 19, saapuminen Detroitiin 8. 8. klo 11. Kuoro on Detroitissa 8.--11. 8. Perjantaina 12. 8. on konsertti Ashtabulassa Ohion valtiossa. Siltä päivä Detroitiin, jossa on kaksi konserttia lauantaina ja sunnuntaina. Lauanantaina 15. 8. lähtö Torontoon, jossa on konsertti 17. 8. Seuraavana päivänä 18. 8. kuoro on Sault Ste. Mariassa. Perjantaina konsertti Hennickissä, Suomi-Collegessa. Lauanantaina 20. 8. konsertti Marquetteissa ja sunnuntaina Kalevassa. Interlachenin saavutan 22. 8. ja siellä on konsertti 24. ja 26. 8. Lauanantaina 27. 8. matka Niagaraan, Sunnuntaina matka Washingtoniin, jossa on Suomen lähetystön järjestämä tilaisuus. Tiistaina New Yorkiin, jossa esiintymänsä 1. 8. klo 8.00 lähtö peluematkalle.

Me lähtevät Suomessa työvuonna, että kotimme saapuisi suorittamaan edustusohjelmäämme, se olisi erittäin mielenkiintoista omien maanlaajamme, suomalaisten, tuloita myöskin lähtöä ja ystäväilyä, jota ilman se ei voi menestyksellisesti tehtävänsä suorittaa.

Helsinki 27. 7. 1966.

KLEMETTI-OPISTO

L. Ann P. Poijanen

professori
hallituksen puheenjohtaja

Ann P. Poijanen

opiston johtaja

Liite 14. Konserttiohjelmaa

KLEMETTI-OPISTON MUSIIKKIPÄIVÄT 2
KEURUUN KESKUSKANSAKOULUN KENTÄLLÄ
JUHANNUKSENA 25. 6. 1960 KLO 14.00

SUOMEN SUVEN JUHLA

Keurun Yhteiskoulun Rahennusrahaston hyväksi

Yrjö Kilpinen	Lupulaulu	Keurun Soittajajoukot ja Lapsikuoro, joht. Erkki Hoopamäki
Elias Kahra, sov. Einari Taimela, sov.	Suomalaisia kansanlauluja 30-vuotisen sodan marssi	Keurun Soittajajoukot, joht. Erkki Hoopamäki
Avustajat	Ranskalaisia paimenlauluja Äiti kulta, virkappa Paimenheitukka Tuleppa ja tanssin	Rehtori Jussi Rainio Klemetti-Opiston Naiskuoro, joht. Taru Linnala
K. Weckerlin, sov. Sune Carlson		
Leusuntaa juhlapuhe		Opettaja Aaro Huovila Tohtori L. Arvi P. Pöijärvi
Väliläike		
Jean Sibelius:	Rakastava, jousiorkesteri- sarja: Rakastava, Rakas- tetun tie, Hyvä ilta... Jää hyvästi	Klemetti-Opiston Orkesteri, joht. Jorma Ponsla
Historiallinen kuva-aiضا	Vuorokausi laulava Keuruus	Ohjannut rehtori Jussi Rainio
Yrjö Kilpinen	Jos mä laululle rupean Millä maksan mamman malon Oi Ukka, ylinen Herra	Matti Lehtinen, säest. Jouko Tolonen
Voimisteluesitys		Keurun Yhteiskoulun tyttö, ohjannut voim.ap. Lea Riihimäki
Jean Sibelius Jouko Tolonen, sov. Mertti Wegelius, sov.	Iänmaalle Kuu se on taivaalla Parilaisten marssi	Klemetti-Opiston Suuri sekakuoro, joht. Jouko Tolonen

2

KLEMETTI-OPISTON MUSIIKKIPÄIVÄT 3
KEURUUN KIRKOSSA
JUHANNUKSENA 25. 6. 1960 KLO 17.00

KONSERTTI

Arvo Part Concerto grosso No 4	Adagio-Allegro Adagio Vivace Allegro	Klemetti-Opiston Orkesteri, joht. Jorma Paavola
Giuseppe Tartini Levi Modetajo	Adagio Elegia	Vili Pullinen, sello, säest. Ilkka Kaukio, urut
Michael Praetorius Motetti »Kas kirkes ny kuintöMöns»		Klemetti-Opiston Kamarikuoro
Fine Cantines-kokouk- maalle César Franck	Jeesuksen muisto ihana Paino angelicus	Inkeri Rantavala, laulu, säest. Ilkka Kaukio, urut, sello-obligato Vili Pullinen
Georg Friedrich Händel Sonaatti D-duuri	Adagio Allegro Larghetto Allegro	Leena Siukonen, viulu ja Ilkka Kau- kio, urut
Claude Debussy Giuseppe Verdi	Aaria urut, Tuhtasjopika Ave Maria oopp. Ohella	Jolanda di Maria Petris, laulu, säest. Ilkka Kaukio, urut
Ludwig van Beethoven	Adagio Joustriso No 4	Leena Siukonen, viulu, Martti Pa- janne, alttoviulu ja Vili Pullinen, sello
Taneli Kaukio Ludwig van Beethoven	Suomalainen rukous Jumalan kunnia luonnossa	Klemetti-Opiston Sekakuoro ja Or- kesteri, joht. Jouko Tolonen

KLEMETTI-OPISTO

NUORISO-ORKESTERIN KONSERTTI

Tampereella YKK:n salissa keuhkokuussa 4. p:nä kellokautta 1962 klo 19.30

Johdos: **Ulf Edström**

<p>E. F. DALL'ABACCO _____</p>	<p>Koncerto grosso jousisävelle ja soitin</p> <p>Allegro moderato</p> <p>Large</p> <p>Fine</p> <p>Solisti: Sisko Tuki, vielo</p> <p>Marjo-Terttu Ruusonen, vielo</p> <p>Jarmo Alonen, alttovielo</p> <p>Jukka Kuitonen, sello</p>
<p>G. FR. HANDEL _____</p>	<p>Koncerto kolmelle jousisävelle ja viululle D-duuri</p> <p>Large</p> <p>Fine allegro</p> <p>Large</p> <p>Allegro</p> <p>Solisti: Mikael Helanen</p>
<p>PAUL HINDEMITH _____</p>	<p>Akkorditein teos nro. 4 "Piano" Dur</p>

VALIAIKA

<p>W. A. MOZART _____</p>	<p>Akkorditein opp. -kokoelma K. V. 39</p> <p>Koncerttinäköjousille ja viululle</p> <p>D-duuri K. V. 39</p> <p>Solisti: Marketta Vuho</p> <p>Beata G-duuri K. V. 39</p> <p>Allegro spiritoso</p> <p>Andante</p> <p>Allegro spiritoso</p>
----------------------------------	--

KLEMETTI-OPISTO

KUORO- JA ORKESTERIKONSERTTI

Tampereella YKK:n salissa torstaina 1. p:nä kellokautta 1962 klo 19.30

Ohjelmaa johtaja **Puuro Berglund**

<p>BESTRÖM _____</p>	<p>Alkusoitto I opp. -Lento</p>
<p>DELA-BARTON _____</p>	<p>Kuoro, johtaja Jukka Takala</p> <p>Opiumi vuoksi</p> <p>Länsimainen säkeistö</p> <p>Eikka ikävä</p> <p>Kannattamasi</p> <p>Suom. Sota Kalliomäki-Gurun</p>
<p>LINNALA _____</p>	<p>Musikaali, johtaja Harald Andersén</p> <p>Suljettu, soitin säkeistö</p>
<p>PUNNETIED _____</p>	<p>Päiväkirja</p>
<p>BERGMAN _____</p>	<p>Pohjoisen laulu</p> <p>Solisti: Eino E. Heikkinen</p> <p>Yhteinen laulu, lausunta</p>
<p>BERGMAN _____</p>	<p>Ennen-Pohjoisen lausunta</p>

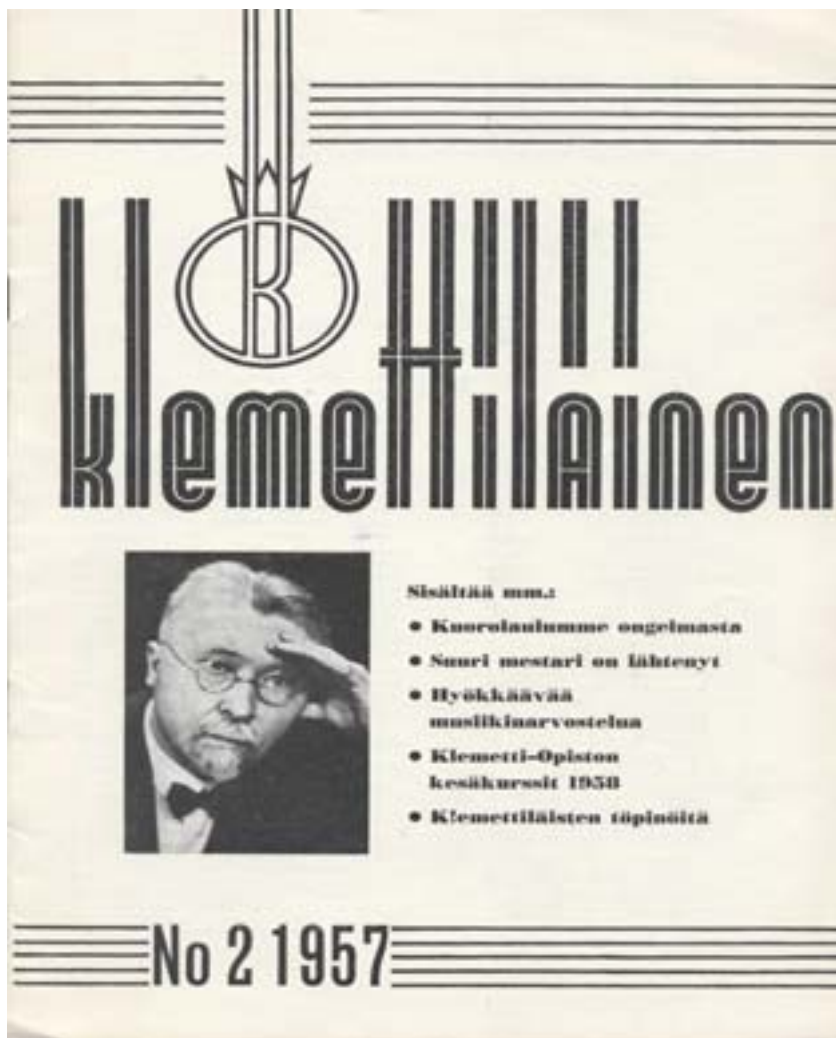
VALIAIKA

<p>MAINENEN _____</p>	<p>Klemetti-Opiston Kamarikuoro, johtaja Harald Andersén</p> <p>Choraletti</p> <p>Vuoksi lausunta, soitin Taru Vuolajoki</p> <p>Ennen-Pohjoisen</p> <p>Syyskuun laulu</p>
<p>DVOŘAK _____</p>	<p>Selkokuoro ja solistit, johtaja Puuro Berglund</p> <p>Te Deum</p> <p>Solisti: Simo Vuolajoki</p> <p>Harjoitus</p>

Liite 15. Esimerkki konserttiesitteestä

KLEMETTI-OPISTON MUSIIKKIPÄIVÄT 1965			
5. 6. Keskiviikko klo 20	KAMARIMUSIIKKI-ILTA Musikkidirektori Tullindbergkvartetti Leif Segerstam: I vuoli - Olof Karo E vuoli - Maari Partanen Altonala - Janne Väätäinen	25. 6. Perjantai klo 20	PUNALLINSOLISTIN KONSERTTI Johtaja: Leif Segerstam
12. 6. Lauantai klo 20	KONSERTTI ORVIDEN KIRKOSSA Aino Ruusola: laulu Avoimet: Iikka Kuusisto uut	27. 6. Sunnuntai klo 20	LAULUROLISTEJA Avoimet: Hjerdis Hymander Solo: Kallioniemi
13. 6. Sunnuntai klo 15	MATINEA Etelä-Suomalaisen orkesterin laulajat Johtaja: Iikka Kuusisto	28. 6. Maanantai klo 20	INKERI RANTASALO laulu Avoimet: Paatti Kuusimies piano
19. 6. Tiistai klo 20	LEIF SEGERSTAMIN SÄVELLYSKONSERTTI Avoimet: Marianna Segerstam laulu	29. 6. Tiistai klo 20	ARTO NORAS sello Avoimet: Paatti Kuusimies piano
16. 6. Keskiviikko klo 20	KLEMETTI-OPISTON KAMARIMUSIIKKI- KONSERTTI Johtaja: Harald Andersen Solistit: Taru Valjakka Esko Sij	1. 7. Torstai klo 20	KLEMETTI-OPISTON NUORISO- ORKESTERIN SINFONIAKONSERTTI Tampereella YSK:n salissa Johtaja: Leif Segerstam Solistit: Hannele Angervo- Segerstam, o.s. Sij
18. 6. Perjantai klo 20	LAULUROLISTEN KONSERTTI Johanna ja Maria Partanen opellat Johtaja: Steven Partanen Avoimet: Hjerdis Hymander piano	3. 7. Lauantai klo 20	PAATTAJAISKONSERTTI I Kansallisen lähtölaulu Johtaja: Harald Andersen Iikka Kuusisto Solistit: Matti Tulioinen Avoimet: Matti Miettinen uut
19. 6. Lauantai klo 20	KLEMETTI-OPISTON KAMARIMUSIIKKI- KONSERTTI Tampereella YSK:n salissa Johtaja: Harald Andersen Solistit: ja Avoimet: Orkesteri	4. 7. Sunnuntai klo 20	PAATTAJAISKONSERTTI II KLEMETTI-OPISTON NUORISO- ORKESTERI Johtaja: Leif Segerstam PERUKURSSIN JA SÄVELTAPALU- SEMINAARIN SEKÄ KORO Johtaja: Harald Andersen KLEMETTI-OPISTON NAISKORO Johtaja: Jukka Tolonen
23. 6. Keskiviikko klo 20	MATTI TULOISELA laulu Avoimet: Steven Partanen piano		
24. 6. Torstai klo 20	KAMARIMUSIIKKI-ILTA Musikkidirektori Tullindbergkvartetti		
 Millään konserttipöytäkirja ei ole erikseen mainittu joidenkin esitelmien Ojentele Opiston julkaisussa. 			

Liite 16. Klemetiläinen-lehden no 2:n 1957 kansilehti

Liite 17. Opettaja-lehden no 32/8.8.1959 artikkeli

Uudesta talou Oivesten opistosta johdettu tien varteen suuntaan viiden laulukokouksen kummituksen esittämien opintokorttien

Aherrusta kesäisessä musiikkiopistossa

Klemetti-Opiisto, suomen ainoa musiikki-kansanopistokoulu toimi tänä kesänä entisessä vuorissa. Näiden vuosien aikana opisto on antanut kuoronjohtaja- ja laulajakoukusta lähes tuhansella aktiivisella kuoronmiehen harrastajalla. Opiistolajajoukon enemmistö on suomenkannan kansakoulunopettajia, joihin Klemetti-Opiisto valitsee hyvissä syissä kukaan opettajan osuutta joulukin-oppilaidenkaikki. On tuki muuttakin elint, sillä lähinnä opettajia ei ole ollut a. 70 eri ammattia. Tämä lukumäärä kertoo kansanopistokoulun laajuudesta maamme-

ssa. Kun opiston ohjelmassa on lisäksi ollut orkesteri-, laulu-, soiton musiikkiohjelmia- ja erilliskokouksia, kukaan opiston läheisyydestä opistokoulun määriteltä poistatietokoulusta. Opisto on toimintansa aikana järjestänyt kolmetakymmentä uusia julkisia konserttia sekä kukaan laulukokouksista, mikä kertoo opiston laajuudesta varteen opistossa tapahtuvasta varteenkoulusta.

Mitä Klemetti-Opiistossa voidaan opikoulu?

Kuoronjohtaja- ja laulajakoukusta annetaan kuukauden kerralla

peruskurssilla sekä tätä seuravalla kolmen viikon jatkokurssilla. Maanantai on kuoronjohtaja- ja laulajakouksien harjoitusaikaa. Ne ovat kukaan läheisyydestä opistokoulusta on mahdollisuus viiden vuorokauden aikana suorittaa tutkinnon ja kukaan läheisyydestä suorittaa kukaan opistokoulusta erillisistä kukaan johtaja- tai laulajakouksilla. Tämä joulukin on vielä tilaisuus suorittaa viiden vuorokauden aikana suorittaa orkesterin jatkokurssin, josta kukaan väkijoukosta suorittamalla annetaan kuoronjohtaja- tai laulajakouksien Ehdolla esiteltiin päätöksensä

Oivestenkoulu harjoitella maestrona, laulajamies Pava Berglundin johdolla

Tässä koulussa työskentelee kansainvälisiä laulajamies Heikkiä johdolla.

olla järjestettyä kesäisin erillis-
kuvassa. Näitä ovat kaksivälkköiset
muusikkorajat, amatöörikorhori-
leikki ja laulettuun muusikaali-
leikki, kaksivälkköinen puolelensa-
tuksen ohjelmalla ohjattu yksin-
soiton opettelu (tyttö, hedi- ja
opperinlaulu), lämpöinen laulun-
soiton, puolelkköinen ja ohjelmalla-
soiton lauluille ja opettajille
ohjelmalla ohjattu muusikkorajat
ja musiikkikorttien johtajille.

Kesäkuussa opiston toimintakertomus
käsitteli opiston ohjelmasta ohjelmasta
käsitteli. Kuvajohtajajär-
jestelmä ovat toimineet opettajina li-
tri I. Aari P. Pelturi, pääjohtaja Jou-
ko Tulonen, Sibelius-Akatemian
työmuusikkorajat johtaja Heikki
Andersén, laulajatar Taru Lin-
nen, säveltäjä Ahti Soininen, dir-
igööri Yrjö Karttunen ja Jalmar
Lohi sekä di- ja. tarkuri Selja-Sisko
Forsman. Laulajajärjestelmä ovat ol-
leet opettajina laulajatar Maria
Suvi ja Julanda di Maria Petris sekä
opperinlaulajat Jorma Huttunen,
Matti Lehtinen ja Hannu Heikkilä.
Muusikkorajat on opettanut muusi-
kkipedagogi ja -psykologian maisteri
Vilho Holavirta. Luonnollispuheen
opetuksessa toimineet vielä professori
Matti Heikkinen, maisteri Taneli Kyösti-
nen, julkaisunjohtaja Matti Paronen,
lääkäri, lääkäri Aatto Soini-
nen, säveltäjä Seppo Nuomi ja musi-
kkipedagogi Matti Rautio. Säveltäjä
opettajana on ollut lääkäri Heikki
Korttunen ja säveltäjä pianistoi-
ja Heikki Kallionlehti-Gaaran. Myös
ohjelmalla- ja muiden erilliskuvien
opettajana on toimittanut laulaja,
Tulonen johtajana on koko ajan to-
imittanut dir. mastr. Arvo Valio Ko-
kko.

Kesäkuussa opiston opitukset ovat
suorittaneet omat yhdistyksensä,
Keskivälkköinen z.y.m. joka toimii opit-
teiden yhdistyneenä ja muusikaali-
leikin myös opiston työskentelyn
alueella. Sivullinen on jopa valit-
tuissa, mihin opiston virallinen
osasto ja opettajien ja oppilaiden
suhteiden alkaa. Työskentelyt ovat
kaksivälkköiset ja musiikkiset. Työ-
skentelyt myös omat "Kesäkuussa"
leikki, joka ilmestyy nel-
jän vuodessa.

Lehtimies-kamera on kirkkoon
sisään kesä kesäkuussa. Sen van-
hempi ohjelma näkyvät kertovat
leikki opiston sisällä tapahtuvasta
toiminnasta muusikaali-
leikkiin kirkkoonleikki. (AHO)

Säveltäjäopetus — jota kaksivälkköiset lapset — he-
rittävät leikkiin kesäkuussa opitustella.

Ohjelmalla ohjattu puhe. Pääjohtaja Jouko Tulonen neuvoo kuvajohtajien
opitusta Pentti Hakkasella.

Muusikkorajat opettajansa kanssa kesäkuussa kesäkuussa
opitustella. (Vilho Pentti Hakkasella)

Liite 19. DVD, Klemetti-aiheisia videoita

1. Klemetti-Opiston rehtori Arvo Vainion haastattelu kesällä 1962.
2. ja 3. Klemetti-Opiston päätöskonsertti 30.6.1955.
Toivo Kuula: Virta venhettä vie, Peruskurssin sekakuoro, joht. Jouko Tolonen.
Jean Sibelius: Metsämiehen laulu, mieskuoro, joht. Ahti Sonninen.
Eino Linnala: Olkame tytöt yhdessä. Naiskuoro, joht. Taru Linnala.
Heikki Klemetti: Oi kallis Suomenmaa, suuri kuoro ja orkesteri, joht. Paavo Berglund.
Opetusministeri Kerttu Saalastin puhe.
Fredrik Pacius: Suomen laulu, koko konserttiyleisö.
4. Vaasan talvipäivät 3.–6.1.1960.
Daniel Friderici: Aetas carmen, kokoelmasta Piaie Cantiones, Klemetti-Opiston Kamarikuoro, joht. Harald Andersén.
Hugo Distler: Singet dem Herrn ein neues Lied. Klemetti-Opiston Kamarikuoro, joht. Harald Andersén.
Franz Schubert: Totengräbers Heimweh, Martti Talvela, säest. Sole Kallionie-mi.
5. Klemetti-Opiston Kamarikuoron konsertti 16.6. 1966.
Bengt Johansson. The Tomb at Acr Çaar, Klemetti-Opiston Kamarikuoro, joht. Harald Andersén, solisti Martti Keskitalo.
6. Kaitafilmi Klemetti-Opistosta kesällä 1956.